

Bijlage D. Overzicht beoordelingen maatregelen MJP 2025 Klimaatfonds

Inhoud

Perceel 1 – Kernenergie	5
<i>Onderzoek nieuwbouw kerncentrales</i>	6
<i>Uitvoeringslasten</i>	9
<i>Versterking Nucleaire Kennisinfrastructuur</i>	12
<i>Ondersteuning ontwikkeling SMR's</i>	15
Perceel 2 – Gascentrales	18
<i>Subsidieregeling CO2-vrije gascentrales</i>	19
Perceel 3 – Energie-infrastructuur	23
<i>Nationale subsidieregeling warmtenetten</i>	24
<i>Waterstofnetwerk op zee</i>	27
<i>De-risiken grootschalige waterstofopslag</i>	30
<i>Laadinfrastructuur schoon en emissieloos bouwen</i>	33
<i>Demand Side Reponse (DSR) in eindgebruikerssectoren</i>	36
<i>Aanvullende inzet voor zonne-energie op gebouwen</i>	39
<i>Invoering batterijverplichting voor zonneparken</i>	42
<i>Verduurzaming dieselspoorlijnen Zutphen-Oldenzaal, Almelo- Mariënberg</i>	46
<i>Electric Road Systems</i>	49
<i>Waarborgfonds warmtenetten</i>	52
<i>Slimme laadinfrastructuur</i>	56
Niet opgenomen maatregelen	59
<i>Elektrificatie Havenspoor Rotterdam</i>	60
<i>Uitrol fieldlab flexibilisering spoorse energievoorziening</i>	63
<i>Stopcontact op land</i>	66
<i>Walstroom voor Rijksligplaatsen</i>	69
Perceel 4 – Vroege fase opschaling	72
<i>Elektrolyse, onshore 500 – 1.000 MW (productiesubsidie)</i>	73
<i>Elektrolyse, vraagsubsidies</i>	77
<i>Elektrolyse offshore: 500 MW (CAPEX + OPEX)</i>	81
<i>Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase</i>	84
<i>Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics</i>	87
<i>Normering en stimulering biobased bouwen</i>	90
<i>Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart (wegvervoer)</i>	93

<i>Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart (binnenvaart)</i>	96
<i>Aanvullende maatregelen verduurzaming binnenvaart</i>	99
<i>Verduurzaming zeevaartschepen</i>	102
<i>Aanscherpen normen duurzaam inkopen voertuigen</i>	105
<i>Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht</i>	108
<i>Algemene reservering uitvoeringskosten</i>	111
<i>Algemene reservering uitvoeringskosten, G1 uitfasering slechte huurwoning</i>	111
<i>Algemene reservering uitvoeringskosten G10 uitfasering slechte energielabels utiliteitsbouw</i>	114
<i>Algemene reservering M7: Monitoren van CO2-prestaties en prestatieafspraken goederenvervoer</i>	117
<i>Algemene reservering uitvoeringskosten CO2-heffing AVI's</i>	120
<i>Algemene reservering uitvoeringskosten bijmenging plastic</i>	122
<i>Opschalen duurzame infra-innovatietechnieken met launching customer programma</i>	124
<i>Gebiedsinvesteringen netten op zee</i>	127
<i>Flex (onderzoek voor bedrijven en industrie)</i>	130
<i>Alcohol to Jet</i>	133
<i>Biopyrolyse</i>	136
<i>Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels)</i>	139
<i>Flex (opschaling innovatieve flex)</i>	142
<i>Vrouwen in de techniek (gendergelijkheid)</i>	145
<i>Praktijkleren</i>	148
<i>Nationaal Emissieplafond voor ESR-sectoren</i>	151
<i>Subsidieregeling schone en emissieloze landbouwvoertuigen</i>	154
Niet opgenomen maatregelen	157
<i>Verduurzamen culturele en creatieve sector</i>	158
<i>Batterijtreinen Noord-Nederland</i>	161
<i>Diversificatie waterstofdragers</i>	164
<i>Elektrolyse, onshore 500-1000 MW (vraagsubsidies)</i>	167
<i>Laad- en tankinfrastructuur luchthavens voor duurzaam vliegen</i>	170
<i>MEI-regeling</i>	173
<i>Opschaling technologische innovaties aandrijf technologieën luchtvaart</i>	176
Perceel 5 – Verduurzaming industrie en innovatie MKB	179
<i>NIKI</i>	180
<i>Uitvoeringskosten maatwerkenpak AVI's</i>	184
<i>Maatwerkfinanciering (uit reservering eventuele maatwerksubsidies)</i>	187
<i>Intensivering DEI+ (uit reservering ophoging perceel, titel voorheen DEI-XL)</i>	190
<i>Maatwerksubsidies AVI's</i>	194
<i>Ondersteuning cluster 6</i>	198

<i>Ondersteuning MKB bij aangescherpte energiebesparingsplicht</i>	201
Niet opgenomen maatregelen	205
<i>Opschaling nieuwe industrie</i>	206
<i>Formatie directie VI</i>	209
Perceel 6 – Gebouwde omgeving	212
<i>Nationaal Isolatie Programma</i>	213
<i>Financiële instrumenten voor de investering ten behoeve van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed (uit reservering Maatschappelijk vastgoed revolverend fonds)</i>	217
<i>Bijlage: Dotaties bestaande fondsen t.b.v. Verduurzaming van maatschappelijk vastgoed</i>	220
<i>Maatschappelijk vastgoed: programmatische aanpak</i>	223
<i>Indexatie middelen voor DUMAVA-regeling en verduurzaming Rijksvastgoed</i>	226
<i>Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw & aanvulling ISDE t.b.v. volledig elektrische warmtepompen</i>	229
<i>Warmtefonds ophogen</i>	233
Niet opgenomen maatregelen	236
<i>Garantie hybride warmtepompen</i>	237
<i>Zon-PV in huursector</i>	240

Perceel 1 – Kernenergie

Onderzoek nieuwbouw kerncentrales

FORMAT BEOORDELING FICHE	NIEUWBOUW KERNCENTRALES	
	PERCEEL Kernenergie	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
<p>Toelichting beoordeling: toekennen. Het voorstel bevat twee onderwerpen, de inzet van een LTA en een op te richten informatiecentrum. Beide onderwerpen zijn voldoende onderbouwd en toegekend. De aanvullende claim die is gedaan n.a.v. het Hoofdlijnenakkoord is op basis van politieke besluitvorming tijdens de augustusbesluitvorming deels toegekend. Op korte termijn zijn namelijk extra middelen nodig om aan te sluiten bij de verhoogde doelstelling. De toekenning van € 15 mln. is hierdoor met € 6,6 mln. verhoogd naar € 21,6 mln.</p>		
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. Ja, het betreft voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van nieuwe kerncentrales. 		
 criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. Ja, als Rijksoverheid hebben we niet voldoende kennis in huis, dus de inzet van een LTA is nodig en doeltreffend. Het is tevens van belang om de burgers goed te informeren over de ontwikkelingen. De inrichting van een informatiecentrum is hier een doeltreffend middel voor. 		
 criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Ja, LTA inzet zorgt voor meer kennis en daardoor een kleiner risico op onvoorziene ontwikkelingen. Bij de oprichting van een informatiecentrum is niet volledig duidelijk hoeveel er gebruik van gemaakt gaat worden, maar het belang om de burger te informeren is groot. Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Niet van toepassing in deze voorbereidende fase. Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. Niet van toepassing in deze voorbereidende fase. Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? Niet van toepassing in deze voorbereidende fase. 		
Financiële consequenties		
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Ja, voor de LTA moet het exacte bedrag uit de aanbesteding komen. De inschatting is op dit moment gemaakt o.b.v. ervaringen met soortgelijke trajecten. Het informatiecentrum is P*Q onderbouwd. Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Ja 		
Link met normeren en beprijzen		

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Niet van toepassing in deze voorbereidende fase.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Het betreft geen subsidie

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Niet van toepassing in deze voorbereidende fase.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze maatregelen zorgen zelf niet voor CO₂-reductie aangezien het voorbereidende werkzaamheden betreft voor de bouw van nieuwe kerncentrales.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Nee, er zijn geen risico's voor staatssteun en er is geen contact met de juridische afdeling. De LTA betreft inzet van een externe partij via een aanbesteding en het informatiecentrum wordt uitgevoerd door de gemeente/provincie.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, de LTA moet worden aanbesteed, dus daar gaan de gebruikelijke inkoopprocedures voor worden doorlopen. Voor het informatiecentrum zal afstemming gezocht worden met de gemeente Borsele en de provincie Zeeland.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Voor de LTA niet van toepassing en met de gemeente en provincie is wel contact.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Nee

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, vrijwel geen bestaand beleid en dit is een aanvulling op de eerder ingediende claim bij het klimaatfonds t.a.v. het nieuwbouwproces.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, beide zijn tijdelijke uitgaven die, afhankelijk van de contractuele afspraken, ook stopgezet kunnen worden. Mogelijk dat de LTA ook na 2030 nog nodig is, maar daar zal dan op een andere wijze dekking voor gevonden moeten worden.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er is in algemene zin toegelicht wat de gevolgen zijn voor de bouw van Kerncentrales in algemene zin. De specifieke maatregelen waar nu middelen voor worden aangevraagd hebben niet direct grote impact voor brede welvaart.

Overige aandachtspunten

-

Uitvoeringslasten

FORMAT BEOORDELING FICHE	Uitvoeringskosten	
	PERCEEL Kernenergie	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Dit fiche betreft de aanvraag voor uitvoeringskosten voor KGG, I&W/ANVS, de gemeente Borsele en de provincie Zeeland. De beoordeling wordt gedaan per onderdeel:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. I&W/ANVS: dit betreft middelen voor toezicht en dit is een essentieel onderdeel van de plannen rondom kernenergie. Deze middelen worden opgenomen; 2. KGG: dit betreft middelen voor de programmadirectie Kernenergie en RVO. RVO voert regelingen uit waarbij het uit dat oogpunt nodig is om middelen beschikbaar te stellen voor de uitvoering. Het voorstel was om de 3 fte voor RVO op te nemen, maar de 5 fte voor KGG niet, omdat het voor de fondsbeheerder niet mogelijk was om te beoordelen aan de hand van de criteria of er geen andere oplossingen zijn zoals herprioritering binnen het departement. Zo zijn bij de start van het Klimaatfonds reeds middelen toegekend voor ambtelijk personeel. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming in het voorjaar 2024 zijn vanwege urgentie en omvang van de opgave de middelen voor de programmadirectie kernenergie alsnog toegekend. 3. Provincie Zeeland en gemeente Borsele: Bij deze organisaties ligt veel werk ten aanzien van communicatie en participatie. Het bedrag voor de jaren 2025 t/m 2027 is voldoende onderbouwd, maar vanaf 2028 worden er nog extra middelen aangevraagd i.v.m. het starten van bouwprocedures. Het is niet aannemelijk gemaakt dat de bouw vanaf 2028 gaat starten, dus het voorstel is om € 270.000 op te nemen onder voorwaarden t/m 2030. Voor eventuele aanvullende middelen vanaf 2028 kan later alsnog een voorstel worden ingediend. In aanvullende toelichting is onderbouwd waarom er geen overlap zit tussen de fte's voor de gemeente en provincie met de fte's die voor het informatiecentrum aangevraagd zijn. Dit is voldoende toegelicht om aan de gestelde voorwaarde te voldoen. 4. Incidentele begrotingspost: Nut en noodzaak van deze middelen is toegelicht, maar dekking vanuit het fonds is niet mogelijk gezien het doel van deze middelen. Dit onderdeel wordt daarom afgewezen. <p>Voor onderdeel 1, 2 en 3 is naar aanleiding van de verhoogde ambitie voor kernenergie uit het Hoofdlijnakkoord een aanvullende claim ingediend van € 34,1 mln. Deze is op basis van politieke besluitvorming tijdens de augustusbesluitvorming deels toegekend (alleen voor het jaar 2025). Op korte termijn zijn namelijk extra middelen nodig om aan te sluiten bij de verhoogde doelstelling, en voor deze middelen kan niet gewacht worden op de Voorjaarsnota 2025. De toekenning van € 10,5 mln. is hierdoor met € 7,1 mln. verhoogd naar € 17,6 mln.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja, het betreft uitvoeringskosten die nodig zijn voor alle werkzaamheden rondom Kernenergie. Kernenergie is opgenomen in het klimaatplan.</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de omvang van de werkzaamheden groeit en het is belangrijk dat er capaciteit is voor de uitvoering en bij decentrale overheden.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, nut en noodzaak wordt toegelicht in het fiche.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Nee, niet van toepassing bij middelen voor FTE's.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Nee, niet van toepassing bij middelen voor FTE's.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Nee, niet van toepassing bij middelen voor FTE's.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, het aantal fte is opgenomen. Voor de P is uitgegaan van een gemiddeld bedrag van €135.000, maar dit is niet expliciet benoemd in het fiche.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Nee, het betreft geen subsidie.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Nee, betreft geen subsidie

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Nee, betreft FTE's en is niet afhankelijk van normeren en beprijzen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?

Niet van toepassing. Betreft fte's voor de uitvoering.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?

Licht toe.
Niet van toepassing.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Niet van toepassing.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?

Licht toe.
Nee, het betreft fte's

criterium 4. Uitvoerbaarheid

• Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, betreft geen regeling maar het aannemen van fte's.

• Is er al contact met de uitvoerder?
Ja, de betrokken organisaties zijn hiervan op de hoogte.

• Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Nee

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

• Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Ja, betreft extra middelen voor de uitvoeringskosten bovenop het reeds toegekende bedrag.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

• Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
Nee, fte's worden vaak vast aangenomen, maar na 2030 zal dit opgevangen moeten worden binnen de organisaties.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

• Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Niet toegelicht bij dit fiche. De algemene tekst bij het fiche 'nieuwbouw' is echter voor alle fiches van Kernenergie van toepassing.

Overige aandachtspunten

•

Versterking Nucleaire Kennisinfrastructuur

FORMAT BEOORDELING	Versterking Nucleaire Kennisinfrastructuur	
FICHE	PERCEEL Kernenergie	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
<p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u></p> <p>1. Onder voorbehoud van goedkeuring van nadere uitwerking, mede op basis van het in 2023 verwachte advies (<u>voldaan</u>).</p> <p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</u></p> <p>1. De plannen in het fiche komen overeen met het meerjarig innovatieprogramma MMIP dat Q4 2023 openbaar gemaakt wordt. (<u>voldaan</u>)</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het fiche bevat een onderbouwd plan ten aanzien van de acties die benodigd zijn om een goede kennisinfrastructuur voor nucleaire kennis te realiseren. In het meerjarig innovatieprogramma (MMIP) dat is opgesteld in samenwerking met vele direct betrokken partijen, worden deze plannen verder uitgewerkt. Het MMIP dat met de Kamer is gedeeld sluit aan bij het fiche dat is opgesteld zodat aan de eerder gestelde voorwaarde is voldaan.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het betreft investeringen in kennisinfrastructuur voor Kernenergie. Kernenergie staat in het klimaatplan opgenomen en een adequate kennisinfrastructuur is hierbij een randvoorwaarde.</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, het MMIP is een gedegen plan en afgestemd met vele betrokken actoren. De ontwikkeling van kennisinfrastructuur is belangrijk om voldoende kennis te ontwikkelen voor alle plannen m.b.t. Kernenergie.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, in het MMIP wordt uitgewerkt wat de concrete plannen zijn en hoe de geformuleerde doelen behaald gaan worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, wel worden de mogelijkheid tot cofinanciering nog bekeken. Daarnaast zijn er mogelijk nog EU gelden die gebruikt kunnen worden. Dit betreft echter aanvullingen op het huidige fiche waardoor de bestaande claim niet wijzigt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, het betreft grotendeels onderwijsinstellingen waarbij geen andere financieringsopties zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Dit is geen risico bij de onderwijsinstellingen en voor de onderzoeken zal dit geborgd moeten worden via de subsidie.</p>		
Financiële consequenties		
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Nee</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja</p>		

Link met normeren en beprijzen
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Nee • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Normeren en beprijzen is geen optie m.b.t. deze regelingen. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? Nee, niet van toepassing.
Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie? • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Deze maatregelen zorgen zelf niet voor CO₂ reductie, maar zijn wel een belangrijke randvoorwaarde voor de plannen rondom Kernenergie.
Staatssteuntoets
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Voor de onderwijsinstellingen zijn er geen risico's m.b.t. staatsteun, maar voor de onderzoeken is het afhankelijk van de vormgeving van de regeling.
Criterium 4. Uitvoerbaarheid
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, bij het opstellen van het MMIP is hier rekening mee gehouden. • Is er al contact met de uitvoerder? Ja, veel uitvoerders zijn direct of indirect betrokken geweest bij het MMIP. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Nee
Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, het is een verdere verdieping t.o.v. de reeds toegekende middelen.
Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. Een deel van de uitgaven zal structureel zijn, maar bij de toekenning van middelen wordt duidelijk gecommuniceerd dat de KF middelen t/m 2030 lopen. Voor de jaren erna zullen onderwijs- en onderzoeksinstituten zelf voor financiering moeten zorgen.
Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De ontwikkelingen t.a.v. de werkgelegenheid zijn beschreven. De overige gevolgen van brede welvaart zijn niet toegelicht. Een deel van de algemene tekst bij het fiche 'nieuwbouw' is echter voor alle fiches van Kernenergie van toepassing.

Overige aandachtspunten

-

Ondersteuning ontwikkeling SMR's

FORMAT BEOORDELING FICHE	Ondersteuning ontwikkeling SMR's	
	PERCEEL Kernenergie	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</p> <p>1. Middelen (€ 65 mln.) worden toegekend onder voorbehoud van een nadere uitwerking van de maatregel (niet voldaan).</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> In het fiche is op hoofdlijnen beschreven wat de plannen zijn m.b.t. de ontwikkeling van SMR's. Op het moment van beoordelen was nog onvoldoende duidelijk wat het doel is van de middelen die aangevraagd worden waardoor het advies van de fondsbeheerder zou zijn om de middelen nog niet over te hevelen en de reservering te handhaven. Bij de begrotingsbehandeling van de EZK-begroting in de Tweede Kamer in november 2023 is echter een amendement aangenomen om deze gereserveerde middelen reeds vanaf 2024 over te hevelen. N.B. Als gevolg van deze besluitvorming in de Tweede Kamer heeft het oordeel van fondsbeheer alleen een informerende werking aangezien de middelen, ondanks dat er niet is voldaan aan de voorwaarde, toegekend zijn.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja, de ontwikkeling van SMR's draagt bij aan de plannen rondom kernenergie</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Het belang van maatregelen voor de ontwikkeling van SMR's is duidelijk toegelicht. De wijze waarop dit gaat gebeuren is echter nog niet voldoende uitgewerkt om dit te beoordelen.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Nee, de plannen zijn nog niet voldoende uitgewerkt om dit te beoordelen.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, is niet toegelicht in het fiche.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Nee, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Nee, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen.</p>		
Financiële consequenties		
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Nee</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Het is onzeker of het aangevraagde budget voor 2024 wel realistisch is gezien de uitwerking die nog moet plaatsvinden. Het zou logischer zijn om dit meer te spreiden over de jaren 2025 t/m 2030.</p>		
Link met normeren en beprijzen		

<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Nee, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Nee, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? Nee, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen.
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie? Deze middelen hebben als doel de ontwikkeling van SMR's te versnellen. De CO₂-reductie bij de realisatie van een SMR zal circa 0,3 Mton per SMR, per operationeel jaar zijn. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Ja, inschatting is gemaakt o.b.v. PBL cijfers. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Nee
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Ja, de verwachting is dat een staatssteuntoets noodzakelijk is.
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Onduidelijk, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen. • Is er al contact met de uitvoerder? Er vindt afstemming plaats met veel betrokken partijen. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Onduidelijk, concrete uitwerking volgt nog, dus dit is nog niet te beoordelen.
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, er is op dit moment geen steun vanuit de overheid voor SMR's. Doel is om deze keten te ontwikkelen voor de productie van SMR's.
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. De verwachting is dat het om tijdelijke middelen gaat. Concrete uitwerking volgt nog, dus het is nog niet goed te beoordelen.
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en

betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er is toegelicht wat de gevolgen zijn van deze maatregelen voor brede welvaart. Het is echter alleen van toepassing op het moment dat er uiteindelijk SMR's gerealiseerd worden. De maatregel om dit traject te versnellen heeft zelf geen grote impact op brede welvaart.

Overige aandachtspunten

-

Perceel 2 – Gascentrales

Subsidieregeling CO₂-vrije gascentrales

FORMAT BEOORDELING	CO₂-vrije gascentrales
FICHE	CO₂-vrije gascentrales
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u></p> <p>1. Bijmenging van CO₂-vrije energiedragers wordt opgenomen als subsidievoorwaarde in de subsidieregeling voor ombouw van gascentrales naar CO₂-vrij-ready. Het exacte bijmengpercentage wordt nader bepaald in de uitwerking van de regeling. Een mogelijke CO₂-vrije energiedrager is bijvoorbeeld waterstof (<u>niet voldaan</u>).</p> <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u> De voorwaarde voor het MJP 2024 blijft gehandhaafd.</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het belang van regelbaar vermogen is voldoende onderbouwd. Maatregel is volgens indiener nodig om de gewenste versnelde verduurzamingsslag in de elektriciteitssector te slaan. Het voorstel is dus gekoppeld aan het vastgestelde streefdoel voor een CO₂-vrije elektriciteitssector in 2035. De maatregel is echter nog niet voldoende uitgewerkt. Dit is mede omdat de vormgeving i.r.t. de staatssteunkaders complex is. Advies is om bij de verdere uitwerking de reflectie van PBL en de sociaaleconomische reflectie van TNO mee te nemen. Hierbij dient de vormgeving goed inzichtelijk gemaakt te worden, inclusief de vormgeving van de bijmengvoorwaarde (hoogte percentage etc.). Ook dient rekening gehouden te worden met leveringszekerheid. Verder dient er een uitgebreide financiële onderbouwing onder de kas- en verplichtingenreeks incl. pxq-berekening te zijn. Tot slot dient de uitwerking in te gaan op de samenhang met/verwijzingen naar andere waterstofmaatregelen. In het ontwerp-MJP 2025 was een reservering van € 985 mln. opgenomen, deze wordt nu € 839 mln. gezet conform de verwerking van de naar rato bezuiniging op groene waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. In het Klimaatplan wordt het belang van voldoende regelbaar vermogen genoemd, dat in toenemende mate CO₂-vrij zal moeten zijn.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja. De maatregel draagt bij aan CO₂-vrij opereren van centrales, al is het effect wel afhankelijk van voldoende beschikbaarheid van hernieuwbare energiedragers.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Grootste zorg zit bij de additionaliteit t.o.v. het EU ETS en de investeringen die gascentrales vooruitlopend daarop zelf toch al zouden doen. Regelbaar vermogen kan straks prijszetter zijn op de elektriciteitsmarkt en daardoor een hoge prijs vangen voor hun elektronen. Het is daarom ook de vraag wat precies de onrendabele top (ORT) is bij het ombouwen van een bepaalde centrale. De prijs die ze naar verwachting krijgen voor de elektriciteit is immers vrij hoog. Vraag is of het in zijn algemeenheid efficiënt is om de middelen voor dit doel op dit moment in te zetten, of dat het beter is te wachten tot circa 2030, zoals ook werd opgemerkt in de kennis-aan-tafelsessie. Op die manier is beter geborgd dat er ook daadwerkelijk waterstof beschikbaar is om bij te mengen, waarmee aan de bijmengverplichting kan worden voldaan. Ook geeft het PBL in haar reflectie aan dat er meerdere onzekerheden zijn waardoor het niet mogelijk is om te beoordelen of de besteding van genoemde middelen doelmatig is. Het is hoogst onzeker dat het versneld inzetten van waterstof(derivaten) in de elektriciteitssector doelmatig is in het terugdringen van broeikasgasemissies. Daarom is het advies aan de indiener om de reflectie van PBL mee te nemen in de verdere uitwerking van de maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Er wordt kort aangegeven dat er ook private middelen ingezet moeten worden. Er wordt niet aangegeven hoeveel dit is, maar dat zal ook komen doordat er nog geen keuze is gemaakt voor</p>	

de vormgeving van de regeling. Bij de uitwerking volgend jaar zal hier meer inzicht in moeten worden gegeven.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Onduidelijk of de maatregel straks alleen CAPEX betreft, of ook OPEX. De vormgeving moet nog uitgewerkt worden. Gegeven de uitdagingen van een investeringssubsidie met een bijmengverplichting wordt nu gedacht aan een exploitatiesubsidie.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Het is nog onduidelijk of de maatregel voldoende additioneel is.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Nee. Het is nog onduidelijk hoe het gevraagde bedrag zich verhoudt tot het behalen van het doel, welke middelen er nodig zijn nodig voor welke tender en wat de ondersteuning is die wordt geboden. Daar moet eerst meer duidelijkheid over zijn.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

De verhouding is 1 op 1. Dat is realistisch, maar er mist een specifieke onderbouwing van het ritme.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De combinatie van subsidie en aanvullende normering wordt niet benoemd, terwijl wel politiek besloten is eventueel indien nodig normering in te zetten om de elektriciteitssector in 2035 CO₂-neutraal te krijgen. De status van de bijmengvoorwaarde wordt nog niet toegelicht, terwijl dit de voorwaarde was bij de eerdere toekenning uit MJP2024. De bijmengvoorwaarde moet nader uitgewerkt en toegelicht worden.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De doelmatigheid van de maatregel kan beïnvloed worden door normering of beprijzing. Hier wordt in het fiche nog niet voldoende op ingegaan.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Die inschatting wordt niet gegeven.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Er wordt geen inschatting gegeven. Het PBL kan dit dus niet valideren.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Er is mogelijk extra uitstoot van stikstof door gebruik van ander type branders maar er zijn mogelijkheden om dat te mitigeren.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Er is contact met de Europese Commissie. Gezien de lopende gesprekken met de Europese Commissie en de eerste uitkomsten daarvan wordt naast de mogelijkheid van een investeringssubsidie (incl. bijmengverplichting) nu ook de mogelijkheid van een exploitatiesubsidie overwogen. Deze gesprekken zijn nog niet afgerond. Daarom is nog geen duidelijkheid over de vormgeving en uiteindelijke goedkeuring van de Commissie.

Criterion 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? De haalbaarheid van de uitvoering van het instrument lijkt geen probleem maar is nog niet in te schatten. De uitwerking mogelijk wel, die lijkt nog niet concreet. De voorwaarden vanuit het traject met staatssteun zijn nog niet bekend, waardoor er mogelijk een risico op additionele vertraging is.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Die zijn er mogelijk, vraag is of ombouwtechnieken daadwerkelijk op tijd beschikbaar zijn en of er voldoende geschoold personeel beschikbaar is om de uitvoering tijdig te doen. Tot slot is de vraag of er nog sprake is van bijvoorbeeld vergunningenprocedures waar mogelijk ook een vertragingfactor in zit. Verder noemt TNO dat de ombouw van gascentrales zelf ook gevolgen heeft voor de leveringszekerheid op korte termijn. Experts adviseren daarom de ombouw gefaseerd te doen. In een eerdere uitwerking van de maatregel is gesproken over het inbouwen van tenders. Dit is wellicht nog steeds een optie maar moet blijken uit de verdere uitwerking.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Dat is lastig te zeggen. Meerwaarde van het voorstel ligt in het sneller CO₂-vrij maken van gascentrales, niet het überhaupt CO₂-vrij maken van de centrales (dat gebeurt namelijk sowieso onder EU ETS richting 2040). Versnelling is een beleidswens van het kabinet met als doel 2035, i.p.v. via de Europese weg pas 2040. Het is moeilijk te toetsen hoeveel winst de regeling op zou leveren doordat eerder wordt overgeschakeld naar waterstof of derivaten daarvan.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Scope van de regeling is langer dan het Klimaatfonds. Indiener geeft aan dat bij een mogelijke exploitatiesubsidie de committering in de tijd naar achteren wordt geschoven. Het is niet duidelijk welke termijn hiermee wordt bedoelt. Dat hoeft in principe geen probleem te zijn, als echter over de laatste verplichtingen na 2030 pas wordt besloten, kan dit mogelijk een risico vormen.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er is een korte maar gedegen analyse gemaakt van de rechtvaardigheid en de effecten op bijvoorbeeld het energiesysteem. Belang van de centrales voor leveringszekerheid is overduidelijk. Het is afhankelijk van de gekozen vormgeving en ontwikkelingen volgend jaar hoe de daadwerkelijke analyse er uit komt te zien.

Overige aandachtspunten

- Ombouw is een 'relatief' klein onderdeel van de totale kosten die gepaard gaan met CO₂-vrij regelbaar vermogen. Daarom lijkt het idee dat een subsidie voor ombouw alle onzekerheden voor de markt gaat oplossen niet realistisch. Bovendien is de vraag of deze subsidie echt niet private investeringen verdringt. Sinds de politiek een subsidie heeft aangekondigd is een afwachtend effect in de markt gecreëerd. Vraag is wat dit betekent voor nut en noodzaak.
- PBL geeft mee dat biogas mogelijk ook een optie is voor een duurzame energiedrager. Dit wordt vooralsnog niet meegenomen in het voorstel.

Perceel 3 – Energie-infrastructuur

Nationale subsidieregeling warmtenetten

FORMAT BEOORDELING	Warmtenetten investeringssubsidie
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. In de regeling verwerken dat wordt geborgd dat een warmtenet een kosteneffectieve oplossing is in de betreffende wijk ten opzichte van beschikbare alternatieven (<u>voldaan</u>).</p> <p>Toelichting beoordeling: De maatregel heeft al eerder middelen ontvangen uit het Klimaatfonds en loopt momenteel. De maatregel is uitvoerig onderbouwd en de regeling kent meerdere voorwaarden waardoor het risico op oversubsidiëring minimaal is. Het is van belang dat er snel stappen worden gemaakt met de uitvoering van warmtenetten, en dit kan met het resterende budget. Kosten voor warmte liggen hoog, een voortvarende uitvoering kan bijdragen aan het verlagen van de kosten. Om ervoor te zorgen dat de maatregel zo kostenefficiënt mogelijk wordt ingezet wordt hiertoe een voorwaarde opgenomen. In de regeling wordt verwerkt dat wordt geborgd dat een warmtenet een kosteneffectieve oplossing is in de betreffende wijk ten opzichte van beschikbare alternatieven. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Hiermee is aan de voorwaarde voldaan. Het belang van de randvoorwaarden die het PBL schetst, wordt herkend. Het is van belang dat twee randvoorwaardelijke wetten door het parlement worden aangenomen (Wet Collectieve Warmte en de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie).</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel zorgt ervoor het aandeel hernieuwbare energie en de besparing op het primaire energiegebruik te stimuleren.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel draagt bij aan de versnelde uitrol van warmtenetten in de gebouwde omgeving door de onrendabele top weg te nemen voor warmtebedrijven en draagt zo bij aan de klimaatneutrale samenleving. Enige zorg zit bij het toepassen van de meest kostenefficiënte oplossing in een wijk. Hoe weet je welke dat is? Hier moet nader naar gekeken worden bij de verdere uitwerking van de regeling.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja. Om te voorkomen dat burgers met hoge eindtarieven eindigen wordt de onrendabele top weggenomen zodat de tarieven niet te hoog worden. Ook zijn er verschillende voorwaarden ingebouwd waardoor er niet onnodig veel subsidie wordt verleend. Dit wordt ook beoordeeld door RVO.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Warmtebedrijven zijn in overleg met kapitaalverstrekkers om, naast de ondersteuning van deze maatregel, meer investeringen aan te trekken.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>De gekozen vormgeving van de maatregel lijkt het meest doelmatig. Er is uitgebreid gekeken naar mogelijkheden voor ondersteuning maar omdat de kosten zo hoog liggen lijkt de subsidieverlening de betere optie. Een lening zou bijv. dan hoogstwaarschijnlijk niet volledig en over een jarenlange periode niet kunnen worden terugbetaald, dan wel dat het terugbetalen alsnog verrekend moet worden in de tarieven. Wel is het van belang dat ook de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie en de Wet collectieve warmtevoorziening snel</p>	

afgerond worden zodat deze ondersteunend kunnen zijn in het succesvol uitvoeren van de projecten.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Er worden geen private investeringen verdrongen omdat de onrendabele top zo hoog is, dat deze niet van de grond komt zonder Rijksondersteuning. De Rijksondersteuning bestaat dus naast de private investeringen. Door de gestelde voorwaarden aan ondersteuning moet het warmtebedrijf (al dan niet met hulp van andere private investeerders) een groot deel van de lasten alsnog zelf dragen en kan het bedrijf niet onnodig hoge subsidie aanvragen.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, bedrag wordt onderbouwd.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Kas = verplichtingen. Wel moet er nog gekeken worden naar het kasritme.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja, er is een wetsvoorstel in ontwikkeling wat zal bijdragen aan het gebruik van de aan te leggen warmtenetten. Beide maatregelen zijn nodig om het gebruik van warmte te stimuleren in de gebouwde omgeving.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Hier wordt rekening mee gehouden door minder subsidie te verlenen in de latere jaren van de regeling. De regeling loopt dus af.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Er wordt geen duidelijke uitleg gegeven in welke fase de relevante warmtewetten zich bevinden en wat risico's zijn als de wetten geen doorgang vinden.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Het gaat hier om de aanleg van warmte-infrastructuur dus dat kent geen direct CO₂-effect. Er wordt echter ook ingegaan op de hoeveelheid te realiseren aansluitingen, dat lijkt overeen te komen met het beschikbare bedrag dat wordt gevraagd.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Er wordt uitgegaan van externe cijfers, maar de aanleg van infrastructuur kent in principe geen direct CO₂-effect, alleen indirect.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Die worden niet genoemd, los van de aansluitingen.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

De regeling staat al open en de toets is al uitgevoerd. Wel zijn er nog gesprekken om het jaarbudget op te kunnen hogen. Hier wordt niet aangegeven wat de risico's zijn als dit niet lukt, maar het is aannemelijk dat de uitvoering in dat geval een aantal jaar opschuift.

<p> criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, de regeling staat momenteel al open en er worden aanvragen ingediend. • Is er al contact met de uitvoerder? Ja, regeling loopt immers al. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. De maatregel zelf past binnen bestaande kaders en de beoogde regeling sluit goed aan bij de werkwijze waar RVO mee bekend is. Daarin worden dus geen risico's voorzien. Per warmteproject zal bij de subsidieaanvraag inzichtelijk moeten worden gemaakt welke (project specifieke) risico's op kunnen treden, zoals gerelateerd aan de aanleg en benodigde vergunningen.
<p> criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, voor de aanleg en opschaling van de infrastructuur van het warmtenet bestaat nog geen instrument en komt voort uit het Coalitieakkoord van 2021.
<p> criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p> <ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. Ja, het is een tijdelijk instrument dat voorziet in ondersteuning van aanleg. Mogelijk loopt de regeling wel langer door indien er vertraging optreedt. Dat zou alleen betekenen dat er na 2030 geen verplichtingen meer kunnen worden aangegaan.
<p> Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? Er wordt uitgebreid ingegaan op de gevolgen voor de brede welvaart, regeling ziet toe op aanleg netten in gebouwde omgeving. Dit gebeurt dan wel door bedrijven die dus de middelen ontvangen maar aanleg gebeurt veelal in wijken met een lager energielabel en relatief veel sociale huurwoningen terecht komen. Uiteindelijk profiteert de burger. TNO noemt in haar verslag dat onderzocht kunnen worden of bewonerscollectieven ook gebruik maken van de regeling. In de openstelling voor 2024 worden de voorwaarden aangepast waardoor het voor bewonerscollectieven makkelijker wordt om mee te doen aan de regeling. Fiche wijst er op dat de aanleg van warmtenetten inzet van technici vraagt en waarschijnlijk verdringingseffect kent t.o.v. andere sectoren. Dit geeft mogelijk een risico voor de uitvoering van de maatregel en andere maatregelen.
<p> Overige aandachtspunten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er worden voor het toekennen van deze subsidie kwaliteitseisen gesteld. Deze kwaliteitseisen moeten afgestemd worden op die van het Waarborgfonds warmtenetten, zodat deze regelingen goed naast elkaar kunnen functioneren (zie ook PBL-reflectie).

Waterstofnetwerk op zee

FORMAT BEOORDELING FICHE	Aanleg en beheer waterstofleiding richting windgebied 6/7 Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Het is evident dat de maatregel bijdraagt aan de uitrol van waterstof en bijbehorende infrastructuur in Nederland. De toekomstige leiding zorgt er bovendien voor dat de grootschalige elektrolyse op zee uitgevoerd kan worden. Het PBL merkt in haar reflectie op dat de maatregel in lijn is met het NPE. Aandachtspunt is dat de toekomstige claim voor de leiding zelf (nu) niet onder het perceel past, deze middelen zijn alleen voor vervolgonderzoek. Het PBL is positief over deze maatregel. De volledige claim van € 100 mln. wordt daarom toegekend. Dit is een verhoging t.o.v. de conceptbeoordeling waarin werd voorgesteld € 49 mln. toe te kennen. Het bedrag van € 100 mln. zal ook niet voldoende zijn om alle kosten van het bouwen van het net te dekken, maar draagt in ieder geval bij aan het deels dekken van de kosten voor de FEED-fase zoals ook is aangegeven door de indiener in de claim voor 2025.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. Waterstof en dus het netwerk hiervoor zal een onderdeel zijn van de toekomstige energiemix. Ook het PBL geeft aan dat het realiseren van een pijpleiding in lijn is met wat het NPE over waterstofproductie op zee opmerkt.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, zonder deze voorbereidende fase kan er geen waterstofleiding worden aangelegd. Ook zal het onderzoek uitwijzen of bestaande gasleidingen gebruikt kunnen worden voor waterstof. Als de infrastructuur er eenmaal ligt kan het de komende decennia gebruikt worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>De kosteninschatting ligt hoger dan beschikbare budget is binnen het perceel. Daarom worden alleen de middelen aangevraagd voor de concept select en FEED-fase. Dit is een bedrag van 100 mln. euro. Totale onderzoekskosten liggen rond de 10% van totale kosten en ligt hoger dan het gevraagde bedrag, maar er was geen beschikbare ruimte in het perceel. Het is niet duidelijk of de € 49 mln. uit de conceptbeoordeling voldoende was om deze fase te kunnen uitvoeren. Dit wordt ook door PBL opgemerkt. Het PBL is verder positief over de maatregel. Daarom wordt de toekenning verhoogd naar de ingediende € 100 mln.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Er is geprobeerd om ook EU-middelen te ontvangen, maar een eerste aanvraag is afgewezen. Vervolgaanvraag kan in 2025 opnieuw worden gedaan. Dit is misschien een mogelijkheid voor het vervolgbudget. Verdere mogelijkheden worden nog verkend.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het gaat hier om infrastructuur en een opschalingstechniek, dus de vormgeving is het meest doelmatig. De kosten worden anders doorbelast in de tarieven voor de gebruikers van het netwerk, waarbij de eerste gebruikers dan aan het kortste eind trekken en er mogelijk geen gebruik van wordt gemaakt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Dit wordt in het fiche niet specifiek onderbouwd. Er is wel kans voor private cofinanciering. Immers worden niet de volledige kosten van de onderzoeksfase aangevraagd in deze claim.</p>	

Bovendien gaat dit voorstel over het onderzoek, en niet over de uiteindelijke investeringskosten voor het netwerk zelf.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?

Nee, zie ook hierboven. Het is duidelijk voor welke fase de middelen nodig zijn maar deze fases zijn niet duidelijk uitgelegd voor buitenstaanders.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Kas = verplichtingen. Het is niet duidelijk waarom er één jaar zit tussen het aangaan van de verplichtingen en de eerste uitbetaling van de kas.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Alternatieven worden niet beschreven. Aangezien het hier gaat om de uiteindelijke aanleg van infrastructuur (hernieuwbare energie) ligt het voor de hand dat er weinig alternatieven zijn.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Er wordt verwezen naar het doorbelasten van de kosten in de tarieven voor gebruikers. De maatregel ziet toe op de aanleg van infrastructuur, waardoor het ook minder logisch is dit te normeren/beprijzen. Immers, infrastructuur is randvoorwaardelijk voor de productie en het verbruik van waterstof. In de onderzoeksfase kunnen kosten nog niet worden doorberekend.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

N.v.t. het gaat hier om energie-infrastructuur. Daar is geen direct CO₂-effect aan te koppelen. Infrastructuur is randvoorwaardelijk. De waterstofproductie kan uiteindelijk wel reductie opleveren. Het is dus een indirecte bijdrage.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Ja, ze volgen de reflectie van het PBL m.b.t. MJP 2024. PBL kent geen zelfstandig reductie-effect toe. Het is randvoorwaardelijk.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Het is de bedoeling dat de maatregel aansluit bij een elektrolyse demonstratieproject van circa 500 MW elektrolyse. Dit zou zorgen voor meer beschikbaarheid van waterstof en zorgt ervoor dat windenergie van parken ver op zee kan worden aangeland.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Door de vormgeving die wordt gekozen lijkt dit niet nodig te zijn. Vraag is wel of de gekozen vormgeving ook daadwerkelijk doorgang kan vinden of dat daar nog risico's zijn.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Hier wordt toelichting gegeven op de uitvoering van de volledige maatregel – dus de uitrol van de leiding. Er wordt niet toegelicht of het haalbaar is om de huidige fase tijdig uit te voeren.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er worden meerdere risico's omschreven. Ten eerste vertraging op uitvoering. Het is onduidelijk hoe het project verder gaat als er volgend jaar geen middelen beschikbaar zijn. Desalniettemin is het project wel urgent en prioritair waardoor dit geen reden is niet door te gaan met het onderzoek. Ten tweede eigenaren (en) bestaande leidingen. Hier is een duidelijke lijn in nodig. 3: vergunningen. Dit is meestal een langdurig traject.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, in het NPE is aangegeven dat waterstof en het netwerk eromheen (opslagen en infrastructuur) een grote rol zullen spelen in toekomstig energiesysteem. Leidingen zijn hierbij dus ook nodig.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Specifiek voor de ontwikkelingskosten geldt dat de kosten zich in een beperkt aantal jaren voordoen. Dat past goed bij de tijdelijkheid. Onduidelijk is nog wat het vervolg betekent. Of er dan een nieuwe claim binnen het fonds of dat hier alternatieve middelen voor worden gezocht.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Hier wordt door de indiener uitgebreid op ingegaan. Bij deze maatregel geldt dat de middelen direct terechtkomen bij het bedrijf dat de voorfase doet, Gasunie. Indirect hebben bedrijven die later de leiding gaan gebruiken hier baat bij. Indiener noemt ook het buitenland/buitenlandse bedrijven als mogelijke benutter. Het verdelingsprincipe wordt ook uitgebreid toegelicht, evenals de thema's van de generatietoets. Er wordt een hoge druk verwacht op beschikbare arbeidskrachten. Vraag is of Gasunie deze dan ook op het juiste moment beschikbaar heeft. er wordt een positief effect verwacht op de Nederlandse economie. Dit is te volgen.

Overige aandachtspunten

- Er zit een afhankelijkheid tussen deze maatregel en elektrolyse maatregel offshore in vroege fase opschaling (demo 2). Beide worden voorgesteld toe te kennen in MJP 2025.

De-risken grootschalige waterstofopslag

FORMAT BEOORDELING	De-risken grootschalige waterstofopslag
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> De maatregel is al eerder uitgewerkt en heeft eerder een eerste tranche aan middelen toegekend gekregen. Deze tranche dient eerste te worden uitgevoerd alvorens meer middelen overgeheveld worden. Zo kan worden gezien wat aanvullend nodig is. Het is nu nog niet duidelijk hoeveel cavernes echt nodig zijn ter ondersteuning en hoeveel de markt later zelf op kan pakken. PBL onderschrijft in haar reflectie om de middelen te reserveren voor het volgende MJJ. De reservering wordt daarom gehandhaafd. De reservering is naar rato naar beneden bijgesteld vanwege de bezuiniging op de ontwikkeling van groene waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. Waterstofopslag draagt bij aan terugdringing van de uitstoot van broeikasgassen, aan CO₂-neutrale elektriciteitsproductie en aan een groter aandeel hernieuwbare energie (electriciteit en waterstof).</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, vraag blijft of alle middelen nodig zijn of dat in ontwikkeling der jaren minder nodig is. Al zijn er ook al een aantal cavernes afgevallen waardoor aan de andere kant de vraag weer rijst of doelen nog behaald worden. Uit de MKBA zoutmarkt (TNO, 2023), waarin een maatschappelijke kosten en baten analyse voor waterstofopslag in zoutcavernes is gemaakt, blijkt dat 30-60 opslagcavernes voor waterstof in 2050 maatschappelijke wenselijk zijn. Het fiche stelt dat bestaande cavernes of technisch niet geschikt of niet beschikbaar zullen zijn, bijvoorbeeld omdat ze in gebruik zijn als aardgasopslag. Maar mogelijk zou dit in de toekomst nog wel anders kunnen zijn omdat er dan minder gebruik wordt gemaakt van aardgas. Vraag is of die cavernes dan zorgen voor minder additionele claim of deze claim kunnen vervangen.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, er wordt een inschatting gegeven van de kosten en aangegeven welk deel door de private partij gefinancierd moet worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Er zijn middelen aangevraagd onder IPCEI maar er blijkt niet aan de voorwaarden van IPCEI te kunnen worden voldaan. Ook zijn er reguliere middelen beschikbaar gesteld. Circa 25% wordt ondersteund, rest moet worden ingelegd door private partij. Het is alleen niet duidelijk hoe dit percentage tot stand is gekomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Er is sprake van CAPEX-ondersteuning omdat de kosten te hoog zijn voor private partijen om het zelf aan te leggen. Vraag is of 25% genoeg ondersteuning geeft om dit wel op gang te krijgen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Alleen deels CAPEX ondersteuning, rest wordt gedragen door private partij zelf.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Nee, het is niet duidelijk hoe tot het bedrag van 25% ondersteuning, dus € 25 mln. wordt gekomen. Ook wordt niet onderbouwd hoe het totaal aan kosten berekend is.</p>	

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Kas = verplichting. Deze lijkt logisch, omdat de verplichtingen het eerste jaar aan worden gegaan. Vraag is wel of er geen kans is op vertraging omdat de eerste toegekende middelen nog niet zijn uitgegeven.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Er worden geen alternatieven genoemd. Wel wordt aangegeven dat normeren geen geschikt instrument is voor de aanleg van infrastructuur. Dit wordt gevolgd.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Bij deze maatregel ligt meer de link op het normeren/beprijzen van de waterstofproductie of het gebruik daarvan. Cavernes zijn dan nodig om voldoende waterstof op te kunnen slaan om beschikbaar te hebben.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
N.v.t. het gaat hier om infrastructuur. Dat kent geen direct effect.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Zie hierboven, het indirecte effect wordt ondersteund door PBL. Opslaginfrastructuur heeft geen zelfstandig CO₂-reductie effect, maar kan het wel faciliteren.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Het fiche stelt dat wanneer er meer gebruik wordt gemaakt van waterstof in de industrie, er reductie zal zijn van stikstof. Dit lijkt plausibel.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Er vindt een staatssteuntoets plaats op de eerste € 125 mln. Deze wordt momenteel uitgewerkt en zal ook kijken naar de reservering. Er wordt niet toegelicht of hier mogelijke risico's bij zitten.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Er worden al dergelijke projecten uitgevoerd en momenteel worden gesprekken gevoerd over de al toegekende claim. Vraag is of dit op tijd is afgerond voor het voorjaar 2024 om de uitkomsten mee te kunnen nemen.
- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Er zijn vergunningentrajecten nodig waarbij ook het belang van draagvlak een belangrijk punt is. Dit kan een langdurig traject zijn, het is niet duidelijk of hier ook rekening mee is gehouden in de planning die is opgenomen.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Ja, uit meerdere beleidsstukken en het NPE blijkt dat grootschalige waterstofopslag in de toekomst nodig zal zijn.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Er zijn, concluderend uit extern onderzoek, veel cavernes nodig in de toekomst. Er volgt dus mogelijk nog een nieuwe claim, en de huidige claim ziet toe op uitwerking t/m 2035. Vraag is dus wat dat betekent bij verdere vertraging, gezien de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat uitgebreid in op de thema's van de Generatietoets en de verdelingsprincipes van de WKR. Fiche geeft aan dat de middelen terecht komen bij bedrijven die opslagcavernes zullen exploiteren. Dit zorgt voor lagere tarieven voor het gebruik ervan, ook door bedrijven. Opslagen zijn echter nodig om de waterstofmarkt te ondersteunen. De maatregel draagt bij aan het halen van de klimaatdoelen. Er wordt ook verwezen naar de woonsituatie van burgers, waar bodemdaling mogelijk een rol kan spelen. De indiener is zich hier van bewust.

Verwachting van indiener is dat er voldoende technici zijn voor het aanleggen en onderhouden van de cavernes, maar dit wordt niet onderbouwd. Het is ook verwachting dat er een positieve bijdrage is voor ontwikkeling economie.

Overige aandachtspunten

- Het PBL geeft aan dat het raadzaam is om eerst te bekijken hoe de productie en import van waterstof(derivaten) zich de komende jaren ontwikkelen voordat begonnen wordt met de ontwikkeling van een tweede tranche zoutcavernes. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met een ontwikkelingstijd van 7 – 8 jaar.

Laadinfrastructuur schoon en emissieloos bouwen

FORMAT BEOORDELING FICHE	Laadinfrastructuur ten behoeve van schoon en emissieloos bouwen
	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> De maatregel draagt bij aan uitrol laadinfrastructuur in de bouw, wat leidt tot reductie van CO₂-uitstoot en stikstofuitstoot. Zonder ondersteuning vanuit het Rijk is het onder andere mogelijk dat een deel van de bouwprojecten dan niet kan voldoen aan de verplichting in het kader van het Besluit bouwwerken leefomgeving, zo wordt ook bevestigd door het PBL. Daarom wordt de maatregel, in tegenstelling tot de conceptbeoordeling, opgenomen in het MJP 2025.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. Het programma SEB, waar deze middelen onderdeel van worden, beoogt bouwmaterieel voor 2050 emissieloos te krijgen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Het gaat om uitrol van laadinfra bij de bouw, waarvan de sector hard is getroffen door de stikstofcrisis.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Er wordt toegelicht waarom cofinanciering vanuit overheid nodig is. Kosten worden mogelijk later in de tijd lager omdat de markt er zelf baat bij heeft.</p> <p>Het PBL stelt dat bij toekenning van minder middelen het zou kunnen betekenen dat na 2030 niet in alle gevallen het minimumniveau uit de bij het Convenant SEB behorende Routekaart Schoon en Emissieloos bouwen – waarbij mobiele werktuigen tot 56 kilowatt en stationair materieel tot 560 kilowatt in 2032 emissievrij moeten zijn – kan worden gehaald. Een convenant is immers geen dwingende normering.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Private partijen moeten een deel van de kosten zelf dragen, er is een beperking aan ondersteuning (50%).</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Er wordt gebruik gemaakt van bestaande regelingen en dit zijn dezelfde als bij het MJP 2024. Er worden geen alternatieven genoemd. Het programma SEB en de SPUK SEB lijken doeltreffend.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Partijen moeten ook een deel van de kosten zelf dragen, er is een beperking aan de maximale ondersteuning. Mogelijk kunnen kosten in de tijd wel lager worden als er meer gebruik van wordt gemaakt.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, het percentage ondersteuning en in die lijn het gevraagde bedrag is onderbouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Kas = verplichtingen en deze wordt onderbouwd.</p>	

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Het programma waarbinnen de regelingen vallen bestaat ook uit een routekaart met strikter worden emissie-eisen voor bouwmaterieel. Je kunt alleen subsidie ontvangen als je je hieraan committeert.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Het is een combinatie van stok en wortel. Vraag is nog wel hoe deze eisen zich verhouden tot de overige stokmaatregelen die bestaan, waaronder strenger worden milieueisen voor het wegvervoer. Daar valt mogelijk een deel van de mobiliteit voor de bouw ook onder, waardoor zij al aan de eisen gaan voldoen. Verder wordt aangegeven dat oor verdere normerende kaders Europese wet/regelgeving aangepast moet worden.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Dit wordt nog niet uitgebreid toegelicht. Er worden voorwaarden aangegeven, zoals het ondertekenen van een convenant.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Er wordt een reductie verwacht van 0,7 Mton over de periode 2022-2031. Dit heeft er ook mee te maken dat het hier gaat om infrastructuur, wat geen direct CO₂-effect kent. Het PBL bevestigt dat laadinfrastructuur geen zelfstandig effect kent omdat het randvoorwaardelijk is.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Zie hierboven.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Ja, zowel stikstof- als fijnstofemissies.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Er is al eerder een staatssteuntoets uitgevoerd. Er lijken geen risico's te zijn op staatssteun omdat er zo veel mogelijk wordt aangesloten bij bestaande regelingen. Voor stimulering van laadinfra die nu nog niet in de SSEB zitten is mogelijk een aanvullende toets nodig, welke volgens de indiener beperkt van omvang zal zijn.

 criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Er wordt veel gebruik gemaakt van bestaande regelingen, dus dat lijkt minder risico te geven. Bovendien heeft de maatregelen middelen ontvangen in het MJP 2024 waar nu aan gewerkt wordt (maart 2024 gaat de regeling weer open).

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn mogelijk ook risico's omtrent bijv. netcongestie en vergunningen. Hier wordt niet op ingegaan.

 criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Het is onderdeel van een nieuw convenant dus ja. Zorgt voor additionele uitrol van laadinfra en verminderen uitstoot bouwsector.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
Regelingen lopen tot 2030, conform duur fonds. Echter is de verwachting dat een deel van het materieel pas na 2030 verduurzaamd wordt, en is er risico op vertraging. Uitbetaling zal kunnen na 2030 maar verplichtingen niet meer.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
Er wordt ingegaan op de thema's van de generatietoets en de verdelingsprincipes van de WRR. Er wordt aangegeven dat NL internationaal voorop loopt wat betreft de focus op emissieloos bouw materieel. Wel heeft laadinfra tijdelijk grote impact op de energievoorziening. Tegelijkertijd zijn er ook kansen voor batterijen. Er wordt niet ingegaan op netcongestie, er zal waarschijnlijk niet altijd ruimte zijn voor een aansluiting.

Overige aandachtspunten

- Niet alles in het fiche is ingevuld.

Demand Side Reponse (DSR) in eindgebruikerssectoren

FORMAT BEOORDELING	DEMAND SIDE RESPONSE
FICHE	ENERGIE-IFRA
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Maatregel wordt momenteel uitgewerkt in het kader van het Landelijk Actieplan Netcongestie. Om die reden is voor het MJP 2025 nog geen voorstel ingediend. Belang van de maatregel is helder, daarom is het voorstel de reservering te handhaven. Reservering is naar beneden bijgesteld zodat er voldoende middelen zijn voor andere noodzakelijke maatregelen binnen dit perceel.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. Maatregel helpt bij de ontwikkeling in de technologische mogelijkheden om de emissies van broeikasgassen te beperken en de daarmee samenhangende inzet van het kabinet op innovatie. Daarnaast helpt de maatregel bij de financiële positie van huishoudens t.a.v. hun energierekening.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja maatregel draagt bij aan het efficiënt gebruiken van duurzame energie, wat zorgt voor minder piekmomenten en dus minder netcongestie.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Er worden inschattingen gegeven van de kosten maar deze worden nog niet onderbouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Dit wordt niet toegelicht.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het gaat om een gratis applicatie voor burgers die inzicht geeft in optimaal energieverbruik. Voor ontwerpen van de app is normering of beprijzing niet voor de hand liggend.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Er wordt gesteld dat door coördinatie falen de markt deze app niet op zal pakken. Wel kan na ontwikkeling de app privaat beheerd worden.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>De kosten kunnen nog nader onderbouwd worden voor MJP 2026. Er worden kosteninschattingen gegeven per onderdeel o.b.v. vergelijkingen met eerdere gelijksoortige applicaties.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Kas=verplichtingen. Dat lijkt reëel.</p>	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? 	

Ja, er wordt ingegaan op alternatieven om het beoogde doel te bereiken. Aangezien de maatregel als onderdeel van het Landelijk Actieplan Netcongestie nog in uitwerking is, is hier nog geen duidelijkheid over.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Zie hierboven.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Zie hierboven.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Inschatting voor reductie liggen op 0,5 Mton structureel per jaar vanaf 2030.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

De effecten worden vooral indirect behaald omdat het ertoe kan leiden dat een burger een warmtepomp aanschaft als hij/zij overschakelt van gas naar warmtepomp. Dat is niet een direct effect van de applicatie zelf. Een app kent geen direct CO₂-effect.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Hier wordt niet op ingegaan.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Een staatssteuntoets lijkt niet van toepassing.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
- Is er al contact met de uitvoerder?
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Voor het ontwikkelen van de app/toevoeging aan energieverbruiksmanagers kunnen marktpartijen worden uitgedaagd, bijvoorbeeld via een competitie. Het opzetten van een flankerende campagne kan op de reguliere wijze. Er wordt niet ingegaan op termijnen of andere risico's voor uitvoering.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, maatregel wordt uitgewerkt in het kader van het Landelijk actieprogramma netcongestie. Dat is nieuw t.o.v. bestaand beleid. Ook bestaat er nog geen dergelijke app voor consumenten die openbaar toegankelijk is.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want de maatregel betreft middelen om een applicatie op te zetten. Als de applicatie eenmaal werkt, stelt indiener, worden de onderhoudskosten overgenomen door de netbeheerders.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Hier wordt in het fiche uitgebreid op ingegaan. De middelen komen terecht bij de makers van de applicatie en maar is bedoeld voor burgers, die het gebruik en de effecten ervan hebben.

Overige aandachtspunten

-

Aanvullende inzet voor zonne-energie op gebouwen

FORMAT BEOORDELING	Aanvullende normering zon
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Maatregel kan mogelijk het onbenut potentieel van moeilijkere zonprojecten realiseren. De maatregel moet echter nog verder worden uitgewerkt. De vormgeving van het instrument is nog niet afgerond en uitvoeringstoets moet nog plaatsvinden. Er loopt nog onderzoek naar de normering. Ook het PBL en TNO maken bij deze maatregel meerdere kritische kanttekeningen. De onrendabele top (ook ten aanzien van SDE++) en de doelgroep zijn onduidelijk. Het PBL stelt dat het eerst raadzaam is om het gebruik van elektriciteit door elektrificatie te stimuleren gezien het huidige overaanbod van elektriciteit uit zon-pv. Ondanks eerdere reservering werd de maatregel daarom door fondsbeheer afgewezen. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming bij Voorjaarsnota 2024 is besloten de reservering te handhaven ter hoogte van € 150 mln., mede vanwege bestuurlijke afspraken, zodat de maatregel verder kan worden uitgewerkt. Dekking wordt gevonden in de vrije ruimte van het perceel vroege fase opschaling (€ 8,6 mln.), de overgebleven ruimte in energie-infra en de loon- en prijsbijstelling voor 2024 van het fonds.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, zonne-energie is onderdeel van de toekomstige energiemix en wordt steeds meer toegepast. Ze dragen bij aan de hoofdzaken van de realisatie van de doelstellingen, namelijk het reduceren van emissies en een CO2-neutrale elektriciteitsproductie door de realisatie van zonnepanelen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>De maatregel zal zorgen voor meer toepassingen van zonne-energie, met name op moeilijkere plekken. Dit draagt bij aan het vergroten van de hoeveelheid beschikbare duurzame energie. Ook draagt een onderdeel van de maatregel (solar carports) bij aan het verminderen van netcongestie. Het PBL onderschrijft in haar reflectie dat voor klimaatneutraliteit in 2050 het aanbod van zon-pv nog fors moet toenemen, maar plaatst kanttekeningen bij de timing van de voorgestelde maatregel (subsidieperiode 2025 tot 2030). Bovendien plaatst het niet afbouwen van de salderingsregeling deze maatregel in ander perspectief: er zal nu nog meer groei van zon-PV te verwachten zijn.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dit wordt niet duidelijk. De financiële tabel is alleen voor de kas ingevuld, niet voor verplichtingen. Verder wordt het gevraagde bedrag (ter hoogte van de reservering) niet toegelicht. Vragen zijn niet beantwoord, bij navraag is dit wel gebeurd. Dit komt waarschijnlijk omdat de maatregel nog niet volledig is uitgewerkt. Ook het PBL kan niet beoordelen hoe hoog de meerkosten zijn en of subsidiëring dan doelmatig is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Dat is onbekend.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het is niet duidelijk of de vormgeving van de maatregel het meest doelmatig is. Er wordt gesproken over het ondersteunen van een onrendabele top maar mogelijk blijft deze onrendabele top niet jarenlang te hoog. Een andere vormgeving is dan misschien ook mogelijk, maar dit wordt niet toegelicht.</p>	

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
Dit wordt niet duidelijk. Er wordt alleen aangegeven dat de onrendabele top die bestaat te groot is waardoor private investeringen stil zullen vallen. Hoe hoog dit is en waarom hoeveel nodig is, wordt niet onderbouwd.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?
Het bedrag is niet onderbouwd in het fiche. Dit is bij navraag wel gebeurd. Kosten voor maatregel lijken hoger te liggen dan het gereserveerde bedrag maar maatregel moet nog verder worden uitgewerkt.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Alleen de kasreeks is ingevuld. Bij navraag blijkt dit te komen doordat afhankelijk van het type regeling de reeksen onder kas en verplichting zullen verschillen. Dit is dus nog afhankelijk van de verdere uitwerking.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Er worden geen specifieke alternatieven genoemd, wel wordt aangegeven dat er wordt gekeken naar normering. Normering van zonne-energie installaties bij nieuwbouw en ingrijpende renovaties van gebouwen volgt naar aanleiding van de herziene richtlijn voor de energieprestatie van gebouwen (EPBD). Hiervan lopen de onderhandelingen nog. Ook wordt er via de provinciale verordeningen genormeerd. TNO mist onderbouwing voor de noodzaak van subsidie voor de doelgroep.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Aangegeven wordt dat de onrendabele top tussen de SDE++-subsidie en de meervoudige toepassingen van zon-PV te groot is om enkel met normeren te overbruggen. Private investeringen zullen daardoor stilvallen en daarmee komt de bijdrage van zon-PV aan de klimaatdoelstellingen in het geding. Deze maatregel moet dat helpen overbruggen.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Deels wordt dit al uitgevoerd, andere normering is nog in onderhandeling. Deze onderhandelingen zullen invloed hebben op beleid in heel EU.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
Verwachting is jaarlijkse reductie van 0,9 Mton. Dit is deels wel afhankelijk van ontwikkelingen op agri-pv/landbouw. Energiebesparing is niet ingevuld.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
Er wordt deels gebruik gemaakt van externe bronnen en uit gegevens van de SDE++.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Maatregel draagt ook bij aan de transitie in de landbouw en kan wanneer solar carports slim worden gecombineerd met laadinfrastructuur ook nog bijdragen aan slim netgebruik en het voorkomen van netcongestie.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Er is een staatssteuntoets en -advies nodig. Dit moet verder worden onderzocht in de uitwerking van de regeling. Op basis van inzichten van RVO is gezien de grootte van het bedrag een notificatie in Brussel nodig.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Dit is onzeker. De maatregel moet nog verder worden uitgewerkt. Er is contact met uitvoerder, maar er zijn meerdere risico's op vertraging en een langdurig voortraject voordat maatregel uitgevoerd kan worden. Er wordt geen gedetailleerde planning weergegeven.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

De notificatie in Brussel kan een risico vormen, ook in nog veel onduidelijk over de vormgeving.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

De maatregel volgt uit meerdere kamerbrieven met nieuw aangekondigd beleid en een aangenomen motie. Het fiche licht toe dat het gaat om projecten die nu buiten de SDE++ vallen.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Dit is niet duidelijk. Er worden middelen gevraagd voor de duur van het fonds maar het wordt niet duidelijk of in die periode ook het doel van de maatregel wordt behaald. Er is nog veel onduidelijk over de duur en de systematiek van de maatregel.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt kort ingegaan op de thema's van brede welvaart. Klimaatrechtvaardigheid: de maatregel ziet toe op duurzame energie, dus de verduurzamer loont (niet de vervuiler). Het draagt bij aan werkgelegenheid omdat er een hogere vraag komt naar technici in deze sector. Ook verhoogt het lokale aanbod van duurzame energie (al is er wel afhankelijkheid van zonnepanelen). Een onderdeel van de maatregel ziet toe op het laden van auto's in parkeergarages, wat kan bijdragen aan netcongestie.

Overige aandachtspunten

- Het PBL geeft in haar reflectie aan dat gezien het huidige overaanbod van elektriciteit uit zon-pv het raadzaam lijkt om eerst (of: ook) het gebruik van elektriciteit door elektrificatie te stimuleren. Ook is voldoende uitbreiding van het elektriciteitsnet een randvoorwaarde voor het stimuleren van extra zon-pv om netcongestie te voorkomen. Dit versterkt het oordeel: afwijzen.
- Ander aandachtspunt is dat de salderingsregeling niet is afgebouwd. Hierdoor wordt zon-pv ook middels die regeling voorlopig gestimuleerd.

Invoering batterijverplichting voor zonneparken

FORMAT BEOORDELING	Subsidie inzet batterij bij nieuw grootschalige zon-PV
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In de pilot voorwaarden opnemen dat de hoogte van de subsidie niet door de aanvrager wordt vastgesteld maar dat dit vóór de aanvrager wordt vastgesteld en/of gemaximeerd (<u>voldaan</u>); 2. In de pilot kennisdeling opnemen als voorwaarde voor subsidie (<u>voldaan</u>); 3. De pilot niet te beperken tot batterijen bij zonneparken maar breder te trekken naar bredere opslag of andere mogelijke opties om (hernieuwbare) energie te balanceren, waarbij gewaarborgd wordt dat deze technieken voldoende aan bod kunnen komen (<u>voldaan</u>). <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Samenhang met het vastleggen en committeren aan het streefdoel klimaatneutrale elektriciteitssector in 2035; 2. In de regeling voorwaarden opnemen dat de hoogte van de subsidie niet door de aanvrager wordt vastgesteld maar dat dit vóór de aanvrager wordt vastgesteld en/of gemaximeerd; 3. In de regeling kennisdeling opnemen als voorwaarde voor subsidie; 4. De regeling niet te beperken tot batterijen bij zonneparken maar breder te trekken naar meer mogelijke opties om (hernieuwbare) energie te balanceren. <p><u>Toelichting beoordeling:</u> De maatregel kan bijdragen aan oplossingen voor de problemen rond netcongestie. Er wordt € 100 mln. toegekend om een start te maken (pilot). De kosten voor batterijen liggen relatief hoog en de technologie bij batterijen is nog nieuw. De maatregel moet verder uitgewerkt worden waardoor er ook meer inzicht komt in de businesscase van batterijen. Dit kan middels het werken met een pilot. Er is er een aantal voorwaarden opgenomen. Het is van belang dat de subsidie-aanvrager niet (geheel) zelf de subsidie kan bepalen, om overstimulering te voorkomen. Hier worden in de op te stellen regeling grenzen aan gesteld. Er zijn ook lessen te trekken voor andere partijen, bijvoorbeeld rondom flex, daarom is kennisdeling als voorwaarde opgenomen. Ook dit wordt verwerkt in de regeling. In relatie tot flex is het van belang dat de pilot niet wordt beperkt tot batterijen bij zonneparken maar breder wordt getrokken naar opslag of andere mogelijke opties om (hernieuwbare) energie te balanceren (zoals vraagrespon, warmteopslag in de gebouwde omgeving en elektriciteitsopslag in elektrische auto's). Hierbij is het van belang dat deze technieken voldoende aan bod kunnen komen. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Hiermee is aan de voorwaarden voldaan. Problemen rond flex en netcongestie zijn urgent. Daarom wordt nu een deel van de middelen opgenomen zodat er een pilot gestart kan worden. Lessen hiervan worden meegenomen naar de uitwerking van een maatregel in de volgende openstelling van de regeling. Hiervoor wordt een reservering opgenomen met bijbehorende voorwaarden. Hierbij liggen de gereserveerde middelen (€ 172 mln.) lager dan de ingediende claim en de conceptbeoordeling, vanwege de kanttekeningen (o.a. vormgeving, blijvend hoge subsidie-intensiteit) uit de PBL-reflectie en de sociaaleconomische reflectie van TNO. Ook zijn zowel de toekenning als de reservering naar beneden bijgesteld vanwege de naar rato bezuiniging op de ontwikkeling van groene waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord. Voor de toekenning geldt dat deze al was overgeheveld naar de departementale begroting van KGG. Deze is daar met € 15 mln. naar € 85 mln. verlaagd. Dat heeft geen weerslag op de middelen in het fonds.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, deze maatregel draagt bij aan verminderen van netcongestie. Batterijen voeden alleen in op het moment dat het nodig is. Aandachtspunt is de reflectie van PBL, waar wordt aangegeven dat de maatregel zich te eenzijdig richt op één optie om vraag en aanbod te balanceren. Het PBL noemt een aantal andere opties die mogelijk ook kunnen bijdragen. TNO gaat ook in op</p>	

mogelijke alternatieve opties. Daarom wordt middels een voorwaarde verzocht om deze verbreding in de regeling door te voeren.

criterium 3. Doelmatigheid

Efficiënt gebruik van middelen

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Berekeningen over onrendabele top zijn deels toegelicht, of er daadwerkelijk met de regeling zo efficiënt mogelijk gebruik wordt gemaakt van de middelen moet nog verder uitgewerkt worden. De onrendabele top is vastgesteld door onafhankelijke bron, punt van zorg is dat de hoogte van ondersteuning door de aanvrager zelf wordt vastgesteld. Daarnaast wordt aangegeven dat de gerealiseerde batterijen na de subsidieperiode vrij kunnen worden ingezet door exploitanten. Zie ook hieronder, dan valt te denken dat er ook een andere vorm van ondersteuning mogelijk is. Er wordt immers na verloop van tijd ook winst op gemaakt.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Er wordt alleen aangegeven dat er geen mogelijkheid is voor publieke of private cofinanciering omdat de onrendabele top te hoog is en omdat de voorwaarde is dat er maar op bepaalde momenten ingevoed mag worden op het net. Dit wordt voor de eerste jaren begrepen, maar mogelijk komt er later wel een business case op deze maatregel.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

De beoogde maatregel van de maatregel wordt toegelicht maar niet afgezet tegen alternatieven. Aangezien er ook uiteindelijk een mogelijkheid is op winst maken met een dergelijke investering is de vraag hoe lang een dergelijke vormgeving nodig is.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Er zijn geen mogelijkheden voor publieke of private cofinanciering omdat de onrendabele top te hoog is. Er is een exploitatiesubsidie nodig om batterijen uitgesteld te laten invoeden voor CO₂-reductie. Er wordt alleen subsidie uitgekeerd als de batterijen uitgesteld invoeden. Deze batterijen worden zonder subsidie niet gerealiseerd doordat het een specifiek doel betreft: uitgesteld invoeden voor extra CO₂-reductie.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?

Het gevraagde bedrag is niet nader uitgesplitst. Het is niet duidelijk hoe de kosten van de te stimuleren projecten tot de gevraagde kasreeks leiden. $P \times Q$ ontbreekt dus.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Onduidelijk. Kas is niet ingevuld.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Er worden geen duidelijke alternatieven gegeven, wel wordt onderbouwd waarom voor deze vormgeving is gekozen. Hier zijn ook voorwaarden bij gekoppeld om middelen te kunnen ontvangen. TNO geeft aan dat batterijen bij zonneparken een dure oplossing in verhouding tot alternatieve opties, zoals flexibilisering van de elektriciteitsvraag.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Er wordt niet toegelicht waarom er geen combinatie kan worden gemaakt, door bijvoorbeeld dit de verplichten bij nieuwe zonneparken maar dan ook subsidie te verlenen.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Maatregel had als voorwaarde: samenhang met het vastleggen en committeren aan het streefdoel klimaatneutrale elektriciteitssector in 2035. Dit is geen normering/beprijzing maar wel een duidelijke voorwaarde. Aan de voorwaarde is voldaan met het voorjaarspakket 2024.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
Er wordt een kleine hoeveelheid reductie gerealiseerd, het gaat hier vooral om het realiseren van batterijvermogen en het verminderen van netcongestie.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
De reductie is onderbouwd door CE-Delft.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Energiebesparing is niet ingevuld, ook geen andere kwantificeerbare gevolgen genoemd. Wel wordt aangegeven dat er 160-3330 MW aan batterijvermogen kan worden gerealiseerd.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Er is een staatssteun nodig, al is de inschatting dat deze akkoord wordt bevonden. Er zijn opties verkend onder welke mogelijkheden steun mogelijk is.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Er wordt een korte planning gegeven maar indienen is al aan het werk en werkt op basis van een onderzoek van CE Delft. Het lijkt haalbaar om het voorgestelde instrument tijdig uit te werken.
- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Mogelijk zijn vergunningen een risico, over het algemeen lijkt dit niet nodig te zijn maar gezien de nieuwe maatregel is het goed dit nog verder te bekijken. Vraag is ook of er voldoende technici beschikbaar zijn om de maatregel uit te kunnen voeren.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
De maatregel is additioneel aan bestaand beleid, er is een reservering opgenomen voor deze maatregel als onderdeel van het Voorjaarspakket Klimaat 2023.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
De maatregel ziet toe op de onrendabele top van batterijen voor uitgestelde invoeding in de periode 2025-2035. Er wordt verwezen naar het streefdoel van 2035 m.b.t. een CO₂-vrij elektriciteitssysteem waardoor de maatregel niet verlengd hoeft te worden. Vraag is wel wat er gebeurd als het streefdoel vertraagt.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en

betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche stelt dat er geen invloed is op volgende generaties of andere landen maar dat lijkt onjuist. De maatregel lijkt juist positief voor volgende generaties, doordat netcongestie kan worden verminderd/voorkomen. Hierdoor kan er sneller meer gebruik worden gemaakt van duurzame energie wat positief is voor het halen van klimaatdoelen.

Wat betreft werkgelegenheid wordt gesteld dat hier een minimale structurele invloed op is. Dit omdat het op te stellen vermogen niet relatief groot niet van dusdanig grote aard is dat significante effecten op de arbeidsmarkt te verwachten zijn. Bovendien is de plaatsing eenmalig, en is los van eventueel onderhoud daarmee de benodigde personele inzet niet structureel.

Overige aandachtspunten

- Het PBL geeft aan dat de subsidie-intensiteit erg hoog is en naar verwachting gedurende de looptijd van de subsidie op hetzelfde niveau zal blijven. Mogelijk is dit anders bij het inzetten van meerdere opties waar PBL ook aan refereert.

Verduurzaming dieselspoorlijnen Zutphen-Oldenzaal, Almelo-Mariënberg

FORMAT BEOORDELING FICHE	Elektrificatie spoor Zutphen-Oldenzaal en Almelo-Hardenberg
	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> De maatregel kan leiden tot reductie van CO₂-uitstoot en stikstofuitstoot. Tevens voorkomt de maatregel dat nieuwe diesellocomotieven worden aangeschaft met een levensduur van 30 jaar. Het PBL is positief over de maatregel. Zonder ondersteuning van het Rijk is de maatregel niet haalbaar. Daarom wordt de maatregel, in tegenstelling tot de conceptbeoordeling, na reflectie van PBL opgenomen in MJP 2025.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, gaat om verduurzaming spoor waardoor er minder uitstoot is van dieseltreinen en meer elektrisch vervoer. Ook het PBL merkt dit op in haar reflectie: "Vanuit klimaat- en milieuoogpunt (CO₂, NOX en fijnstof) is het goed om dieseltreinen te vervangen door elektrische treinen". Wel speelt netcongestie hier mogelijk een beperkende rol.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Er is sprake van cofinanciering door provincie Overijssel voor de elektrificatie voor spoorlijn van Almelo-Mariënberg. Er is geen financiering door provincie Gelderland. Verder wordt aangegeven dat er in november 2023 een besluit nodig is over de financiering. Dit is een punt van aandacht, omdat besluitvorming over Klimaatfondsmiddelen pas in voorjaar 2024 plaatsvindt. Wat dat betekent voor de maatregel is nu lastig in te schatten. Aanvullend zijn er kosten voor onderhoud maar deze lijken niet bij de gevraagde claim te zitten. Verderop in het fiche wordt wel aangegeven dat investeringen in het spoor worden normaliter uit het Mobiliteitsfonds gefinancierd. Echter zijn hier geen middelen meer beschikbaar. Vanwege de duurzaamheidswinst wordt daarom een beroep op het KF gedaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Dat wordt nog onderzocht, mogelijk is een CEF-subsidie een optie. Deze subsidie zal dan waarschijnlijk vooral gelden voor de lijn Zutphen-Oldenzaal vanwege de TEN-T status van dit baanvak. Een subsidie van ongeveer 30% van de bouwkosten is daarbij realistisch.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Er wordt niet ingegaan of het aanpassen van de concessievoorwaarden geen deel van de oplossing is. Het wordt wel duidelijk dat zonder ondersteuning van het Rijk er niet voldoende middelen zijn om de nieuwe locomotieven aan te schaffen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Het gaat hier om regionale spoorlijnen dus er is geen sprake van private investeringen.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? 	

Het gevraagde bedrag is onderbouwd.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Er was bij indiening van het fiche nog geen financiële reeks aangeleverd. Dit is bij navraag alsnog gebeurd. Hieruit blijkt dat de reeks realistisch is.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Er worden alternatieve manieren voor elektrificatie aangestipt, maar geen alternatieve wijze voor financiering/ondersteuning.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Het is te volgen dat hier minder sprake van is, omdat het hier gaat om regionale infrastructuur. Er wordt echter ook niet ingegaan op de mogelijkheden van de concessievoorwaarden. Wel wordt aangegeven dat er extra financiering nodig is om de lijnen nu te verduurzamen.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Verwachting is dat er structurele reductie is vanaf 2030 van 5000 ton.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

De reductie is niet groot maar omdat het gaat om regionale lijnen/infra lijkt dit wel plausibel. M.n. ook lokaal zal de maatregel positief effect hebben op het klimaat. Opvallend is dat de aanleg van de elektrificatie ook wat uitstoot kent waardoor het totale reductie-effect wat verminderd wordt. Desalniettemin is er klimaatwinst. Het PBL geeft aan dat het geclaimde CO₂-effect waarschijnlijk een factor 2 te hoog ligt, maar ook met een lager effect zou de subsidie-intensiteit niet excessief hoog zijn. Dit is ook omdat er ook reductie van andere stoffen en besparingen zijn.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Dit wordt niet uitgebreid toegelicht. Stikstofreductie valt te verwachten.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Aangezien het hier gaat om een structurele uitvoerder is niet nodig volgens de indiener.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Afgezien van de financiering lijkt dit zo te zijn. Er bestaat een stuurgroep op deze projecten.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er wordt nog niet ingegaan op mogelijke risico's als netcongestie en vergunningen waardoor er uitloop kan zijn.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Er wordt al langer samengewerkt om verduurzaming huidige dieseltreinen te realiseren. Het Mobiliteitsfonds kan deze claim niet dekken. Daardoor ligt er een nog niet gedekte claim bij het Klimaatfonds.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Vraag wordt niet helemaal beantwoord. Het lijkt geen structurele doorwerking te hebben doordat het onderhoud en beheer niet via KF-middelen loopt. Het gaat om de aanleg die dan voor 2030 gereed moet zijn. Wat dat betreft past het dus prima.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt niet ingegaan op de thema's van de generatietoets en verdelingsprincipes van WRR, werkgelegenheid, ontwikkeling economie, energiesysteem en betrouwbaarheid energievoorziening. Er wordt dus ook niet ingegaan op risico van netcongestie.

Overige aandachtspunten

Er is een planning aangegeven maar een deel van deze planning loopt vooruit op voorjaarsbesluitvorming 2024 over MJP 2025. Het is niet duidelijk of dat problemen oplevert. Vooral nog lijkt dat het niet het geval.

Electric Road Systems

FORMAT BEOORDELING	Aanleg Electric Road systems (ERS)
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. Afronding en positieve uitkomst van de haalbaarheidsstudie van TNO, waaruit ook moet blijken dat er voldoende prikkels zijn voor vervoerders om ook ERS-compatibele vrachtwagens aan te schaffen (<i>voldoet nog niet</i>).</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Maatregel is van belang voor lokale verduurzaming en kan op korte termijn op een specifiek traject veel verduurzaming opleveren. Andere financieringspartijen worden ook betrokken. Dit is belangrijk omdat dit een maatregel betreft waar veel bedrijven baat bij kunnen hebben. TNO voert momenteel een haalbaarheidsstudie uit. Daaruit moet blijken of er voldoende prikkels zijn voor vervoerders om ook ERS-compatibele vrachtwagens aan te schaffen. Deze resultaten kunnen worden gebruikt bij de verdere uitwerking van de maatregel. Zodra aan de voorwaarde wordt voldaan worden de middelen bij het eerstvolgende reguliere besluitvormingsmoment overgeheveld. O.b.v. de PBL-reflectie wordt het volledige bedrag (onder voorwaarden) toegekend, omdat het PBL het aanbeveelt om de haalbaarheid van ERS-systemen te onderzoeken. Een belangrijk voordeel van een ERS ten opzichte van laadstations is dat er minder pieken zullen zijn in de stroomafname omdat het laden meer gelijkmatig gespreid over de dag zal plaatsvinden, waardoor ze ook het elektriciteitsnet kunnen ontlasten.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, zwaarder wegvervoer zal ook (gedeeltelijk) overgaan op elektrificatie.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, maatregel is gericht op het versnellen van de ingroei van batterij-elektrische vrachtwagens wat bijdraagt aan het stimuleren van de implementatie van technieken voor energie-efficiëntie en het stimuleren van de toepassing van hernieuwbare energie in het bedrijfsleven.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Gevraagde bedrag wordt niet met een uitsplitsing van de kostensoorten onderbouwd. Het is een claim voor twee routes. Vanuit (private) cofinanciering wordt de andere helft van het benodigde bedrag gedekt. De haalbaarheidsstudie die nu is gestart zal ook een kostenbatenanalyse bevatten en daaruit kan mogelijk blijken dat de aanleg (deels) kan worden terugverdiend. Mogelijk zou (een deel van) gevraagde deel van middelen dus op een later moment terug kunnen vloeien. Op dit moment is dat nog onzeker.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er worden middelen gevraagd uit I&W, EU, EIB en regionale overheden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Dit is niet duidelijk, wordt niet onderbouwd. Er wordt aangegeven dat men sceptisch is over de technologie, maar uit de gegevens blijkt dat private investeerders wel bereid zijn om mee te doen als de overheid ook bijdraagt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Er wordt voor circa de helft van het bedrag aan private investeringen verwacht en gevraagd, dus private investeringen worden niet verdrongen.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Het gevraagde bedrag wordt niet nader onderbouwd, het is voor beide routes samen. Omdat het volledige bedrag toegekend wordt, is een uitsplitsing niet noodzakelijk.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? 	

Kas = verplichtingen. Dit lijkt reëel.
Link met normeren en beprijzen
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Er worden geen alternatieven genoemd. Er wordt alleen aangegeven dat publieke voorfinanciering nodig is. Dat gebeurt op meerdere manieren, waaronder de gevraagde claim bij het Klimaatfonds.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>Een deel van de opbrengsten van de vrachtwagenheffing worden gebruikt voor deze maatregel. Het wordt uit het fiche niet duidelijk hoe het staat met de implementatie daarvan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>Uit het fiche wordt niet duidelijk hoe het staat met de vrachtwagenheffing.</p>
Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>Er wordt reductie in 2028-2029 verwacht maar niet helder is hoeveel dit is. Vanaf 2030 is de structurele besparing jaarlijks 0,8-0,9 Mton.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>Het gaat hier om de uitrol van infrastructuur, dat geen direct CO₂-effect kent. Het gaat hier vooral om het gebruik van kleinere bedrijven die een ZE-vrachtwagen niet kunnen financieren. Vraag is of dit voldoende oplevert of dat deze bedrijven op langere termijn ook zelf een ZE vrachtwagen kunnen financieren. Het PBL stelt dat de in het fiche genoemde relatieve CO₂-reductie – 73% ten opzichte van dieselvrachtwagens – plausibel is. De absolute CO₂-reductie in 2040 – 1.5 tot 1,7 megaton – is gebaseerd op WLO-ramingen van het aandeel ERS-kilometers in het totale kilometrage van vrachtvervoer en heeft geen directe relatie met het gevraagde budget. Het oordeel van PBL is dan ook: genoemde reductie-effect niet plausibel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>Indiener geeft aan dat de maatregel flink bijdraagt aan het terugdringen van stik- en fijnstof. Dit is nog niet gekwantificeerd maar enige bijdrage lijkt voor de hand te liggen.</p>
Staatssteuntoets
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>Er is nog geen staatssteuntoets aangevraagd omdat de maatregel zich nog in de voorfase bevindt. Er wordt nog gewacht op uitkomsten van een TNO-studie. Eerdere EU-ervaring leverde geen bezwaren op.</p>
Criterium 4. Uitvoerbaarheid
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? • Is er al contact met de uitvoerder? • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Er wordt nog een haalbaarheidsstudie gedaan, deze moet meer antwoorden geven over haalbaarheid en uitvoerbaarheid. RWS heeft bezwaren geuit op het gebied van uitvoering, maakbaarheid en beheer. Mogelijk kan ook een private partij het onderhoud in beheer nemen.</p>
Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Ja, er zijn nog geen ERS-lijnen in Nederland.</p>
Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <p>Ja, al zijn er ook onderhoudskosten. Indiener geeft aan dat deze kunnen worden gedekt uit de tarieven voor gebruik van het ERS-systeem door de transporteurs.</p>
Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Wordt niet toegelicht. Indiener geeft alleen aan dat het energienet naar verwachting stabiel zal worden door de constante energievraag van vrachtverkeer. Gezien de problematiek rondom netcongestie is het positief dat de maatregel een mitigerend effect kan hebben.

Overige aandachtspunten

- Er vindt nog een haalbaarheidsstudie plaats. De uitkomsten hiervan moeten meegenomen worden in de uitwerking.
- Het PBL noemt de kostbare aanpassingen die de vrachtwagens moeten hebben om de stroom af te kunnen nemen. Daar staat tegenover dat er kostbare aanpassingen (20.000 à 45.000 euro) aan de vrachtwagens moeten plaatsvinden om de stroom van de bovenleiding te kunnen afnemen. Het fiche maakt niet goed duidelijk welke prikkel vervoerders in de beginfase van een eventuele uitrol van een ERS-netwerk hebben om ERS-vrachtwagens aan te schaffen. Ze kunnen die dan immers maar op één traject gebruiken. Daarom is omtrent dit zorgpunt een voorwaarde opgenomen.

Waarborgfonds warmtenetten

FORMAT BEOORDELING	Waarborgfonds warmtenetten
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het aansluiten bij de nationale subsidieregeling warmtenetten (WIS) door het opnemen van dezelfde kwaliteitseisen als van de WIS (<u>voldaan</u>). 2. Een onafhankelijke toets op de risicoregeling, inclusief risicomodellering, instrumentkeuze (waarborgfonds of andere vorm) en de risico-inventarisatie. Deze moet bevestigen dat het 99%-scenario is geborgd conform maatstaven die ook gelden bij andere waarborgfondsen (WSW, WEW, WFZ). Hierbij wordt uitgegaan van 500.000 aansluitingen (<u>voldoet nog niet</u>); 3. Indien de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (WGIW) wordt aangenomen, is de gemeentelijke inzet van de WGIW (d.w.z. het gebruik van de aanwijsbevoegdheid) randvoorwaardelijk om een beroep op het fonds te kunnen doen (<u>voldoet nog niet</u>); 4. Indien de WGIW niet wordt aangenomen wordt een vergelijkbare juridische borging van het volloop risico geregeld door als voorwaarde te stellen dat voor toegang tot de waarborg een voor de business case afdoende aandeel gebruikers een bindend contract heeft afgesloten inclusief financiële nadeelcompensatie (<u>voldoet nog niet</u>). <p>Toelichting beoordeling: Er zijn financiële risico's verbonden aan het aanleggen van de warmtenetten en de kosten liggen hoog. Het is van belang dat er een voortvarende uitvoering komt met de aanleg van warmtenetten, omdat dit een van de belangrijke manieren is om de gebouwde omgeving te verduurzamen. PBL is positief over deze maatregel. Daarom wordt er i.p.v. € 94,5 mln. gereserveerd, nu € 215,5 mln. toegekend. Vanwege de noodzaak van het verduurzamen van de gebouwde omgeving en de hoge initiële claim (€ 660 mln.) worden die middelen bij de toekenning opgeteld zodat er voldoende middelen zijn voor het Waarborgfonds om op te starten. Met de toegekende middelen wordt dan namelijk in ieder geval het p99-scenario voor 2030 gedekt. De financiële reeks is aangepast n.a.v. de hoogte van de toekenning. Bij de conceptbeoordeling was een voorwaarde opgenomen om te zien hoe zo veel mogelijk voorkomen kan worden dat de aanleg in de gebouwde omgeving verdrongen wordt door deelname van warmtebedrijven die primair leveren aan de glastuinbouw. Het PBL geeft aan dat deze voorwaarde ervoor kan zorgen dat een hoog aantal kwalitatief goede warmtenetprojecten mogelijk niet meer in aanmerking komen. Om de uitvoering niet onnodig te vertragen komt deze voorwaarde te vervallen. Tot slot bevestigt het PBL dat een nadere uitwerking binnen een ambtelijke werkgroep kan bijdragen aan goede beslissingen over de vormgeving van het fonds. Het is noodzaak om de kwaliteitseisen waaraan bedrijven bij de subsidieregeling warmtenetten (WIS) moeten voldoen, ook hier toe te passen zodat er zo veel mogelijk uniformiteit is. In de regeling zullen daarom dezelfde kwaliteitseisen als van de WIS worden gehanteerd. Hiermee is aan de voorwaarde voldaan. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming bij Voorjaarsnota 2024 zijn er drie aanvullende voorwaarden toegevoegd. Er dient een onafhankelijke toets te worden uitgevoerd, door een mede door het ministerie van FIN aangewezen derde partij, op de risicoregeling, inclusief risicomodellering, instrumentkeuze (waarborgfonds of andere vorm) en de risico-inventarisatie. Deze moet bevestigen dat het 99%-scenario is geborgd conform maatstaven die ook gelden bij andere waarborgfondsen (WSW, WEW, WFZ). Hierbij wordt uitgegaan van 500.000 aansluitingen. Indien de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (WGIW) wordt aangenomen, is de gemeentelijke inzet van de WGIW (d.w.z. het gebruik van de aanwijsbevoegdheid) randvoorwaardelijk om een beroep op het fonds te kunnen doen. In het geval dat de WGIW niet wordt aangenomen, wordt een vergelijkbare juridische borging van het volloop risico geregeld door als voorwaarde te stellen dat voor toegang tot de waarborg een voor de business case afdoende aandeel gebruikers een bindend contract heeft afgesloten inclusief financiële nadeelcompensatie. De fondsbeheerder en het ministerie van Financiën moet hebben ingestemd met de precieze vormgeving. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Zodra aan de voorwaarden wordt voldaan worden de middelen bij het eerstvolgende reguliere besluitvormingsmoment overgeheveld.</p>	
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	

- Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan?
Ja. Warmtenetten zijn onderdeel van toekomstige duurzame energiemix. PBL geeft ook in haar reflectie aan dat het verstandig is om eerst te focussen op acties waarvan redelijk zeker is dat ze passen in een robuust traject naar klimaatneutraliteit in 2050. De ontwikkeling van kansrijke warmtenetten is daar één van. Het Waarborgfonds is ondersteunend aan de ontwikkeling van kansrijke warmtenetten.

criterium 2. Doeltreffendheid

- Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe.
Ja, de maatregel ondersteunt gemeenten bij de uitvoering van de warmtenetten. Dit is noodzakelijk, omdat het een complexe transitie is met kosten en risico's. Het waarborgfonds kan gemeenten hierin ondersteunen, waardoor zij succesvoller de nodige netten kunnen realiseren.

criterium 3. Doelmatigheid

Efficiënt gebruik van middelen

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, dat lijkt zo te zijn door de vormgeving van de maatregel.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Nee, al wordt het fonds op een gegeven moment revolverend. Dat kan mogelijk ook zorgen voor minder benodigde middelen en later reservering op reguliere begroting.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Ja, indiener licht goed toe hoe de maatregel ook anders ingestoken had kunnen worden en wat de overwegingen zijn om voor deze vormgeving te kiezen.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Het fonds is een waarborgfonds, wat betekent dat partijen eerst zelf de voorzieningen moeten dragen. Verder kent het fonds een getrapte verzekeringsstructuur waardoor er niet zomaar aanspraak kan worden gemaakt op de middelen.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?

Het gevraagde bedrag is uitgebreid onderbouwd met verschillende scenario's. Hierdoor wordt inzicht gegeven in de verwachte kosten en hoe om te gaan met tegenvallers.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

De verplichtingen liggen een stuk hoger dan de kas. Dit zal komen doordat het fonds werkt als een waarborg waarbij de daadwerkelijke uitbetaling lager zal liggen.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja, alternatieven worden toegelicht (onder criterium 2). De maatregel wordt in combinatie met normerende maatregelen genomen (wet collectieve warmte, wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie). Deze wordt momenteel uitgewerkt.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Het wetsvoorstel zal risico's van de aanleg verlagen en zorgen voor een kostengebaseerde tariefregulering. Hiermee kan naar verloop van tijd de ondersteuningsbehoefte verminderd worden.

<ul style="list-style-type: none"> Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>Er wordt niet toegelicht hoe het staat met de warmtewet, maar bekend is dat deze momenteel voorligt bij de Raad van State.</p>
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>Het gaat hier om de ondersteuning van de aanleg van infrastructuur en infrastructuur kent geen direct CO₂-effect, alleen indirect.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>Zie hierboven.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>Er zijn geen verwachte effecten op stikstof of biodiversiteit.</p>
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>Deze moet nog plaatsvinden, maar wordt positief geacht. Ook wordt aangegeven dat de Wet collectieve warmte al in werking treden zal zijn als het waarborgfonds start (en die warmtenetten aanmerkt als Dienst Algemeen Economisch Belang). Echter speelt hier wel het risico van vertraging.</p>
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>Er worden andere waarborgfondsen als voorbeeld gebruikt, waardoor het instrument tijdig uitgewerkt kan worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is er al contact met de uitvoerder? <p>Dat wordt niet helemaal duidelijk. Er zal een bestuur en raad moeten worden ingesteld. Dit kan soms enige tijd in beslag nemen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Een mogelijk risico is dat de wet collectieve warmte niet op tijd in werking is getreden.</p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Additioneel, het is ter ondersteuning van de nationale subsidieregeling warmtenetten welke ook nieuw is (per 2023).</p>
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <p>Hier zit nog een onzekerheid/risico vanwege lange doorlooptijd waarborgfonds en aanzienlijke middelen die na 2030 nog nodig zijn. Verwachting is dat het fonds vanaf 2040 resolverend en kostendekkend is. Dat is geruime tijd na het eindigen van het fonds.</p>
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>
<ul style="list-style-type: none"> Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt uitgebreid ingegaan op de thema's van brede welvaart. De maatregel komt hier positief naar voren. Wel zal er een risico zitten bij werkgelegenheid, omdat het schaarse technici kan verdringen in andere sectoren.

Overige aandachtspunten

- PBL stelt in haar reflectie dat voorwaarde voor een succesvol waarborgfonds is dat de investeringsrisico's voor warmtenetten juist worden ingeschat. Mogelijke risico's zijn onder andere het niet beschikbaar blijken van warmtebronnen, een lager aantal warmte-afnemers dan verwacht (bijvoorbeeld door een hoge warmteprijs), of het duurder uitvallen van projecten dan ingeschat. Advies is om dit mee te nemen in de verdere uitwerking binnen de ambtelijke werkgroep.
- Er worden voor het toekennen van deze subsidie kwaliteitseisen gesteld. Deze kwaliteitseisen moeten afgestemd worden op die van het Waarborgfonds warmtenetten, zodat deze regelingen goed naast elkaar kunnen functioneren (zie ook de PBL-reflectie).

Slimme laadinfrastructuur

BEOORDELING FICHE	Slimme laadinfrastructuur
	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde 2023 middelen:</p> <p>1. Het indienen van een bestedingsplan (<u>voldaan</u>).</p> <p>Toelichting boordeling: Dit is een reservering uit de urgente maatregelen uit 2023 die nog een bestedingsplan moest indienen. Hieraan is met deze indiening voldaan. Voor het voorstel zijn gerichte investeringen geselecteerd om de energie-infrastructuur voor emissieloos vervoer in de logistiek, transport en OV uit te breiden. Hiermee wordt op doelmatige wijze bijgedragen aan een belangrijke randvoorwaarde voor de transitie in deze sectoren.</p>	
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
 criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, de maatregel bevat een aantal gerichte investeringen waar nu gaten in het beleid zitten. Dit draagt bij aan de ambities van het kabinet om de realisatie van laadinfra te versnellen. De laadinfra is een randvoorwaarde om het elektrische vervoer mogelijk te maken. Daarmee is het ook een randvoorwaarde voor het doel van elektrificatie van het vervoer.</p>	
 criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Er is sprake van co-financiering en alleen de onrendabele top wordt vergoed. Het gaat hierbij ook deels om het dekken van witte vlekken in de buitengebieden van NL, waar ook uitrol nodig is. De plekken waar de laadinfra nu nog onvoldoende ontwikkeld en uitgerold is worden met deze maatregel aangepakt. Dit geldt ook voor de private locaties en logistiek omdat dit de laadinfra op openbare plekken weer ontlast. Voor de witte vlekken is onafhankelijk onderzoek gedaan naar de gemiddeld benodigde financiële steun om het gat in de business case te dekken. De hoogte van de financiële steun is daarop afgestemd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er vindt private cofinanciering plaats. De verschillende regelingen dekken niet 100 procent van de kosten. Het is aan de aanvragers om voor het resterende deel zelf geld vrij te maken.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja. In dit geval gaat het om stimulering van de slimme laadinfra. Een lening zou niet hetzelfde stimulerende effect hebben. Samen met het deel eigen financiering is dit doelmatig.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>De geselecteerde investeringen zijn additioneel: het betreft ofwel investeringen die door publieke partijen gedaan moeten worden, of financiële stimulering van investeringen die door private partijen gedaan moeten worden maar een onrendabele top kennen.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, het bedrag is met een berekening onderbouwd.</p>	

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja, deze is 1 op 1.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja. Het fiche geeft aan dat normeren of beprijzen de maatregel niet kan realiseren. Het betreft namelijk infrastructuur, die randvoorwaardelijk is voor de elektrificatie van de mobiliteit.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De middelen zijn toegekend vanuit het klimaatfonds in een totaalpakket van zowel normerende en beprijzende maatregelen als stimulerende maatregelen via subsidies. Er is echter geen één op één koppeling met een bepaalde beprijzende maatregel.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Het gaat hierbij om laadinfrastructuur, en betreft dus randvoorwaardelijk beleid en niet direct reductie-effect kent.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Ja, want het betreft randvoorwaardelijk beleid.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

N.v.t., want randvoorwaardelijk.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Geen risico's, de huidige subsidieregeling heeft een staatssteuntoets doorstaan. Er is reeds gewerkt met een aanvullende subsidie voor geselecteerde sectoren.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, de structuren zijn ingericht en de inhoudelijke voorbereiding loopt. In het Fitfor55 pakket zijn in de Alternative Fuel Infrastructure Regulation (AFIR) richtlijnen gegeven voor publieke cofinanciering waarop de benodigde investeringen zijn onderzocht en aan voldoen.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, er is al contract met RVO.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Vanuit de laadinfrastructuur wordt sterk ingezet op het verminderen van de arbeidsvraag onder andere door het inzetten van gestandaardiseerde componenten voor het aansluiten van laadpalen op het elektriciteitsnet. Wat betreft netcongestie wordt aangegeven dat de beschikbaarheid van netcapaciteit altijd onderdeel uitmaakt van het keuzeprocess voor de meest geschikte laadlocaties. Daarnaast wordt ingezet op slimme laadoplossingen (combi met lokale opwek en opslag) die de impact van de laadvraag op het energienet zo veel mogelijk beperken.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, maatregel komt voort uit het coalitieakkoord van januari 2022.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Maatregel loopt door tot 2026 en loopt via subsidieregelingen. Dit kent dus geen structurele doorwerking.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het gaat hier om een eerder uitgewerkt bestedingsplan waardoor het niet deze onderdelen bevat. Op slimme laadinfra is wel een Generatietoets uitgevoerd onder het MJP 2024. Wel wordt in het bestedingsplan aangegeven dat er consequenties zijn voor het energiesysteem. Deze consequenties worden in kaart gebracht.

Overige aandachtspunten

- Geen.

Niet opgenomen maatregelen

Elektrificatie Havenspoor Rotterdam

FORMAT BEOORDELING	Elektrificatie havenspoor Rotterdam
FICHE	Energie-infrastructuur <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Afwijzen. Het is goed dat het spoor elektrificeert, maar nut en noodzaak financiering middels het Klimaatfonds wordt niet duidelijk. Dit wordt ook bevestigd door het PBL. Er is onvoldoende onderbouwd dat dit niet gedragen kan worden door de bedrijven die er gebruik van gaan maken. Bovendien is er al sprake van ondersteuning vanuit EU (circa 30%). Ook wordt het bedrag niet onderbouwd en klopt de redenering t.a.v. de normering niet: wegvervoer wordt wel degelijk genormeerd.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Maatregel draagt bij aan reduceren gebruik fossiele brandstoffen. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. Ja, omdat het spoor zal elektrificeren. Echter kan dit ook op een alternatieve wijze dan middelen uit het Klimaatfonds. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Nee claim wordt niet onderbouwd. Het is niet bekend waarom er een bepaalde hoogte aan middelen nodig zijn en wat daar verder mee gebeurt. Ook het PBL merkt op dat niet te verklaren is waarom de kosten aanzienlijk hoger zijn dan opgenomen in het fiche voor de andere verduurzaming dieselspoorlijnen. Ook is niet duidelijk of deze claim dan het percentage is dat nodig is vanuit het Rijk en welk percentage door private cofinanciering wordt gedaan. Verder is niet duidelijk waarom alternatieve financiering niet mogelijk is dan middelen uit het fonds. Bijv. gewone begrotingsmiddelen. Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Ja, voorstel wordt gecombineerd met een aanvraag voor de Connecting Europe Facility for Transport (CEF) EU-subsidie. Deze wordt ingeschat als kansrijk en gaat tot 30% van de investering. Ook wordt gesteld dat Havenbedrijf Rotterdam mee wil denken over co-financiering als het Rijk bijdraagt. Aangezien de maatregel uiteindelijk winstgevend is zou een eigen bijdrage van 70% (naast de EU ondersteuning van 30%) verwacht mogen worden. Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. Nee, vraag is dus ook of er geen alternatieve manieren zijn om dit voor elkaar te krijgen. Er wordt nl. aangegeven dat ProRail en het havenbedrijf Rotterdam prioriteit willen geven aan de uitvoering van de maatregel, omdat deze essentieel is om de verwachte groei en ontwikkelingen op het gebied van goederenvervoer vanuit de haven te kunnen faciliteren. Dan is het onduidelijk waarom er ondersteuning nodig is. Immers, er is een businesscase. Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? Wordt niet toegelicht, al lijkt er dus wel sprake van private investeringen. Het is niet duidelijk of en waarom dit niet voor het volledige bedrag kan zijn (naast de EU-ondersteuning). Verder merkt het PBL op dat een substantiële bijdrage van het Havenbedrijf Rotterdam verwacht zou mogen worden. Het fiche meldt daar slechts over dat er "signalen zijn dat het Havenbedrijf mee wil denken over cofinanciering". Een harde toezegging over een concreet bedrag zou daaromtrent meer zekerheid geven. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Aangevraagde bedrag lijkt mee te vallen maar is niet onderbouwd. Ook is niet duidelijk of dit dan de 70% is waarnaast 30% door CEF wordt gedragen en wat het deel is dat het Havenbedrijf zelf nog kan dragen. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Kas ligt iets hoger dan verplichtingen (met circa € 20 mln.) maar er wordt niet onderbouwd waarom.
<p>Link met normeren en beprijzen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Wordt zeer kort toegelicht, waarbij wordt aangegeven dat verladers dan mogelijk overstappen van het spoor naar de weg. Maar ook daar is sprake van normering en dus verduurzaming. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Zie hierboven, dit wordt verder niet toegelicht. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? N.v.t.
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? De potentiële bijdrage is 112.500 ton CO₂ per jaar vanaf 2030. Het PBL benadrukt dat het overgrote deel hiervan wordt toegerekend aan een modal shift van vrachtvervoer naar railvervoer. Het is volgens het PBL echter zeer onzeker of het oplossen van één knelpunt tot een dergelijke verschuiving naar railvervoer zal leiden. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Inschattingen zijn onderbouwd door Havenbedrijf Rotterdam en ProRail. Echter wordt er verwezen naar een rapport dat niet openbaar is. Het PBL geeft dan ook aan dat deze niet te valideren is. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Spoorproduct zal geen gebruik meer maken van dieselloos, wat zorgt voor minder stikstofuitstoot en andere broeikasgassen.
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Er is nog geen staatssteuntoets uitgezet. Dit moet nog gebeuren. Er wordt niet toegelicht of er contact is met juridische afdeling. Verwachting is dat er geen risico is met staatssteunregels.
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? • Is er al contact met de uitvoerder? • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Er is contact met uitvoerder, zij lijken prioriteit hieraan te willen geven. Er wordt niet gesproken over het mogelijke risico met vergunningen etc. planning wordt wel aangegeven dat het project circa 4 jaar zal duren. Specifieke planning ontbreekt.</p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Het is additioneel omdat dit op die specifieke plek nieuw is. Er is wel een motie die oproept om capaciteitsknelpunt op het havenspoor daar te onderzoeken, vraag is of Klimaatfondsmiddelen dan het juiste middel zijn.
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p> <ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. Ja, het zijn eenmalige uitgaven. Er wordt echter niet toegelicht hoe het daarna zit met onderhoud. Is dat hoger of lager en door wie worden die kosten gedragen? Dat wordt niet toegelicht.
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt kort aangegeven dat het bijdraagt aan vergroting van capaciteit op het spoor en kansen voor logistieke sector maar niet verder. Er is geen onderbouwing waarom er sprake is van klimaatrechtvaardigheid en wat dit betekent voor toekomstige generaties afgezien van mindere uitstoot.

Overige aandachtspunten

- Geen.

Uitrol fieldlab flexibilisering spoorse energievoorziening

FORMAT BEOORDELING	Uitrol fieldlab flexibilisering spoorse energievoorziening
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Afwijzen. Maatregel ziet met name toe op innovatie die mogelijk onder een andere regeling kan vallen. Wel kan de maatregel bijdragen aan het verminderen van netcongestie. Netcongestie is een urgent probleem dat steeds groter wordt en waar energie-infrastructuur in de transitie veel last van heeft/zal krijgen. PBL merkt op dat de maatregel een goede probleemanalyse schetst maar dat de oplossingsrichtingen nog niet duidelijk zijn uitgewerkt. Naar aanleiding daarvan is de beoordeling aangepast, het voorstel wordt afgewezen. Indiener wordt geadviseerd de maatregel eerst beter uit te werken waarbij er nadruk wordt gelegd op de uitwerking voor oplossingen voor netcongestie.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, wat betreft het gedeelte van netcongestie kan het bijdragen aan elektriciteitsnetwerk.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, het zal in ieder geval bijdragen aan het spoorstelsel en verminderen netcongestie.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Er wordt nog gewerkt aan een nadere uitwerking van de opzet als aanvulling op het bestaande Rail Technology Hub. Het is niet duidelijk wat de bestaande hub precies is, dit wordt niet toegelicht. Aanvulling wordt wel toegelicht. De range van het bedrag is nog groot t.o.v. de hoogte van het bedrag. Het PBL kan geen reflectie geven op doelmatigheid omdat er nog te weinig concrete oplossingsrichtingen worden gegeven die het fieldlab zou kunnen onderzoeken.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>De mogelijkheden worden momenteel verkend.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, een fieldlab waar publiek private partijen betrokken zijn heeft (deels) ook publieke ondersteuning nodig. Vraag is wel wat de verhouding is van de verschillende bijdrages.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Betrokken partijen lijken vooral (semi)publiek te zijn, geen privaat. Het is nog niet duidelijk wie wat bijdraagt. Mogelijk is dat straks bij uitrol wel anders, maar dat valt niet onder deze aanvraag.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Het bedrag is nog niet onderbouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Kas = verplichtingen maar verloop reeks wordt niet toegelicht.</p>	
Link met normeren en prijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? 	

<p>Ja, een alternatief wordt onderbouwd en aangegeven waarom dit niet werkbaar is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>N.v.t.</p> <ul style="list-style-type: none"> Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>N.v.t.</p>
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>Dat is er niet, omdat dit een fieldlab betreft over elektriciteit.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>N.v.t. Het PBL bevestigt dat de maatregel randvoorwaardelijk is en dus geen zelfstandig effect kent.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>N.v.t.</p>
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>Er wordt aangegeven dat dit niet nodig lijkt, maar dat is niet onderbouwd.</p>
<p>Criterion 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Dat wordt uit de onderbouwing nog niet helemaal duidelijk. Ze willen het zo snel mogelijk operationeel maken maar de vraag is welke tijdlijn bij welke fase hangt. Uitvoerder werkt momenteel verder aan een onderzoek en plan van aanpak. <ul style="list-style-type: none"> Is er al contact met de uitvoerder? <p>Ja</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Evaluatie en monitoring is nog niet uitgewerkt. Dit is wel van belang om de uitgaven te kunnen monitoren.</p>
<p>Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Er wordt aangegeven dat het ministerie van IenW eind vorig jaar besloten heeft niet over te schakelen naar een ander systeem, niet duidelijk wordt hoe dit tot elkaar verhoudt. Netcongestie is een urgent probleem en dit fieldlab kan bijdragen aan oplossingen daarvoor. Als het huidige systeem daar nog niet in voorziet is dat zeker additioneel.</p>
<p>Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <p>Deels wel, deels nog niet. Het is mogelijk dat er structurele kosten uit voortkomen als het lab succesvol is. Vraag is of dat dan door andere partijen wordt gedekt of dat daar nieuwe middelen vanuit KF nodig zijn.</p>
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er kan geen verdelingsprincipe worden aangegeven. Wel wordt kort ingegaan op de toekomstige generaties. Er wordt geen verhoging van werkgelegenheid verwacht, wel intensivering van bestaande werkgelegenheid. Het fieldlab beoogt bij te dragen aan de betrouwbaarheid van de energievoorziening en netcongestie.

Overige aandachtspunten

- Het PBL geeft een suggestie voor de verdere uitwerking door aan te geven dat het voorstel zich ook kan richten op mogelijke oplossingen op treinen (zoals bijvoorbeeld energieopslag in supercondensatoren), naast oplossingen voor de spoorse energievoorziening.

Stopcontact op land

FORMAT BEOORDELING	Laadinfrastructuur stopcontact op land (voorinvestering)
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Afwijzen. Maatregel is vorig jaar ook ingediend en is niet opgenomen. Het wordt in het fiche niet duidelijk wat er is veranderd t.o.v. vorig jaar. Het bestaan van dergelijke stopcontacten kan wel een efficiënt gebruik van laadinfra zijn. Er wordt een probleem geconstateerd, maar de oplossing hoeft niet per sé financiële ondersteuning uit het Klimaatfonds te zijn. Mogelijk is het Mobiliteitsfonds een alternatief. PBL bevestigde dat het logisch is eerst de maatregel laadinfra voor wegvervoer uit te voeren alvorens hiernaar te kijken. De maatregel laadinfra voor wegvervoer heeft wel middelen toegekend gekregen in het MJP 2024, dat kan dus eerst worden uitgevoerd. Deze aanbeveling van PBL staat nog steeds.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja, de uitrol van laadinfrastructuur valt onder het klimaatplan. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. De maatregel lijkt doeltreffend, omdat het hier gaat om bijdrage aan uitrol landelijk netwerk laadinfrastructuur. Het is niet duidelijk wat de uitkomsten van de pilot zijn en of ondersteuning vanuit KF meest gerichte oplossing is. Er wordt een probleem geconstateerd, maar vraag is of dit niet op een alternatieve manier opgelost kan worden. Bijvoorbeeld voorwaarden aanpassen, of ondersteuning uit het Mobiliteitsfonds/terugsluis. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Dat is onzeker. Er wordt voor 100% Rijksmiddelen gevraagd terwijl er veel partijen betrokken zijn die er ook voordelen uit halen. Waarom zij niet mee-investeren wordt niet duidelijk. Het PBL stelt dat de suggestie uit het MJP 2024 om eerst de maatregelen laadinfra wegvervoer uit te voeren nog steeds van kracht is. Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Nee, zie opmerking hierboven. Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. Dat is niet duidelijk, mogelijk zou er een andere doelmatige vorm kunnen zijn. Al helemaal omdat er ook (op langere termijn) winsten mee worden gemaakt. Aangegeven wordt dat de investering niet binnen de huurtermijn kan worden terugverdiend. Mogelijk is het verlengen van de huurtermijn dan een alternatieve oplossing. Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? Ook dit wordt niet duidelijk. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Ja, bedrag wordt onderbouwd. Het wordt niet duidelijk waarom er tot 2030 ook in onderhoud moet worden voorzien maar na 2030 niet meer. Onderhoud tot 2030 is maar liefst 37,5 mln. Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Kas = verplichtingen. Echter ontbreekt er een onderbouwing van de uitsplitsing van de reeks. 	

<p>Link met normeren en beprijzen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Er wordt niet toegelicht hoe alternatieven een oplossing kunnen bieden. Er wordt nog gewerkt aan een onderzoek binnen de lopende pilot, resultaten zijn eind dit jaar beschikbaar. Het lijkt logisch daar eerst op te wachten om nut en noodzaak ondersteuning KF beter inzichtelijk te krijgen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>Zie hierboven, dit wordt nog niet duidelijk.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>Zie hierboven.</p>
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>Er wordt alleen inschattingen gegeven voor het totaal aan mobiliteitsmaatregelen, niet deze specifieke maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>Dat is voor het totaal niet te zeggen. Specifiek deze maatregel gaat over de laadinfrastructuur, wat geen direct CO₂-effect kent. Het PBL geeft aan dat de inschattingen niet te valideren zijn. een onderbouwing onderbreekt op de constatering dat er een CO₂-weglekeffect van 2,7 Mton plaatsvindt doordat er schaarste is aan laadcapaciteit en minder zero emissie voertuigen effectief kunnen laden en rijden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>Er wordt kort verwezen naar de afname van stikstofbelasting in NL.</p>
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>Er wordt aangegeven dat dit niet van toepassing is omdat het hier gaat om een voorinvestering. Het is niet duidelijk of dit ondersteund wordt door juridische afdeling.</p>
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>Er loopt momenteel een pilot, waar ook al is gestart met aanvraagproces. Het is niet duidelijk of er risico is op vertraging bij de (grote) opschaling van de maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is er al contact met de uitvoerder? <p>Ja, RWS voert momenteel ook de pilot uit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Pilot is nog niet afgerond en nog niet alle voorwaarden voor de maatregel zijn duidelijk. Ook wordt er niet ingegaan op vergunningenproces, netcongestie en hoe dat hier mogelijk een rol speelt.</p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Maatregel is onderdeel van de Nationale Agenda Laadinfra, die loopt vanaf Coalitieakkoord.</p>
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Mogelijkheid is dat de bij vertraging de juridische verplichtingen nog doorlopen. Het wordt niet duidelijk of dit alleen uitbetaling kas betekent. Los van vertraging halen doelen wordt niet aangegeven welke risico's er juridisch zijn.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt niet specifiek ingegaan op de thema's dan wel de verdelingsprincipes. Gestelde vragen worden niet beantwoord. Wat betreft werkgelegenheid wordt gesteld dat dergelijke aanleg een voorsprong aan kennis zal geven in EU. Berekening van RWS duiden erop dat er voldoende arbeidskrachten zijn bij RWS om dit uit te rollen.

Overige aandachtspunten

- Er wordt niet ingegaan op de resultaten van de pilot en risico's bij opschaling, terwijl het een grote opschaling betreft (25 aansluitingen per jaar, pilot doet 1 aansluiting).

Walstroom voor Rijksligplaatsen

FORMAT BEOORDELING	Walstroom Rijksligplaatsen
FICHE	Energie-infrastructuur
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: afwijzen. In het MJP 2024 zijn reeds middelen toegekend om te voldoen aan de AFIR-verplichtingen. Deze maatregel dient eerst uitgevoerd te worden. Daarnaast is de vervolgcclaim nog onvoldoende uitgewerkt. Er loopt er nog onderzoek naar het exploitatiemodel en netcongestie. Ook wordt het bredere EU-perspectief gemist: hoe wordt gezorgd voor uniformiteit in aanleg schepen die buiten AFIR vallen? Tot slot zijn alternatieve financieringsbronnen nog onvoldoende verkend, bijv. het Transitiefonds. De maatregel ziet met name toe op stikstof. Het PBL is kritisch op de maatregel.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. Zowel verduurzaming binnenvaart als uitrol laadinfra zijn onderdeel klimaatplan. Walstroom wordt niet specifiek genoemd.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, walstroom is ter vervanging van schepen op olie (in ieder geval in aanmeerplaatsen) dus dat zorgt voor minder uitstoot en verduurzaming van de scheepvaart.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dat is nog niet duidelijk, berekening middelen ontbreken. In het MJP 2024 zijn middelen toegekend om aan AFIR-verplichting te voldoen. Nieuwe claim betreft uitvoering toezegging. Het is niet duidelijk waarom er 16 mln. uit het Mobiliteitsfonds wordt gebruikt maar resterende deel uit KF moet. Waarom geen middelen van reguliere begroting? Verder wordt ook aangegeven dat ook de EU streeft naar uniforme standaard. Het is dan mogelijk beter eerst daarop te wachten in plaats van voorop willen lopen en een ander wijze te implementeren dan later EU standaard wordt.</p> <p>Het PBL kan niet beoordelen of het doelmatig is om aanvullend € 49 miljoen te besteden om 375 ligplaatsen te voorzien van walstroom. Ook is opgenomen in de reflectie dat er al standaardkoppelingen voor normaal hotelgebruik in de binnenvaart bestaat. Dat zou betekenen dat er geen noodzaak is tot standaardisatie, omdat dit al bestaat.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, deel komt vanuit Mobiliteitsfonds/eigen begroting IW. Zie ook vraag hierboven.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Dat is niet helemaal duidelijk. Havens en ligplaatsen vallen formeel niet onder verplichtingen AFIR geeft indiener aan.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Dat wordt uit het fiche niet duidelijk.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Het gevraagde bedrag wordt niet onderbouwd.</p>	

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Kas = verplichtingen en loopt helder op. Reeks wordt niet onderbouwd.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Er worden geen alternatieven gegeven, afgezien van het Transitiefonds. Deze verkenning wordt momenteel nog uitgevoerd. Er wordt niet gesproken over normeren/beprijzen. Wel wordt in het fiche aangegeven dat wanneer er een verplichting komt om walstroom te gebruiken, de punten ook gebruikt zullen worden.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Het is niet duidelijk hoe het staat met de verplichting tot gebruik walstroom. Mogelijk kan hier ook al meer bereik behaald worden door dit steviger in te zetten.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Zie hierboven.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
Er wordt een inschatting gegeven van de reductie, maar het gaat hier om uitrol laadinfrastructuur en dat kent in principe geen direct CO₂-effect.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
Zie hierboven. Het PBL geeft aan dat de geclaimde effecten niet gevalideerd worden doordat de bezettingsgraad van Rijksligplaatsen onbekend is. Indiener heeft hierop aangegeven dat er door RWS een verkennend onderzoek gedaan waarbij alle Rijksligplaatsen zijn geïnventariseerd. Hieruit zijn van de >1000 Rijksligplaatsen ca 370 kansrijke Rijksligplaatsen voor walstroom geïdentificeerd. De bezettingsgraad per ligplaats was hiervan een van de factoren die is meegewogen. Dit onderzoek is begin 2024 opgeleverd, na de reflectie door het PBL.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Er wordt een reductie m.b.t. stikstof aangegeven maar niet onderbouwd. Ook wordt er ingegaan op netcongestie, waar nog onderzoek naar loopt. Verder wordt aangegeven dat dankzij walstroom de vraag naar groene stroom toeneemt (maar dat geeft gelijk ook een risico voor netcongestie). Tot slot wordt aangegeven dat mobiele werktuigen die niet voor de weg zijn bedoeld ook gebruik kunnen maken van de laadinfra.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
In het fiche wordt aangegeven dat dit niet nodig is. Het is niet duidelijk of dit is bevestigd door juridische afdeling.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
De maatregel lijkt haalbaar omdat walstroom momenteel al wordt uitgerold.
- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Ja, netcongestie is een duidelijk risico, mogelijk kunnen punten dan niet aangesloten worden. Hier doet uitvoerder momenteel onderzoek naar.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja betreft een toezegging en uitvoering uit 2020 om landelijk uit te rollen.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Nee, het gaat namelijk ook om het beheer van de ligplaatsen, wat een structurele doorwerking kent. Dekking hiervan wordt bekostigd uit de prijs maar dat is nog niet helemaal zeker zo lijkt het.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt niet uitgebreid ingegaan op de thema's uit de generatietoets dan wel de verdelingsprincipes WRR. Wel wordt verwezen naar de voordelen voor de economie en wordt aangegeven dat het een kleine additionele vraag oplevert voor technici.

Overige aandachtspunten

- Geen

Perceel 4 – Vroege fase opschaling

Elektrolyse, onshore 500 – 1.000 MW (productiesubsidie)

BEOORDELING FICHE	Productiesubsidies opschaling elektrolyse op land
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Voldoende voortgang ten aanzien van de afnameverplichting, i.e. internetconsultatie geweest en (aangepast) voorstel is door de MR vastgesteld (<u>voldoet nog niet</u>); <p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u> voorwaarde 1 uit het MJP 2024 blijft gehandhaafd. Verder worden er aanvullende voorwaarden gesteld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. (a) het afronden van de eerdere OWE-tenders (<u>voldoet nog niet</u>); (b) de leereffecten van deze tenders door een onafhankelijke partij laten expliciteren en voorzien van aanbevelingen over hoe deze kunnen worden meegenomen in de volgende tender (<u>voldoet nog niet</u>); (c) het verwerken van deze leereffecten en aanbevelingen in de volgende tender (<u>voldoet nog niet</u>); 3. De toekenning wordt in het voorjaar gewogen/afgezet tegen aanvullende inzet van de raffinageroute en de meest doelmatige route (of combinatie van routes) wordt gekozen binnen het budget (<u>voldaan</u>); 4. Het proces van deze tender moet aansluiten bij de planning van de tenders in 2025 van Nederlandse windparken op zee (<u>voldaan</u>). <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Net als in MJP 2024 is de eerste voorwaarde voor toekenning dat voldoende voortgang is t.a.v. de afnameverplichting voor waterstof. Hier is ten tijde van het MJP nog niet aan voldaan. De tweede voorwaarde heeft betrekking op het meenemen van leereffecten. Eerdere openstellingen van de regeling (OWE) vinden plaats in 2024 met de eerder toegekende budgetten (€ 250 mln. en € 1 mld.). De leereffecten van deze tenders worden door een onafhankelijke partij expliciet gemaakt en voorzien van aanbevelingen over hoe deze kunnen worden meegenomen in de volgende tender. Vervolgens worden deze leereffecten en aanbevelingen verwerkt in de volgende tender. De regelingstekst voor de OWE tenders zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Verder heeft de maatregel interactie met de raffinageroute. N.a.v. de conceptbeoordeling is besloten de implicaties van een verhoogde inzet van de raffinageroute (inzet van waterstof bij raffinaderijen voor brandstoffen) op de subsidiebehoefte nader te onderzoeken, indien nodig met behulp van onafhankelijke expertise. In het voorjaar is naar aanleiding hiervan bij de besluitvorming gewogen of inzet van productiesubsidies de meest doelmatige inzet van middelen is afgewogen tegen verhoogde inzet van de raffinageroute. Beiden bleken nodig, zowel de productiesubsidies als de verhoging van de raffinageroute. Daarom is politiek besloten zowel deze middelen (€ 2,9 mld.) onder voorwaarden toe te kennen als de raffinageroute op te hogen. Hiermee wordt aan deze voorwaarde voldaan. De claim voor een reservering van €2,5 mld. die in het fiche gemaakt werd, is daarmee dus niet meer nodig. Daarnaast is in het voorstel onderbouwd dat de samenloop met de timing van de tenders voor windparken op zee nodig is om aan de Europese doelen voor hernieuwbare waterstof te halen (RED-doelen) voor 2030. Een lager bedrag of uitstel brengt het behalen van deze doelen direct in gevaar. De claim voor 2025 is met € 100 mln. verlaagd om ruimte te maken voor de extra claim van € 107 mln. van het ministerie van IenW voor waterstof in wegvervoer (€ 210 mln. in totaal). Dit omdat deze hogere claim compensatie voor 6 PJ in de raffinageroute betreft, die ook aan waterstof ten goede komt. Verder is de toekenning onder voorwaarden naar beneden bijgesteld (naar €2,472 mld.) vanwege de naar rato bezuiniging op de ontwikkeling van groene waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord¹. Zodra aan de voorwaarden wordt voldaan, zullen de middelen op het eerstvolgende reguliere begrotingsmoment worden overgeheveld. Indien nodig wordt te zijner tijd bekeken of de middelen buiten een regulier begrotingsmoment om kunnen worden overgeheveld om vertraging van openstelling van de OWE of Wind op Zee tenders te voorkomen. De resterende reservering ter hoogte van € 900 mln. is ingezet voor dekking van de claim voor vraagsubsidies.</p>	

¹ Bijlage bij Kamerstukken II, 2023-2024, 36471, nr. 37.

Criterion 1. Overeenstemming met klimaatplan

- Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan?
Ja.

Criterion 2. Doeltreffendheid

- Is de maatregel naar verwachting doeltreffend?
Ja, met het budget kan 1 GW gerealiseerd worden.

Criterion 3. Doelmatigheid

Efficiënt gebruik van middelen

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, het is een tender die op diverse manieren borgt dat deze doelmatig is. De tendersystematiek is beproef want eerder in kleinere tenders toegepast (eerdere varianten van de OWE). De tender is gebaseerd op de SDE++, een bewezen doelmatig en doeltreffend instrument. Bovendien worden leereffecten meegenomen in nieuwe tenders, waardoor de efficiëntie toe kan nemen. Doordat ook wordt ingezet op verhoging van de raffinageroute zullen bij doorgang daarvan de subsidiemiddelen in latere jaren niet hoger hoeven zijn.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Ja, het fiche benoemt deze. Er wordt gezorgd dat er geen overstimulering plaatsvindt. Desalniettemin is steun vanuit het Rijk middels deze tender wel nodig, dit wordt voldoende onderbouwd met analyses.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Ja, de OWE kent clawback en is daarmee geen contract for difference, maar wel een intelligente tender. De regeling is gebaseerd op de SDE++ en bouwt voort op eerdere kleinere openstellingen van de OWE. Ook wordt de subsidie gecombineerd met normering (jaarverplichting) waardoor deze doelmatiger wordt.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Het fiche gaat hier niet heel diep op in. Partijen zullen bij inbieden in de OWE geprikkeld worden om een zo efficiënt mogelijk bod te doen. Hierdoor wordt ook een private bijdrage uitgelokt.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Het bedrag is onderbouwd, maar er is nog geen goede inschatting van de ORT te geven.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Kas en verplichtingen lopen op tot het gevraagde bedrag.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Ja het fiche onderbouwt voldoende waarom alleen normering niet kan. Volgens het NPE vervult groene waterstof in 2050 een systeemrol voor het energiesysteem - vooral in de industrie en voor (internationale) mobiliteit – en zal het op grote schaal in Nederland worden geproduceerd. Dat zal echter niet vanzelf gaan, aangezien groenewaterstofproductie op dit nog een grote onrendabele top heeft. Het PBL onderschrijft dat zeker in de beginfase subsidies nodig om deze onrendabele top af te dekken zodat bedrijven gestimuleerd worden om elektrolysecapaciteit te bouwen.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Ja, de maatregel hangt samen met de afnameverplichting van waterstof.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Ja, de maatregel hangt af van normering (jaarverplichting). Ten tijde van de VJN 2024 is deze nog niet in internetconsultatie gegaan. Dit wordt op korte termijn verwacht. Daarom wordt de maatregel onder voorwaarden toegekend en kan bezien worden wanneer wel aan deze voorwaarde voldaan wordt.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
0,5-0,9 Mton jaarlijks vanaf 2029, dat is 0,00017-0,0003 Mton per mln. subsidie. Er is geen inschatting van energiebesparing gegeven.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Ja, deze is voldoende onderbouwd. Het PBL oordeelt dat de inschattingen plausibel zijn, mits invoering in combinatie met tijdige en voldoende ambitieuze normering/beprijzing. Dit is onderdeel van de opgenomen voorwaarden.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Nee, deze zijn niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Nee, de OWE heeft goedkeuring gekregen en dat wordt ook voor deze grotere tender verwacht.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, de uitvoering is al bij RVO belegd.
- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja, de uitvoering is al bij RVO belegd.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Nee.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Ja, de tender is nodig om de waterstofdoelen te halen, en hiervoor bestaat geen ander instrumentarium dat in deze fase geschikt is.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want na 2030 kunnen ander instrumentarium en normering en beprijzing de marktopbouw overnemen.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat afdoende in op de brede welvaartsaspecten.

Overige aandachtspunten

- De gevoeligheidsanalyse laat zien dat voor 1 GW 2,3 mld. tot 6,5 mld. nodig is. Daarom wordt onder voorwaarden 2,9 mld. opgenomen. De 900 mln. uit de reservering van 3,9 mld. uit MJP 2024 die voor vraagsubsidies is geclaimd, blijft onder de reservering voor productiesubsidies gehandhaafd, omdat nut, noodzaak en uitwerking onvoldoende zijn. 100 mln. van de reservering van 3,9 mld. uit MJP 2024 wordt ingezet voor de SWIM (subsidie voor waterstof in wegvervoer) voor IenW als compensatie voor de raffinageroute (6 PJ), die ook zorgt voor opschaling van de waterstofmarkt.
- De samenhang met de raffinageroute betekent niet dat de € 2,9 mld. toekenning lager uit zou kunnen vallen. Het niet doorgaan van de raffinageroute heeft effect op de hoeveelheid middelen die na 2025 nog nodig zijn: die zijn hoger als de raffinageroute niet doorgaat. Wel kan het doorgaan van de raffinageroute effect hebben op de allocatie van de € 2,9 mld. toekenning. Naar welke projecten dit als gevolg van het wel of niet doorgaan van de raffinageroute moet gaan, wordt in het voorjaar duidelijk.

Elektrolyse, vraagsubsidies

BEOORDELING FICHE	Vraagsubsidies hernieuwbare waterstof
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p>Oordeel: toekennen van €767 mln. onder voorwaarde:</p> <ol style="list-style-type: none"> Goedkeuring door de Tweede en Eerste Kamer van de afnameverplichting voor waterstof. <p>De vormgeving van de maatregel is nader uitgewerkt en deze is goed. De samenhang met productiesubsidies is goed uitgelegd. De noodzaak van deze middelen, aanvullend op de productiesubsidies en de jaarverplichting is duidelijk. Bij de beoordeling is uitgegaan van een jaarverplichting van 24%. De jaarverplichting wordt momenteel verder uitgewerkt en de hoogte hiervan is nog niet vastgesteld. Na internetconsultatie vindt besluitvorming plaats via een weegmoment waarin wordt bepaald of de jaarverplichting doorgang vindt en zo ja in welke vorm. De toekenning onder voorwaarden kan op basis van dit weegmoment worden gewijzigd. Vraagsubsidies zijn nodig om het resterende gat tussen de jaarverplichting voor bedrijven en de lidstaatverplichting (42%) vanuit Europa in te vullen. De financiële onderbouwing is afdoende. Verder wordt toegelicht hoe overstimulering wordt voorkomen. Ook is in het fiche duidelijk een clawback opgenomen. Voor deze toekenning onder voorwaarden wordt gebruik gemaakt van de resterende reservering van € 900 mln. voor productiesubsidies voor elektrolyse, waarvan in het ontwerp-MJP 2025 was aangegeven dat vraagsubsidies hier aanspraak op konden maken met een gedegen voorstel. De middelen komen beschikbaar na instemming van het parlement met de jaarverplichting voor hernieuwbare waterstof voor de industrie (dus goedkeuring door de Tweede Kamer en de Eerste Kamer). Het PBL en TNO waren op een eerdere versie van de uitwerking kritisch op de looptijd van de maatregel. De maatregel leek te vroeg, zeker waar het aankomt op investeringssteun voor ombouw- en aanpassingskosten omdat voorlopig eerst het bestaande waterstofgebruik in de industrie verduurzaamd kan worden waar nog geen significante ombouw- en aanpassingskosten mee gemoeid zijn. Dit wordt grotendeels ondervangen doordat de middelen pas beschikbaar komen nadat de jaarverplichting voor de industrie door het parlement wordt goedgekeurd. Bovendien heeft aanvullend onderzoek uitgewezen dat vraagsubsidies wel degelijk nodig zijn naast de jaarverplichting en de productiesubsidies. De toekenning onder voorwaarden is naar beneden bijgesteld naar € 767 mln. vanwege de naar rato bezuiniging op de ontwikkeling van groene waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>De maatregel draagt bij aan zekerheid over de afname van hernieuwbare waterstof door de industrie. Dit draagt bij aan de opschaling van het gebruik van hernieuwbare waterstof. Producenten ervaren namelijk meer zekerheid doordat zij langere termijncontracten af kunnen sluiten. Afnemers uit de industrie kunnen met de vraagsubsidie concurreren met andere afnemers, waardoor zij redelijkerwijs aan de verplichting vanuit de Europese RED 3 kunnen voldoen (42% hernieuwbare waterstofgebruik in 2030). Verwacht wordt dat de € 900 mln. een substantieel of geheel deel van de resterende 18% van de lidstaatverplichting in kan vullen (de 18% die resteert bij een bedrijfsverplichting van 24%. Naar schatting is er nog een klein gat over, dat met import gevuld zal moeten worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja. Immers wordt er gebruik gemaakt van een tender. Hierdoor worden indienende partijen gedwongen een zo laag mogelijk bod te doen voor subsidie. Er bestaat tenderdruk, bovendien is</p>	

er een prikkel om een zo laag mogelijk bedrag aan HWI's te vragen voor de afnemer als compensatie. De tender gaat niet door bij een te laag aantal inschrijvingen.

Het PBL geeft op een eerder ingediend fiche aan dat het de vraag is of vraagsubsidies er toe kunnen leiden dat Nederlandse bedrijven de noodzakelijke aanpassingen voor het gebruik van groene waterstof zullen doen, en dit vervolgens daadwerkelijk gaan gebruiken. De vraagsubsidies - alsmede de OPEX-steun die beoogt de onrendabele top van groenewaterstof productie te overbruggen - hebben een beperkte looptijd. In dit fiche wordt voldoende aannemelijk gemaakt dat de afnemers dadelijk zullen ombouwen en de waterstof zullen gebruiken. Ook TNO geeft aan dat de vormgeving van de maatregel nog niet voldoende was uitgewerkt, en de maatregel te vroeg leek te komen, zeker waar het aankomt op investeringssteun voor ombouw- en aanpassingskosten omdat voorlopig eerst het bestaande waterstofgebruik in de industrie verduurzaamd kan worden waar nog geen significante ombouw- en aanpassingskosten mee gemoeid zijn. In de systematiek van dit fiche worden die zorgen geadresseerd. Immers zullen afnemers met lage ombouwkosten lager kunnen inbieden, zodat de subsidie doelmatig verstrekt zal worden.

Inmiddels is de uitwerking van de maatregel verder en is helder welke vormgeving wordt gekozen. Middels een formule om een beoogd subsidiebedrag te berekenen en het gebruik van tenderdruk wordt beoogd de subsidiebehoefte per indienend consortium zo veel mogelijk te beperken. Bovendien worden clawbacks ingebouwd. Hierdoor kan een overschot aan subsidie worden teruggevorderd. Dit wordt in een dergelijk geval gedaan door de beoogd uitvoerder, RVO. Op deze wijze wordt er efficiënt gebruik gemaakt van de middelen.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. Er zijn vanuit de EU geen middelen beschikbaar hiervoor, omdat er al een verplichting is. Lidstaten om Nederland heen subsidiëren uit eigen middelen de volledige lidstaatverplichting. Nederland is dus met een gedeeltelijke bedrijfsverplichting al relatief streng.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Deze alternatieven worden niet genoemd in het fiche. Het fiche gaat wel in op alternatieven waarbij er bijv. geen gebruik wordt gemaakt van vraagsubsidies, of juist geen normering. Deze opties worden als onwenselijk genoemd. Deze argumentatie is solide.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Ja, omdat er met tenderdruk gewerkt wordt. De subsidie die gevraagd wordt, wordt daardoor geminimaliseerd. Het fiche geeft wel aan dat er zonder vraagsubsidies een resterende onrendabele top is die niet kan worden weggenomen met normering en productiesubsidies. Verder geldt dat de regeling alleen ziet op het deel van de investering in hernieuwbare waterstof wat niet kan worden gebruikt voor de productiesubsidie of het voldoen aan de normering. Zo wordt oversubsidiëring, samen met de al genoemde opties van tenderdruk en clawback zo veel mogelijk geborgd.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?

Het gevraagde bedrag wordt voldoende nader onderbouwd.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Deze is 1 op 1. Deze wordt niet nader toegelicht.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Het fiche geeft aan dat alleen normering niet voldoende kan zijn voor implementatie. Samen met productiesubsidie blijft hierdoor een onrendabele top die niet op korte termijn zal verdwijnen. Bovendien is er al samenhang met normering. Van de lidstaatverplichting van 42% hernieuwbare waterstofgebruik in de industrie wordt mogelijk 24% ingevuld met een bedrijfsverplichting. De subsidie is bedoeld om daarvan uitgaande overige 18% te realiseren en is additioneel aan de waterstof die door de bedrijfsverplichting tot stand komt. Met € 900 mln. kan een groot deel van het resterende gat worden ingevuld met de vraagsubsidies. Echter zal waarschijnlijk een klein percentage import nodig blijven om aan de verplichting vanuit de EU te voldoen.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Het fiche gaat voldoende in op de bijbehorende normering, inclusief tijdlijn. De uitwerking van de jaarverplichting en de aannahme ervan door de Tweede en Eerste Kamer (EK indien behandeling niet vertraagd) is een voorwaarde voor toekenning van middelen voor vraagsubsidies voor waterstof.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
De voortgang is op dit moment nog niet voldoende. De jaarverplichting is nog niet naar de Tweede Kamer gezonden.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
0,5 tot 1,5 Mton jaarlijks vanaf 2029. Dit is 0,00055-0,0016 Mton per mln. subsidie.
Energiebesparing is 0-16 PJ jaarlijks vanaf 2029.

Volgens de indiener kan dit aan de vraagsubsidie toegerekend worden, los van de productiesubsidie. Het PBL stelde echter al eerder dat dit dubbeltelling is. Het is dus niet duidelijk of de genoemde reductie realistisch is. Hoe dan ook is er wel een reductie-effect te verwachten.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Deze zijn onderbouwd. Het PBL geeft echter aan dat de genoemde effecten niet plausibel zijn omdat deze al ergens anders gerealiseerd worden. Zie hierboven.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Deze worden in het fiche niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Voor de HWI-opkooptender biedt het Europese milieusteunkader op papier voldoende ruimte. Voor de juridisch en staatsrechtelijke vragen wordt gekeken naar eventuele knelpunten. Voor de regeling geldt dat goedkeuring krijgen voor een nieuw instrument in praktijk enkele maanden duurt. Aangezien deze regeling direct gerelateerd is aan het halen van het EU-RED doel voor 2030 verwacht de indiener een soepel proces. Het is niet duidelijk of deze stelling bevestigd wordt door de juridische afdeling.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Dat lijkt op basis van het fiche het geval.
- Is er al contact met de uitvoerder?
Er is contact met de NEa en RVO. RVO is de beoogd uitvoerder en NEa wordt meegenomen i.h.k.v. de jaarverplichting.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Dit worden in het fiche niet gegeven. Echter is er mogelijk een risico wanneer het proces met EC of juist de uitwerking van de verplichting langer duurt dan verwacht. Dat zal dan ook vertraging voor de maatregel betekenen.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, de maatregel vult een lacune in de bestaande beleidsmix. Namelijk met alleen productiesubsidies en de jaarverplichting is er onvoldoende prikkel voor industriële afnemers in Nederland om groene waterstof af te nemen. Zij zullen dan hun waterstofgebruik afschalen of aan de lidstaatverplichting te voldoen. Dit is een slechte ontwikkeling voor de Nederlandse industrie en de energietransitie. Een scenario waarin de benodigde groene waterstof volledig wordt geïmporteerd kan dit niet oplossen, omdat dat alsnog in Nederland de productie van hernieuwbare waterstof niet op gang komt.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Het is de bedoeling dat na interventie met een maatregel gedekt vanuit het fonds, andere instrumenten en normering het overnemen in de toekomst. Het is nog onzeker of de maatregel voldoende draagkracht aan de sector heeft gegeven of dat aanvullende middelen nodig zijn. Hoe dan ook past dit voorliggende voorstel in de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat in op de brede welvaartseffecten. Volgens indiener wordt door de vormgeving van de subsidies via consortia tenders, de verdeling van middelen op basis van het grootste nut geborgd, en verdeling op basis van de verduurzamer verdient: zo worden koplopers beloond die de grootste effecten realiseren, wat zorgt voor de meest doelmatige inzet van publieke middelen. Ook kan waterstof bijdragen aan het verminderen van de netcongestieproblematiek.

Overige aandachtspunten

- Het geclaimde bedrag van €900 mln. staat in de reservering voor productiesubsidies voor MJP 2026. In de beoordeling van deze reservering van € 900 mln. voor 2026 was een haakje opgenomen dat indien nodig ook vraagsubsidies voor dit budget in aanmerking kunnen komen. Middels deze toekenning wordt dekking gevonden in die reservering, waardoor die op € 0 komt te staan.

Elektrolyse offshore: 500 MW (CAPEX + OPEX)

BEOORDELING FICHE	Demonstratieproject offshore elektrolyse (500 MW)
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Voldoende voortgang ten aanzien van de afnameverplichting (<u>niet voldaan</u>). <p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u> de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd en aangescherpt. Daarnaast worden er een aanvullende voorwaarde opgenomen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Voldoende voortgang ten aanzien van de afnameverplichting, i.e. internetconsultatie geweest en (eventueel aangepast) voorstel door MR vastgesteld (<u>voldoet nog niet</u>); 2. (a) het afronden van de eerdere tender voor Demo 1 (<u>voldoet nog niet</u>); (b) de leereffecten van deze tender door een onafhankelijke partij laten expliciteren en voorzien van aanbevelingen over hoe deze kunnen worden meegenomen in de volgende tender (<u>voldoet nog niet</u>); (c) het verwerken van deze leereffecten en aanbevelingen in de volgende tender (<u>voldoet nog niet</u>). 	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Maatregel is voldoende uitgewerkt. Tijdens de uitvoering van de maatregel kunnen de resultaten van de eerder toegekende demonstratie 1 meegenomen worden. Er kan niet gewacht worden op de afronding van Demo 1, maar er kan wel gewerkt worden met leereffecten in elke fase (dakpanprincipe). Demo 1 wordt momenteel voorbereid. Er zijn meteen gedurende Demo 1 al leereffecten: o.a. marktconsultatie, afstemming/aanvullende onderzoeken – onder andere TSO's, publicatie (ontwerp)kavelbesluit, MER, notificatieprocedure Europese Commissie. Deze leereffecten worden meegenomen voor openstelling van de tender voor Demo 2. Om te borgen dat dat daadwerkelijk gebeurt, is de indiener verzocht een de leereffecten van de eerste tender te laten expliciteren door een onafhankelijke partij, deze partij hier aanbevelingen over te laten doen en deze leereffecten mee te nemen in de tender voor Demo 2. De regelingstekst voor de tender zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Zodra aan deze voorwaarden wordt voldaan, zullen de middelen op het eerstvolgende reguliere begrotingsmoment worden overgeheveld. Indien nodig wordt te zijner tijd bekeken of de middelen buiten een regulier begrotingsmoment om kunnen worden overgeheveld om vertraging van openstelling van de Wind op Zee tenders te voorkomen. De toekenning onder voorwaarden is naar beneden bijgesteld naar € 1.193 mld. vanwege de naar rato bezuiniging op de ontwikkeling van groene waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de ervaring met offshore elektrolyse is nodig omdat na 2030 aanlanding van windenergie op zee met name via H2 zal gaan. Verder levert de demo veel inzichten op voor de op te bouwen waterstofmarkt. PBL onderschrijft dat het verstandig is om ervaring op te doen met offshore elektrolyse. Dit kan in potentie belangrijk zijn om de infrastructuurkosten op zee te verminderen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, de claim is voldoende om 1 project van 500 MW te realiseren (Demo 2).</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, het beoogde demoproject kan niet onder ander instrumentarium meedoen. Wel stelt TNO de vraag hoeverre de opschaling al op zee moet plaatsvinden of dat doorontwikkeling van technologische aspecten van offshore waterstofproductie ook onshore kan plaatsvinden waardoor waarmee kosten kunnen worden bespaard.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. Deelnemende partijen zullen wel zelf ook gedeeltelijk middelen moeten inleggen.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*

Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, er wordt 1 project voor 1.400 mln. beoogd. Dit bedrag wordt niet verder toegelicht. Wel betreft het de onrendabele top voor één project. Het is niet mogelijk dit project op te knippen. PBL betwijfelt of de ambitie om 500 megawatt elektrolysecapaciteit te realiseren en vervolgens langjarig groene waterstof te laten produceren haalbaar is met het gevraagde bedrag van 1400 miljoen euro.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Deze is 1 op 1. Dat is reëel. De verplichtingen worden wel in 1 jaar aangegaan, de uitfinanciering volgt in meerdere jaren.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

De demonstratieprojecten voor offshore elektrolyse hangen echter slechts in beperkte mate samen met de afnameverplichting. Het gaat in beginsel niet om gigawatt-opschaling, maar heeft als doel juist dit pad daarnaartoe te demonstreren.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De demo hangt zelf niet direct samen met normering en beprijzen. De afnameverplichting van waterstof is wel als voorwaarde gesteld. Die moet voldoende zijn.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De voortgang kan in 2024 voldoende zijn voor toekenning van de middelen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
0,4 Mton voor deze demo, dat is 0,00028 Mton per mln. subsidie. Geen energiebesparing gegeven.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.

Ja, goed onderbouwd. Het PBL beoordeelt de inschattingen als plausibel, mits invoering in combinatie met tijdige en voldoende ambitieuze normering/beprijzing.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze zijn niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.

Ja, staatssteuntoets waarschijnlijk nodig maar nog niet doorlopen. Lijkt wel haalbaar.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, er is al een locatie op het oog en de voorbereidingen zijn begonnen.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, RVO is al met de voorbereidingen begonnen.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Ja, het benodigde net op zee voor H₂ is nog niet gereed. Deze demo gaat wel daadwerkelijk H₂ aanlanden, dus het is opportuun om de uitrol van offshore elektrolyse samen met de bouw van netten op zee voor H₂ te zien. Onder het perceel energie-infra is een claim voor onderzoek naar het net op zee voor waterstof toegekend in MJP 2024 en ook voor 2025 een voorstel ingediend en toegekend.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, want de demo kan niet meedoen onder regelingen voor onshore elektrolyse en is te groot voor innovatieregelingen. Het fiche ligt dit toe (met verwijzingen naar Kamerbrieven).

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want na de demo zal normering en beprijzing het in deze branche overnemen.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche geeft rekenschap van de gevraagde onderdelen van brede welvaart en rechtvaardigheid. Dit is afdoende.

Overige aandachtspunten

- De maatregel hangt samen met de in MJP 2024 toegekende Demo 1 en het waterstofnetwerk op zee (maar is niet afhankelijk van die tweede). Voortgang is voldoende om maatregel al wel toe te kennen. Leereffecten kunnen namelijk al voldoende optreden.
- De maatregel hangt samen met het waterstofnetwerk op zee. Hiervoor is voor MJP 2025 een toekenning van 100 mln. euro gedaan voor doorontwikkeling/onderzoek.

Vergassing: stimulering projecten vergassing 1e en 2e fase

BEOORDELING FICHE	Investeringsregeling vergassingstechniek
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u></p> <p>1. Voldoende voortgang t.a.v. de bijmengverplichting groen gas (niet <u>voldaan</u>).</p> <p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u> de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd en aangescherpt:</p> <p>1. Voldoende voortgang ten aanzien van de bijmengverplichting groen gas, i.e. internetconsultatie is geweest en (eventueel aangepast) voorstel is door de MR vastgesteld (<u>voldaan</u>).</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Maatregel is goed verder uitgewerkt. Het PBL bevestigt het nut van deze maatregel. Er is voldoende voortgang op de uitwerking van de bijmengverplichting groen gas. Aan de voorwaarde wordt daarom voldaan.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja. De doorontwikkeling van vergassing draagt bij aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving, de mobiliteit en de industrie.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, door investeringssteun te bieden, worden de financieringskosten verlaagd en wordt het aantrekkelijker om demonstratie- en opschalingsfaciliteiten te bouwen, waarmee ervaring kan worden opgedaan met de techniek.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, dit wordt uitgebreid onderbouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er is private cofinanciering.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, er wordt onderbouwd waarom subsidie nodig is. Het PBL bevestigt de ondersteuning vanuit het Klimaatfonds: vergassing is een technologie die een groot theoretisch potentieel heeft en waarbij veel van de technieken zich in een innovatieve fase bevinden. Middelen vanuit het Klimaatfonds zouden kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van deze technieken.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Ja, want er geldt een maximum steunpercentage. Dus er moet private cofinanciering plaatsvinden.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, maar summier.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja, want deze volgt de DEI+.</p>	
Link met normeren en beprijzen	

<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Ja, de afzetmarkt is al onderhevig aan de SDE++ en normering/beprijzing. Maar de productiemarkt heeft subsidie nodig. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? De maatregel hangt samen met de bijmengverplichting groen gas. Deze is voldoende uitgewerkt (internetconsultatie is geweest). • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijsen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? Ja, de bijmengverplichting is voldoende uitgewerkt. Ten tijde van de VJN is deze naar de Raad van State gestuurd en (bijna) ingediend in de Tweede Kamer.
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? 0,11 vanaf 2028. Dit is 0,00022 Mton per mln. subsidie. Energiebesparing wordt niet gegeven. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Ja, de effecten zijn voldoende onderbouwd. Het PBL beoordeelt de inschattingen als plausibel. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Deze worden niet gegeven.
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Geen toets nodig, maatregel past binnen de AGVV. Alleen bij eventueel gewenste wijziging van de regeling is notificatie bij de EC nodig.
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, er is al contact met RVO. • Is er al contact met de uitvoerder? Ja, er is al contact met RVO. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Nee.
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Het fiche geeft hiervoor uitgebreide onderbouwing.
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. Ja, want in 2029 wordt de laatste openstellingsronde voorzien.
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en

betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche geeft hier uitgebreid aandacht aan. Prima benoemd.

Overige aandachtspunten

- TNO geeft aan dat het voorstel zich vooral richt op lage temperatuurvergassing en dat er meer aandacht kan worden gegeven aan investeringen in hoge temperatuur vergassing waarmee geavanceerde brandstoffen kunnen worden gemaakt.

Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics

BEOORDELING FICHE	Nationale circulaire plastic hub
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een nadere uitwerking van de ondersteuning (<u>voldaan</u>); 2. Dat de maatregel plastics normering voldoende is uitgewerkt (<u>voldoet nog niet</u>); <p>Er zicht is op volwaardige prikkels voor recycling door CO₂-beprijzing bij AVI's (<u>voldaan</u>).</p> <p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u> de voorwaarden uit het MJP 2024 worden gehandhaafd. Aan voorwaarde 1 en 3 is voldaan. Voorwaarde 2 voldoet nog niet en wordt gehandhaafd.</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Uitwerking is goed. Het nut en noodzaak van de maatregel is duidelijk. Aan voorwaarde 1 is voldaan met het ingediende fiche. Er wordt nog niet voldaan aan de tweede voorwaarde, hiervoor wordt er momenteel doorgewerkt aan de normering. N.a.v. de politieke besluitvorming bij Voorjaarsnota 2024 wordt er een eerste tranche van € 60 mln. toegekend, omdat de normering op 19 april 2024 in internetconsultatie gaat. Hiervan is besloten dat dat voldoende voortgang is op voorwaarde 2 voor deze eerste tranche. De rest van de middelen, € 137,9 mln., worden in een later stadium overgeboekt, namelijk als de internetconsultatie geweest is, de resultaten verwerkt zijn en het eventueel aangepaste voorstel opnieuw door de Ministerraad akkoord bevonden is. Tot slot wordt er voldoende aan voorwaarde 3 voldaan. Het PBL refereert in de reflectie aan het belang van een goede inzameling. Advies aan indiener is om in het bredere CE- (circulaire economie) beleid de overwegingen van het PBL mee te nemen. Dat neemt niet weg dat voorliggende maatregel in deze vorm doorgang kan vinden. De tweede tranche van de middelen is nodig vanaf 2026. Het behouden van de toekenning onder voorwaarden (eerstvolgende reguliere loketvoorjaar 2025) leidt dus niet tot vertraging.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel leidt tot CO₂-reductie en draagt bij aan een circulaire economie. Het draagt bij aan verduurzaming van ons grondstofgebruik.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, met de maatregel wordt voldoende ondersteuning geboden voor marktpartijen om aan de opkomende norm te voldoen. Door primair fossiel plastic te vervangen door recycleert en biogebaseerd plastic, kan jaarlijks tot 1,5 Mton aan CO₂-reductie worden gerealiseerd in 2030 (waarvan een groot deel in Nederland) (bron: CE Delft oktober 2022). De doeltreffendheid beweegt mee met het ambitieniveau van de nationale norm (in 2030 25%-30%).</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Het fiche onderbouwt welke manieren van subsidiëring verkend zijn. De voorgestelde maatregel komt daaruit voort.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Mogelijkheden voor private financiering zijn verkend. Het fiche stelt dat marktpartijen aangegeven hebben dat overheidssteun nodig is voor de financiering en deze private initiatieven niet verdringt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het fiche gaat hier niet op in.</p>	

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
Het fiche gaat hier kort op in. Marktpartijen hebben aangegeven dat de norm in NL en de EU te laat komt om nu al privaat te financieren. Dat doet geen recht aan het feit dat de normering uiteindelijk wel in werking treedt en marktpartijen daar dan aan moeten voldoen.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Ja, de claim wordt goed uitgesplitst en onderbouwd.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Ja, deze is 1 op 1, wat voor CAPEX reëel is.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
De maatregel is gekoppeld aan normering om te zorgen dat bedrijven aan de norm kunnen voldoen. De noodzaak voor ondersteuning volgt uit gesprekken met de markt.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Er wordt gespecificeerd aan welke voorwaarden voldaan moet worden, maar er wordt niet aangegeven hoe ver gevorderd de invullingen van deze voorwaarden zijn. Bij planning wordt wel een tijdslijn gegeven. In Q2 zou de normering in consultatie gaan. Het is onduidelijk wanneer de internetconsultatie wordt afgerond.
De voorwaarden die in het kader van de Voorjaarsbesluitvorming 2023 zijn gesteld voor toekenning van middelen uit het Klimaatfonds zijn:
  - Voorwaarde 1: Een nadere uitwerking van de ondersteuning
  - Voorwaarde 2: Een nadere uitwerking van de ondersteuning en dat de maatregel plastics normering (25%-30%) voldoende is uitgewerkt.
  - Voorwaarde 3: Zicht op volwaardige prikkels voor recycling door CO₂-beprijzing bij AVI's

Aan 1 is voldaan middels dit fiche.
Aan 2 is voldaan zodra de internetconsultatie afgerond is en de maatregel daarna door de MR is gegaan.
Aan 3 is voldaan als de onderzoeksresultaten zijn geanalyseerd en handelingsrichtingen zijn in beeld en hierover besluitvorming heeft plaatsgevonden.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Dit wordt in de planning aangegeven, maar is onvoldoende om een oordeel te kunnen vellen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
De nationale reductie is 700 kton structureel vanaf 2030. Dat is 3,53 kton per mln. subsidie. Er wordt geen inschatting voor energiebesparing gegeven.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Ja, deze is voldoende onderbouwd.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Deze worden niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Voor een deel is een staatssteuntoets nodig. Deze notificatie wordt binnenkort opgestart en zal hopelijk eind 2024 leiden tot een goedkeuring van de Europese Commissie zodat de regelingen in 2025 kunnen worden opgesteld. Dit is inhoudelijk afgestemd met RVO en EZK.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, er worden bestaande regelingen benut en de verwachting is dat dit tijdig lukt.

- Is er al contact met de uitvoerder? Ja, er worden namelijk bestaande regelingen gebruikt.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Deze worden in het fiche niet gegeven.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, de maatregel is additioneel t.o.v. het Coalitieakkoord.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, Na 2030 is geen ondersteuning meer nodig, aangezien de norm dan niet meer verder oploopt. Er is dus geen behoefte aan structurele financiering na 2030.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat voldoende in op de gevraagde aspecten.

Overige aandachtspunten

- Het PBL geeft aan dat de genoemde maatregelen effectiever zouden zijn als de inzameling ook gestimuleerd zou worden. Daarom is het advies aan de indiener om dit in het bredere CE-beleid mee te nemen.
- In het voorjaar moet bezien worden of de voorwaarden inderdaad voldoende zijn.

Normering en stimulering biobased bouwen

FORMAT BEOORDELING	Normering en stimulering biobased bouwen
FICHE	VFO (dekking uit VFO maar valt inhoudelijk onder GO)
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u></p> <p>1. De uitwerking van de aanpak en de concrete normering moeten leiden tot voldoende zicht op de ontwikkeling tot een gezonde Nederlandse markt vanaf 2030 (<u>deels voldaan</u>).</p> <p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u> de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd en aangescherpt voor het MJP 2025:</p> <p>1. De uitwerking van de aanpak, inclusief de uitwerking implementatie van de normering, zoals milieuprestatie-eis en de GWW, moeten leiden tot voldoende zicht op de ontwikkeling tot een gezonde Nederlandse markt vanaf 2030, waarbij er een duidelijke exitstrategie is voor de overheid (<u>deels voldaan</u>).</p> <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u> de voorwaarde uit het MJP 2025 wordt gehandhaafd.</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> De normering is nog in proces van vormgeving; de Kamer is in het eerste kwartaal van 2024 geïnformeerd over de maatvoering en implementatie van normering GWW. Ook wordt de aanscherping van de milieuprestatie-eis binnenkort in voorhang gemaakt bij de Tweede Kamer. Omdat de normering voortgang kent is het voorstel om de middelen voor de jaren 2025 en 2026 toe te kennen. De maatregel wordt ondersteund door de PBL-reflectie. De overige gereserveerde middelen blijven met bijbehorende voorwaarde gehandhaafd. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming bij Voorjaarsnota 2024 is het toegekende bedrag van € 57,2 mln. naar € 63,7 mln. verhoogd. Daarbij wordt € 1,3 mln. toegekend voor LVVN, waarmee de totale toekenning op € 65 mln. uitkomt. De afspraak om deze middelen toe te kennen was reeds gemaakt in het MJP 2024.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel draagt bij aan de doelen die het stelt. Door het gebruik van biobased bouwmaterialen wordt de klimaatimpact van de bouw fors teruggedrongen.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, er wordt ingezet op gebruik van zo min mogelijk overheidsmiddelen. Daarom wordt voor een fors gedeelte ingezet op normeringsmaatregelen.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Ja. Met deze middelen worden ondernemingen rondom biobased bouwmaterialen minder risicovol, wat zal helpen bij het aantrekken van private cofinanciering.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

De keuze voor een garantieprijs voor de akkerbouwers is het meest doelmatig omdat het borgt dat zo min mogelijk publiek geld wordt ingezet.

De keuze voor subsidie voor huishoudens is ook doelmatig. Net als andere ISDE-subsidies wordt de keuze door huishoudens voor verduurzamingsmaatregelen gestimuleerd.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Met deze middelen worden ondernemingen rondom biobased bouwmaterialen minder risicovol, wat zal helpen bij het aantrekken van private investeringen.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, niet volledig maar wel voldoende.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja. Er worden zoveel mogelijk alternatieven ingezet, namelijk normerende maatregelen. Daarbij is echter ook subsidie nodig.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Er wordt goed rekening gehouden met de benodigde synergie tussen subsidiërende en normerende maatregelen. In de opstartfase is subsidie benodigd, daarna niet/minder.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Er zijn verschillende normerende maatregelen.

(i) Aanscherping milieuprestatie-eis gebouwen per 2025; wordt Q1 2024 in Voorhang bij de Kamer gebracht.

(ii) Normering GWW: aangekondigd en toegelicht in Kamerbrieven.

De voortgang van deze normerende maatregelen is onvoldoende voor volledige toekenning maar voldoende voor gedeeltelijke toekenning.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?

Dit is opgenomen in het fiche.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Het fiche noemt een cumulatieve reductie van 4,4 Mton CO₂ tot 2030 door vastlegging van CO₂ in bouwmaterialen en substitutie van CO₂ intensieve materialen door biograndstoffen in de bouw. Deze is gedocumenteerd in het fiche en lijkt aannemelijk. De emissiereductie van circa 1,5 megaton structureel vanaf 2030, als gevolg van de vastlegging van CO₂ en substitutie, lijkt mede door de aangekondigde scherpere normeringen plausibel. Oordeel: plausibel.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Risico's zijn gering. Er is een eerste check gedaan en die was positief.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja. Er is al capaciteit gereed en de verwachting is dat er ook voor vervolgproces voldoende capaciteit is.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, de Rijksvastgoedbedrijf, Rijkswaterstaat, ProRail, RVO en TNO.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

N.v.t.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, deze maatregel is additioneel en er vindt geen weglek plaats van reeds toegekende middelen naar een ander dossier.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Deze maatregel is tijdelijk en past dus goed bij de tijdelijkheid van het Klimaatfonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er is informatie aangeleverd over de gevolgen van deze maatregel voor brede welvaart.

De middelen voor deze maatregel komen hoofdzakelijk terecht bij bedrijven en zijn verdeeld op basis van 'het grootste nut'.

Deze maatregel heeft positieve effecten op stikstofuitstoot in de landbouw- en bouwsector en de toekomstige indeling van het landbouwareaal.

Overige aandachtspunten

- De maatregel vindt in het Klimaatfonds dekking onder perceel VFO, maar hoort inhoudelijk bij de Gebouwde Omgeving.

Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart (wegvervoer)

BEOORDELING FICHE	Subsidie waterstof in wegvervoer
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Maatregel is goed uitgewerkt en richt zich op het realiseren van een landsdekkend netwerk van minimaal 30 waterstoftankstations i.c.m. de aanschaf van voertuigen (15-50 voertuigen per tankstation, goed voor een gemiddelde dagelijkse afname van minimaal 300 kg). Hiermee kan een flinke stap worden gezet in de uitrol van waterstof in wegvervoer. Het aangevraagde bedrag is € 107 mln. hoger dan de oorspronkelijke reservering. € 100 mln. dekking daarvan wordt gehaald uit de middelen voor onshore elektrolyse. Dit omdat de raffinageroute (ter hoogte van 6 PJ), waarvoor deze totale € 210 mln. als volledige compensatie dient, de kosten voor elektrolyse onshore substantieel verlaagt en er dus minder subsidie nodig is voor productie van waterstof op land. De toekenning is uiteindelijk naar beneden bijgesteld vanwege de naar rato bezuiniging op de ontwikkeling van waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord².</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel stimuleert het aandeel hernieuwbare energie in mobiliteit en is daarmee in overeenstemming met het klimaatplan.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel richt zich op het realiseren van een land dekkend netwerk van minimaal 30 waterstoftankstations i.c.m. de aanschaf van voertuigen (15-50 voertuigen per tankstation, goed voor een gemiddelde dagelijkse afname van minimaal 300 kg). Het PBL onderschrijft dat het voorstel goed is uitgewerkt, en dat het vooral goed is dat de subsidie zowel gericht is op de aanleg of opschaling van waterstoftankstations als op de aanschaf van waterstofvoertuigen.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, door gelijktijdige opschaling van de voertuigen en de tankinfra wordt een coördinatiefalen voorkomen. Tegelijk zal de tendersystematiek aanvragers uitdagen een competitief voorstel aan te leveren. Het PBL stelt wel dat er geen nadere onderbouwing is voor de oplossingen voor het flankerend beleid. Ook de levering van waterstof aan de tankstations kan een mogelijk knelpunt zijn. Mocht batterij-elektrisch rijden de dominante technologie worden dan is het volgens het PBL de vraag of de aanleg van dergelijke voorzieningen rendabel is. Studies van TNO wijzen uit dat de potentie van waterstofvrachtwagens lager is dan die van batterij-elektrische vrachtwagens. Desalniettemin is de verduurzamingsopgave in de (zwaardere) mobiliteit groot en zijn middelen nodig.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Dit wordt in het fiche niet benoemd. Wel wordt gesteld dat de middelen nodig zijn om aan een EU-verplichting te voldoen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Dit wordt niet door het fiche benoemd. Het gaat om investeringskosten, waarvoor een contract for difference minder logisch lijkt (want CAPEX i.p.v. OPEX). Voor verlaging van de OPEX-kosten wordt additioneel beleid genoemd, buiten de scope van dit fiche.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Dit wordt door het fiche niet benoemd.</p>	

² Bijlage bij Kamerstukken II, 2023-2024, 36471, nr. 37

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Ja, voor alle onderdelen van de regeling wordt een PxQ-onderbouwing gegeven.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Ja, deze is 1 op 1 en voor CAPEX is dat reëel.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Voor infrastructuur en aanschaf is normering niet effectief. Voor de OPEX van waterstof mogelijk wel. Hier wordt ook op ingezet.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
De maatregel hangt niet direct samen met normering of beprijzing.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
De reductie is 100 kton jaarlijks vanaf 2030. Dat is 0,48 kton per mln. subsidie. Er is 1 PJ energiebesparing structureel per 2030.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Ja, deze zijn voldoende onderbouwd. Het PBL oordeelt de inschattingen als plausibel, mits flankerend beleid voldoende effectief is.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Deze worden niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Nee, de maatregel valt binnen de AGVV.

Criterion 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, er wordt nog een risicoanalyse gemaakt, maar alle voorzieningen zijn getroffen.

- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja, RVO zal de regeling uitvoeren.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Nee, tenzij deze uit de analyse volgen.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Ja, de maatregel is additioneel. De maatregel komt voort uit een verkenning naar de optimale instrumenten om waterstof in mobiliteit te stimuleren en twee TNO-studies naar de invulling van, onder meer, de waterstofdoelstellingen en de ontwikkeling van de productiekosten van hernieuwbare waterstof.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want de regeling is tijdelijk, en de laatste openstelling is in 2028.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat voldoende in op de gevraagde aspecten.

Overige aandachtspunten

- De regeling wordt op 1 januari 2024 gepubliceerd.
- De claim is hoger dan de reservering, maar het fiche geeft geen aanleiding om te verwachten dat de doelmatigheid afneemt met een hogere toekenning, gegeven de grote opgave voor waterstof in de mobiliteit. Daarom wordt de hogere claim toegekend, mede omdat dit compensatie is voor de raffinageroute (6 PJ), die de onrendabele top van waterstofprojecten kan verlagen.

Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart (binnenvaart)

BEOORDELING FICHE	Waterstof in de binnenvaart
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ambitieuze uitwerking verplichting emissielabel binnenvaart (<u>niet voldaan</u>); 2. Opt-in ETS2 voor de binnenvaart (<u>voldoet nog niet</u>). <p>Beoordeling voorwaarden MJP 2025: de eerste voorwaarde uit het MJP 2024 wordt vervangen. De tweede voorwaarde wordt aangescherpt.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De REDIII nationaal wordt ingevoerd, waarbij het besluit voor de REDIII naar de Raad van State is gestuurd met voor de binnenvaart een verplichting van 14,5% CO₂-reductie in de keten (<u>voldoet nog niet</u>); 2. Opt-in ETS2 voor de binnenvaart wordt goedgekeurd door de Europese Commissie (<u>voldoet</u>). <p>Voorwaarden MJP 2026: de openstaande voorwaarde (voorwaarde 1) uit het MJP 2025 wordt gehandhaafd voor de reservering van het MJP 2026.</p> <p>Toelichting beoordeling: Maatregel is goed uitgewerkt. De uitwerking van voorwaarde 1 loopt nog. Het PBL bevestigt dat het goed is om eerst met een kleiner aantal schepen ervaring op te doen. Daarom wordt nog niet het volledige bedrag opgenomen. De EC is in de zomer van 2024 akkoord gegaan met de opt-in. Hiermee wordt aan de tweede voorwaarde voldaan. Indien het kabinet, na afronding akkoord van de EC, besluit de opt-in niet door te voeren, vloeien de middelen terug naar het fonds. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming bij Voorjaarsnota 2024 is de voorwaarde ten aanzien van een ambitieuze uitwerking verplichting emissielabel binnenvaart vervangen door de volgende voorwaarde: de REDIII wordt nationaal ingevoerd, waarbij het besluit voor de REDIII naar de Raad van State is gestuurd met voor de binnenvaart een verplichting van 14,5% CO₂-reductie in de keten. Aan deze voorwaarde is nog niet voldaan. Als in MJP 2026 ook aan deze voorwaarde wordt voldaan, wordt de reservering ook overgeheveld. Tot slot is de reservering naar beneden bijgesteld vanwege de naar rato bezuiniging op de ontwikkeling van waterstof en batterijen uit het Hoofdlijnenakkoord.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel helpt om nationale en internationale doelen te halen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, er kunnen met de claim 18 boten worden omgebouwd. Ook vindt het PBL het positief dat het voorstel aansluit bij het samenwerkingsverband Condor om het varen op waterstof te stimuleren. Daarin participeren verschillende havenbedrijven, de provincie Zuid-Holland, banken, scheepswerven, waterstof- en waterstofopslag- en brandstofcelleveranciers en scheepseigenaren. De partijen hebben de ambitie om in 2030 in totaal 50 schepen op waterstof in de vaart te brengen.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, want er wordt maar 50% vanuit het Rijk betaald. Op dit moment zijn er geen andere nationale en internationale subsidie-instrumenten die genoeg mogelijkheden bieden de onrendabele top te dekken voor het bouwen of ombouwen van schepen op waterstof.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. Het PBL geeft aan dat door de onduidelijkheid of er marktpartijen zijn, het onzeker is of (dan wel wanneer) omgebouwde schepen qua brandstofkosten kunnen concurreren met conventionele schepen en of scheepseigenaren bereid zullen zijn om hun schepen te laten ombouwen. Het PBL stelt dat het daardoor wellicht raadzaam is om met een kleine budget voor een kleiner aantal (dan de beoogde 18) schepen te beginnen.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Ja, want er wordt 50% eigen bijdragen gevraagd.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, het fiche bevat een uitgebreide PxQ onderbouwing. Wel geeft het PBL aan dat de prijzen voor blauwe en groene waterstof moeilijk in te schatten zijn.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja, deze is 1 op 1, wat reëel is bij CAPEX.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja, het fiche onderbouwt waarom een subsidie nodig is, zij het summier.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De maatregel hangt samen met normering in de binnenvaart (emissielabel B en opt-in ETS). Het project zal elektrificatie van schepen als "no regret"-optie stimuleren.

Echter wordt uit het fiche onvoldoende duidelijk wanneer de bijbehorende normering en beprijzing in werking treedt.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Dat wordt niet duidelijk uit dit fiche. De benodigde informatie ontbreekt.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
Per € 1 miljoen wordt structureel $27360/75 = 365$ Kiloton CO₂ bespaard. Er is 0,14 PJ energiebesparing structureel vanaf 2029.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.

Ja, het fiche en de bijlage onderbouwen deze cijfers in ruime mate.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze worden niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.

Mogelijk. Er moet nog een staatssteuntoets plaatsvinden. Er wordt geen indicatie van de haalbaarheid gegeven.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Mogelijk, er worden voorbereiding getroffen. Er is nog geen contact met RVO. Voorzien voor voorjaar 2024.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Er is nog geen contact met RVO. Voorzien voor voorjaar 2024.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Ja, het fiche maakt nog niet duidelijk hoe de uitvoering eruit gaat zien en geeft aan dat er nog voorbereiding plaatsvinden. Er is nog geen zekerheid over de uitvoerder.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Het fiche schetst een aantal maatregel die in het verlengde liggen van deze maatregel. Er is nu nog geen passende regeling voor binnenvaartschepen om over te stappen op waterstof.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, er is geen doorwerking (geen kosten) na 2030.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche geeft voldoende aandacht aan de gevraagde aspecten. Ook wordt ingegaan op de stikstofreductie-effecten.

Overige aandachtspunten

- Er wordt niet duidelijk hoe aan de voorwaarden, gesteld aan de reservering, voldaan wordt. Daarom kan het volledige bedrag nog niet worden toegekend. Waarschijnlijk is er in het voorjaar al wel meer voortgang, dan kan nog een weegmoment plaatsvinden.

- Staatssteun is nog een aandachtspunt.

Aanvullende maatregelen verduurzaming binnenvaart

FORMAT BEOORDELING FICHE	Aanvullende maatregelen verduurzaming binnenvaart
	Vroege fase opschaling N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een nadere uitwerking van de maatregel (voldoet); 2. Goedkeuring van de opt-in ETS2 voor de binnenvaart door de Europese Commissie (voldoet). <p><u>Toelichting beoordeling:</u> De maatregel is in korte tijd goed uitgewerkt, met zoveel mogelijk focus op elektrificatie (naast de andere binnenvaartregeling die meer focust op waterstof). Nog niet alle voorbereidingen zijn afgerond maar dat lijkt wel tijdig te kunnen worden voltooid zodat de regeling conform planning opengesteld kan worden. Onderdeel van de ingediende claim betreft personeelskosten op het departement van IenW (circa € 1,4 mln.). Fondsbeheer vindt de additionaliteit van deze middelen niet afdoende en daarom wordt dit deel van de claim niet toegekend. De toekenning komt daarmee op € 163,6 mln. De Europese Commissie is in de zomer van 2024 akkoord gegaan met de opt-in. Hiermee wordt aan de tweede voorwaarde voldaan. Indien het kabinet, na afronding akkoord van de EC, besluit de opt-in niet door te voeren, vloeien de middelen terug naar het fonds.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja. Verduurzaming van de binnenvaart valt onder het Fit for 55 pakket. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. Ja, de maatregel heeft als doel om circa 200 schepen te verduurzamen en tot een programma-aanpak voor de verduurzaming van de binnenvaart te komen. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Op basis van een impactanalyse door Stichting Projecten Binnenvaart (SPB) (horende bij Expertise- en InnovatieCentrum Binnenvaart (EICB)) blijkt dat er meer dan de beschikbare middelen nodig zijn voor de verduurzaming van de sector. Ook wordt er een maximum aan ondersteuning gegeven, het resterende budget moet door de scheepseigenaar zelf worden ingezet. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Advies uit de impactanalyse is om ook te kijken naar de mogelijkheid van het combineren met EU-gelden, om zo te komen tot een groter budget voor de verduurzaming. In het fiche wordt aangegeven dat er wordt gekeken naar de mogelijke inzet van reeds beschikbare middelen uit Clean Energy Hubs voor investeringen op de wal. Ook wordt ingezet op samenwerking en kennisuitwisseling met het Maritiem Masterplan (uit het Nationaal Groeifonds). Aangezien de kosten voor de verduurzaming van de sector hoger liggen dan deze ondersteuning, zit daar nog ruimte. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of contract for difference. Hier wordt in het fiche niet op ingegaan. Er wordt alleen verwezen naar de impactanalyse wat stelt dat er noodzaak is tot steunmaatregelen voor verduurzaming. Aangezien het hier gaat om een stevige verduurzaming waarbij schepen tientallen jaren meegaan lijkt een ondersteuning doelmatig, ook afgezet tegen de opt-in ETS2. • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? 	

In de financiële onderbouwing is uitgegaan van een subsidiepercentage van 50% op de onrendabele top op de CAPEX. Dat betekent dat de scheepseigenaar de andere 50% daarvan moet financieren. De maatregel sluit ook aan bij een andere ondersteuning voor batterijvaren (Groeifonds).

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, er is een uitgebreide onderbouwing toegevoegd.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Er worden veel (sub)reeksen gegeven. Er is een verschil in kas en verplichting, dit wordt toegelicht. Wel valt op dat voor uitvoering en programmakosten nog verplichtingen zijn voorzien na 2030. Vraag hierbij is of de afspraken hierover wel vóór 2030 gemaakt worden. anders kunnen er vanwege de tijdelijkheid van het fonds (2030) geen verplichtingen na 2030 worden aangegaan.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

De maatregel hangt samen met de opt-in ETS2. Hierdoor komt de binnenvaart onder het ETS2 te vallen. Ook is besloten voor 14,5% CO₂-reductie in de keten door binnenvaart bij de implementatie van REDIII.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Uit de impactanalyse blijkt dat ETS2 invloed heeft op de businesscase van varen op fossiele brandstoffen. Dat maakt investeren in verduurzaming eerder rendabel.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De voorwaarde voor deze maatregel stelt dat de Europese Commissie ingestemd moet zijn met de opt-in ETS2.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

De verwachting is dat er jaarlijks 143 Kton CO₂ reductie is. Er wordt geen inzage gegeven in de energiebesparing.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Het effect van REDIII is al meegenomen in deze berekening. De inschattingen lijken daardoor plausibel. Doordat de maatregel voortkomt uit de politieke besluitvorming in het voorjaar, heeft het PBL nog geen reflectie kunnen uitvoeren op deze maatregel.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Ja, in het fiche wordt onderbouwd dat met het verduurzamen van 200 schepen de uitstoot van stikstof met ongeveer 2 Kton per jaar kan worden gereduceerd.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Dit wordt niet toegelicht. Bij navraag blijkt dat er in het najaar van 2024 gestart wordt met voorbereiding regeling en uitvoeren staatssteuntoets. De juridische afdeling heeft meegelezen op het ingediende fiche. Als de regeling, conform de huidige verwachting, past binnen de uitgangspunten van de AGVV, is een interne staatssteuntoets door I&W voldoende.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Dat lijkt zo te zijn, er is een planning maar deze is met name nog op hoofdlijnen. Wel wordt verwacht de regeling in oktober 2025 open te kunnen stellen. Met de programma-aanpak kan zo snel mogelijk worden begonnen.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, er is contact met de beoogd uitvoerder RVO.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Een deel van de technieken die worden ingezet zijn mogelijk nog niet eerder op grote schaal ingezet in NL. Aangezien er eerst met name ingezet wordt op elektrificatie lijkt dit risico zo veel als mogelijk ondervangen.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, er zijn op dit moment een aantal kleine maatregelen ter verduurzaming van de binnenvaart maar geen grotere generieke regeling zoals nu wordt voorgesteld. De maatregel is ook aanvullend op de maatregel voor waterstof in de binnenvaart, omdat dit een pilot van 18 schepen betreft. Voorliggende maatregel focust eerst op elektrificatie en daarna (pas) andere technieken waaronder waterstof.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, het betreft een tijdelijke maatregel. Aandachtspunt is het aangaan van verplichtingen na 2030. Dit staat opgenomen in de financiële reeks maar is direct vanuit het fonds niet mogelijk. Hier moet nog naar gekeken worden.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt ingegaan waar de middelen terecht komen, zowel direct als indirect. Er wordt ingegaan op de verdelingsprincipes van de WRR en waarom voor deze is gekozen. Ook wordt er ingegaan op de impact op het energiesysteem. Aandachtspunt is de beschikbaarheid van voldoende waterstof of de elektriciteit om waterstof te produceren dan wel om batterijen voor batterijvaren op te laden. Dit kan leiden tot netcongestie, anderzijds kan het ook een bijdrage leveren aan het oplossen ervan.

Overige aandachtspunten

- Een deel van de claim betreft FTE's op het departement zelf. Dit deel van de claim wordt als niet additioneel gezien en dus niet toegekend.

Verduurzaming zeevaartschepen

BEOORDELING FICHE	Verduurzaming zeevaartschepen
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling</u>: De maatregel is goed uitgewerkt. Nut en noodzaak zijn helder. Resterende vraag is hoe de maatregel zich verhoudt tot de internationale context. De hogere claim t.o.v. de reservering wordt onderbouwd, maar het is goed om eerst met de bestaande reservering ervaring op te doen. Hiermee kan een start gemaakt worden. Daarom wordt de reservering toegekend. Er worden geen middelen gereserveerd voor het MJP 2026. Indien meer middelen nodig zijn kan hier volgend jaar een nieuwe aanvraag voor worden ingediend. PBL ondersteunt een lagere toekenning (€ 111,3 mln.) en geeft aan dat het goed is om eerst met een beperkt aantal schepen ervaring op te doen.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het klimaatplan omschrijft de resultaatverplichting die Nederland heeft ten opzichte van de op Europees niveau geldende klimaatdoelen en de bijbehorende maatregelen uit het Fit for 55 pakket (p.20, Klimaatplan), waar ook de zeevaart onder valt.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, er kunnen naar rato van toegekend budget boten verduurzaamd worden. Investerings door de markt ver vóór 2030 zijn om meerdere redenen essentieel om klimaatneutraliteit in 2050 haalbaar te maken.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Om te voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt richt de maatregel zich op deze technieken, en specifiek op de onrendabele top van CAPEX kosten.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Om te voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt richt de maatregel zich op deze technieken, en specifiek op de onrendabele top van CAPEX kosten. Er is ook gekeken naar financieringsopties vanuit de EU maar deze bieden geen uitkomst.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Er wordt wel onderbouwd waarom subsidie nodig is, maar niet waarom alternatieven financieringsmethoden niet kunnen. Er wordt wel aangegeven waarom normering en beprijzing niet het gewenste effect sorteren.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Om te voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt richt de maatregel zich op deze technieken, en specifiek op de onrendabele top van CAPEX kosten.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, de financiële claim wordt voldoende onderbouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja, deze is 1 op 1, wat voor CAPEX reëel is.</p>	
Link met normeren en beprijzen	

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Ja, er wordt aangegeven waarom normering en beprijzing niet het gewenste effect sorteren.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Ja, Europese regelgeving (Fit for 55) komt vanaf 2024 op gang, maar onderzoek toont aan dat dit tot 2030 onvoldoende effect heeft om de kabinetsambitie van een klimaat neutrale zeevaart per 2050 te realiseren. Dit fiche is niet direct gekoppeld aan normering of beprijzing.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
Er is 0,32 Mton reductie structureel vanaf 2029. Dat is 0,0011 Mton per mln. subsidie. De energiebesparing is 0,8 PJ structureel vanaf 2029.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
Ja, deze zijn goed onderbouwd (in een bijlage). Het PBL stelt dat de genoemde CO₂-reductie per schip – gebaseerd op TTW (tank to wake) – plausibel is maar dat het beter was geweest om WTW (well to wake) als vergelijkingsbasis te nemen, aangezien niet kan worden uitgesloten dat 'blauwe' in plaats van 'groene' waterstof wordt gebruikt. Het structurele reductie-effect vanaf 2030 (0,32 megaton) kan alleen gerealiseerd worden als in 2029 50 schepen worden omgebouwd. Het is niet waarschijnlijk dat scheepswerven de daarvoor benodigde capaciteit hebben. PBL oordeelt de inschattingen daarom als niet plausibel.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Deze worden niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
Ja, er dient een staatssteuntoets gedaan te worden. Onduidelijk is hoe haalbaar deze is. Dat vermeldt het fiche niet.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
RVO is de beoogde uitvoerder en betrokken in de ontwikkeling van het fiche. Er worden geen knelpunten voorzien.
- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja, RVO is de beoogde uitvoerder en betrokken in de ontwikkeling van het fiche.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Nee, er worden geen knelpunten voorzien.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Ja, de maatregel is additioneel aan bestaand beleid en aan normering en beprijzing.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want de maatregel betreft een tijdelijk regeling. De effecten gaan wel langer door, omdat schepen een lange levensduur hebben.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat uitgebreid in op de gevraagd aspecten.

Overige aandachtspunten

- Staatssteun kan een aandachtspunt zijn. Verder bestaat er een reservering van 111,3 mln. voor deze maatregel, terwijl de claim 285,0 mln. is. De maatregel is opgenomen voor het bedrag dat ook gereserveerd was, 111,3 mln. Mede omdat PBL aangeeft dat het goed is om eerst met een kleiner aantal schepen ervaring op te doen.
- Het PBL geeft aan dat de prijsontwikkelingen van duurzame brandstoffen en ETS-prijzen onzeker zijn waardoor het niet te voorspellen is wanneer schepen door normering en beprijzing zelf de kosten kunnen dragen. Daarnaast hebben werven en rederijen beperkte financiële en operationele capaciteit om een groot aantal nieuwbouwprojecten te realiseren. Het PBL ondersteunt de beoordeling om de komende jaren te mikken op ombouw van een lager percentage (dan 10%) van de vloot.

Aanscherpen normen duurzaam inkopen voertuigen

BEOORDELING FICHE	Aanscherpen normen duurzaam inkopen
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een nadere uitwerking (<u>voldaan</u>); 2. Aanpassing van de Regeling Bevordering Schone Wegvoertuigen conform het IBO klimaat fiche (<u>voldoet nog niet</u>). <p>Beoordeling voorwaarden MJP 2025: Aan de eerste voorwaarde is voldaan, deze voorwaarde komt te vervallen. De tweede voorwaarde wordt gehandhaafd en krijgt hierdoor het nummer 1. Deze wordt geconcretiseerd en verder wordt er een aanvullende voorwaarde gesteld:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. De internetconsultatie van de aanpassing van RBSW is afgerond en regeling is hierop aangepast (<u>nog niet voldaan</u>); 3. Een positieve haalbaarheidstoets door RVO (<u>voldaan</u>). <p>Toelichting beoordeling: De uitwerking is nu beter. RVO heeft CE Delft opdracht gegeven een haalbaarheidstoets uit te voeren. Hieruit blijkt dat de middelen de financiële belemmering weg kunnen halen. Het dossier wordt voorbereid om vanaf eind 2023 te beginnen met het aanpassen van de Regeling Bevordering Schone Wegvoertuigen (RBSW). Het aanpassen gaat begin 2024 gebeuren, de regeling moet in 2025 klaar zijn. Indien de regeling niet tijdig voor het definitieve MJP 2025 aangescherpt wordt, wordt de reservering doorgeschoven naar MJP 2026 en wordt alleen een opstartbedrag van € 0,7 mln. voor 2025 opgenomen zodat de nodige voorbereidingen getroffen kunnen worden. Naar aanleiding van de PBL-reflectie is de voorwaarde opgenomen dat de uitkomsten van de haalbaarheidstoets door RVO moeten worden meegewogen.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de beoogde maatregel is in overeenstemming met het klimaatplan, omdat het een bijdrage levert aan het reduceren van de netto-uitstoot van broeikasgassen tot nul in 2050.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel leidt tot een directe reductie van broeikasgassen over de werkingsperiode van de maatregel en stimuleert bovendien de toekomstige toepassing van deze technieken, omdat de opschaling al eerder plaatsvindt.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, er zijn diverse waarborgen in de maatregel ingebouwd die ervoor zorgen dat de vormgeving doelmatig is. Het PBL heeft in haar reflectie aangegeven de vraag te hebben of het noodzakelijk en/of doelmatig is om diensten en instanties een gehele of gedeeltelijke tegemoetkoming te geven voor de extra aanschafkosten die zij maken om te voldoen aan de aangescherpte normering. Uit aanvullende informatie blijkt dat de maatregel volledig gericht is op het doelgroepenvervoer bijv. andersoortig vervoer van een instantie. De marges zijn hierbij zo klein, dat er een groot risico is dat de aanbestedingen niet gedaan worden indien dit niet ondersteund worden. De maatregel wordt daarom toegekend, zodat het doelgroepenvervoer doorgang vindt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deels, het Rijk vergoedt een deel van de kosten voor aanbestedende diensten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. 	

Ja, subsidies zijn het geëigende instrument. In vergelijking met leningen of contracten voor verschil (waarbij het succes afhankelijk is van toekomstige prestaties), bieden subsidies onmiddellijke financiële stimulansen en vereenvoudigen ze de administratieve lasten voor zowel overheidsinstanties als bedrijven.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Ja, de maatregel additioneel is aan private investeringen (en zit die dus niet in de weg). De maatregel heeft enkel invloed op publieke- en semipublieke organisaties (aanbestedende diensten) en niet op private bedrijven.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Nee, er is geen PxQ-onderbouwing gegeven.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Deze is 1 op 1 en dus reëel.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Het fiche noemt alternatieven voor subsidie en onderbouwt voldoende waarom deze niet geschikt zijn voor deze maatregel.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De subsidie hangt samen met normering en is daardoor effectief.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De normering bestaat al, maar de aanscherping moet nog ingevoerd worden. De normering is een bestaande maatregel en de planning is deze aan te scherpen voor de tweede periode van de regeling, vanaf 1 januari 2026. Hiervoor biedt de Europese Clean Vehicles Directive expliciet de mogelijkheid. Op dit moment loopt via RVO een haalbaarheidsstudie. Deze moet aantonen of de gestelde ambitie haalbaar is, in combinatie met de subsidie. Begin 2024 zal het proces voor de wijziging van de regeling starten. Hierover zal de Kamer geïnformeerd worden. 2025 zal een communicatiecampagne starten, zodat aanbestedende diensten op tijd geïnformeerd worden over hun verplichtingen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

De reductie is 242 kt jaarlijks, dat is 9,66 kt per mln. subsidie. Energiebesparing is 0,56 PJ jaarlijks.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze worden onderbouwd maar het PBL stelt dat het niet duidelijk is welke veronderstellingen of metingen hieraan te grondslag liggen. Dit is dus niet te valideren.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Er worden geen andere effecten gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Het fiche is hier kort, maar geeft aan dat de maatregel rekening houdt met de staatssteunkaders.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, voor de maatregel wordt aangesloten bij de huidige uitvoering.

- Is er al contact met de uitvoerder?
Ja, voor de maatregel wordt aangesloten bij de huidige uitvoering.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
Nee. RVO doet een haalbaarheidstoets die eind 2023 afgerond wordt. Ondertussen wordt de maatregel voorbereid.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
Ja, de maatregel is additioneel aan bestaande maatregelen, die hadden voorzien dat de aanscherping van de regeling gelijk zou zijn aan wat er gedefinieerd is in de Europese Clean Vehicles Directive. Daarbovenop volgt nu dus een extra maatregel.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want de maatregel heeft een duidelijk begin- en eindpunt in tijd en is daarmee tijdelijk. Het langer laten doorlopen van de maatregel is ook niet nodig, omdat deze goed aansluit bij doelstellingen en ambities, zoals het emissievrij maken van het Rijkswagenpark in 2028 en het alleen nog verkopen van emissievrije voertuigen vanaf 2030.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat voldoende in op de gevraagde aspecten.

Overige aandachtspunten

- Geen.

Verbeterd toezicht en handhaving aangescherpte energiebesparingsplicht

BEOORDELING FICHE	Energiebesparingsplicht
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarden MJP 2024: 1. Voldoende voortgang t.a.v. de aangescherpte energiebesparingsplicht (<u>niet voldaan</u>). <u>Voorwaarde reservering MJP 2026</u>: de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd. <u>Toelichting beoordeling</u>: De voortgang met betrekking tot de aanscherping van de Energiebesparingsplicht is nog niet ver genoeg om deze middelen toe te kennen. De reservering blijft gehandhaafd.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregelen dragen bij aan de doelstellingen van het beleid per sector van zowel industrie als op gebouwde omgeving</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel om toezicht en handhaving te verbeteren zorgt er voor dat de werking van de huidige plicht meer doeltreffend is. Effectief toezicht is essentieel om bedrijven en instellingen te laten voldoen aan de energiebesparingsplicht. Het PBL bevestigt dit in haar reflectie.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, er worden drie sporen ter verbetering van de handhaving voorgesteld. Deze leiden ertoe dat de normering zelf (de energiebesparingsplicht) doeltreffender wordt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Dit is niet aan de orde, het betreft nationale normering.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, want deze relatief beperkte maatschappelijke kosten zorgen ervoor dat de normering effectief werkt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Niet van toepassing. De normering zorgt er juist voor dat er in de private sector klimaat- en energiemaatregelen genomen worden.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Het fiche maakt niet duidelijk hoe het geclaimde bedrag over de drie sporen verdeeld wordt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja deze is realistisch. Kas en verplichtingen zijn immers gelijk aan elkaar.</p>	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Handhaving kan niet genormeerd worden. Het betreft uitvoeringskosten.</p>	

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
De doelmatigheid van de middelen voor handhaving hangt samen met implementatie van de aangescherpte energiebesparingsplicht zelf. Uit het fiche wordt niet duidelijk hoe het staat met de aanscherping van de energiebesparingsplicht zelf.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Dat volgt niet uit dit fiche, maar is wel benodigde informatie.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

De middelen voor handhaving zelf reduceren geen emissies, maar borgen de beoogde emissiereductie middels de energiebesparingsplicht. Dit gaat om tientallen PJ in 2030.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Ja, want de inschattingen voor de plicht zelf volgen uit de KEV van PBL. Het PBL geeft aan dat het CO₂-effect wordt behaald door de verplichting om energie te besparen. Voldoende en kwalitatief toezicht hierop is randvoorwaardelijk. De maatregel kent dan ook geen zelfstandig effect.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze worden niet genoemd in het fiche en zijn ook niet te verwachten voor handhavingskosten.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Nee, want betreft uitvoeringskosten voor overheidsinstanties.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, gaat via bestaande overheidsinstanties.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Nee.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, het fiche verwijst naar een Kamerbrief maar gaat hier wel op in.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, het betreft een incidentele uitgave tot en met 2027.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat hier afdoende op in. Omdat het handhavingskosten betreft, is een effect op werkgelegenheid te verwachten. Immers zal er met deze middelen extra capaciteit benut worden. Dit leidt tot een naar verwachting positief effect op de werkgelegenheid.

Overige aandachtspunten

- Update over voortgang van de aanscherping van de energiebesparingsplicht zelf ontbreekt, maar is wel nodig om middelen toe te kunnen kennen.

Algemene reservering uitvoeringskosten

Algemene reservering uitvoeringskosten, G1 uitfasering slechte huurwoning

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: Uitvoeringskosten uitfasering slechte energielabels huurwoningen	
	PERCEEL: Uitvoeringskosten (VFO)	<i>N.B.</i>
<i>Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>		
Overkoepelend oordeel		
<p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Nadere uitwerking m.b.t. de uitvoering (uitvoerder moet nog gekozen worden) en a.d.h.v. de verder uitgewerkte normering; Voldoende voortgang met de normering. <p><u>Toelichting beoordeling:</u> De normering moet pas vanaf 2029 ingaan en er is geen planning opgenomen in het voorstel over de tussenliggende stappen. Doordat er niet onderbouwd is waarom er al vanaf 2025 middelen benodigd zijn is het niet doelmatig om al vanaf 2025 middelen toe te kennen voor het stimulerend toezicht. Voor het handhavend toezicht is nadere uitwerking m.b.t. de uitvoering en a.d.h.v. de verder uitgewerkte normering nodig. De middelen worden daarom gereserveerd onder voorwaarden. Er wordt € 8,4 mln. minder gereserveerd dan het verzoek van de indiener omdat de p*q onderbouwing een schatting is gebaseerd op de ervaringen met een vergelijkbare normering (minimaal Energielabel C voor kantoren) en nog geen daadwerkelijke raming. Hierbij is ook rekening gehouden met de resterende middelen in de algemene reservering voor de uitvoeringskosten voor normerende en beprijzende maatregelen.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel betreft uitvoeringskosten die nodig zijn voor normering gericht op CO2-reductie in de gebouwde omgeving.</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Dit kan nog niet goed worden beoordeeld omdat het voorstel nog niet voldoende is uitgewerkt m.b.t. de uitvoering (er is bijvoorbeeld nog geen keuze gemaakt wie het toezicht gaat uitvoeren) en a.d.h.v. een verdere uitwerking van de normering.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dit kan nog niet goed worden beoordeeld omdat de p*q onderbouwing een schatting is gebaseerd op de ervaringen met een vergelijkbare normering (minimaal Energielabel C voor kantoren) en nog geen daadwerkelijke raming.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p>		
Financiële consequenties		
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Nee. De p*q onderbouwing is sluitend maar is een schatting gebaseerd op de ervaringen met een vergelijkbare normering (minimaal Energielabel C voor kantoren) en nog geen daadwerkelijke raming.</p>		

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Dit kan nog niet worden beoordeeld omdat er alleen een kasreeks is aangeleverd en nog geen verplichtingenreeks.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De normering moet vanaf 2029 ingaan en er is geen planning opgenomen in het voorstel over de tussenliggende stappen. Er wordt alleen aangegeven dat het wetsvoorstel breed aangekondigd zal worden. Hieruit blijkt onvoldoende voortgang m.b.t. de uitwerking van de normering.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Nee. Er is nog geen keuze gemaakt welke decentrale overheid het stimulerende en handhavende toezicht gaat uitvoeren. BZK zal dit bepalen aan de hand van de procedure van het nieuwe "Beleidskompas" (voor het maken van beleid) waarna een uitvoeringstoets gedaan zal worden met de decentrale overheden. Ook moet BZK echter nog een keuze maken om de middelen voor de uitvoering van het toezicht aan het Gemeentefonds toe te voegen of hiervoor een SPUK te maken voor de omgevingsdiensten.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Dit blijkt niet duidelijk uit het fiche.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Om de normering te kunnen handhaven is uiterlijk per 2029 een register nodig van alle huurwoningen in Nederland. Vooralsnog bestaat zo'n landelijk register niet. Voor de inrichting van een dergelijk register is nader onderzoek nodig. In het fiche lijken hiervoor pas vanaf 2028 middelen voor gevraagd te worden. Het is de vraag of hiermee niet eerder begonnen zou moeten worden om vertraging te voorkomen.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, het betreft uitvoeringskosten voor nieuwe normering. Vanwege het grote aantal eenheden waar toezicht op gehouden moet worden en potentieel op gehandhaafd moet worden is het aannemelijk dat BZK hier geen andere dekkingsmogelijkheden voor heeft.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Toezicht en handhaving zijn doorlopende taken. De verwachting is dat er ook na 2030 middelen voor nodig zullen zijn. In het fiche staat dat dit in de reguliere begroting moet worden ingepast. Op het moment dat er middelen worden toegekend uit het Klimaatfonds voor de periode tot en met 2030, zal daarom duidelijk vastgelegd moeten worden dat voor de periode na 2030 geen middelen beschikbaar worden gesteld uit het Klimaatfonds en dat dit in de reguliere begroting zal moeten worden ingepast.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Deze vragen zijn niet van toepassing op deze maatregel.

Overige aandachtspunten

-

Algemene reservering uitvoeringskosten G10 uitfasering slechte energielabels utiliteitsbouw

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: uitvoeringskosten uitfasering slechte energielabels utiliteitsbouw	
	PERCEEL: Uitvoeringskosten (VFO) <i>Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>	<i>N.B.</i>
Overkoepelend oordeel		
<p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Nadere uitwerking van het voorstel m.b.t. de uitvoering (via Gemeentefonds of SPUK) en a.d.h.v de verder uitgewerkte normering; Voldoende voortgang met de normering. <p><u>Toelichting beoordeling:</u> er wordt een beperkt deel van de middelen opgenomen om een start te maken met het stimulerend toezicht in 2025 en 2026. Hiermee kan worden bevorderd dat veel gebouwen al aan de normering kunnen voldoen vóór inwerkingtreding van de minimale energieprestatie-eisen. De rest van de middelen wordt gereserveerd omdat het voorstel nog niet voldoende uitgewerkt is en er nog niet voldoende voortgang is met de normering. Er wordt € 11,3 mln. minder gereserveerd dan de claim omdat de p*q-onderbouwing een schatting is gebaseerd op de ervaringen met een vergelijkbare normering (minimaal Energielabel C voor kantoren) en nog geen daadwerkelijke raming. Hierbij is ook rekening gehouden met de resterende middelen in de algemene reservering voor de uitvoeringskosten voor normerende en beprijzende maatregelen.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel betreft uitvoeringskosten die nodig zijn voor normering gericht op CO2-reductie in de gebouwde omgeving en industrie.</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Deels. De maatregel is voldoende concreet en de uitwerking van de betreffende normering ver genoeg gevorderd voor een doeltreffende inzet van stimulerend toezicht. Voor het handhavend toezicht is de uitwerking van het voorstel m.b.t. de uitvoering echter nog niet ver genoeg en de uitwerking van de normering nog niet ver genoeg gevorderd om de doeltreffendheid te kunnen beoordelen.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Deels. Voor het stimulerend toezicht wordt een beperkte bijdrage geclaimd en het voorstel is voldoende onderbouwd. Naar verwachting leidt dit tot een doelmatige inzet van de middelen. Voor het handhavend toezicht kan dit nog niet goed worden beoordeeld omdat de p*q onderbouwing een schatting is gebaseerd op de ervaringen met een vergelijkbare normering (minimaal Energielabel C voor kantoren) en nog geen daadwerkelijke raming.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p>		
Financiële consequenties		
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? 		

Nee. De p*q onderbouwing is sluitend maar is een schatting gebaseerd op de ervaringen met een vergelijkbare normering (minimaal Energielabel C voor kantoren) en nog geen daadwerkelijke raming.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Dit kan nog niet worden beoordeeld omdat er alleen een kasreeks is aangeleverd en nog geen verplichtingenreeks.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De nieuwe normering moet in 2030 van kracht worden¹. Consultatie van de implementatie van de EPBD IV in het Besluit Bouwwerken leefomgeving (BBL) zal in de tweede helft van 2025 plaatsvinden. Het voorstel is reeds voldoende concreet uitgewerkt a.d.h.v. de uitwerking van de normering om een start te maken met het stimulerend toezicht. Voor het handhavend toezicht is de uitwerking van de normering echter nog niet ver genoeg gevorderd en het voorstel nog niet concreet genoeg uitgewerkt.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

De planning is om in 2025 te beginnen met het stimulerend toezicht. Dit lijkt haalbaar en uitvoerbaar. Het handhavend toezicht moet in 2030 van start gaan.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, BZK moet echter nog een keuze maken om de middelen voor de uitvoering van het toezicht aan het Gemeentefonds toe te voegen of hiervoor een SPUK te maken voor de omgevingsdiensten.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn geen andere risico's t.a.v. de uitvoering gesignaleerd.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, het betreft uitvoeringskosten voor nieuwe normering. Vanwege het grote aantal eenheden waar toezicht op gehouden moet worden en potentieel op gehandhaafd moet worden is het aannemelijk dat BZK hier geen andere dekkingsmogelijkheden voor heeft.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

¹ Kamerstukken II, 2023-2024, 32813 nr. 1320.

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Toezicht en handhaving zijn doorlopende taken. De verwachting is dat er ook na 2030 middelen voor nodig zullen zijn. In het fiche staat dat dit in de reguliere begroting moet worden ingepast. Op het moment dat er middelen worden toegekend uit het Klimaatfonds voor de periode tot en met 2030, zal daarom duidelijk vastgelegd moeten worden dat voor de periode na 2030 geen middelen beschikbaar worden gesteld uit het Klimaatfonds en dat dit in de reguliere begroting zal moeten worden ingepast.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Deze vragen zijn niet van toepassing op deze maatregel.

Overige aandachtspunten

-

Algemene reservering M7: Monitoren van CO₂-prestaties en prestatieafspraken goederenvervoer

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: Monitoren van CO₂prestaties en prestatieafspraken goederenvervoer
	PERCEEL: Uitvoeringskosten (VFO) <i>N.B.</i> <i>Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p>Voorwaarden reservering MJP 2026:</p> <ol style="list-style-type: none"> Nadere uitwerking van het voorstel a.d.h.v. de verder uitgewerkte normering; Voldoende voortgang met de normering. <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het voorstel is nog onvoldoende uitgewerkt. Er wordt € 1 mln. per jaar gevraagd voor monitoring, toezicht en handhaving van CO₂-emissies van het goederenvervoer. Er is nog geen keuze gemaakt over hoe de centrale registratie van deze gegevens door het Rijk geregeld zal worden en het is nog onduidelijk hoe de normering eruit komt te zien.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. Het betreft uitvoeringskosten voor wettelijke normering voor het goederenvervoer met betrekking tot reductie van de CO₂-uitstoot.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Wettelijke normering kan een doeltreffende manier zijn om te sturen op CO₂-reductie, maar enkele onderdelen van het voorstel zijn nog onvoldoende uitgewerkt om de doeltreffendheid goed te kunnen beoordelen.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dit is niet goed te beoordelen omdat de financiële onderbouwing onvoldoende uitgewerkt is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Nee. Er worden ontwikkelkosten en kosten voor toezicht en handhaving geclaimd, maar de benodigde kosten voor de verschillende onderdelen zijn niet gespecificeerd. Ook wordt de benodigde personele inzet niet toegelicht.</p>	

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja, de kasreeks is gelijk aan de verplichtingen. Het gaat om personele kosten dus dit is reëel.

Link met normeren en beprizen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprizing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprizen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Het voorstel bevat geen informatie over de voortgang met het uitwerken van de normering, waardoor dit niet te beoordelen is. Er wordt aangegeven dat de wettelijke normering met betrekking tot CO₂-reductie 1 januari 2027 in moet gaan. Daaraan voorafgaand moet een registratiesysteem worden geïmplementeerd.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

• Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Er worden kosten geclaimd vanaf 2025. Het is aannemelijk dat vanaf 2025 begonnen kan worden met de ontwikkeling van het instrumentarium. Voor de monitoring, toezicht en handhaving is dit niet goed te beoordelen omdat er nog belangrijke keuzes gemaakt moeten worden met betrekking tot de vormgeving.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Deze informatie staat niet in het fiche. Het is daarnaast niet duidelijk wie de beoogde uitvoerder is, de Omgevingsdiensten of RVO.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn geen andere risico t.a.v. de uitvoering gesignaleerd.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, het betreft uitvoeringskosten voor maatregelen die additioneel zijn t.o.v. het bestaande beleid. Het is aannemelijk dat het ministerie niet reeds andere dekkingsmogelijkheden heeft voor de geclaimde uitvoeringskosten.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Dit is niet te beoordelen omdat er geen uitsplitsing is gegeven van de benodigde personele inzet voor de ontwikkelkosten enerzijds en voor de monitoring, toezicht en handhaving anderzijds. Ook is niet aangegeven of voor de monitoring, toezicht en handhaving een structurele extra inzet nodig is. Indien dit het geval is, zal IenW de hiervoor benodigde middelen na 2030 in de eigen begroting moeten vinden. Hier kunnen geen middelen uit het Klimaatfonds voor worden toegekend.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Deze vragen zijn niet van toepassing op deze maatregel.

Overige aandachtspunten

-

Algemene reservering uitvoeringskosten CO2-heffing AVI's

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: Uitvoeringskosten CO2-heffing AVI's
	PERCEEL: Uitvoeringskosten (VFO) <i>N.B.</i> <i>Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> De claim is voldoende onderbouwd. Het betreft een beperkte extra inzet bij het departement en bij de uitvoeringsorganisatie om de CO2-heffing voor AVI's aan te passen en om te werken aan materiaalgerichte verbrandingsverboden.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. Ja. Het betreft uitvoeringskosten voor het aanscherpen van de CO2-heffing voor AVI's en het opstellen van materiaalgerichte verbrandingsverboden. Hiermee worden investeringen in CO2-reducerende en circulaire technieken gestimuleerd. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. Ja, het is aannemelijk dat de geclaimde uitvoeringskosten bijdragen aan het aanpassen en opstellen van de betreffende wet- en regelgeving. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Ja. Het betreft een beperkte extra inzet bij Rijkswaterstaat en bij het ministerie van IenW. Het is aannemelijk dat deze extra inzet noodzakelijk is om de betreffende wet- en regelgeving aan te passen en op te stellen. Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i> Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Ja. Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Ja, de kasreeks is gelijk aan de verplichtingen. Het gaat om personele kosten dus dit is reëel. 	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? De aanscherping van de CO2-heffing moet vanaf 1 januari 2025 inwerking treden. Ten behoeve van het opstellen van materiaalgerichte verbrandingsverboden zijn al onderzoeken uitgezet. Het is daarmee aannemelijk dat de geclaimde uitvoeringskosten vanaf 2024 nodig zijn voor het aanpassen en opstellen van de betreffende wet- en regelgeving. 	

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.
Staatssteuntoets
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.
Criterium 4. Uitvoerbaarheid
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, de voorbereidingen zijn al begonnen en het is aannemelijk dat er vanaf 2024 kan worden gestart met de betreffende werkzaamheden. • Is er al contact met de uitvoerder? Deze informatie staat niet in het fiche. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Er zijn handhavingskosten voorzien bij de bevoegde gezagen van afvalverbranders, de provincies. Deze kosten zijn nog niet geclaimd.
Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, het betreft uitvoeringskosten voor maatregelen die additioneel zijn t.o.v. het bestaande beleid. Het is aannemelijk dat het ministerie niet reeds andere dekkingsmogelijkheden heeft voor de geclaimde uitvoeringskosten.
Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. PM
Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? Deze vragen zijn niet van toepassing op deze maatregel.
Overige aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> •

Algemene reservering uitvoeringskosten bijmenging plastic

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: uitvoeringskosten bijmenging plastic
	PERCEEL: Uitvoeringskosten (VFO) <i>N.B.</i> <i>Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling</u>: het voorstel is voldoende uitgewerkt en onderbouwd. Het betreft werkzaamheden van RVO, de NEA en IenW om de normering en de systematiek en register voor het toezicht uit te werken. Op verzoek van fondsbeheerder zijn de uitvoeringskosten voor het subsidie-instrumentarium door RVO uit het fiche gehaald. IenW zal deze kosten meenemen in de uitvoeringskosten voor de subsidiemaatregel voor de ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics, waar € 198 mln. voor is gereserveerd.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. Ja. Het betreft uitvoeringskosten voor normering met betrekking tot een minimaal aandeel plastic recycleert en biogebaseerd plastic. Hiermee wordt bijgedragen aan de doelstelling om de netto-uitstoot van broeikasgassen uiterlijk in 2050 tot nul te reduceren. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. Ja, het is aannemelijk dat de geclaimde uitvoeringskosten bijdragen aan de uitwerking en implementatie van de normering. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Ja. Het betreft een beperkte extra inzet bij RVO, de NEa en IenW. Het is aannemelijk dat deze extra inzet noodzakelijk is om de normering zorgvuldig uit te werken en te implementeren. Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Ja. Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Ja. Er is alleen een kasreeks aangeleverd en aangegeven dat het voor het overgrote deel personeelskosten betreft en dat de kas daarom gelijk is aan de verplichting. 	
Link met normeren en prijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? 	

<p>De normering met betrekking tot een minimumaandeel plastic recycleat en biogebaseerd plastic moet in 2027 inwerking treden. Naar verwachting wordt de internetconsultatie hiervoor in april 2024 gestart. Het is aannemelijk dat de geclaimde uitvoeringskosten vanaf 2024 nodig zijn om de normering zorgvuldig uit te kunnen werken en te implementeren.</p>
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, de voorbereidingen zijn al begonnen en het is aannemelijk dat er vanaf 2024 kan worden gestart met de betreffende werkzaamheden. • Is er al contact met de uitvoerder? Ja, RVO en de NEa zijn al betrokken. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Nee.
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, het betreft uitvoeringskosten voor een maatregel die additioneel is t.o.v. het bestaande beleid. Het is aannemelijk dat het ministerie niet reeds andere dekkingsmogelijkheden had voor de geclaimde uitvoeringskosten.
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. De maatregel heeft een structurele doorwerking. Dit is echter geen gevolg van de claim als zodanig maar van de beslissing van het kabinet om de betreffende normering in te voeren. De geclaimde uitvoeringskosten zijn grotendeels voor de uitwerking en implementatie van de betreffende normering en voor een deel voor het toezicht in de periode tot en met 2030. Voor het toezicht zullen na 2030 naar verwachting structureel extra kosten gemaakt worden. Hier worden geen middelen uit het Klimaatfonds voor beschikbaar gesteld.
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? Deze vragen zijn niet van toepassing op deze maatregel.
<p>Overige aandachtspunten</p>
<ul style="list-style-type: none"> •

Opschalen duurzame infra-innovatietechnieken met launching customer programma

BEOORDELING FICHE	Opschalen duurzame infra-innovatietechnieken wegverhardingen met launching customer programma VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting boordeling:</u> Maatregel draagt bij aan een duurzamere en meer circulaire GWW (grond-, weg- en waterbouw) en wordt daarom toegekend. De maatregel was in MJP 2024 ingediend en toen nog niet toegekend. Er is veel voortgang geboekt met de uitwerking. Maatregel is nodig om uiteindelijk tot normeren over te kunnen gaan. PBL ondersteunt de positieve beoordeling.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de in het Klimaatplan van 2019 wordt uitgebreid ingegaan op het belang van Klimaatneutrale en circulaire grond-, weg- en waterwerken (GWW).</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, in Nederland ligt 479 km² geasfalteerde wegen (18% RWS, 12% provincies, 70% gemeenten).² In 2020 is in totaal 7,1 Mton asfalt aangebracht (6 Mton-85% voor vervanging en 1,1 Mton-15% aanleg). Uitgangspunt voor een launching customer programma is dat 10% innovatief moet worden uitgevraagd voor optimale effectiviteit (grovweg 700 kton asfalt).</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, dit wordt onderbouwd. Er wordt beschreven hoe de launching customer rol werkt en dat een lening niet opportuun is, omdat er geen inkomstenstromen tegenover de financiering staan.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, niet van toepassing omdat het publieke investeringen betreft. Het lijkt het PBL logisch dat RWS de koplopende rol neemt voor de levensduurverlengende maatregel aangezien de meeste potentie hiervan zit bij ZOAB, en RWS de grootste gebruiker is van ZOAB. Voor de duurzame asfaltmengsels onderstreept PBL het genoemde belang van samenwerking tussen Rijk en medeoverheden zodat gezamenlijk ervaring wordt opgedaan en geleerd, waardoor een basis wordt gelegd voor normering en bredere toepassing.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, er wordt benoemd waarom een lening niet mogelijk is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Ja, want het betreft publieke aanbestedingen.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, er is uitgebreide onderbouwing aangeleverd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja, deze is 1 op 1, wat voor CAPEX reëel is.</p>	

² EIB, "De markt voor freesasfalt", maart 2022

<p>Link met normeren en beprijzen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Normering is nog niet mogelijk vanwege veiligheidsrisico's en zou niet de gewenste opschaling bereiken. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? De Markttechnisch gezien komt (wettelijke) normering van de hier beschreven technieken op dit moment nog te vroeg, bovendien is het juridisch niet altijd mogelijk gelet op raakvlakken met EU-recht en het Aanbestedingsrecht. Tegelijkertijd worden nu wel stappen gezet richting een nieuw normatief kader. Er worden verschillende normeringen onderzocht. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? De maatregel kan mogelijk doelmatiger worden door ook (een deel van de) normeringen in te voeren. Deze zijn nog niet geïmplementeerd.
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? Het fiche geeft een effect van 0,42-0,47 Mton reductie jaarlijks vanaf 2030. PBL gaf in de reflectie vorig jaar aan dat de genoemde 0,9 te hoog leek maar niet te valideren was. Dit effect lijkt meer plausibel. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Dat lijkt het geval. Het PBL bevestigt dat de inschattingen plausibel zijn, ook vanwege de combinatie van stimulering en het vooruitzicht van scherpe normering. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Deze worden niet gegeven.
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Er hoeft geen staatssteuntoets doorlopen te worden. Middelen worden via SPUK overgemaakt.
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, het betreft standaard aanbestedingsprocedures. Er is voldoende capaciteit bij bijvoorbeeld RWS. • Is er al contact met de uitvoerder? Ja. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Nee.
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Ja, er is nog geen launching customer programma. De sector is grotendeels afhankelijk van overheidsinkoop, wat deze maatregel en goed sturingsmiddel maakt.
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, de maatregel loopt tot 2030.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Ja, er wordt voldoende informatie gegeven op de gevraagde aspecten. Rechtvaardigheid wordt goed behandeld.

Overige aandachtspunten

- Fiche is vorig jaar ook ingediend met een claim van 325 mln. Toen is gesteld dat voor MJP 2025 gewogen moet worden of hiervoor middelen vrijgemaakt moeten worden. Kwaliteit van fiche is erg goed. Daarom wordt het nu opgenomen in het MJP 2025. Claim is t.o.v. vorig jaar ook verlaagd tot het essentieel nodige. De hoogte van de toekenning is daarom nu gelijk aan de claim voor dit jaar (€ 100 mln.).

Gebiedsinvesteringen netten op zee

BEOORDELING FICHE	Gebiedsinvesteringen net op zee
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarde 2023:</u></p> <p>1. Het indienen van een bestedingsplan (<u>voldaan</u>).</p> <p><u>Toelichting boordeling:</u> Dit is een reservering uit de urgente maatregelen uit 2022 die nog een bestedingsplan moest indienen. Hieraan is met deze indiening voldaan. De maatregel is goed uitgewerkt en maakt duidelijk hoe er in de gebieden geïnvesteerd wordt waar sprake is van aanlanding van Wind op Zee. TNO geeft aan dat het belangrijk is om voor mensen inzichtelijk te maken dat deze middelen samenhangen met de aanlanding van wind op zee. PBL geeft aan dat het goed is dat er later nog een uitvoeringstoets plaatsvindt op de specifieke maatregelen die decentrale overheden indienen voor deze subsidie.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de gebiedsinvesteringen zijn onderdeel van dit maatregelenpakket om tot een verantwoorde inpassing van Windenergie op Zee, en daarmee realisatie van het Klimaatplan 2021-2030 te komen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, er is nauwe governance en de SPUK zorgt ervoor dat regio's de beoogde maatregelen kunnen treffen. De doelen draagvlak en verbeteren leefkwaliteit kunnen zo gehaald worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, er is goede governance voor de middelen uit de maatregel. Het PBL onderkent dat aanlandprojecten de leefkwaliteit en het draagvlak rond de aanlandlocaties onder druk kunnen zetten en denkt dat het nuttig kan zijn om publiek geld in te zetten om de leefkwaliteit van die locaties te versterken. Wel geeft het PBL aan dat de concrete investeringsplannen nog moeten worden uitgewerkt in vijf regionale investeringsprogramma's en daarom in dit stadium nog niet op doelmatigheid worden beoordeeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er is geld vanuit de EU. Van het totale budget van 500 miljoen euro voor de gebiedsinvesteringen wordt 220 miljoen euro beschikbaar gesteld door de Europese Commissie via de Europese Herstel- en Veerkrachtfaciliteit (HVF). Het geld moet wel voorgeschoten worden uit het Klimaatfonds, vandaar de claim van € 500 mln. Middelen die uiteindelijk vanuit het HVP naar Nederland gaan, komen ten gunste van de schatkist.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het betreft publieke investeringen, en dus zijn subsidies aan de orde.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Omdat het publieke middelen betert is verdringen van private investeringen niet aan de orde. Net name omdat het geen zaken zijn waarin privaat snel geïnvesteerd wordt.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? 	

Nee, er wordt niet goed onderbouwd hoe de 500 Mln. wordt uitgesplitst. Dit is ook nog niet te zeggen, omdat er een brede waaier aan activiteiten in aanmerking komt.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Deze is 1 op 1.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Normering of beprijzing is hier niet van toepassing en kan het beoogde doel niet realiseren.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

N.v.t.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Het betreft randvoorwaardelijk beleid, geen zelfstandig reductie-effect. Het PBL bevestigt dit.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Zie hierboven.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze kunnen optreden, bijvoorbeeld door investeringen in natuur, maar het fiche gaat hier niet verder op in.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Voor deze maatregel is bij de beoordeling van het Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan een staatssteunzelftoets uitgevoerd. Dit plan is als zodanig ook door de Europese Commissie is goedgekeurd. Een aantal onderdelen moet echter nog verder worden uitgewerkt voor de staatssteunaspecten definitief kunnen worden bepaald. Dit wordt door de medeoverheden gedaan, en nu is nog niet te zeggen wie de eindbegunstigde is en of die de toets goed doorstaat.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, het betreft financiering via de bestaande SPUK-methodiek.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, de medeoverheden.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Nee, het betreft bestaande methodiek.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, er zijn nog geen nationale middelen voor randvoorwaarden rondom Wind op zee.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, de eerste tranche aan maatregelen wordt vanaf 2024 uitgevoerd. Volgens de vereisten van het HVP moet Q1 2026 voor alle projecten uit de eerste tranche de eindbegunstigde bekend zijn. Als hieraan is voldaan, ontvangt Nederland de middelen uit het HVP.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat uitvoering in op de betreffende aspecten en geeft hier voldoende rekenschap van. Wel stelt het TNO dat het de vraag is of het voor begunstigden nog duidelijk zal zijn dat de middelen relatie hebben met aanlanding van wind op zee en zo bij kan dragen aan het creëren van draagvlak voor die aanlanding. Dit is vanuit de fondsbeheerder echter geen reden om de middelen niet over te hevelen.

Overige aandachtspunten

- De claim betreft de invulling van een reeds gemaakte reservering uit de Proeve van Begroting voor het Klimaatfonds 2023.
- Omdat een deel door de EU gefinancierd wordt vanuit het Herstel- en Veerkrachtplan, maar het fonds dit voorfinanciert, komt op termijn 220 mln. vrij. Dit gaat naar de schatkist.

Flex (onderzoek voor bedrijven en industrie)

BEOORDELING FICHE	Flex onderzoek voor bedrijven en industrie
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (<u>voldaan</u>). Toelichting boordeling: De maatregel is voldoende uitgewerkt om een deel van de middelen op te nemen, maar nog niet voor de uitrolsubsidies (maatregel flex opschaling innovatieve flex). Flex is een belangrijk onderdeel in het energiesysteem en bedrijven kunnen daar een bijdrage aan leveren met hun capaciteit. Het doen van onderzoeken is nuttig, omdat er veel potentieel ligt en meer flex een lastig te bereiken doel is. Het gaat om een grote groep bedrijven. Bedrijven moeten zelf ook cofinancieren, wat de benodigde middelen vanuit de overheid verlaagt. In de regeling wordt kennisdeling als voorwaarde opgenomen. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Hiermee is aan de voorwaarde voldaan.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het fiche geeft duidelijk aan dat het doel is om bij te dragen aan een CO₂-neutraal elektriciteitssysteem tegen 2035. Dit is in lijn met het klimaatplan dat zich richt op het realiseren van de doelstellingen voor de komende tien jaar.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel kan het beoogde doel realiseren, door voorbereidende onderzoeken mede te financieren (naast de inleg van bedrijven zelf). De maatregel voor onderzoek reduceert an sich geen emissies en zou inderdaad een vervolg nodig hebben (uitvoering maatregel in bedrijf) om doeltreffend te zijn wat betreft concrete maatregelen. Met deze uitvraag kunnen 250 onderzoeken worden gedaan en daarmee kan minimaal 2.5 GW aan flexibel vermogen direct onderzocht worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, het betreft uitbouw van een bestaande maatregel (TSE studies). Op dit moment zijn er nog geen andere instrumenten beschikbaar om kennisasymmetrie aan te pakken. Het PBL geeft aan dat onderzoek inderdaad gesubsidieerd kan worden, wanneer de waarschijnlijkheid hoog genoeg is dat de tariefstructuur in de toekomst wordt aangepast. Dit wordt bekeken bij de uitrol van de regeling zelf.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deelnemende bedrijven moeten zelf een deel betalen van de onderzoeken (50%), er is dus private cofinanciering.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, de alternatieven worden besproken maar zijn minder opportuun, omdat het onderzoek betreft.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Ja, er wordt aangegeven dat private investeerders normaal gesproken pas in de implementatiefase zouden investeren. De subsidie zorgt ervoor dat bedrijven eerst hun</p>	

flexcapaciteit kunnen onderzoeken en optimaliseren voordat private investeringen worden gedaan.
Financiële consequenties
<ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Ja, maar niet heel uitgebreid. Er wordt geen goede kasreeks gegeven. • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Er wordt uitgegaan van 1 op 1 kas en verplichtingen.
Link met normeren en beprijzen
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Ja, normering levert ongewenste uitkomsten op. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? De maatregel bevat een inspanningsverplichting tot het toepassen van flexibiliteit. Deze is nog niet concreet. Onduidelijk hoeveel/welke maatregelen en hoe gehandhaafd wordt. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? Er vindt onderzoek plaats naar normering i.s.m. de ACM. Dit is nog niet uitgewerkt.
Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? Geen effecten gegeven, omdat het onderzoek betreft. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Ja, want onderzoek, dus geen reductie. Het PBL bevestigt dat deze maatregel geen zelfstandig effect kent. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Niet gegeven.
Staatssteuntoets
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Deze informatie ontbreekt.
 criterium 4. Uitvoerbaarheid
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Er wordt aangesloten bij een bestaand instrument. Geen nadere duiding. • Is er al contact met de uitvoerder? Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.
 criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. Deze informatie ontbreekt volledig.
 criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Deze informatie ontbreekt volledig.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat relatief uitgebreid in op deze onderwerpen. Afdoende behandeld.

Overige aandachtspunten

- Fiche is nog niet voldoende uitgewerkt voor toekennen volledige claim. Onduidelijk is nog wat er gebeurt na het onderzoek en hoe de inspanningsverplichting vormgegeven wordt. Nu daarom nog geen steun voor investeringen opnemen. Alleen middelen voor onderzoek opnemen, omdat die verstandig zijn.
- De concept-beoordeling bevatte een voorwaarde voor een positief PBL advies. Deze is inmiddels ontvangen. De voorwaarde is daarom komen te vervallen.

Alcohol to Jet

BEOORDELING FICHE	Alcohol to Jet
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (<u>voldaan</u>). Toelichting boordeling: Het stimuleren van de productie van ATJ-demonstratieprojecten is van belang omdat dit op de middellange tot lange termijn een grote rol speelt in de verduurzaming van de luchtvaart. Om ervoor te zorgen dat andere partijen in de luchtvaart ook van de kennis kunnen delen is kennisdeling als voorwaarde opgenomen. Aandachtspunt is dat ATJ niet de techniek is die gestimuleerd wordt, maar de benodigde opwaardering voor biograndstoffen vóór de omzetting naar kerosine. Titel dekt de lading dus niet helemaal goed. Het voorstel hangt samen met de Nederlandse en Europese doelen voor bijmenging van duurzame brandstoffen in de luchtvaart. De demonstratieprojecten helpen bij het op gang brengen van de keten. Het PBL is gevraagd met extra aandacht op deze nieuwe maatregelen voor luchtvaart te reflecteren om zo helderheid te krijgen over de additionaliteit van de maatregelen voor het verhoogde Nederlandse doel ten opzichte van de Europese norm en ondersteunt de beoordeling. Het PBL stelt dat het voor de hand ligt om voor een extra stimulans te zorgen m.b.t. de Nederlandse doelstelling voor hernieuwbare luchtvaartbrandstoffen, omdat deze hoger ligt dan de Europese doelen. Het aansluiten bij de DEI+ zorgt ervoor dat projecten met energie-innovaties sneller de innovatieketen doorlopen. Ook dragen de regelingen bij aan het tijdig tot stand komen van energie-innovaties. De maatregel zit binnen de bandbreedte van effectieve subsidie-instrumenten voor innovaties. In de regeling wordt kennisdeling als voorwaarde opgenomen. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Hiermee is aan de voorwaarde voldaan.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, maatregel draagt bij aan de opschaling van duurzame luchtvaartbrandstoffen, benodigd voor de klimaattransitie in de luchtvaart.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, drie projecten kunnen met het budget worden gerealiseerd, die de EU-bijmengverplichting als stok achter de deur hebben. Het betreft demonstratieprojecten. De uitrol om aan de verlichting te voldoen is verder aan de markt. Het separaat stimuleren van de productie van ATJ is gelegitimeerd, omdat ATJ op de middellange tot lange termijn een grote rol spelen in de verduurzaming van de luchtvaart.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, dit wordt onderbouwd. De opties van een lening en contract for difference worden beargumenteerd afgewezen. Naast de subsidie zal het grootste deel van de investeringen worden gefinancierd vanuit private middelen (cofinanciering).</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deels, er worden ook private middelen ingezet. Niet duidelijk of er ook andere middelen of EU-gelden beschikbaar zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deels, alternatieven worden besproken. Niet duidelijk of het alleen CAPEX betreft, maar dat lijkt het geval. Geen OPEX dus.</p>	

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
Dit wordt niet voldoende duidelijk. Er worden wel private middelen ingezet vanwege het beperkte steunpercentage.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Ja, het bedrag is aan de hand van eerdere projecten onderbouwd. Het betreffen 3 projecten van 30 mln. elk.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Ja, deze verhouding sluit aan bij de DEI en is 1 op 1 (kas=verplichtingen).

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Ja, deels. Het PBL merkt in haar reflectie op dat een investeringssubsidie een logische keuze is voor innovatieve technieken. Wel geeft het PBL aan dat wanneer de technologie meer volwassen wordt aan een exploitatiesubsidie gedacht zou kunnen worden (wanneer de kostprijs van de producten hoog blijft). Dit zou dan gelden voor een volgende fase van de techniek.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Er is voldoende rekening gehouden met normering en beprijzing. De voorgestelde maatregel is aanvullend op normerend beleid, en zal op korte termijn ingezet moeten worden om op middellange en lange termijn het gewenste effect te hebben.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Maatregel hangt met name samen met EU-beleid. Dit is voldoende helder en geïmplementeerd. Deze maatregel betreft slechts de demonstratiefase en geen uitrol om aan de norm te voldoen. Dat moet de markt zelf oppakken.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
CO₂ 0,3 Mton structureel vanaf 2028. Dat is 0,0033 Mton per mln. euro. Energiebesparing geen effecten gegeven.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Ja, de berekening is goed toegelicht. Het PBL oordeelt dat het genoemde effect plausibel is.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Nee, alleen kwalitatief andere effecten geduid.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Er moet nog een staatssteuntoets worden uitgevoerd. Deze zal waarschijnlijk positief doorlopen kunnen worden.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, de maatregel kan onderdeel worden van de bestaande DEI+.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, de maatregel kan onderdeel worden van de bestaande DEI+, die door RVO wordt uitgevoerd. RVO is reeds betrokken geweest bij de ontwikkeling van de voorgestelde maatregel en schat in dat de maatregel op korte termijn juridisch en technisch uitvoerbaar is.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Ja, mogelijk de beschikbaarheid van infrastructuur en biograndstoffen, maar dat geldt meer voor de projecten zelf dan voor het instrument.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, er bestaat nog geen stimulering specifiek voor ATJ, terwijl deze maatregel wel nodig is voor de productie van biokerosine.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, drie projecten die bij openstelling in 2025 middelen zullen ontvangen, doorlopend tot en met 2029.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Ja, slechts door verduurzaming zal de luchtvaartsector zijn 'licence to operate' in de nabije toekomst behouden, en zullen ook toekomstige generaties gebruik kunnen maken van de verbindende functie die luchtvaart ons biedt

Overige aandachtspunten

- Naast ATJ zijn er meerdere mogelijke routes naar biokerosine, waarvoor parallelle opschaling gewenst kan zijn. Zie andere ingediende voorstellen.
- De concept-beoordeling bevatte de voorwaarde van een positief advies van PBL. Deze is ontvangen. Deze voorwaarde is daarom vervallen.

Biopyrolyse

BEOORDELING FICHE	Biopyrolyse
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (<u>voldaan</u>); 2. Projecten die in aanmerking komen voor stimulering kunnen niet voor dezelfde claim gebruikmaken van de NIKI (<u>voldaan</u>). <p>Toelichting boordeling: De maatregel beoogt drie projecten te realiseren, middels gereserveerd budget in de bestaande DEI+. Met een subsidie van € 90 miljoen uit de DEI+ kunnen ten minste drie grote pyrolyse- en opwaarderingsinstallaties worden neergezet (resultierend in ongeveer 1.100 ton pyrolyseolie per jaar) die bijdragen aan de ontwikkeling van de technologie en als springplank kunnen dienen voor verdere uitrol. Om ervoor te zorgen dat andere partijen in de luchtvaart ook van de kennis kunnen delen is kennisdeling als voorwaarde opgenomen. Ook moet overlap met NIKI worden voorkomen. Het voorstel hangt samen met de Nederlandse en Europese doelen voor bijmenging van duurzame brandstoffen in de luchtvaart. De demonstratieprojecten helpen bij het op gang brengen van de keten. Het PBL is gevraagd met extra aandacht op deze nieuwe maatregelen voor luchtvaart te reflecteren om zo helderheid te krijgen over de additionaliteit van de maatregelen voor het verhoogde Nederlandse doel ten opzichte van de Europese norm en ondersteunt de beoordeling. Het PBL stelt dat het voor de hand ligt om voor een extra stimulans te zorgen m.b.t. de Nederlandse doelstelling voor hernieuwbare luchtvaartbrandstoffen, omdat deze hoger ligt dan de Europese doelen. Het aansluiten bij de DEI+ zorgt ervoor dat projecten met energie-innovaties sneller de innovatieketen doorlopen. Ook dragen de regelingen bij aan het tijdig tot stand komen van energie-innovaties. De maatregel zit binnen de bandbreedte van effectieve subsidie-instrumenten voor innovaties. De maatregel kent twee voorwaarden. Aan deze voorwaarde wordt voldaan doordat de regeling aan zal sluiten bij de DEI+, waarin kennisdeling en het voorkomen van overlap tussen verschillende subsidieregelingen al verankerd is. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Hiermee is aan de voorwaarde voldaan.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, Biopyrolyse is een in ontwikkeling zijnde technologie die bijdraagt aan de reductie van nationale en internationale CO₂-emissies in de lucht- en scheepvaart en in de chemie. Biopyrolyse is een essentiële techniek bij het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele grond- en brandstoffen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, beoogt drie projecten te realiseren, middels gereserveerd budget in de bestaande DEI+. Met een subsidie van € 90 miljoen uit de DEI+ kunnen ten minste drie grote pyrolyse- en opwaarderingsinstallaties worden neergezet (resultierend in ongeveer 1.100 ton pyrolyseolie per jaar) die bijdragen aan de ontwikkeling van de technologie en als springplank kunnen dienen voor verdere uitrol.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, overheidssteun voor de opschaling van biopyrolyse is nodig aangezien productie-installaties een hoge CAPEX kennen, effectief omdat meerdere partijen aangegeven hebben een volgende stap te willen maken richting demonstratiefase of commerciële opschaling; en efficiënt omdat er kostenreductie mogelijk is bij verdere opschaling</p>	

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Ja, cofinanciering is bij DEI+-projecten noodzakelijk, omdat de DEI+-subsidie slechts maximaal 45% van het totale investeringsbedrag (CAPEX) dekt.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Ja, dit wordt onderbouwd. Een investeringssubsidie is een effectief instrument voor projecten in de demonstratiefase, omdat het niet stuurt op kosteneffectiviteit (zoals een *contract for difference*) maar ontwikkelaars de ruimte biedt om hun technologie te testen en daarvan te leren.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Ja, vanwege beperkte steunpercentage in de DEI+.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja, het betreft drie beoogde projecten voor 30 mln. euro elk.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja, deze is conform de bestaande DEI+.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja, dit wordt toegelicht. Het beoogde doel kan niet goed worden bereikt d.m.v. enkel normeren in plaats van subsidiëren en normeren. Het fiche stelt namelijk middelen voor demonstratieprojecten voor. Deze zijn nodig voor de benodigde innovatie, zodat de markt zelf technieken kan opschalen en daarmee aan de geldende normen kan gaan voldoen. Het betreft geen middelen voor uitrolondersteuning.

Het PBL merkt in haar reflectie op dat een investeringssubsidie een logische keuze is voor innovatieve technieken. Wel geeft het PBL aan dat wanneer de technologie meer volwassen wordt aan een exploitatiesubsidie gedacht zou kunnen worden (wanneer de kostprijs van de producten hoog blijft). Dit zou dan gelden voor een volgende fase van de techniek.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Ja, er is/komt EU-normering voor lucht- en scheepvaartbrandstoffen en plastics. Al betreft dit voorstel dus demoprojecten die niet voor uitrolondersteuning zorgen.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Ja, de doelmatigheid van de maatregel wordt ondersteund door normerend beleid op EU-niveau.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

7500 ton structureel vanaf 2030. Dit is 83 ton per jaar per mln. Geen energiebesparingseffect genoemd.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze is gebaseerd op expertise uit het veld. Het PBL geeft echter aan dat het reductie-effect niet plausibel lijkt, omdat het effect naar verwachting veel hoger is dan in het fiche genoemd wordt.

<ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>Nee, niet genoemd.</p>
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? <p>Licht toe.</p> <p>Miniem. Deels goedgekeurd, deels nog niet. Verwacht wordt dat de benodigde goedkeuring voorafgaand aan de openstelling in 2025 verkregen kan worden. Dit traject wordt op dit moment al in gang gezet.</p>
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>Ja, want het betreft een bestaand instrument.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is er al contact met de uitvoerder? <p>Ja, want het betreft een bestaand instrument</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Nee, misschien de beschikbaarheid van biograndstoffen, maar dat geldt meer voor de projecten zelf dan voor de regeling. O.b.v. peiling in de markt lijkt er voldoende animo.</p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Ja, maatregel wordt in bestaand beleid geïntegreerd, maar er is grond voor deze uitbreiding.</p>
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <p>Ja, betreft slechts ondersteuning van een tijdelijke overgang naar volwassenheid van deze technologie. Planning is coherent met het Klimaatfonds.</p>
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p>
<ul style="list-style-type: none"> Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? <p>Ja, de rechtvaardigheidsprincipes zijn genoemd en er wordt beargumenteerd hoe deze maatregel daar effect op heeft. Ook de principes uit de generatietoets worden beschreven voor deze casus.</p>
<p>Overige aandachtspunten</p>
<ul style="list-style-type: none"> Overlap met NIKI voorkomen. Kennisdeling belangrijk maar ook al standaard binnen de DEI+ geborgd. De maatregel had als derde voorwaarde een positief advies van het PBL. Deze is inmiddels ontvangen. De voorwaarde is daarom komen te vervallen.

Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels)

BEOORDELING FICHE	E-fuels
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (<u>voldaan</u>); Projecten die in aanmerking komen voor stimulering kunnen niet voor dezelfde claim gebruikmaken van de NIKI (<u>voldaan</u>). <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie; Projecten die in aanmerking komen voor stimulering kunnen niet voor dezelfde claim gebruikmaken van de NIKI. <p><u>Toelichting boordeling:</u> De maatregel is tweeledig: innovatie en investeringssteun. De investeringssteun kan doelmatig zijn op termijn maar moet nog verder worden uitgewerkt. Daarom worden nu alleen de innovatiekosten opgenomen en worden voor de investeringssteun middelen gereserveerd. Het voorstel hangt samen met de Nederlandse en Europese doelen voor bijmenging van duurzame brandstoffen in de luchtvaart. De demonstratieprojecten helpen bij het op gang brengen van de keten. Het PBL is expliciet gevraagd op deze nieuwe maatregelen voor luchtvaart te reflecteren om helderheid te krijgen over de additionaliteit van de maatregelen voor het verhoogde Nederlandse doel ten opzichte van de Europese norm. Het PBL ondersteunt de gedeeltelijke toekenning en reservering, omdat het verstandig is eerst innovatie te doen alvorens investeringssteun te geven. Middelen mogen niet gebruikt worden voor fte's op het beleidsdepartement. De maatregel kent twee voorwaarden. Aan deze voorwaarden wordt voldaan doordat de regeling aan zal sluiten bij de DEI+, waarin kennisdeling en het voorkomen van overlap tussen verschillende subsidieregelingen al verankerd is. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel draagt bij aan de verduurzaming van de luchtvaart.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, het doel van de maatregel is het stimuleren van de opschaling van e-fuels, zodat voldoende capaciteit beschikbaar is om de Europese bijmengverplichting voor e-fuels van 2030 en daarna te behalen. Het betreft demonstratieprojecten, geen uitrol van technieken.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dit onderdeel had beter gekund. Wel er is een getrapte aanpak met eerst innovatie en dan investeringssteun, waardoor leereffecten optreden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er wordt private cofinanciering vereist, en vanuit EU zijn er geen financieringsbronnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Ja, alternatieven worden benoemd en afgewezen met onderbouwing.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Ja, maatregel betreft deels overheidssteun en deels eigen inleg van bedrijven.</p>	
Financiële consequenties	

• Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Ja, er wordt een onderliggende berekening voor de steunbedragen gegeven.

• Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Ja, deze is 1 op 1 en sluit aan bij de bestaande DEI+.

Link met normeren en beprijzen

• Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Ja, maar er wordt niet voldoende beargumenteerd waarom normering of beprijzing alleen onvoldoende is. Echter is de maatregel gericht op technieken die nog in een dusdanig vroeg stadium zijn dat subsidie voor innovatie gerechtvaardigd is.

• Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Ja, de subsidie hangt samen met (EU) normering en beprijzing. Het voorstel ziet echter alleen op demonstratieprojecten, dus niet op uitrol. Daarom wordt niet gesubsidieerd om aan de norm te voldoen, alleen de nodige innovatie wordt gesubsidieerd.

Het PBL merkt ook op dat er een subdoel voor e-fuels is in de bijmengverplichting. Gegeven dit subdoel ligt het voor de hand om deze innovatieve technieken te ontwikkelen. Het ligt echter niet voor de hand om tegelijkertijd een innovatiesubsidie en een investeringssubsidie voor dezelfde technieken in te voeren. Het zou volgens het PBL logischer zijn om de technieken eerst verder te ontwikkelen en daarna in te zetten op een grotere schaal. Bovendien is het aanbod van groene waterstof nu nog beperkt en erg duur. Hier moet volgens het PBL aandacht aan worden besteed bij het uitwerken van een stimuleringsregeling voor e-fuels op grotere schaal.

• Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Ja, EU-regelgeving die al van kracht is/gaat worden.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

• Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

0,2 Mton jaarlijks vanaf 2029. Dat is 0,002 Mton per mln. euro subsidie. Geen energiebesparingseffect gegeven.

• Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.

Ja, de berekening is onderbouwd. Het PBL geeft aan dat het effect als plausibel wordt beoordeeld.

• Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Nee, deze zijn niet gegeven.

Staatssteuntoets

• Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.

Minim, maar meer bij de investeringssubsidie dan bij de innovatiesubsidie. Er is een staatssteuntoets nodig voor de verhoging van het budgetplafond van de DEI+.
Deze wordt al uitgevoerd voor de verhoging van het budgetplafond als onderdeel van de DEI-XL. Indien deze maatregel via de DEI+ uitgevoerd zal worden, is de verwachting dat dit geen vertraging zal op zal leveren voor de eerste openstelling. Ook voor het uitvoeren van een investeringsregeling is een staatssteuntoets nodig.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

• Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, want wordt ingepast in de bestaande DEI+.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, want wordt ingepast in de bestaande DEI+.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Nee, alleen misschien beschikbaarheid van grondstoffen, maar dat heeft meer met de projecten zelf te maken dan met de regeling.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, want nog geen specifiek instrumentarium voor e-fuels.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, bij openstelling in 2025 zullen de uitgaven doorlopen tot en met 2029. In het geval van de investeringssubsidie zullen de uitgaven worden gedaan in de periode 2026 t/m 2030, met een verwachting dat het grootste deel van de uitgaven zal plaatsvinden in 2027 en 2028.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Ja, maar beperkt. Er wordt niet ingegaan op specifieke rechtvaardigheidsprincipes, behalve de vervuiler betaalt. Op zich afdoende.

Overige aandachtspunten

- Verstandig om getrancheerd toe te kennen. Maatregel is belangrijk maar moet stap voor stap uitgevoerd worden. Daarom nu alleen de innovatie bekostigen. De investeringen zelf kunnen later worden gezien. Daarom wordt daarvoor een reservering opgenomen.
- In de concept-beoordeling van deze maatregel was een voorwaarde opgenomen voor een positief advies van het PBL. Dat is inmiddels ontvangen. Deze voorwaarde is dus komen te vervallen.

Flex (opschaling innovatieve flex)

BEOORDELING FICHE	Flex opschaling innovatieve flex
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie (<u>voldaan</u>); 2. Duidelijkheid over welk instrument gebruikt wordt (<u>voldaan</u>); 3. Projecten voor batterijen die vanuit de maatregel verplichtingen batterijen bij zonneparken onder energie-infra subsidie krijgen, kunnen niet ook uit deze regeling subsidie krijgen als dat tot overstimulering leidt (<u>voldaan</u>). <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In de regeling is kennisdeling opgenomen als voorwaarde voor subsidie; 2. Duidelijkheid over welk instrument gebruikt wordt; 3. Projecten voor batterijen die vanuit de maatregel verplichtingen batterijen bij zonneparken onder energie-infra subsidie krijgen, kunnen niet ook uit deze regeling subsidie krijgen als dat tot overstimulering leidt; 4. Bij beoordeling van de reservering voor MJP 2026 wordt bezien of o.b.v. de reflectie van PBL voor het MJP 2025 of 2026 het verstandig is aanvullende voorwaarde(n) te stellen t.a.v. de prikkels voor flexibiliteit in de elektriciteitsmarkt. <p><u>Toelichting boordeling:</u> Het is van belang om ervaring op te doen met meer manieren voor flexcapaciteit en opslag buiten de (beperkte) bestaande opties. Flex is noodzakelijk om het elektriciteitsnetwerk te kunnen blijven balanceren en is zeker in het licht van netcapaciteit urgent. Er is er een aantal voorwaarden opgenomen. Er zijn lessen te trekken voor andere partijen, daarom is kennisdeling als voorwaarde opgenomen. Dit wordt verwerkt in de regeling en is hiermee voldaan. Er zal worden aangesloten bij de DEI+-regeling. Hiermee is ook aan de tweede voorwaarde voldaan. Tot slot zijn er bij de DEI+-bepalingen met betrekking tot cumulatie van subsidie. Deze voorkomen overstimulering en overschrijdingen van de maximale toegestane steungrenzen volgens de geldende staatsteunkaders. De regelingstekst zal worden voorgelegd aan de fondsbeheerder en het ministerie van Financiën. Hiermee is aan alle gestelde voorwaarden voor het MJP 2025 voldaan. Daarom wordt een eerste tranche opgenomen ter hoogte van € 40 mln., om een pilot te doen met de maatregel. Het restant van de claim ter hoogte van € 160 mln. wordt gereserveerd in het licht van het belang van flex in het systeem en voor het tegengaan van netcongestie. Bij beoordeling van de reservering voor MJP 2026 wordt bezien of o.b.v. de reflectie van PBL voor het MJP 2025 of 2026 het verstandig is aanvullende voorwaarde(n) te stellen t.a.v. de prikkels voor flexibiliteit in de elektriciteitsmarkt.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het ondersteunen van innovatieve vormen van flexibiliteit zorgt dat deze beschikbaar komen om de transitie naar een klimaatneutrale samenleving mogelijk te maken.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. Onduidelijk hoeveel vermogen aan batterijen er gestimuleerd moet worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. Onduidelijk of er een schot in de DEI wordt voorgesteld.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deze kunnen binnen de DEI benut worden, maar alleen binnen de grenzen van staatssteun.</p>	

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.
Dit wordt afdoende behandeld in het fiche. Het PBL bevestigt dat de DEI+ het meest geëigende subsidie-instrument lijkt. De meeste opslagtechnieken waarop wordt gemikt moeten namelijk nog een innovatieslag maken voordat ze commercieel kunnen worden toegepast (de huidige TRL is 8 à 9).

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
Ja, want er is een maximum steunpercentage in de DEI.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Dit wordt onvoldoende behandeld.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Ja, deze is conform de DEI. Er wordt met 10% uitval gerekend.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Dit wordt kort toegelicht. Omdat het nog vroege innovatie betreft, werkt normering niet. Het PBL bevestigt dat normering of verplichting gezien het stadium van ontwikkeling nog niet aan de orde is.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Dit wordt niet behandeld.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
Er worden geen kwantitatieve inschattingen gegeven.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
Er worden geen kwantitatieve inschattingen gegeven. Het PBL kan het daardoor ook niet valideren.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Er worden geen kwantitatieve inschattingen gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
Mogelijk risico's voor type projecten die niet onder de AGVV van de DEI vallen. Lijkt wel kansrijk.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Er wordt aangesloten bij de bestaande DEI, dus dit lijkt in orde, maar wordt niet expliciet toegelicht.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Er wordt aangesloten bij de bestaande DEI, dus dit lijkt in orde, maar wordt niet expliciet toegelicht.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er wordt aangesloten bij de bestaande DEI, dus dit lijkt in orde, maar wordt niet expliciet toegelicht.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Dit volgt niet heel duidelijk uit het fiche. Maatregel lijkt wel additioneel, maar er wordt ook benoemd dat er al veel innovatie-instrumentarium bestaat waarin opslag mee kan doen.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, er zijn 5 openstellingen voorzien t/m 2030.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Dit wordt slechts summier behandeld in het fiche. Er wordt niet specifiek ingegaan op de rechtvaardigheidsprincipes en de thema's uit de generatietoets.

Overige aandachtspunten

- De uitwerking van het fiche laat op sommige punten te wensen over. Het onderwerp is wel belangrijk. Daarom worden alleen middelen voor een eerste pilot toegekend, onder voorwaarden. Voor de overige middelen wordt een reservering opgenomen, maar hiervoor dient eerst o.a. de uitwerking beter te zijn.
- De concept-beoordeling bevatte een voorwaarde van een positief PBL advies. Deze is inmiddels ontvangen. De voorwaarde is daarom komen te vervallen.

Vrouwen in de techniek (gendergelijkheid)

BEOORDELING FICHE	Versnellen gendergelijkheid in het onderwijs
	Vroege fase opschaling
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. Indiener voert een evaluatie uit naar of er door de maatregel meer mensen/vrouwen in de energietransitie gaan werken en of deze extra werknemers niet ten koste gaan werknemers in andere kraptesectoren, bijv. de zorg (<u>voldaan</u>).</p> <p>Toelichting boordeling: De maatregel kan bijdragen aan het oplossen van de arbeidsmarktcraptes binnen de sectoren die relevant zijn voor de energietransitie door scholing voor leraren om meer vrouwelijk scholieren te motiveren een technische opleiding te kiezen en stereotypen bij keuzeadviezen te doorbreken. Extra technici zijn hard nodig om de transitie door te maken en deze maatregel stimuleert de keuze voor technische sectoren, met name voor meisjes. Het is lastig bij een dergelijke maatregel om concrete resultaten te koppelen. Indiener wordt daarom verzocht goed te monitoren wat het bereik van de maatregel is. Naar aanleiding van de PBL-reflectie wordt een voorwaarde toegevoegd. Indiener voert een evaluatie uit naar of er door de maatregel meer mensen/vrouwen in de energietransitie gaan werken en of deze extra werknemers niet ten koste gaan werknemers in andere kraptesectoren, bijv. de zorg. Aan de voorwaarde wordt voldaan omdat deze vraag wordt meegenomen in de reeds voorziene evaluatie van de maatregel. Het voorstel kan kosteneffectief meer arbeidskrachten opleveren in de relevante sectoren. Omdat de maatregel perceeloverstijgend effect sorteert, wordt de dekking over alle percelen verdeeld.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het klimaatplan verwijst niet expliciet naar het doel van de maatregel, maar voldoende goed geschoold personeel (waaronder vrouwen) is wel randvoorwaardelijk voor de energietransitie.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Dat lijkt zo te zijn maar concrete KPI's ontbreken nog. Al is dat bij deze maatregel ook lastig vast te stellen, omdat er vrijheid van onderwijskeuze is en niet kwantitatief vastgesteld kan welke CO2-reductie bijvoorbeeld aan een bepaalde medewerker of opleiding toe te rekenen is.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, er wordt onderbouwing gegeven waarom de maatregel doelmatig is, en het bedrag valt relatief mee terwijl er veel winst mee te behalen valt (bereik van 18.000 leerlingen binnen 6 jaar).</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, omdat het gaat om een versnelling van de transitie zijn er geen middelen vanuit de OCW-begroting beschikbaar. Verder is er niet gekozen voor co-financiering omdat dit niet opportuun lijkt. Er zit geen voordeel in voor onderwijsinstellingen (mede vanwege onderwijsvrijheid). Er wordt niet ingegaan op de mogelijkheid van co-financiering door de technieksector zelf. De technieksector strekt an sich ook nog breder dan alleen de sectoren die relevant zijn voor de klimaat- energietransitie. Daarom is het te beargumenteren dat een rol voor de overheid weggelegd is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Zie hierboven, een lening of contract for difference lijkt niet passend. Wordt summier toegelicht.</p>	

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
Zie hierboven. N.v.t.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?
Bedrag is niet onderbouwd, uitspreiding in de tijd wel.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Kas = verplichtingen, het verloop lijkt logisch.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Als alternatief wordt het vrouwen-quotum genoemd. In NL wordt al gewerkt met participatiecijfers. Het blijkt dat het doorbreken van genderspecifieke normen cruciaal is om dit te verhogen. De subsidiemaatregel beoogt dit te doen.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Er wordt aangegeven hoeveel het aandeel van vrouwen in de technische sector is. Er wordt niet aangegeven of dit achterloopt t.o.v. andere sectoren. Wel is duidelijk dat het aandeel vrouwen afneemt per opleidingsgroep (hoog naar laag). Maatregel kan dit mogelijk meer doorbreken. Het PBL stelt dat meer gendergelijkheid kan zorgen voor meer vrouwen in de techniek (en minder in bijvoorbeeld de zorg of het onderwijs, waar ook een arbeidskrapte is), maar bijvoorbeeld ook voor meer mannen in de zorg (en dus minder in de techniek) waarmee het effect weer teniet wordt gedaan. Het is echter de vraag of een toegenomen aandeel van vrouwen in de techniek per definitie ten koste gaat van alleen andere sectoren waar ook een krapte is. Het kan ook ten koste gaan van personeel in andere sectoren van de economie, waar minder of geen krapte ervaren wordt.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
Zie hierboven.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
De maatregel is randvoorwaardelijk en kent dus geen direct CO₂-effect. Dit geldt ook voor energiebesparing. Het PBL bevestigt dit.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Zie hierboven.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Er wordt verwezen naar de ecologische voetafdruk van vrouwen, die anders is dan dat van mannen. Dit effect lijkt erg indirect om mee te wegen.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Hier worden geen problemen voorzien, zowel niet bij de maatregel als de uitvoeringsorganisatie die opgericht moet worden.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja dit lijkt haalbaar, omdat het eerste jaar met name toezicht op uitwerking maatregel/opzetten organisatie.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Mogelijk zijn aanvullende middelen nodig nadat de maatregel afgelopen is, omdat er mogelijk minder interesse is na afloop van de maatregel als er geen financiële ondersteuning meer bij zit.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, indiener stelt dat arbeidskrachte niet wordt opgelost als er enkel ingezet wordt op het stimuleren van leerlingen om voor de technische sector te kiezen zoals via het Actieplan Groene en Digitale Banen. Van beide kanten is onderwijs nodig. Voorliggende maatregel voegt dus wat toe aan bestaand beleid.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, maatregel is tijdelijk en loopt af. Producten die opgeleverd worden kunnen wel ingezet blijven.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt uitgebreid ingegaan op de gevolgen voor de brede welvaart. Fiche draagt positief bij aan verschillende thema's van de generatietoets en verdelingsprincipes.

Overige aandachtspunten

- De evaluatie die als voorwaarde geldt zal laten blijken of maatregel inderdaad van toegevoegde waarde is.

Praktijkleren

BEOORDELING FICHE	Aanvullende subsidie in Subsidieregeling praktijkleren voor klimaat- en energietransitie
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. In de regeling wordt geborgd dat de middelen geoormerkt zijn voor alleen beroepen die relevant zijn voor de klimaat- en energietransitie, door een lijst van opleidingen die in aanmerkingen komen voor de subsidie voor de leerplaatsen, die afgestemd is met FIN, EZK, SBB en UWV (<u>voldaan</u>).</p> <p><u>Toelichting boordeling:</u> Maatregel kan mogelijk bijdragen aan het oplossen van arbeidsmarktcrapte op het gebied van klimaat en energie. Dat is belangrijk, omdat het tekort aan arbeidskrachten in de relevante sectoren groot is. De subsidieregeling praktijkleren en soortgelijke uitbreidingen voor andere tekortsectoren hebben zich in het verleden bewezen. De additionaliteit lijkt geborgd. De kans dat er studenten uit andere (tekort)sectoren worden gekaapt is nihil, omdat de skillsets niet overlappen maar dit kan niet helemaal worden voorkomen. Omdat het een nieuwe aanpassing van een bestaande maatregel betreft, wordt eerst gestart met een pilot voor € 7 mln. Het resterende bedrag van € 15 mln. wordt gereserveerd. Nadat evaluatie heeft plaatsgevonden van de toekenning en de maatregel nuttig blijkt, kan de reservering worden overgeheveld. De voorwaarde borgt dat de leerlingen van deze praktijkleerplaatsen voor afdoende lange termijn in de juiste klimaat- en energiesectoren gaan werken aan de verduurzaming van Nederland. De subsidie (ook voor de reservering) moet daartoe alleen beschikbaar gesteld worden voor praktijkleerplaatsen die verbonden zijn aan een selectie van opleidingen die voorbereiden op beroepen die nodig zijn voor de klimaat- en energietransitie. De selectie opleidingen en beroepen zal gemaakt moeten worden in afstemming met SBB, UWW en EZK (fondsbeheer en beleid) en FIN. Hiermee wordt aan de voorwaarde voldaan. PBL bevestigt dat deze pilot additioneel beleid is en additioneel effect kan sorteren. Omdat de maatregel perceeloverstijgend effect sorteert, wordt de dekking over alle percelen verdeeld.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het klimaatplan verijst niet expliciet naar het doel van de maatregel, maar voldoende goed geschoold personeel is wel randvoorwaardelijk voor de energietransitie.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, er kunnen 8.000 extra vakmensen worden opgeleid met het geclaimde budget. De effectiviteit van de regeling worden ondersteund door een evaluatie en onderzoek in de markt. Het is aannemelijk dat bbl-studenten na afstuderen bij dezelfde werkgever in dienst treedt. Dit geldt namelijk voor 81% van de afgestudeerde bbl'ers. 87% blijft werkzaam binnen dezelfde sector. Het PBL bevestigt dat de maatregel zou kunnen bijdragen aan het oplossen van knelpunten op de arbeidsmarkt m.b.t. de energietransitie.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, er wordt onderbouwing gegeven waarom de maatregel doelmatig is, en er wordt aangegeven dat de tegemoetkoming niet de volledige kosten dekt, zodat er ook private cofinanciering is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er vindt private cofinanciering plaats. Het is niet mogelijk deze specifieke maatregel met afbakening uit het reguliere OCW-budget te dekken.</p>	

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.
Het fiche gaat hier summier op in, maar een lening lijkt niet mogelijk.
- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
Het bedrijf dat de leerplaats aanbiedt moet zelf ook een bedrag inleggen, omdat de tegemoetkoming niet de volledige kosten dekt. Dat is bij de reguliere tegemoetkoming van 2.700 euro al het geval en zal dus zeker bij deze voorziene tegemoetkoming van 1.000 zo zijn.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
Ja, het bedrag is met een berekening onderbouwd.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Ja, deze is 1 op 1.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Nee. Het fiche geeft alleen aan dat normeren of beprijzen de maatregel niet kan bewerkstelligen.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Nee.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
De reductie is op 0 gesteld, wat realistisch is, gezien het randvoorwaardelijk beleid betreft.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.
Ja, want het betreft randvoorwaardelijk beleid (arbeidsmarkt).

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
Ja, de beschikbaarheid van meer vakmensen een positief effect heeft op CO₂-reductie, omdat zij uitvoer kunnen geven aan CO₂-reducerende activiteiten van bedrijven. Naar verwachting zal hun expertise ook kunnen bijdragen aan andere maatschappelijk oplossingen, maar dit is niet te kwantificeren.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.
Geen risico's, de huidige subsidieregeling heeft een staatssteuntoets doorstaan. Er is reeds gewerkt met een aanvullende subsidie voor geselecteerde sectoren.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, want het betreft een bestaande regeling die al vaker is uitgebreid.
- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, want RVO voert deze regeling uit. Onduidelijk of over deze specifiek uitbreiding al contact geweest is.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Ja, het risico bestaat dat opgeleide leerlingen niet in de klimaat- en energietransitie gaan werken, maar bij andere (technische) bedrijven die niet aan CO₂-reductie bijdragen. Dit doet het effect van de maatregel voor de transitie teniet. Het PBL noemt dit ook in haar reflectie. Daarom is een voorwaarde aan de middelen nodig.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, de subsidieregeling praktijkleren bestaat al, maar ken geen specifieke uithoeking voor klimaat- en energietransitieplekken. Wel moet geborgd worden dat de opgeleide leerlingen ook echt aan de transitie gaan werken, om deze maatregel additioneel te maken.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, de maatregel eindigt in 2028.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche geeft voldoende informatie over de gevraagde aspecten.

Overige aandachtspunten

- De concept-beoordeling bevatte een voorwaarde van positief advies van TNO/PBL. Deze is inmiddels ontvangen. De voorwaarde is daarom komen te vervallen.

Nationaal Emissieplafond voor ESR-sectoren

BEOORDELING FICHE	Aanvullende subsidie in Subsidieregeling praktijkleren voor klimaat- en energietransitie
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> op 11 maart 2024 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitkomst van dit onderzoek.³ Invoering van een nationaal emissieplafond vergt een fundamentele politieke afweging, inclusief weging van andere beleidsinstrumenten. Gelet op de demissionaire status van het huidige kabinet is deze afweging aan een volgend kabinet. De middelen uit MJP 2024 vloeien daarom terug naar het fonds en worden opnieuw gereserveerd voor het MJP 2026 voor deze maatregel.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, het klimaatplan verwijst niet expliciet naar het doel van de maatregel, maar een nationaal emissieplafond kan bijdragen aan het borgen van de nationale klimaatdoelen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, uit eerder onderzoek zijn aandachtspunten gekomen die verder onderzoek vragen. Uit dit verdere onderzoek kan blijken of en hoe een nationaal emissieplafond zou kunnen werken.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Het gaat hier om onderzoek waarbij de middelen al in 2024 zijn toegekend voor dit doel. Een klein deel van het onderzoek is al gestart, maar indiener wil besluitvorming en verder onderzoek aan het nieuwe kabinet laten. Verdere uitwerking is dus nodig.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, het gaat hierbij om onderzoek door kabinet dus van private cofinanciering is geen sprake.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>N.v.t. want het betreft onderzoek.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>N.v.t. want het betreft onderzoek</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Gevraagde bedrag is niet onderbouwd en cumulatief is niet gegeven maar de financiële tabel telt correct op tot de reservering.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Kas = verplichtingen. Realistisch voor een onderzoek.</p>	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? 	

³ Kamerstukken II 2023-24, 32813 nr. 1364

Het gaat hierbij om voorbereidend onderzoek t.b.v. een mogelijke normerende/beprijzende maatregel. Uit onderzoek moet blijken of de normerende/beprijzende maatregel doorgang kan vinden. Een onderzoek kan niet op andere wijze bekostigd of afgedwongen worden.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

N.v.t. want het betreft onderzoek.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

N.v.t. want het gaat hier om onderzoek. Uit het eerdere onderzoek van CE Delft blijkt wel dat invoering van een nationaal emissieplafond de nationale klimaatdoelen beter kan borgen. Daarom lijkt verder onderzoek nuttig, maar hieraan is geen CO₂-reductie toe te wijzen.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

N.v.t.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Geen risico's, omdat het hier gaat om middelen voor onderzoek.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, er is eerder onderzoek gedaan en de opties voor vervolgonderzoek zijn bekend.

- Is er al contact met de uitvoerder?

CE Delft heeft het eerdere onderzoek uitgevoerd. Het is aan een volgend kabinet om te besluiten of er vervolgonderzoek gaat komen en waar dit belegd wordt.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

N.v.t.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, het onderzoek zelf niet maar een nationaal emissieplafond zou additioneel zijn aan het bestaande instrumentarium.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Het betreft een onderzoek, dat niet structureel is.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Hier wordt niet verder op ingegaan, wel wordt aangegeven dat een nationaal emissieplafond een effectieve wijze kan zijn om de nationale klimaatdoelen te borgen. Hierbij geldt dan echter wel dat dit kan leiden tot significante kosten voor burgers en bedrijven. Daarom is nader onderzoek nodig.

Overige aandachtspunten

Maatregel was in MHP 2024 al opgenomen maar vloeit nu dus voor een groot deel terug.
Wordt gereserveerd voor 2026.

Subsidieregeling schone en emissieloze landbouwvoertuigen

FORMAT BEOORDELING FICHE	Subsidieregeling Schone en emissieloze Landbouwwerktuigen	
	Vroege fase opschaling	N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt
Overkoepelend oordeel		
<ul style="list-style-type: none"> Toekenning onder voorwaarde € 10 mln. en toekennen onder voorwaarden € 67 mln. voor het MJP 2026. <p>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</p> <ol style="list-style-type: none"> Een nadere uitwerking van de maatregel (<u>voldoet</u>); Goedkeuring van de opt-in ETS2 voor de landbouw door de Europese Commissie (<u>voldoet</u>). <p>Voorwaarden MJP 2026:</p> <ol style="list-style-type: none"> Goedkeuring van de opt-in ETS2 voor de landbouw door de Europese Commissie (<u>voldoet</u>). Uit de eerste tender van de regeling blijkt voldoende animo, dat wil zeggen dat RVO bevestigt dat toekomstige rondes van de tender succesvol kunnen zijn; Voorwaarde voor de resterende middelen is dat de resultaten van de eerste tender worden gebruikt voor verbetering van de volgende tenders. Hierbij worden in ieder geval de toekenningspercentages per route (elektrificatie en biogas) betrokken (% toegekende subsidies t.o.v. het totaal aangevraagde bedrag per route). De regeling wordt evt. herzien om deze zo doelmatig mogelijk (€/CO₂-reductie) in te richten. Hierbij zal worden gekeken naar de verdeling van het budget over de twee routes en het subsidiepercentage per route. <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Maatregel is goed uitgewerkt en kaders van de subsidieregeling zijn bekend. Er wordt alleen nog gekeken of er kan worden aangesloten bij huidige SSEB-regeling. Indien dat niet mogelijk blijkt wordt er een eigen regeling opgezet conform de werkwijze van de SSEB. In beide gevallen kan de regeling conform planning open. De dieselprijs lijkt vrij laag ingeschat. Dit betekent dat de terugverdientijd mogelijk korter is dan wordt verondersteld (8 jaar), wat gunstig is voor de business case. Aan de andere kant zou de maatregel nog een kortere terugverdientijd hebben zonder de invoering van rode diesel (6,5 jaar). Die maatregelen werken dus tegen elkaar in, en dat gaat ten koste van de doeltreffendheid van de voorliggende maatregel. Gezien dit punt en als gevolg hiervan mogelijk onderuitputting (gezien het wegvallen van de eindejaarsmarge op uitgekeerde middelen) wordt er budget voor één jaar ter hoogte van € 10 mln. toegekend en rest als 'toekenning onder voorwaarden' voor het MJP 2026 klaargezet. De € 10 mln. kan hierdoor dienen als pilot voor zowel het algemene animo, als ook de budgetverdeling tussen de verduurzamingsroutes (o.a. elektrificatie en biogas). De resterende middelen blijven staan onder voorwaarden voor MJP 2026, zodat kan worden gezien of het eerste jaar voldoende animo kent. Hiertoe wordt een voorwaarde opgenomen. De resultaten voor het eerste jaar kunnen op deze wijze ook benut worden om te regeling indien nodig te verbeteren, mocht blijken dat de budgetverdeling op de technieken anders nodig is. Ook hiertoe is een voorwaarde opgenomen. De EC is in de zomer van 2024 akkoord gegaan met de opt-in. Indien het kabinet, na afronding akkoord van de EC, besluit de opt-in niet door te voeren, vloeien alle middelen terug naar het fonds.</p>		
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>		
 criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, de maatregel zorgt voor een duurzaam alternatief bij de aanschaf van een nieuw landbouwvoertuig of vervanging bestaand voertuig, en is gebaseerd op onderzoek van RVO. Ook loonwerkers met landbouwvoertuigen kunnen in aanmerking komen voor de regeling (vanaf een bepaald percentage). Vraag is wel wat de impact is van de herinvoering van rode diesel. De verwachte terugverdientijd wordt hierdoor 2 jaar langer.</p>		
 criterium 3. Doelmatigheid		

Efficiënt gebruik van middelen

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja, alleen een deel van de onrendabele top wordt vergoed waardoor het verschil met een fossiel voertuig kleiner wordt. Hierdoor kunnen meer voertuigen duurzaam aangeschaft worden. Op deze wijze wordt efficiënt gebruik gemaakt van de beschikbare middelen.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Nee

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of contract for difference.

Er wordt onderbouwd waarom een lening geen alternatief is. Het verschil in aanschafprijs tussen een tractor op diesel en een op elektriciteit of met gasmotor is zo groot dat een lening geen stimulerend effect zal hebben. De verwachting is dat dit zo blijft tot 2030. De terugverdientijd van de meerkosten ligt net onder de economische levensduur. De terugverdientijd wordt langer door de herinvoering van rode diesel. Verder wordt aangesloten bij de bestaande SSEB-regeling voor voertuigen in de bouw. Deze regeling staat al langer open en laat zien dat deze werkwijze effect heeft.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Alleen een deel van de onrendabele top wordt vergoed. Deze onrendabele top wordt door de herinvoering van rode diesel zelfs wat hoger.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?

Ja, ook zijn hier aanvullende vragen over beantwoord. Het hoogte van het bedrag komt voort uit de politieke klimaatbesluitvorming in het voorjaar (ontwerp-MJP 2026).

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja, $k=v$. Verder wordt de regeling in het eerste jaar voor een lager bedrag opengesteld, zodat bezien kan worden hoe de animo is voor de verschillende duurzaamheidsopties.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De maatregel heeft als voorwaarde dat de opt-in ETS2 voor de landbouw doorgang vindt. De ETS-2 opt-in leidt tot een verhoging van de brandstofkosten voor agrariërs. De ingediende maatregel zorgt ervoor dat de fossiele voertuigen vervangen kunnen worden door een duurzamer alternatief. Indiener heeft onderbouwd dat het effect van de maatregel blijft bestaan ondanks de herinvoering van rode diesel door het nieuwe kabinet.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Indiener heeft berekend dat er vanaf 2030 structureel jaarlijks 34,7kt reductie is.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Aangezien deze maatregel voortkomt uit de voorjaarsbesluitvorming heeft het PBL geen reflectie kunnen uitvoeren op deze maatregel. Wel is de berekening in het fiche onderbouwd.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Ja, er is sprake van een lichte energiebesparing. Verder kan de uitstoot van stikstof en fijnstof door uitlaatgassen gereduceerd worden doordat er wordt overgestapt op een duurzamer alternatief (bijv. elektrificatie). Ook wordt door indiener aangegeven dat elektrificatie leidt tot minder geluidsoverlast en trillingen voor bestuurders.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Het is niet duidelijk of er al contact is geweest met de juridische afdeling. Wel wordt onderbouwd onder welk artikel de ondersteuning wordt verleend en welke voorwaarden hierbij horen. Risico is dat er mogelijk niet goed kan worden aangesloten bij de al bestaande SSEB-regeling, waardoor er een nieuwe/eigen regeling opgetuigd moet worden. Dit kan zorgen voor wat vertraging.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, zie ook het risico dat hierboven wordt genoemd.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, er is contact met RVO.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er is mogelijk een risico dat er te weinig animo is in de latere jaren van de regeling door de herinvoering van rode diesel. Verder kan netcongestie een risico vormen, aangezien er dan meer laadpunten etc. nodig zijn. Wel wordt door indiener aangegeven dat er door agrariërs al meer gebruik wordt gemaakt van elektrische voertuigen (bijv. kleine heftrucks), waardoor er mogelijk ook al veel basisvoorzieningen aanwezig zijn.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, er is nog geen sprake van de opt-in ETS 2. Ook is er nog geen bestaand instrument ter verduurzaming van landbouwvoertuigen (agrariërs vallen niet onder de SSEB-regeling).

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Nee. Het betreft een tijdelijke ondersteuning.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt ingegaan op de neerslag van de middelen en de verdelingsprincipes uit het rapport van de WRR. Ook wordt er ingegaan op netcongestie i.h.k.v. het energiesysteem.

Overige aandachtspunten

-

Niet opgenomen maatregelen

Verduurzamen culturele en creatieve sector

BEOORDELING FICHE	Verduurzaming culturele en creatieve sector
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Afwijzen. Onduidelijk op basis van de aangeleverde informatie wat er precies met de subsidie gestimuleerd wordt. De maatregelen hebben geen direct effect op de CO₂-uitstoot, maar gaan om het verlagen van drempels om aan de slag te gaan met verduurzaming. De doelmatigheid en additionaliteit ten opzichte van bestaand beleid is niet voldoende onderbouwd. 60% van het gevraagde geld (€ 27 mln.) is voor extra subsidiëring voor de innovatieve verduurzaming van de productie zelf (voetafdruk verkleinen) en dit zichtbaar te maken voor het publiek, werknemers en partners (handafdruk). Dit kan ook door bestaande subsidies voor deze voorstellingen voor dit doel in te zetten. Voor verduurzaming van energie, vastgoed en mobiliteit in deze sector is bestaand beleid (sectoroverstijgend). Voor publiekscampagnes en bewustwording is ook al Rijksbreed bestaand beleid.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Onduidelijk. Het klimaatplan besteedt geen expliciete aandacht aan de culturele en creatieve sector. Wel zijn de doelstellingen uit het klimaatplan op deze sector van toepassing, zoals op het gebied verbetering van energieprestatie van gebouwen en (bevordering van circulaire) processen of verduurzaming van de logistiek (denk aan vervoersbewegingen gerelateerd aan de culturele en creatieve sector). De verduurzaming van de gebouwen maakt reeds onderdeel uit van een eerder (gehonoreerd) voorstel voor verduurzaming van maatschappelijk vastgoed (perceel gebouwde omgeving). Hier bestaat echter separaat beleid voor. Verder wordt de maatschappelijke functie van deze sector benoemd, en het feit dat deze gedragsverandering kan bewerkstelligen. Hiervoor zijn echter al campagnes en programma vanuit de overheid.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Het fiche geeft aan dat er normering op komst is voor bijvoorbeeld voetafdruk, circulariteit en gebouwprestatie. Deze subsidie kan de overgang draaglijker maken en versnellen. Er wordt niet duidelijk welke harde resultaten deze middelen moeten opleveren.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Onduidelijk. Er worden geen alternatieven voor subsidie gegeven. Er wordt niet in verduurzamingsmaatregelen zelf geïnvesteerd. Ook geeft het PBL aan dat een onderbouwing ontbreekt waaruit blijkt dat de organisaties ook voldoende stimulans en middelen hebben om de transitieplannen uit te voeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, dit wordt niet benoemd. Het PBL geeft aan dat voor een groot deel van de genoemde maatregelen al sectoroverstijgende programma's beschikbaar zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Nee, er wordt aangegeven dat er weinig ruimte is om investeringen terug te verdienen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Er wordt aangegeven dat er geen private investeringen verdrongen worden, omdat er nu al tekorten zijn in de sector.</p>	

<p>Financiële consequenties</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? Ja, er is een onderbouwing gegeven voor het bedrag van alle vijf de maatregelen die onder de claim vallen. • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Ja, deze is 1 op 1, wat voor de voorziene maatregelen reëel lijkt.
<p>Link met normeren en beprijzen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Er wordt aangegeven dat vanwege de dunne marges in de sector er weinig ruimte is voor beprijzing. Verder wordt gewerkt aan normering vanuit de EU. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Er wordt toegelicht dat deze subsidie het voldoen aan de normering makkelijker maakt, maar de subsidie ziet wel toe op andere vlakken dan deze stimulering. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? Niet van toepassing. De normering wordt in de EU nog uitgewerkt.
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? Het reductie-effect is 0,081 Mton jaarlijks vanaf 2030. Dat is 0,0018 Mton per mln. subsidie. Er is een energiebesparing van 0,067 PJ vanaf 2030 jaarlijks. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Dat is lastig in te schatten, maar lijkt haalbaar. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Deze worden niet gegeven. De reductie-effecten door beïnvloeding van gedrag zijn niet in deze inschatting meegenomen.
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Een staatssteuntoets moet nog plaatsvinden, maar is waarschijnlijk niet nodig, of maatregelen passen onder de AGVV.
<p> criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, dat lijkt het geval. Sommige onderdelen betreffen aanbestedingen, andere subsidies of overhevelingen via fondsen. Het is nog niet duidelijk wie deze dan moet uitvoeren, maar het zal via bestaande instanties lopen. • Is er al contact met de uitvoerder? Dat volgt niet uit het fiche. • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. Nee. Aandachtspunt is wel dat de maatregel uit vijf onderdelen bestaat en dat deze verschillende vormen kennen. Dit maakt de uitvoering complexer.
<p> criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
- Ja, de maatregel komt bovenop bestaand beleid. De maatregel richt zich op reductie van CO₂ in de bedrijfsvoering, productie en presentatie (o.a. voorstellingen, festivals, tentoonstellingen en films) van de culturele en creatieve sector, en dus niet op vastgoed of mobiliteit.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, het uitgangspunt is dat de ondersteunende en faciliterende maatregelen in 2030 eindigen.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De rechtvaardigheidsaspecten worden voldoende behandeld. Er wordt niet goed duidelijk welke effecten op het gedrag van bezoekers voorzien worden, maar dit is ook lastig in te schatten.

Overige aandachtspunten

- Complexe maatregel met veel onderdelen, waarbij toch onduidelijk blijft welke verduurzamingsstappen er precies gezet gaan worden in de sector en hoe substantieel die zijn. Voor verduurzaming van vastgoed, mobiliteit, energie zijn andere regelingen reeds beschikbaar, die in principe ook toegankelijk kunnen zijn voor instellingen in de culturele en creatieve sector.

Batterijtreinen Noord-Nederland

BEOORDELING FICHE	Batterijtreinen Noord-Nederland
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling</u> Afwijzen. Deze maatregel past niet onder het perceel vroege fase opschaling. Het lijkt een gat op te vullen aan de rand van het spoornetwerk, overeenkomstig twee ingediende maatregelen bij energie-infrastructuur. Nut en noodzaak voor ondersteuning vanuit het Klimaatfonds ontbreekt: bij volgende concessie zou zero-emission uitgevraagd kunnen worden, dan wel via reguliere budgetten. Het betreft dus slechts tijdelijke effecten. Bovendien zijn zowel TNO als PBL in de reflecties kritisch op deze maatregel.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, door het toepassen van batterijtreinen wordt minder stikstof, fijnstof en geluid uitgestoten. Batterijtreinen kunnen bijdragen aan de energievraag op het omliggende energienet en hiermee plaatselijke congestie voorkomen.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Ja, met het geld worden twee dieseltreinen omgebouwd. Het PBL bevestigt dat het vanuit milieuoogpunt een goede zaak is als dieseltreinen worden omgebouwd tot elektrische treinen, aangezien CO₂-, NO_x- en fijnstofemissies dan afnemen.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, diverse onderzoeken en rapportages wijzen uit dat partiële elektrificatie vanuit maatschappelijke kosten bezien, voor de Friese de meest efficiënte wijze is om deze diesellijnen te verduurzamen. Wel wordt niet duidelijk of het volledige bedrag door het Rijk gedekt moet worden, of dat er andere potjes beschikbaar zijn voor financiering, bijvoorbeeld uit provincie o.i.d. Het PBL geeft daarnaast aan dat de subsidie-intensiteit per ton CO₂ erg hoog is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Nee, de aanpassingen aan de treinen vinden plaats in een lopende concessie. Private financiering en publieke private samenwerking is zodoende niet aan de orde.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Nee, het fiche noemt deze niet. Waarschijnlijk is dit ook niet mogelijk, omdat het een lopende concessie betreft.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>De aanpassingen aan de treinen vinden plaats in een lopende concessie. Private financiering en publieke private samenwerking is zodoende niet aan de orde.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, er is een onderliggende berekening gegeven. Deze is uitgebreid genoeg.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Er is geen verplichtingenreeks gegeven, dus dit is niet te beoordelen. Waarschijnlijk is deze 1 op 1, omdat het investeringssteun betreft.</p>	
Link met normeren en beprijzen	

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
Nee. Het fiche geeft aan dat het een lopende concessie betreft dus dat normering en beprijzing niet aan de orde is.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
Het fiche geeft aan dat het een (lopende) concessie betreft dus dat normering en beprijzing niet aan de orde is.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

714 ton jaarlijks vanaf 2028, dat is 102 ton per mln. subsidie. Er is 4,3 TJ energiebesparing vanaf 2028 jaarlijks.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.

Het PBL bevestigt dat de geclaimde reductie waarschijnlijk een factor 2 te hoog is, aangezien er bij diesel is uitgegaan van well-to-wheel, terwijl aan elektriciteit geen emissies worden toegekend. Ook is er geen rekening gehouden met het feit dat dieseltreinen deels op biodiesel rijden.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze worden niet gegeven terwijl je er vanuit mag gaan dat dit wel aan de orde zou zijn.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.

Er worden geen problemen met staatssteun verwacht. Aandachtspunt is wel dat er één vervoerder is met alleenrecht op dit traject. Er kan dus geen tender of aanbesteding plaatsvinden.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Ja, al zijn er mogelijk kwetsbaarheden ten aanzien van batterijtreinen.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja, er is al contact met de partij die het traject nu uitvoert.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

In 2035 wordt het traject opnieuw aanbesteed. Dan wordt de aanbesteding volledig ZE uitgevraagd. Deze maatregel is een tijdelijke maatregel om ervaring op te doen, maar in 2035 zal dus sowieso structureel het traject verduurzaamd worden. Het PBL noemt in haar reflectie dat het bedrijf Stadler al ruim 200 batterijtreinen verkocht (volgens TNO). Dat suggereert dat de TRL veel hoger is dan 6 (zoals in het fiche is aangegeven). Vraag is dan waarom er nu een pilot op dit traject moet worden gevoerd, er zou richting 2035 ook gekeken kunnen worden wat de beste oplossing voor een nieuwe concessie is.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Niet geheel duidelijk. Normaliter worden dit soort maatregelen uit het Mobiliteitsfonds vergoed, maar daar is geen ruimte meer.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

De effecten werken door tot 2035, maar de verplichtingen eindigen uiterlijk 2027. Vermoedelijk worden deze allemaal in 2025 aangegeven, maar er is geen verplichtingenreeks gegeven.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Dit onderdeel is onvoldoende ingevuld. Er wordt niet ingegaan op de rechtvaardigheidsprincipe en de neerslag van de middelen. Ook kan ten aanzien van het energiesysteem meer toegelicht worden, aangezien gesteld wordt dat de batterijen ook het net kunnen ontlasten.

Overige aandachtspunten

- Normaliter wordt een dergelijke maatregel uit bestaande programma's en fondsen gedekt. Vanwege budgettaire krapte daar is een aanvraag in het Klimaatfonds ingediend.

Diversificatie waterstofdragers

BEOORDELING FICHE	Diversificatie waterstofdragers
	VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Afwijzen. Doelmatigheid van het voorstel is niet voldoende onderbouwd. Veiligheid is van belang, maar er wordt niet duidelijk waarom dit niet op alternatieve wijze geregeld kan worden. PBL onderschrijft dat deze maatregel niet voldoende duidelijk en nodig is.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Onduidelijk. Maatregel wordt gepresenteerd als nodig om waterstof veilig te kunnen vervoeren. Waterstof is nodig voor de transitie. Onduidelijk of deze maatregel essentieel is.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Het fiche noemt geen concrete doelen voor het geclaimde budget. De maatregel vergroot de beschikbaarheid van innovatieve technologie met een schaalbare functie en belangrijke rol voor de diversificatie van Nederlandse klimaatneutrale energievoorziening waar dit op basis van moleculen georganiseerd moet worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dat wordt niet duidelijk uit het fiche. Het PBL noemt dat in het fiche wordt beargumenteert dat waterstofimport die via zeehavens verloopt het goedkoopst is in de vorm van ammoniak, maar dat niet duidelijk wordt gemaakt waarom er dan alternatieve waterstofdragers dienen te worden ontwikkeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Het fiche geeft aan dat die niet bekend zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deze worden niet behandeld, omdat het volgens het fiche om publieke belangen gaat (waaronder veiligheid).</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Het fiche maakt niet duidelijk hoe de investering ervoor zorgt dat private investeringen niet verdrongen worden.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)? <p>Er wordt een beknopte $P \times Q$-berekening gegeven, maar het blijft onduidelijk wat deze maatregel precies gaat financieren.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Deze is 1 op 1, voor CAPEX is dat reëel.</p>	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Het fiche geeft aan dat beprijzing niet wenselijk is. Normering is niet altijd mogelijk.</p>	

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
N.v.t. Niet duidelijk om welke normering het gaat.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

De maatregel is randvoorwaardelijk, er is geen reductie-effect gegeven. Dat lijkt juist.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Er is geen direct effect, want randvoorwaardelijk (veiligheid). Het PBL stelt ook dat het fiche niet duidelijk is over de mogelijke reductie. In de tabel staat dat maatregel randvoorwaardelijk is, maar boven de tabel staat dat de jaarlijkse structurele CO₂-reductie kan oplopen tot 2,5 ton per euro. Dit wordt verder niet onderbouwd, maar zou betekenen dat met het gevraagde budget (20 miljoen euro) 50 megaton CO₂-reductie kan worden bereikt. Het PBL oordeelt de reductie dan ook als niet plausibel.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Ja er is een staatssteuntoets nodig. Niet duidelijk wanneer die voltooid wordt.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Er is contact met RVO. Onduidelijk hoe het instrument er precies uit gaat zien.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Nee, dat is volgens het fiche niet het geval.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, het fiche geeft aan dat de maatregel nodig is, naast de bestaande stimulering van waterstof.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Dit wordt niet goed onderbouwd, maar de verplichtingen eindigen in 2027, dus dit lijkt in orde.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt voldoende op de gevraagde aspecten ingegaan.

Overige aandachtspunten

- Onduidelijk wat het fiche nu concreet gaat financieringen en welke vorm deze steun aanneemt, en middels welke regeling deze moet plaatsvinden.
- Veiligheid is een belangrijk aspect, maar onvoldoende duidelijk hoe dit fiche die gaat verbeteren.

Elektrolyse, onshore 500-1000 MW (vraagsubsidies)

BEOORDELING FICHE	Vraagsubsidies hernieuwbare waterstof
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Afwijzen. De vormgeving van de maatregel is nog niet voldoende uitgewerkt. Er worden vier opties voorgesteld, zonder een keuze te maken (bovendien zijn drie opties hoger dan het gereserveerde budget). De financiële onderbouwing is ook nog niet voldoende. Er wordt niet onderbouwd waarom vraagsubsidies nodig zijn, zeker gegeven de link met de afnameverplichting. Zowel TNO als PBL zijn kritisch op deze maatregel in huidige vorm. Voorstel is om eerst de productiesubsidie uit te voeren alvorens te zien of vraagsubsidies nog noodzakelijk zijn. Daarom wordt er geen bedrag toegekend of gereserveerd, maar blijft de € 900 mln. onder productiesubsidies staan als reservering. Op een later moment kan er voor deze reservering onder andere opnieuw een verzoek voor vraagsubsidies worden ingediend, dat dan opnieuw beoordeeld zal worden.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Het fiche noemt geen concrete beoogde doelen of hoeveelheden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dit wordt niet duidelijk uit het fiche. Het PBL geeft aan dat het de vraag is of vraagsubsidies er toe kunnen leiden dat Nederlandse bedrijven de noodzakelijke aanpassingen voor het gebruik van groene waterstof zullen doen, en dit vervolgens daadwerkelijk gaan gebruiken. De vraagsubsidies - alsmede de OPEX-steun die beoogt de onrendabele top van groenewaterstof productie te overbruggen - hebben een relatief beperkte looptijd. Daarna worden Nederlandse industriële waterstofgebruikers weer geconfronteerd met hogere operationele kosten dan vergelijkbare bedrijven in andere landen, met name buiten Europa.</p> <p>Ook TNO geeft aan dat de vormgeving van de maatregel nog niet voldoende is uitgewerkt, en de maatregel lijkt te vroeg, zeker waar het aankomt op investeringssteun voor ombouw- en aanpassingskosten omdat voorlopig eerst het bestaande waterstofgebruik in de industrie verduurzaamd kan worden waar nog geen significante ombouw- en aanpassingskosten mee gemoeid zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Dit wordt niet duidelijk uit het fiche.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja, er wordt voor alle 4 opties een verplichtingen- en kasreeks gegeven. Deze wordt echter niet nader onderbouwd. Tevens blijkt niet welke van deze vier opties nu de gekozen optie wordt.</p>	

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Deze is 1 op 1. Voor OPEX is dit mogelijk niet reëel.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Het fiche geeft aan dat alleen normering niet voldoende kan zijn voor implementatie.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Het fiche gaat voldoende in op de bijbehorende normering, inclusief tijdlijn.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Ja, de voortgang is voldoende (ten tijde van VJN 2024).

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

0,5 tot 1,5 Mton jaarlijks vanaf 2029. Dit is 0,00055-0,0016 Mton per mln. subsidie.

Energiebesparing is 0-16 PJ jaarlijks vanaf 2029.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze zijn onderbouwd. Het PBL geeft echter aan dat de genoemde effecten niet plausibel zijn omdat deze al ergens anders gerealiseerd worden.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze worden in het fiche niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Er moet nog goedkeuring komen, maar deze lijkt kansrijk (o.b.v. buurlanden).

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Dat lijkt o.b.v. het fiche het geval.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Er is contact met de NEa en RVO.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Dit worden in het fiche niet gegeven.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja, de maatregel vult een lacune in de bestaande beleidsmix.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, want na interventie met een maatregel gedekt vanuit het fonds, nemen andere instrumenten en normering het over.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat maar summier in op de brede welvaartseffecten.

Overige aandachtspunten

- Het is nog niet duidelijk welke van de 4 opties voor maatregelen genomen wordt. Daarom wordt het voorstel niet opgenomen. Het geclaimde bedrag van 900 mln. blijft in de reservering voor productiesubsidies voor MJP 2026 staan. Wel is in de beoordeling van deze reservering van € 900 mln. voor 2026 een haakje opgenomen dat indien nodig ook vraagsubsidies voor dit budget in aanmerking kunnen komen.

Laad- en tankinfrastructuur luchthavens voor duurzaam vliegen

BEOORDELING FICHE	Laad- en tankinfrastructuur luchtvaart duurzaam vliegen VFO
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Afwijzen. Innovatie in luchtvaart is van belang vanwege de grote opgave waar deze sector voor staat. In de PBL-reflectie op het MJP 2024 werd geconstateerd dat het nog te vroeg is voor elektrisch en H2-gedreven vliegen. Dit wordt in de reflectie voor MJP 2025 nogmaals bevestigd. Voorstel is om eerst de andere luchtvaartfiches voor brandstoffen uit te werken/voeren. Deze brandstoffen kunnen snel opgenomen worden in bestaande vliegtuigen. Verdere innovatie en uitrol van opschaling kan later opnieuw gezien worden.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel is nodig voor (toekomstige) CO₂-reductie in de luchtvaart.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Het fiche geeft aan dat de maatregel nodig is om voorbereid te zijn op duurzaam vliegen, maar noemt geen concrete doelen voor de inzet van deze middelen. Het PBL geeft aan dat de toepassingsmogelijkheid van batterij-elektrische aandrijving in de luchtvaart – met uitzondering van kleine vliegtuigen voor relatief korte vluchten – twijfelachtig is, vanwege de lage energie-inhoud per kg batterijen. Waterstof is iets maar die vliegtuigen moeten echter nog ontwikkeld worden. Het nu al aanleggen van een tank- en laadinfrastructuur lijkt daarom voorbarig: waterstof kan voorlopig via tube trailers worden aangevoerd en voor het opladen van kleine vliegtuigen zijn waarschijnlijk nog geen zware laadstations nodig.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, want er wordt ook een grote private bijdrage gevraagd. De investering van 20 mln. overheidsgeld maakt 45 mln. private investering los.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja, er is sprake van (relatief forse) private cofinanciering.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het fiche benoemt geen alternatieve financieringsopties.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Ja, want maar een (relatief) klein deel wordt publiek ingelegd, het grootste deel betreft private investeringen.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Nee, er wordt geen PxQ-onderbouwing gegeven.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja, deze is 1 op 1.</p>	
Link met normeren en prijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? 	

Ja, het fiche beschrijft dat er ook (EU) normering en beprijzing is, en dat hiernaar verder onderzoek gedaan zal worden.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? De maatregel hangt samen met diverse (EU) normeringen en beprijzingen. Deze zijn al in voldoende mate zeker. Er wordt daarnaast vervolgonderzoek gedaan naar normering en beprijzing.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Het fiche geeft een reductie van 1.46 Mton of meer jaarlijks vanaf 2030. Dat is 0,073 Mton per mln. subsidie. Deze reductie komt echter voort uit het gebruik van duurzame luchtvaartbrandstoffen en niet per se uit deze maatregel zelf, alhoewel die randvoorwaardelijk is. Daarom lijkt 0 een betere inschatting (geen zelfstandig effect).

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Nee, het effect lijkt een overschatting en is niet toe te rekenen aan deze middelen.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze worden in het fiche niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Er wordt voornamelijk binnen bestaande kaders gewerkt. Maatregel zelf moet wel een staatssteuntoets doorlopen maar kan mogelijk onder de AGVV vallen. Nog geen uitsluitel over.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, dat lijkt het geval omdat overheid en sector al bezig zijn met (soortgelijk) beleid. Het fiche gaat niet concreet in op de uitvoering.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Dat lijkt niet het geval. Het fiche gaat hier niet op in.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Dat wordt niet duidelijk. Er wordt aangesloten bij bestaande regelingen maar het fiche gaat niet specifiek in op de uitvoerder en uitvoering.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid?

De maatregel wordt ondersteund door diverse regelingen en maatregelen. er wordt niet specifiek ingegaan op de additionaliteit van dit fiche, maar we wordt wel betoogd dat dit fiche een lacune in de financiering vult die tot nu toe nog niet afgedekt was.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Dat wordt niet duidelijk uit dit fiche. De verplichtingen eindigen in 2028, dus het lijkt in orde.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Het fiche gaat (op sommige punten summier) in op de gevraagde effecten. Er zijn stikstofvoordelen. Rechtvaardigheid wordt goed beschreven. De consequenties voor het energiesysteem zijn nog niet duidelijk.

Overige aandachtspunten

- Op sommige punten is het fiche nog niet duidelijk (doeltreffendheid, PxQ, staatssteun), maar het kan een onderdeel zijn in de belangrijke transitie voor de luchtvaart.
- Mede o.b.v. de PBL-reflectie van vorig jaar is de vraag of deze maatregel niet te vroeg komt, aangezien vliegen op batterijen en waterstof voorlopig nog niet rendabel en mogelijk lijkt. De PBL-reflectie van MJP2025 bevestigt dit.

MEI-regeling

BEOORDELING FICHE	MEI-regeling
Vroege fase opschaling	
Overkoepelend oordeel	
<p>Toelichting beoordeling: Afwijzen. De MEI-regeling loopt momenteel en ontvangt middelen vanaf de LNV-begroting. Nut en noodzaak van ophoging van de regeling wordt niet duidelijk: bij overvraging worden maatregelen afgewezen op kwaliteit en het is niet duidelijk of de ophoging leidt tot meer voldoende uitgewerkte projecten. Daarnaast wordt niet onderbouwd waarom aanvullende ondersteuning vanuit Klimaatfonds additioneel is en dit niet vanaf de reguliere begroting kan. Verder wordt niet duidelijk waarom aanvullende ondersteuning voor innovatieve technieken nodig zijn, als er al producten beschikbaar zijn. PBL bevestigt dat de maatregel te zeer gefocust is op groene waterstoftoepassingen en dat het effect van deze ophoging mogelijk niet doelmatig is.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>Het lijkt zo te zijn, tegelijkertijd wordt aangegeven dat projecten bij overvraag afgewezen worden vanwege kwaliteit. Vraag is of ophoging de kwaliteit verbeterd en of er al voldoende waterstof beschikbaar is om deze aanvragen uit te laten voeren. Het lijkt er op dat de komende jaren al het beschikbare waterstof nodig is voor de andere sectoren. Ook zijn er al alternatieven voorhanden voor de sector: aardwarmte en aquathermie. Het PBL geeft ook aan dat toepassing van waterstof voor productie van laagwaardige warmte niet voor de hand ligt. Het NPE noemt groene waterstof in de glastuinbouw vanaf 2050 als optie voor wanneer andere bronnen niet beschikbaar zijn. Inzet in een WKK lijkt dan niet logisch als significante bron voor de energievoorziening.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Zie hierboven. PBL heeft eerder aangegeven dat groene waterstof nog dermate schaars is (ook in 2030) dat het niet voor de hand ligt om dit te verbranden voor lagetemperatuurwarmteproductie. Ook in het langetermijnbeeld zal inzet van groene waterstof een hogere toegevoegde waarde hebben in de industrie, transportsector en gebouwde omgeving. Het fiche stelt ook gebruik blauwe waterstof toe, maar ook daar gelden dezelfde beperkingen. Verder is het de vraag of de projecten die nu afgewezen worden, anders wel toegelaten zouden zijn of dat de kwaliteit dermate ondermaats is dat zij hoe dan ook afgewezen zouden worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Bedrijven dienen zelf minimaal 60% in te leggen, dus dat wordt benut. Ook zijn er middelen beschikbaar op reguliere LNV-begroting, echter geen middelen voor de ophoging.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Indiener geeft aan dat een lening minder goed het risico verkleint om te investeren in innovatieve technieken. Vraag is of dit altijd zo blijft of dat met tijd de investering rendabel wordt (met name omdat het hier gaat om technieken met hoge TRL). Dan zou een lening kunnen worden terugbetaald.</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? Zie ook hierboven, bedrijven dienen minimaal 60% zelf te investeren.
<p>Financiële consequenties</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)? Het gevraagde bedrag is onderbouwd, vraag is wel waarom dit niet van reguliere LNV begroting kan als daar al middelen worden vrijgemaakt. Waarom is aanvulling nodig vanuit KF? • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? Kas is geen verplichtingen omdat er uit wordt gegaan van 15% uitval. Dit klinkt logisch.
<p>Link met normeren en beprijzen</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? Ja, alternatieven worden omschreven. Echter lijken sommige alternatieven op een gegeven moment wel mogelijk te zijn. Vraag is of langdurige ophoging dus nodig is. • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? Er wordt aangegeven dat de bestaande beprijzende maatregelen wel aanleiding geven om energie te besparen maar niet het risico wegnemen. Maar dit is bij de fase van innovatieve regelingen vaker, en wordt op een gegeven moment kleiner. Vraag is wanneer dit is en of de reguliere middelen dan niet voldoende zijn. • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? Het stadium van de beprijzende maatregelen wordt niet toegelicht, maar zal in de komende jaren in werking treden (soms gefaseerde opbouw).
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? Dit is niet in te schatten. • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. Het voorstel noemt een jaarlijkse CO₂ reductie van 5 kiloton. Dit is een indicatieve verwachting, omdat de CO₂ reductie samenhangt met het type projecten dat wordt aangevraagd binnen de regeling. Het PBL noemt deze verwachting plausibel. Het gaat om innovatieve projecten en het effect zal daarmee beperkt zijn op de emissies in 2030. Of additioneel budget bijdraagt aan CO₂-reductie op grote schaal is zeer de vraag zegt het PBL. • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? Er is weinig effect op stikstofuitstoot of biodiversiteit te verwachten. Indiener geeft aan dat de luchtkwaliteit wel zal verbeteren.
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. Nee, het is een bestaande en lopende regeling. De ophoging is niet zo hoog dat een nieuwe toets moet worden uitgevraagd.
<p> criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? Ja, de regeling loopt al.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er wordt gesproken over de toepassing van waterstof in landbouw, maar het is de vraag of er ook genoeg aanbod van waterstof zal zijn. Al het waterstof dat nu en in de komende jaren beschikbaar is zal waarschijnlijk naar de industrie, transportsector en gebouwde omgeving gaan.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Nee, het is regulier LNV beleid en toegezegd is de regeling open te houden tot 2030. Regeling zelf draagt wel bij aan energiebesparing en CO2-reductie.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Nee, uitbetaling na 2030 is alleen nog vanwege verplichtingen die vóór einde fonds worden aangegaan.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt ingegaan op de thema's van brede welvaart. Er worden twee verdelingsprincipes aangewezen en indiener geeft aan dat de maatregel capaciteit van arbeidskrachten zal vragen voor de installatie van technieken. Ook wordt ingegaan op de bijdrage van glastuinbouw aan de nationale werkgelegenheid. De maatregel draagt bij aan de verduurzaming van de glastuinbouwsector.

Overige aandachtspunten

- Het PBL noemt in haar reflectie dat de MEI-regeling zich zou moeten richten op projecten voor energiebesparing, en de focus minder moeten leggen op waterstofgebruik.

Opschaling technologische innovaties aandrijf technologieën luchtvaart

BEOORDELING FICHE	Opschaling technologische innovaties aandrijftechnologieën luchtvaart
VFO	
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Afwijzen. Innovatie in luchtvaart is inderdaad van groot belang (vanwege de grote opgave). Aandachtspunt is reflectie PBL van vorig jaar: te vroeg voor elektrisch en H2-gedreven vliegen. Dit wordt ook in de reflectie voor MJP 2025 bevestigd. Voorstel is om eerst de andere luchtvaartfiches voor brandstoffen en aandrijf technologieën uit te werken/voeren. Deze brandstoffen kunnen namelijk snel opgenomen worden in bestaande vliegtuigen. Verdere innovatie en uitrol van opschaling kan later opnieuw bezien worden.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <p>Ja, de maatregel draagt bij aan de verduurzaming van de luchtvaart.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? <p>De maatregel geeft aan waarom de middelen nodig zijn, maar geeft geen concrete doelen die ermee behaald moeten worden.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Dat wordt in het fiche niet onderbouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Er worden geen alternatieven voor financiering benoemd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Het fiche gaat hier niet op in.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Dat wordt uit het fiche niet duidelijk.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Er is geen PxQ-onderbouwing.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Deze is 1 op 1. Onduidelijk is of het CAPEX en/of OPEX betreft. Dus niet goed in te schatten.</p>	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Er worden wel parallelle noemringen en beprijzingen genoemd. Er wordt deels onderbouwd waarom subsidie nodig is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>Het betreft met name EU normering en beprijzing. Deze is in voldoende mate uitgewerkt.</p>	

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?
1,46 Mton vanaf 2030 structureel. Het is niet duidelijk of die reductie toe te rekenen is aan deze maatregel, of dat deze maatregel randvoorwaardelijk is. Het effect lijkt een overschatting en eerder toe te rekenen aan de bijmengverplichting e.d.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen?
Licht toe.

Nee, het lijkt een overschatting. Het PBL stelt dat het zeer onzeker is of de gegeven inschatting gerealiseerd wordt en bovendien kan het niet rechtstreeks worden toegerekend aan de voorgestelde subsidiegelden,

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze worden niet gegeven.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie?
Licht toe.

Er moet nog een staatssteuntoets gedaan worden. Niet duidelijk of maatregel onder de AGW kan.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
Dat wordt niet duidelijk uit het fiche. Onvoldoende informatie op dit vlak.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Er is contact met RVO over deze maatregel, maar die moet nog verder worden geconcretiseerd om risico's in beeld te krijgen.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Ja, onduidelijk of RVO de opdracht uit kan voeren en hoe de maatregel er precies uitziet.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Dat blijkt niet goed uit het fiche. Alleen andere maatregelen worden opgesomd. Er wordt niet beargumenteerd waarom de voorgenomen projecten niet in andere regelingen, zoals innovatieregelingen, mee kunnen doen.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

De verplichtingenreeks eindigt in 2030, maar het fiche geeft meermaals aan dat de maatregel gericht is op technieken die pas eind dit decennium beschikbaar komen. Daarmee lijkt de doorlooptijd van deze aandrijftechnologieën langer door te lopen dan dit fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Er wordt (op sommige punten summier) ingegaan op de gevraagde aspecten.

Overige aandachtspunten

- Maatregel is vorig jaar ook ingediend, met een claim van 800 mln.. PBL gaf toen in de reflectie aan dat de maatregel mogelijk te vroeg komt en niet goed onder het fonds past. Verder is er weinig vliegtuigmaakindustrie in Nederland.
- Maatregel hangt samen met laad- en tankinfra voor nieuwe aandrijftechnologieën voor luchtvaart. Die claim voor MJP 2025 is eveneens afgewezen.

Perceel 5 – Verduurzaming industrie en innovatie MKB

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: NIKI 2^e tranche	
	PERCEEL: VI-MKB	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
Beoordeling voorwaarde MJP 2024:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Voor elke ton CO₂-reductie waar een bedrijf binnen de NIKI subsidie voor krijgt, wordt gezorgd dat een equivalente ton aan dispensatierechten niet meer beschikbaar is voor andere activiteiten, waardoor deze niet meer verhandelbaar zijn (<u>voldoet nog niet</u>); 2. Er wordt onderzocht of het nodig is om een minimale CO₂-reductiedrempel in te stellen (<u>voldaan</u>); 3. In de regeling wordt de voorwaarde opgenomen van een verplicht klimaatplan gericht op klimaatneutraliteit in 2050 met concrete tussendoelstellingen (<u>voldaan</u>); 4. In de regeling wordt de voorwaarde opgenomen dat om voor subsidie in aanmerking te komen de activiteiten in NL door een industriële onderneming worden uitgevoerd (<u>voldaan</u>); 5. Zodra de activiteiten niet meer in NL (kunnen) worden uitgevoerd is de subsidie niet meer beschikbaar voor de betreffende industriële onderneming en wordt de subsidie zo nodig teruggevorderd (<u>voldaan</u>). 		
Voorwaarde reservering MJP 2026: voorwaarde (1) uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd.		
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> In het MJP 2024 is toegelicht dat reeds was voldaan aan voorwaarde 2-5, maar nog niet aan voorwaarde 1. Met deze voorwaarde wordt geborgd dat subsidie uit de NIKI tot additionele CO₂-reductie ten opzichte van de CO₂-heffing leidt door de beschikbare dispensatierechten van de subsidie-ontvanger te verminderen. Vorig jaar is geconstateerd dat over deze voorwaarde met maatwerkbedrijven afspraken kunnen worden gemaakt via de maatwerkaanpak, maar met andere bedrijven niet vanwege juridische en uitvoeringstechnische redenen. De Europese Commissie heeft echter geoordeeld dat het opnemen van een dergelijke voorwaarde voor maatwerkbedrijven in een generiek subsidie instrument discriminatoir is en in strijd met de staatsteunregels. Op het moment van publicatie van het MJP 2025 worden de mogelijkheden om de additionaliteit te borgen opnieuw bezien en daarom blijft voorwaarde (1) gehandhaafd. In het najaar van 2024 zal hierover besluitvorming plaatsvinden en kan de tweede tranche van middelen voor de NIKI van 300 mln. worden overgeheveld als aan de voorwaarde is voldaan. Overheveling gebeurt zoveel mogelijk bij reguliere besluitvormingsmomenten. Indien nodig kan besloten worden de middelen eerder dan bij VJN 2025 over te hevelen. Tot slot is het goed om te vermelden dat middels het voldoen aan voorwaarde 3 uit het MJP 2024 invulling is gegeven aan de motie Kröger en Thijssen.²⁵ In de NIKI-regeling wordt opgenomen dat de aanvraag voor subsidie een omschrijving bevat hoe het NIKI project past binnen de investeringsagenda en vervolgstappen van aanvrager die leiden tot CO₂-neutrale bedrijfsvoering in 2050, inclusief de te zetten vervolgstappen die de aanvrager na afloop van het NIKI-project zet. Indien de aanvrager een dergelijk plan niet verstrekt bij aanvraag en het plan niet voldoet aan de gestelde voorwaarden zal de NIKI-aanvraag afgewezen worden.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel is bedoeld om de opschaling van innovatieve CO₂-reducerende technieken in de industrie te stimuleren.</p>		

⁴ Kamerstukken II 2022-2023, 36 274 nr. 59.

Criterion 2. Doeltreffendheid

- Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe.

Ja. Uitgangspunt is dat de projecten tot CO₂-reductie in 2030 moeten leiden. Toekenning van middelen vindt plaats gebaseerd op EUR/CO₂-reductie, waardoor het project dat het meest efficiënt broeikasgassen reduceert als eerste beschikt wordt. PBL

merkt op dat de subsidie maximaal 60% van de onrendabele top dekt en dat investeringen daarmee nog niet aantrekkelijk zijn in bedrijfseconomisch perspectief. Dit is echter verouderde informatie, de huidige versie van de regeling die is besproken met de EC in het kader van de staatssteunprocedure leidt tot een dekking van 100% van de onrendabele top. Ook stelt PBL dat de voorwaarde dat dispensatierechten voor de met de subsidie behaalde CO₂-reductie moeten worden ingeleverd de regeling minder aantrekkelijk maakt. Maar PBL merkt ook op dat de voorwaarden voor de regeling lijken op die van het Europese Innovatiefonds en dat dit fonds ruim overtekend wordt. De voorwaarde m.b.t. de dispensatierechten is daarnaast bedoeld om te borgen dat de inzet van middelen tot additionele CO₂-reductie ten opzichte van de CO₂-heffing leidt.

Criterion 3. Doelmatigheid

Efficiënt gebruik van middelen

- Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen?

Ja. Toekenning van middelen vindt plaats gebaseerd op EUR/CO₂-reductie, waardoor het project dat het meest efficiënt broeikasgassen reduceert als eerste beschikt wordt. PBL adviseert om te onderzoeken of bedrijven die een grote subsidieaanvraag doen kunnen worden verplicht om een concreet plan te overleggen op welke manier het bedrijf verwacht te komen tot nulemissie in 2050 of eerder. Dit was reeds een voorwaarde voor de toekenning van de eerste middelen voor de NIKI-regeling in het MJP 2024. Hieraan is voldaan door in de NIKI-regeling op te nemen dat de aanvraag voor subsidie een omschrijving moet bevatten hoe het NIKI project past binnen de investeringsagenda en vervolgstappen van aanvrager die leiden tot CO₂-neutrale bedrijfsvoering in 2050, inclusief de te zetten vervolgstappen die de aanvrager na afloop van het NIKI-project zet.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

De subsidie is alleen bedoeld voor het onrendabele deel van de investering. Het project als geheel moet privaat gefinancierd worden. Projecten die financieel niet voldoende haalbaar zijn, dus bijvoorbeeld als private investeerders nog niet voldoende in zicht zijn zullen worden afgewezen. Mogelijkheden voor benutting van EU-gelden of Invest-NL zijn niet toegelicht in het fiche.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Dit is niet toegelicht in het fiche. PBL merkt op dat bedrijven zelf een berekening van de onrendabele top aanleveren en dat het voor de overheid lastig is om te constateren als er sprake is van overschatting omdat de overheid een informatieachterstand heeft ten opzichte van het bedrijf. Er is echter hoe dan ook informatie van het bedrijf zelf nodig. RVO heeft uitgebreide ervaring met het toetsen van aanvragen.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Ja. De subsidie is alleen bedoeld voor het onrendabele deel van de investering. Projecten die financieel niet voldoende haalbaar zijn, bijvoorbeeld als private investeerders nog niet voldoende in zicht zijn, zullen worden afgewezen.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

In het fiche voor het MJP 2024 is dit voldoende onderbouwd, in het fiche voor het MJP 2025 niet. In het fiche voor het MJP 2024 is onderbouwd dat het gaat om projecten die een relatief grote investeringssteun nodig hebben van minimaal 50 en maximaal 250 mln. De interesse in de

<p>regeling is bepaald op basis van uitvoerige gesprekken met grote industriële bedrijven en er is een lijst van projecten bij RVO die in aanmerking komen voor de regeling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja.</p>
<p>Link met normeren en beprijzen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Ja. Een mogelijk alternatief is om nog verder te normeren en te beprijzen, maar dit zou de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie schaden en leiden tot verplaatsing van productie en CO2-uitstoot naar andere landen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>Het ETS en de nationale CO2-heffing zorgen voor de beprijzing van CO2-uitstoot hetgeen bijdraagt aan het rendabel maken van CO2-reducerende technieken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>Dit is niet toegelicht in het fiche.</p>
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>In het fiche wordt uitgegaan van 1,625 Mton structurele CO2-reductie per jaar vanaf 2030 met het gevraagde subsidiebudget van 1.000 mln.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>Het PBL schat in dat de NIKI bij een budget van € 1.000 mln. kan leiden tot maximaal 1 megaton reductie in 2030. De inschattingen worden dan ook als 'niet plausibel' beoordeelt. Het is daarnaast niet te beoordelen doordat het effect afhankelijk is van de nog in te dienen aanvragen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>De NIKI draagt aan het vestigen van nieuwe, circulaire productieprocessen en de grondstoffentransitie.</p>
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>De NIKI is in pre-notificatie bij de Europese Commissie, waarbij in het proces afgelopen zomer belangrijke mijlpalen zijn behaald. Belangrijk is dat het instrument voldoende stimulerend is, maar er geen oversubsidiëring plaatsvindt. Het werk aan de hiervoor benodigde rekenmethodiek is in de afrondende fase.</p>
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>De staatssteunprocedure bij de Europese Commissie is nog niet afgerond. Naar verwachting kan de regeling op zijn vroegst in april 2024 voor het eerst open.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is er al contact met de uitvoerder? <p>Ja. De regeling zal worden uitgevoerd door RVO. Op dit moment wordt de uitvoering al zo ver als mogelijk ingericht.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Er zijn geen andere risico's t.a.v. de uitvoering benoemd in het fiche. Op gestelde momenten voert RVO een uitvoeringstoets uit, waarbij eventuele risico's of openstaande vragen worden geïdentificeerd.</p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

De NIKI is bedoeld voor projecten die niet voldoende subsidie kunnen krijgen uit bestaande regelingen zoals de SDE++, VEKI en DEI+, bijvoorbeeld doordat ze te uniek zijn en door de schaalgrootte.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja. Er wordt nog uitgegaan van beperkte kasuitgaven in 2031, maar na 2030 ontstaan geen nieuwe verplichtingen meer.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche.

Overige aandachtspunten

- TNO ondersteunt de beoordeling voor een reservering, omdat de maatwerkafspraken nog moeten worden gemaakt. Verder merkt TNO op dat in de regeling aandacht geschonken zou kunnen worden aan de herkomst van biobased grondstoffen en duurzaamheidscriteria die recht doen aan klimaatrechtvaardigheid. Indiener wordt geadviseerd de adviezen van TNO en het PBL mee te nemen bij de verdere uitwerking.

Uitvoeringskosten maatwerkeraanpak AVI's

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: Uitvoeringskosten maatwerkeraanpak AVI's
	PERCEEL: VI-MKB <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarde MJP 2025:</p> <p>1. De beleidsvisie AVI's, waarover de Kamer volgens de planning in april per brief wordt ingelicht, gaat tijdig uit en is voldoende concreet mbt het afbouwen van de afvalverbrandingscapaciteit (<u>voldoet nog niet</u>).</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het betreft een beperkte extra beleidsmatige inzet van maximaal vier fte die nodig is bij I&W om de maatwerkeraanpak voor AVI's uit te kunnen voeren. Het fiche was onvoldoende uitgewerkt om de middelen toe te kennen, maar gezien het belang van de maatwerkeraanpak voor AVI's is in overleg met fondsbeheer een aanvullend plan van aanpak opgesteld waarin het voorstel verder is uitgewerkt. Het is voor de fondsbeheerder niet mogelijk om te beoordelen aan de hand van de criteria of er geen andere oplossingen zijn zoals herprioritering binnen het departement. Zo zijn bij de start van het Klimaatfonds reeds middelen toegekend voor ambtelijk personeel. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming bij Voorjaarsnota 2024 is besloten deze maatregel toe te kennen en op te nemen in het MJP 2025. De middelen zullen zodra aan de voorwaarde is voldaan bij een eerstvolgend regulier overhevelingsmoment worden overgeheveld.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De uitvoeringskosten zijn nodig om de maatwerkeraanpak voor AVI's uit te kunnen voeren. Met de maatwerkeraanpak worden investeringen in CO2-reducerende en circulaire technieken bij AVI's gestimuleerd.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, naar verwachting zal met de betreffende activiteiten bijgedragen worden aan de totstandkoming van maatwerkafspraken met AVI's.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja. Het betreft een beperkte extra inzet bij IenW. Het is aannemelijk dat deze extra inzet noodzakelijk is om goede maatwerkafspraken te kunnen maken met AVI's.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Ja. De benodigde personele inzet is in het fiche voldoende gespecificeerd, de precieze activiteiten die deze medewerkers gaan uitvoeren echter niet. In overleg met fondsbeheer is een aanvullend plan van aanpak opgesteld. Hierin zijn de activiteiten voldoende gespecificeerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja, de kasreeks is gelijk aan de verplichtingen. Het gaat om personele kosten dus dit is reëel.</p>	
Link met normeren en prijzen	

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Volgens de planning wordt de Kamer in april per brief geïnformeerd over de beleidsvisie t.o.v. AVI's. Doelmatige inzet van uitvoeringsmiddelen ten behoeve van de totstandkoming van maatwerkafspraken met AVI's is afhankelijk van voldoende sturing door de overheid op het afbouwen van de totale afvalverbrandingscapaciteit. Anders zullen AVI's mogelijk onvoldoende prikkel ervaren om in het kader van de maatwerkafspraken te maken over sluiting van bedrijfsonderdelen. Voorwaarde voor toekenning van de uitvoeringsmiddelen is daarom dat de betreffende kamerbrief op tijd uit gaat en voldoende concreet is m.b.t. het afbouwen van de afvalverbrandingscapaciteit.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. De maatregel is nodig voor de uitvoering van de maatwerkafspraken voor AVI's, maar leidt op zichzelf niet tot CO₂-reductie.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. PBL gaat niet in op de verwachte CO₂-reductie van deze maatregel, maar gaat alleen in op de verwachte CO₂-reductie van de maatwerksubsidies voor AVI's.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, de voorbereidingen zijn al begonnen en het is aannemelijk dat er vanaf 2024 kan worden gestart met de betreffende werkzaamheden.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Het betreft een beleidsmatige inzet bij het ministerie van IenW, dus deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn geen andere risico's t.a.v. de uitvoering gesignaleerd.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Dit is niet te beoordelen. Het betreft uitvoeringskosten voor maatregelen die additioneel zijn t.o.v. het bestaande beleid, maar het is voor de fondsbeheerder niet mogelijk om te beoordelen of er geen andere oplossingen zijn voor het dekken van deze kosten zoals herprioritering binnen het departement.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja. Het betreft een tijdelijke extra inzet van 4 fte. In het aanvullende plan van aanpak dat in overleg met fondsbeheer is opgesteld, is uitgewerkt hoe voorkomen wordt dat deze tijdelijke inzet tot een structureel grotere formatie leidt. Er zullen vaste contracten verstrekt worden voor deze plekken, maar de betreffende medewerkers zullen na afloop van de maatwerkaanpak elders in de organisatie worden ondergebracht bij plekken die vrijkomen door natuurlijk verloop. Gezien de beperkte omvang van de extra inzet is het reëel dat dit op deze wijze kan worden opgelost.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

Deze vragen zijn niet van toepassing op deze maatregel.

Overige aandachtspunten

-

Maatwerkfinanciering (uit reservering eventuele maatwerksubsidies)

FORMAT BEOORDELING	TITEL MAATREGEL: maatwerksubsidies	
FICHE	PERCEEL: VI-MKB	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een uitgewerkt voorstel voor een maatwerksubsidie (<u>voldoet nog niet</u>); 2. Voor elke ton CO₂-reductie waar een bedrijf uit deze middelen subsidie voor krijgt, wordt gezorgd dat een equivalente ton aan dispensatierechten niet meer beschikbaar is voor andere activiteiten, waardoor deze dus ook niet meer verhandelbaar zijn (<u>voldoet nog niet</u>). <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u> Voorwaarde (2) blijft gehandhaafd en voorwaarde (1) uit het MJP 2024 wordt vervangen door:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Middelen kunnen worden toegekend onder voorwaarde van één of meerdere getekende JLoI's en uitgewerkte voorstellen voor maatwerksubsidie die volgens het in het fiche beschreven proces met FIN en fondsbeheer worden afgestemd. Overheveling gebeurt op basis van de getekende JLoI en zoveel mogelijk in het normale begrotingsproces (<u>voldoet nog niet</u>); <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Middelen kunnen eerder dan bij VJN 2025 worden overgeheveld, zoveel mogelijk bij reguliere besluitvormingsmomenten, indien voor dat deel aan de voorwaarden is voldaan. Beoordeling van voorwaarden gebeurt per maatwerkafpraak, dus zodra er een getekende JLoI en een uitgewerkt voorstel voor maatwerksubsidie is, wordt het proces doorlopen ter beoordeling van voorwaarden. Om deze reden staan de voorwaarden voor deze maatregel op "voldoet nog niet".</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel is bedoeld om investeringen in CO₂-reductie in de industrie te versnellen.</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja. Het voorstel is om indien nodig maatwerksubsidies toe te kennen aan de grootste industriële uitstoters om additionele reductie ten opzichte van de CO₂-heffing mogelijk te maken. Gezien het feit dat investeringen in de hiervoor benodigde projecten naar verwachting nog onrendabele delen kennen en het om aanzienlijke additionele CO₂-reductie kan gaan, is dit naar verwachting een doeltreffende aanpak.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja. Zoals PBL ook opmerkt, hangt de doelmatigheid van de besteding van deze middelen sterk samen met waar deze aan toegewezen worden. Maatwerksubsidie wordt daarom alleen verstrekt in het kader van een bredere maatwerkeraanpak waarbij de projecten van de bedrijven en de onderliggende business case uitvoerig worden geanalyseerd. Hierbij wordt onderzocht hoeveel maatwerksubsidie eventueel noodzakelijk is om de projecten mogelijk te maken en of de maatregel tot additionele CO₂-reductie leidt ten opzichte van de CO₂-heffing.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Mogelijkheden voor benutting van middelen van de EU of Invest-NL worden niet toegelicht. De maatregel gaat uit van private cofinanciering. Een eventuele maatwerksubsidie is bedoeld als bijdrage om de business case van het betreffende project rond te krijgen en daarmee de financiering van het project mogelijk te maken voor het bedrijf.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. 		

Dit wordt niet goed toegelicht. In het fiche wordt de term maatwerksubsidie of maatwerkfinanciering gehanteerd. Ook staat er dat een maatwerksubsidie zowel gericht kan zijn op de CAPEX als op de OPEX van de investering, maar de verschillende mogelijkheden om dit te instrumenteren worden verder niet toegelicht.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

De maatregel is bedoeld om extra private investeringen mogelijk te maken. Zoals hierboven ook toegelicht wordt de business case van het project uitgebreid geanalyseerd om te bepalen hoeveel maatwerksubsidie eventueel nodig is om het betreffende project mogelijk te maken.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Alleen de verplichtingenruimte wordt opgevraagd, de kasreeks staat op PM. Begrijpelijk omdat er nog geen uitgewerkte voorstellen voor maatwerksubsidie beschikbaar zijn in afwachting van getekende JLOI's.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Dit wordt niet toegelicht. Een mogelijk alternatief is een verdere aanscherping van de beprijzingsinstrumenten.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Het grootste deel van de CO₂-reductie bij de maatwerkbedrijven wordt via beprijzing geregeld. Alleen CO₂-reductie die additioneel is aan wat op grond van de EU-ETS benchmarks en de CO₂-heffing wordt verwacht, komt voor subsidie in aanmerking. In plaats hiervan zou ook de beprijzing nog verder kunnen worden aangescherpt, maar dit zou het concurrentievermogen schaden.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Er wordt 229,6 mln. gevraagd uit de reservering voor ophoging van het perceel om het budget voor de maatwerksubsidies te verhogen. De middelen uit de reservering voor ophoging van het perceel zijn onder voorwaarde van een ophoging en verlenging van de CO₂-heffing waar eerder toe is besloten. De planning is erop gericht om dit in het Belastingplan 2025 te regelen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

De maatwerkafspraken met de top 15 grootste uitstoters (Avi's gaan apart) moeten 3,5 Mton extra CO₂-reductie realiseren. Bedrijven buiten de Top 20 nog eens 0,5 Mton. 4 Mton gedeeld door het gevraagde subsidiebudget van 979,6 mln. is de beoogde structurele CO₂-reductie per jaar. Er is geen informatie over de beoogde energiebesparing opgenomen.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Ja. De additionele CO₂-reductie per maatwerkbedrijf is in potentie aanzienlijk. Hierdoor is het mogelijk om de doelstelling te halen ook als niet met alle bedrijven in de doelgroep een maatwerkafpraak kan worden gemaakt. PBL geeft aan dat het fiche een jaarlijkse structurele CO₂-reductie van 14,5 Mton structureel vanaf 2030 noemt en concludeert dat dit niet plausibel is omdat een groot deel hiervan ook met reeds bestaande subsidie-instrumenten wordt gerealiseerd. Echter wordt in het fiche ook aangegeven dat met de maatwerkafpak een extra CO₂-reductie wordt beoogd van 3,5 Mton en dat de maatwerksubsidies alleen bedoeld zijn voor additionele CO₂-reductie ten opzichte van de CO₂-heffing. Bij de beoordeling van voorstellen voor maatwerksubsidies zal hier ook op worden toegezien.

<ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>In het fiche wordt toegelicht dat de maatwerkaanpak primair gericht is op CO2-reductie maar ook nadrukkelijk naar verbetering van de leefomgeving en met name stikstofreductie kijkt. Er is geen kwantitatieve informatie opgenomen.</p>
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>Maatwerksubsidie vergt in alle gevallen een staatssteuntoets. Over de exacte voorwaarden en relevante staatssteunkaders worden gesprekken met de Europese Commissie (EC) gevoerd. Om te voldoen aan de staatssteuneisen van de EC moet een call for proposals worden opgezet waaraan bepaalde voorwaarden moeten worden verbonden.</p>
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>Ja. Maatwerkafspraken zijn de derde stap in het maatwerkproces nadat eerst een Expression of Principles (EoP) en een Joint Letter of Intent (JLOI) zijn getekend. Een maatwerk subsidiebeschikking kan één van de maatwerkafspraken zijn die met een bedrijf worden gesloten. De doelstelling is om 10 JLOI's te tekenen in 2024. Hierna kan indien nodig snel een maatwerk subsidiebeschikking worden gemaakt. <ul style="list-style-type: none"> Is er al contact met de uitvoerder? <p>Deze vraag wordt niet expliciet beantwoord in het fiche. De aanpak veronderstelt een inzet van met name het departement en RVO. Er wordt toegelicht dat de business cases en financiële modellen uitgebreid geanalyseerd worden en dat hierbij indien gebruik wordt gemaakt van externe expertise. Ook worden de plannen voorgelegd aan de externe adviescommissie maatwerkaanpak die reeds van start is gegaan. Bij het uitzetten van de call for proposals en het maken van de subsidiebeschikking kan ook inzet van het departement en RVO worden verondersteld. <ul style="list-style-type: none"> Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Zoals toegelicht bij de staatssteuntoets lopen de gesprekken met de EC nog over de precieze voorwaarden, hetgeen ook gevolgen kan hebben voor de uitvoering.</p> </p></p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Ja. De maatwerkaanpak is expliciet ontwikkeld als een instrument om in aanvulling op de brede beleidsmix voor verduurzaming van de industrie additionele CO2-reductie te faciliteren voor individuele bedrijven. Dit kan door inzet van financiële en niet-financiële instrumenten. Bij de eventuele verstrekking van een maatwerksubsidie wordt gezien of het bedrijf de maatregel niet zelf kan financieren en of er geen andere subsidie-instrumenten voor beschikbaar zijn zoals de SDE++ of de NIKI.</p>
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p> <ul style="list-style-type: none"> Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <p>Deze vraag wordt in het fiche niet expliciet beantwoord. De inzet is erop gericht dat met de meeste bedrijven in 2024 een JLOI wordt getekend. Uitbetaling na 2030 is eventueel mogelijk, maar er is geen reden om aan te nemen dat er een structurele budgettaire doorwerking uit zal gaan van de maatwerkafspraken.</p>
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p> <ul style="list-style-type: none"> Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? <p>De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche.</p>
<p>Overige aandachtspunten</p> <ul style="list-style-type: none">

Intensivering DEI+ (uit reservering ophoging perceel, titel voorheen DEI-XL)

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: Intensivering DEI+ (uit reservering ophoging perceel, titel voorheen DEI-XL)
	PERCEEL: VI-MKB <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het vaststellen van de doelstelling van maatwerkafspraken op 3,5 Mton extra CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van de CO₂-heffing (<u>voldaan</u>); 2. Het vastleggen dat bij maatwerkafspraken de dispensatierechten voor de afgesproken additionele CO₂-reductie niet meer beschikbaar zijn (<u>voldaan</u>); 3. Het ophogen van tarief CO₂-heffing per 1-1-2025 passend bij de opgave uit het Coalitieakkoord van 4 Mton (op basis van tariefstudie PBL) (<u>niet voldaan</u>); 4. Het verlengen van de CO₂-heffing industrie tot en met 2032 (prijspad op basis van PBL studie) (<u>voldaan</u>); 5. De ophoging van de minimum CO₂-prijs voor de elektriciteitssector en industrie op basis van tariefstudies (<u>vervallen</u>). <p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2025:</u> voorwaarde 3 uit het MJP 2024 blijft gehandhaafd en wordt hernummerd naar voorwaarde 1 en voorwaarde 5 uit het MJP 2025 komt te vervallen. De volgende voorwaarde wordt toegevoegd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Het gebruik van de DEI-XL zal worden gemonitord. Indien blijkt dat hier niet genoeg kansrijke projecten voor in beeld zijn zullen de middelen terugvloeien naar het Klimaatfonds (<u>voldoet nog niet</u>). <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u> de voorwaarden uit het MJP 2025 worden gehandhaafd.</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> De probleemanalyse en uitwerking van het voorstel zijn voldoende om een deel van de gevraagde middelen op te nemen. Door het in de huidige openstelling van de DEI+ reeds verhoogde maximale subsidiebedrag kunnen demonstratieprojecten op industriële schaal mogelijk worden gemaakt waarvoor het financieel risico anders te groot zou zijn. Het gaat hierbij om technieken die tot substantiële CO₂-reductie leiden en het bevordert bredere marktintroductie van deze technieken in de industrie. Aan PBL is gevraagd of zij voldoende aanvragen en additioneel reductiepotentieel voor deze regeling verwachten. Positief advies van PBL op dit punt was in de conceptbeoordeling voor PBL tevens geformuleerd als voorwaarde voor toekenning van de middelen. PBL laat zich hier in hun reflectie niet expliciet over uit en geeft aan dat er meerdere voorstellen voor intensivering van de DEI+ zijn ingediend die in samenhang bekeken zouden moeten worden. Fondsbeheer heeft om deze reden aanvullende informatie opgevraagd over de verwachte vraag naar de DEI+ en naar de voorstellen voor uitbreiding van de DEI+. Hieruit blijkt dat er voldoende projecten in beeld zijn die voor het in de huidige openstelling van de DEI+ reeds verhoogde maximale subsidiebedrag in aanmerking zouden kunnen komen. De overige voorstellen voor intensivering van de DEI+ betreffen uitbreidingen van de DEI+ voor specifieke technieken waar ook voldoende vraag naar wordt verwacht en niet overlappen met de generieke DEI+. De voorwaarde uit de conceptbeoordeling is daarom vervangen door de voorwaarde dat het gebruik van de DEI+ zal worden gemonitord en indien blijkt dat hier niet genoeg kansrijke projecten voor in beeld zijn de middelen zullen terugvloeien naar het Klimaatfonds. Onder deze voorwaarde wordt de helft van de gevraagde middelen toegekend en de rest gereserveerd voor het MJP 2026. In het Hoofdlijnenakkoord²⁸ is echter afgesproken dat de door het vorige kabinet aangekondigde ophoging van de CO₂-heffing niet wordt doorgezet. Daarom kan niet worden voldaan aan voorwaarde 3. In augustus is politiek besloten om in het voorjaar te besluiten over een alternatief voor voorwaarde 3 maar desondanks voor de DEI+ vast € 88 mln. over te hevelen om vertraging met de verduurzaming van de industrie te voorkomen. De ophoging van de minimum CO₂-prijs was opgenomen in het Belastingplan 2024 maar is niet aangenomen door de Eerste Kamer. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming in het voorjaar is besloten om het voorstel niet opnieuw in te dienen en de betreffende voorwaarde te laten vervallen. Voorwaarde 4 aangaande het verlengen van de CO₂-heffing industrie tot en met 2032 is reeds aan voldaan. De huidige wet voorziet in het doorlopen van de heffing tot 2039.</p>	

 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De voorgestelde maatregel beoogt een concrete en versnelde introductie van investeringen in de voor realisatie van het klimaatplan benodigde productiemiddelen om de industrie te verduurzamen. Er moet sprake zijn van een substantiële reductie van CO₂-uitstoot. Dit wordt door RVO beoordeeld bij de aanvraag.</p>
 criterium 2. Doeltreffendheid
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja. De DEI+ stimuleert investeringen in technologieën die voor doorbraken kunnen zorgen in de reductie van CO₂-uitstoot. Door de DEI+ kunnen innovatieve technologieën worden doorontwikkeld hetgeen leidt tot kostprijzdaling en bijdraagt aan bredere marktintroductie van deze technologieën.</p>
 criterium 3. Doelmatigheid
 Efficiënt gebruik van middelen
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Er is onderbouwd dat het om projecten gaat waar bedrijven zelf niet in zouden investeren omdat het financiële risico te groot is en die tot substantiële CO₂-reductie leiden. Daarmee wordt bijgedragen aan doorontwikkeling en kostprijzdaling van deze technologieën. Er is gekozen voor een first come first serve systematiek, dus er wordt niet geselecteerd op de meest kansrijke projecten zoals bij een tender.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja. De DEI+ levert slechts een bijdrage aan de investeringskosten van een project. Een groot deel van de investeringskosten moet privaat worden gefinancierd. Hierbij kan soms ook gebruik worden gemaakt van financieringsmogelijkheden van Invest-NL of van andere subsidies zolang de staatssteungrenzen daardoor niet worden overschreden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Alternatieven als een lening of <i>contract for difference</i> worden niet goed toegelicht. In het fiche is wel onderbouwd dat het hier om CAPEX en niet om OPEX gaat, waardoor een <i>contract for difference</i> waarschijnlijk geen uitkomst biedt. Ook wordt toegelicht dat de investeringskosten voor de betreffende technologieën nog relatief hoog zijn, waardoor een lening ook niet passend lijkt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Er is onderbouwd dat het om projecten gaat waar bedrijven zelf niet in zouden investeren omdat het financiële risico te groot is en die tot substantiële CO₂-reductie leiden. De CO₂-reductie wordt beoordeeld door RVO ten opzichte van een benchmark. Hierdoor lijkt het risico op verdringing van private investeringen gering.</p>
 Financiële consequenties
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>Deels. Onderbouwd is dat de DEI+ een goed lopende regeling is die steeds overtekend is en dat er projecten bekend zijn bij RVO die in aanmerking komen voor het in de huidige openstelling van de DEI+ reeds verhoogde maximale subsidiebedrag. Hiermee is de omvang van het gevraagde budget echter niet volledig onderbouwd. Fondsbeheer heeft om deze reden aanvullende informatie opgevraagd over de verwachte vraag naar de DEI+. Hieruit blijkt dat er voldoende projecten in beeld zijn die voor het verhoogde maximale subsidiebedrag van de DEI+ in aanmerking zouden kunnen komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja.
Link met normeren en beprijzen
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Het gaat om innovatieve technologie (TLR 8-9) die nog niet of onvoldoende bewezen is en daardoor een hoog risico geeft. Hierdoor is normering en beprijzing nog minder effectief.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>ETS en de nationale CO₂-heffing zorgen voor de beprijzing van fossiele CO₂-emissie en zorgen voor versnelde marktintroductie van innovatieve technologieën in de industrie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>De doelmatigheid hangt mede af van verlenging van de CO₂-heffing, de ophoging van de CO₂-heffing per 1 januari 2025 passend bij de opgave uit het Coalitieakkoord van 4 Mton en van de ophoging van de CO₂-minimumprijs. De planning is dat deze maatregelen worden opgenomen in het Belastingplan 2025. Voorwaarde voor overboeking van de middelen is daarom dat deze maatregelen worden aangenomen door het parlement.</p>
Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>Er wordt een reductie van 3 kton CO₂ structureel verwacht per miljoen euro subsidie. Er is geen informatie aangeleverd over de energiebesparing.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>De verwachte reductie is afgeleid uit de bestaande DEI+-regeling, maar de daadwerkelijke reductie is afhankelijk van hoeveel projecten uiteindelijk subsidie krijgen. PBL oordeelt dat de inschattingen niet te valideren zijn omdat dit sterk afhangt van wat voor aanvragen worden ingediend. Het betreft echter een intensivering van de DEI+ en de verwachte CO₂-reductie is gebaseerd op de huidige resultaten van de DEI+. Nieuwe aanvragen worden beoordeeld aan de hand van een benchmark die op basis van de huidige resultaten is opgesteld.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>Er is een beperkte stikstofreductie door vervanging van gasverbranding door elektrificatie, waar de DEI+ deels op gericht is.</p>
Staatssteuntoets
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>De DEI+ is al open en heeft al een staatssteuntoets doorstaan.</p>
 criterium 4. Uitvoerbaarheid
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>Ja, RVO voert de regeling uit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is er al contact met de uitvoerder? <p>Ja, zie hierboven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Geen andere risico's benoemd.</p>
 criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>Ja. Door het in de huidige openstelling van de DEI+ reeds verhoogde maximale subsidiebedrag kunnen demonstratieprojecten op industriële schaal mogelijk worden gemaakt waarvoor het financieel risico anders te groot zou zijn. Uit inventarisatie van RVO (uitgevoerd voor de NIKI en het Europese Innovation Fund) is een reeks projecten naar voren gekomen die voor het hogere maximale subsidiebedrag in aanmerking zouden kunnen komen. Fondsbeheer heeft hier</p>

aanvullende informatie over uitgevraagd. Hieruit blijkt dat er inderdaad voldoende kansrijke projecten in beeld zijn om een deel van de middelen toe te kennen.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, de middelen worden gevraagd voor de openstelling van de regeling vanaf 2025 tot en met 2030.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche, behalve bij de gevolgen voor het energiesysteem en energievoorziening. Daar is aangegeven dat dit niet van toepassing is.

Overige aandachtspunten

- De oorspronkelijke titel van de maatregel heet DEI-XL, in het MJP wordt deze maatregel opgenomen als intensivering DEI+, omdat dit de feitelijke weergave betreft.

Maatwerksubsidies AVI's

FORMAT BEOORDELING	TITEL MAATREGEL: maatwerksubsidies AVI's
FICHE	PERCEEL: VI-MKB <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een uitgewerkt voorstel voor een maatwerksubsidie voor een AVI (<u>voldoet nog niet</u>); 2. Voldoende voortgang met het ophogen van de CO₂-heffing voor AVI's (<u>voldoet nog niet</u>); 3. Voor elke ton CO₂-reductie waar een bedrijf uit deze middelen subsidie voor krijgt, wordt gezorgd dat een equivalente ton aan dispensatierechten niet meer beschikbaar is voor andere activiteiten, waardoor deze niet meer verhandelbaar zijn (<u>voldoet nog niet</u>). <p><u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u> Voorwaarde 2 en 3 blijven gehandhaafd en voorwaarde 1 uit het MJP 2024 wordt vervangen door:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Middelen kunnen worden toegekend onder voorwaarde van één of meerdere getekende JLoI's en uitgewerkte voorstellen voor maatwerksubsidie voor een AVI die volgens het in het fiche beschreven proces met FIN en fondsbeheer worden afgestemd (<u>voldoet nog niet</u>). <p><u>Toelichting beoordeling:</u> De eerste getekende JLoI's met AVI's worden pas begin 2025 verwacht. Middelen worden gereserveerd voor het MJP 2026 en kunnen dan worden toegekend op basis van één of meerdere getekende JLoI's en uitgewerkte voorstellen voor maatwerksubsidie voor een AVI die volgens het in het fiche beschreven proces met FIN en fondsbeheer worden afgestemd. Middelen kunnen eerder dan bij VJN 2025 worden overgeheveld, zoveel mogelijk bij reguliere besluitvormingsmomenten, indien voor dat deel aan de voorwaarden is voldaan. Beoordeling van voorwaarden gebeurt per maatwerkafpraak, dus zodra er een getekende JLoI en een uitgewerkt voorstel voor maatwerksubsidie is, wordt het proces doorlopen ter beoordeling van voorwaarden. Om deze reden staan de voorwaarden 1 en 3 voor deze maatregel op "voldoet nog niet".</p>	
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel is bedoeld om investeringen in CO₂-reducerende en circulaire technieken bij afvalverbrandingsinstallaties (AVI's) te versnellen. Bij investeringen in bijvoorbeeld recycling en hergebruik van afval wordt bijgedragen aan een besparing van het primaire grondstofgebruik.</p>	
 criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Dit is nog niet goed te beoordelen. Het voorstel is om indien nodig maatwerksubsidies toe te kennen in eerste instantie aan de vier grootste afvalverbrandingsinstallaties om bovenwettelijke CO₂-reductie mogelijk te maken. Hierbij kan het gaan om CO₂-reducerende en circulaire technieken. Het is nodig om eerst scherper in beeld te hebben wat voor projecten eventueel in aanmerking komen voor subsidie om te kunnen bepalen hoeveel bovenwettelijke CO₂-reductie hiermee gerealiseerd kan worden.</p>	
 criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja. Maatwerksubsidie wordt alleen verstrekt in het kader van een bredere maatwerkplan waarbij de projecten van de bedrijven en de onderliggende business case uitvoering worden</p>	

geanalyseerd. Hierbij wordt onderzocht hoeveel maatwerksubsidie eventueel noodzakelijk is om de projecten mogelijk te maken. Hierbij wordt bezien of het bedrijf de maatregel niet zelf kan financieren en of er geen andere subsidie-instrumenten voor beschikbaar zijn zoals de SDE++ of de NIKI.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Mogelijkheden voor benutting van middelen van de EU of Invest-NL worden niet toegelicht. De maatregel gaat uit van private cofinanciering. Een eventuele maatwerksubsidie is bedoeld als bijdrage om de business case van het betreffende project rond te krijgen en daarmee de financiering van het project mogelijk te maken voor het bedrijf.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Dit wordt niet goed toegelicht. In het fiche wordt de term maatwerksubsidie of maatwerkfinanciering gehanteerd. Ook staat er dat een maatwerksubsidie zowel gericht kan zijn op de CAPEX als op de OPEX van de investering, maar de verschillende mogelijkheden om dit te instrumenteren worden verder niet toegelicht

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

De maatregel is bedoeld om extra private investeringen mogelijk te maken. Zoals hierboven ook toegelicht wordt de business case van het project uitgebreid geanalyseerd om te bepalen hoeveel maatwerksubsidie eventueel nodig is om het betreffende project mogelijk te maken.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)?

Dit is nog niet goed te beoordelen. Voorstellen voor concrete projecten en het beroep dat daarmee wordt gedaan op de bijbehorende maatwerksubsidies zijn afhankelijk van de bedrijven en de afspraken die worden gemaakt. Dit moet eerst scherper in beeld komen voordat beoordeeld kan worden of het gevraagde bedrag reëel is.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Alleen de verplichtingenruimte wordt opgevraagd, de kasreeks staat op PM. Begrijpelijk omdat er nog geen uitgewerkte voorstellen voor maatwerksubsidie beschikbaar zijn in afwachting van getekende JLOI's.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Dit wordt niet toegelicht. Een mogelijk alternatief is een verdere aanscherping van de beprijzingsinstrumenten.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Het grootste deel van de CO₂-reductie bij de AVI's wordt via beprijzing geregeld. Alleen CO₂-reductie die additioneel is aan wat op grond van de EU-ETS benchmarks en de CO₂-heffing voor AVI's wordt verwacht, komt voor subsidie in aanmerking. In plaats hiervan zou ook de beprijzing nog verder kunnen worden aangescherpt, maar dit zou het concurrentievermogen schaden.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

De middelen voor deze maatregel zijn gereserveerd onder voorwaarde van ophoging van de CO₂-heffing voor AVI's met 1 Mton. De planning is erop gericht om dit in het Belastingplan 2025 te regelen. Daarnaast worden mogelijkheden voor enkele andere normerings- en beprijzingsinstrumenten genoemd, maar er wordt geen informatie gegeven over de planning. Het gaat om onderzoek of circulariteit gestimuleerd kan worden in het beprijzingsinstrumentarium, onderzoeken naar materiaalgerichte verbrandingsverboden en een verkenning naar onder andere verplichte bron- en nascheiding en/of het uitsorteren van bepaalde stromen uit het te verbranden restafval.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

In het fiche wordt toegelicht dat het op dit moment nog moeilijk is een indicatie te geven welke AVI's/projecten een beroep gaan doen op dit instrument en welke CO₂-reductie en energiebesparing kan worden verwacht. Ook wordt toegelicht dat met de maatwerkaanpak voor AVI's additionele CO₂-reductie ten opzichte van de CO₂-heffing wordt beoogd.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Het is aannemelijk dat er additionele CO₂-reductie kan worden behaald met de maatwerkaanpak voor AVI's, maar er kan dus nog geen schatting worden gegeven. PBL merkt op dat het CO₂-effect afhangt van de inzet van de middelen. Hierover is nog niets duidelijk. Het oordeel van PBL is dus "niet te valideren".

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

In het fiche wordt toegelicht dat minder verbranding van afval de stikstofuitstoot reduceert en dat vier AVI's tot de piekbelasters in de industrie behoren. Het effect is verder niet gekwantificeerd.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Een maatwerksubsidie vergt in alle gevallen een staatssteuntoets. Over de exacte voorwaarden en relevante staatssteunkaders zijn door WJZ de eerste contacten gelegd met de Europese Commissie.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Nee. Maatwerkafspraken zijn de derde stap in het maatwerkproces nadat eerst een Expression of Principles (EoP) en een Joint Letter of Intent (JLOI) zijn getekend. De eerste getekende JLOI's worden pas begin 2025 verwacht. Voorstellen voor maatwerksubsidie zullen daardoor niet op tijd gedaan kunnen worden om de middelen op te kunnen nemen in het MJP 2025.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Niet helemaal duidelijk. Het voorstel vergt uitvoeringscapaciteit van beleid (EZK en IenW), WJZ, HBJZ en RVO. In het fiche wordt aangegeven dat de capaciteit bij EZK er is en dat voor IenW een aparte claim is gedaan bij het Klimaatfonds. De capaciteit bij RVO wordt niet toegelicht.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn geen andere risico's voor de uitvoering gesignaleerd.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja. Bij de eventuele verstrekking van een maatwerksubsidie wordt bezien of het bedrijf de maatregel niet zelf kan financieren en of er geen andere subsidie-instrumenten voor beschikbaar zijn zoals de SDE++ of de NIKI. Het is alleen nog niet zo duidelijk om wat voor soort investeringen het dan mogelijk gaat. Als voorbeeld wordt een investering ten behoeve van recycling en hergebruik van afval genoemd, maar ook dat dit mogelijk niet bij de AVI maar elders in de keten gerealiseerd moet worden.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja. In het fiche wordt toegelicht dat de tijdelijkheid geborgd zal worden in de vormgeving van de maatwerkafpraak.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche, met uitzondering van de gevolgen voor de werkgelegenheid. Daar is geen informatie over opgenomen.

Overige aandachtspunten

- Verder merkt TNO op dat de AVI's voor de opgave staan om hun waardeketens om te buigen, niet af te breken. De adviezen van TNO en het PBL kunnen worden meegenomen in de verdere uitwerking van de maatregel.

Ondersteuning cluster 6

FORMAT BEOORDELING	TITEL MAATREGEL: ondersteuning cluster 6
FICHE	PERCEEL: VI-MKB <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</p> <p>1. Middelen worden toegekend onder voorwaarde van nadere uitwerking (<u>deels voldaan</u>). <u>Voorwaarden reservering MJP 2026</u>: de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd voor de reservering voor het MJP 2026.</p> <p><u>Toelichting beoordeling</u>: De procesmatige ondersteuning van cluster 6 bedrijven is voldoende uitgewerkt. Hier was in het MJP 2024 reeds € 3 mln. voor toegekend en wordt nu de overige € 6,1 mln. voor toegekend. De maatregelen voor meer gerichte ondersteuning van bedrijven zijn nog onvoldoende onderbouwd. Er worden middelen gevraagd om een financiële bijdrage te leveren bij het oplossen van knelpunten voor cluster 6 bedrijven, maar de noodzaak en vormgeving van dit instrument worden niet goed toegelicht. Ook worden middelen gevraagd voor uitbreiding van de TSE-regeling voor cluster 6, maar de TSE-regeling is al beschikbaar voor cluster 6 bedrijven en noodzaak en vormgeving van de uitbreiding zijn niet goed onderbouwd. Bij de middelen voor het opstellen van branchegerichte transitiepaden tot slot is niet uitgewerkt wie dit gaat uitvoeren en op welke manier. De middelen die voor deze maatregelen worden geclaimd worden daarom gereserveerd voor het MJP 2026 zodat voor deze middelen een beter voorstel kan worden uitgewerkt.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel is erop gericht om investeringen in CO2-reductie te bevorderen van bedrijven in het zesde industriële cluster.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Dit is niet goed te beoordelen. De maatregel is verdeeld in twee tranches. De eerste tranche is gericht op meer algemene ondersteuning van cluster 6 bedrijven en kennisdeling. Dit is voldoende uitgewerkt en onderbouwd om een positief effect op CO-reducerende investeringen door cluster 6-bedrijven te kunnen verwachten. De tweede tranche bevat voorstellen voor meer gerichte bijdrages aan het oplossen van knelpunten. Deze voorstellen zijn onvoldoende uitgewerkt en onderbouwd om een positief effect van te kunnen verwachten. Er worden middelen gevraagd om een financiële bijdrage te leveren bij het oplossen van knelpunten voor cluster 6 bedrijven, maar de noodzaak en vormgeving van dit instrument worden niet goed toegelicht. Ook worden middelen gevraagd voor uitbreiding van de TSE-regeling voor cluster 6, maar de TSE-regeling is al beschikbaar voor cluster 6 bedrijven en noodzaak en vormgeving van de uitbreiding zijn niet goed onderbouwd. Bij de middelen voor het opstellen van branchegerichte transitiepaden is niet uitgewerkt wie dit gaat uitvoeren en op welke manier.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>De eerste tranche betreft een beperkte inzet van middelen en de hiermee te bieden ondersteuning aan bedrijven wordt voldoende in concrete activiteiten onderverdeeld. Dit wordt beoordeeld als een doelmatige inzet van middelen. Voor de tweede tranche is dit niet goed te beoordelen. In het fiche wordt toegelicht dat cluster 6 bedrijven onder de Energiebesparingsplicht, CO2-heffing/ETS en vaak ook onder de EED auditplicht vallen en dat er voor het nakomen voor deze verplichtingen geen financiële ondersteuning wordt verstrekt. Maar er worden wel middelen gevraagd om een financiële bijdrage te leveren aan het oplossen van knelpunten. Het is onvoldoende uitgewerkt waar de middelen voor verstrekt worden om de doelmatigheid te kunnen beoordelen. De voorstellen voor uitbreiding van de TSE-regeling en de</p>	

bijdrage voor branchegerichte transitiepaden zijn ook onvoldoende uitgewerkt om de doelmatigheid te kunnen beoordelen.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?

Deels. Er worden middelen gevraagd om een financiële bijdrage te kunnen leveren aan het oplossen van knelpunten. Hier lijkt private financiering van het project als geheel te worden verondersteld. Ook wordt aangegeven dat Invest-NL bij het bespreken van de casus-aanpak aangesloten zal worden in de casusteams om te bezien of Invest-NL een bijdrage kan leveren aan het zorgen voor passende financiering.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

In het fiche wordt toegelicht dat afhankelijk van de casus een beperkte subsidie zal worden verstrekt. Het is verder niet uitgewerkt in welke gevallen dit zou kunnen en hoe dit precies geïnstrumenteerd zal worden, waardoor de doelmatigheid niet te beoordelen is.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Dit wordt niet goed toegelicht en is daardoor niet te beoordelen. Er lijken private investeringen door het bedrijf te worden verondersteld, hetzij voortvloeiend uit de Energiebesparingsplicht, EED auditplicht, ETS en CO₂-heffing of anderszins.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Voor de eerste tranche is dit voldoende onderbouwd. Voor de tweede tranche is dit niet voldoende onderbouwd. Met name voor het budget voor het oplossen van knelpunten, waar de meeste middelen voor worden gevraagd, is niet onderbouwd hoeveel subsidies naar verwachting nodig zullen zijn en hoeveel subsidie er gemiddeld nodig zal zijn.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Nader te bepalen.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

In het fiche wordt toegelicht dat de betreffende bedrijven al onder het ETS vallen en vanaf 2026 ook onder de CO₂-heffing. Ook wordt toegelicht dat een strengere normering (bijvoorbeeld een zwaardere CO₂-heffing) in de praktijk niet zal betekenen dat deze bedrijven sneller hun doelstellingen halen, omdat de knelpunten die de maatregel wil wegnemen dan nog steeds van toepassing zijn.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De bedrijven vallen onder de Energiebesparingsplicht, ETS/CO₂-heffing en in veel gevallen de EED auditplicht. Hiermee lijkt voor deze bedrijven voldoende prikkel om te investeren in CO₂-reductie, maar het is ook aannemelijk dat hierbij nog knelpunten zijn van andere aard.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

In het fiche wordt toegelicht dat cluster 6 bedrijven vanaf 2026 onder de CO₂-heffing zullen vallen. Bij de nadere uitwerking van het voorstel voor het MJP 2026 zal bezien moeten worden of dit inderdaad geregeld wordt.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

In het fiche wordt uitgegaan van de CO₂-reductie die wordt gerealiseerd door de Energiebesparingsplicht en de CO₂-heffing.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Nee. De CO2-reductie van de Energiebesparingsplicht en CO2-heffing is niet toe te schrijven aan de voorgestelde ondersteuningsmaatregelen. Het PBL bevestigt dat de maatregelen uit dit voorstel ondersteuning kunnen bieden bij het behalen van deze reductie, maar het maken van een besparingsplan of transitiepad zal op zichzelf geen uitstoot besparen. Het oordeel is dan ook: geen zelfstandig effect.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

In het fiche wordt toegelicht dat een deel van de cluster 6 bedrijven ook voor stikstofuitstoot zorgen en dat een aantal van deze bedrijven tot de 'piekbelasters' behoren, maar de te verwachten stikstofreductie door deze maatregel is verder niet gespecificeerd of gekwantificeerd.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Voor de eerste tranche is geen staatssteuntoets nodig, voor de maatregelen uit de tweede tranche waarschijnlijk wel. In het fiche wordt alleen met betrekking tot de uitwerking van een instrument voor studies voor bedrijven toegelicht dat een staatssteuntoets zal worden meegenomen. Er worden echter drie maatregelen genoemd bij de tweede tranche (financiële bijdrage voor oplossen knelpunten, uitbreiding TSE-regeling en bijdrage voor opstellen van branchegerichte transitiepaden). Er wordt niet toegelicht of hier al contact over is opgenomen met de juridische afdeling.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Voor de eerste tranche wel, dit wordt belegd bij RVO en hier is al contact over. Voor de tweede tranche is dit nog twijfelachtig omdat de hier voorgestelde maatregelen nog niet voldoende uitgewerkt zijn.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Zie hierboven.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn geen andere risico's voor de uitvoering gesignaleerd.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Voor de eerste tranche wel, deze casusgerichte ondersteuning is nieuw voor cluster 6 bedrijven en het is aannemelijk dat zij er baat bij kunnen hebben op een vergelijkbare manier als bij de maatwerkeraanpak voor de grote industrie. Voor de tweede tranche is dit niet goed te beoordelen omdat de maatregelen nog niet voldoende zijn uitgewerkt. Hierdoor is bijvoorbeeld niet goed te beoordelen hoe dit verschilt van een bestaande regeling als de TSE industrie studies.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

De maatregel heeft een projectmatig karakter (ondersteuning van maximaal 7 jaar; procesgeld) en heeft geen structurele doorwerking.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche.

Overige aandachtspunten

-

Ondersteuning MKB bij aangescherpte energiebesparingsplicht

FORMAT BEOORDELING FICHE	TITEL MAATREGEL: ondersteuning MKB bij aangescherpte energiebesparingsplicht
	PERCEEL: VI-MKB <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
Beoordeling voorwaarde MJP 2024: 1. Voldoende voortgang t.a.v. de aangescherpte energiebesparingsplicht (<u>voldoet nog niet</u>). Voorwaarde reservering MJP 2026: de voorwaarde uit MJP 2024 wordt gehandhaafd. Toelichting beoordeling: Voor Qredits kan 10 mln. worden opgenomen conform het amendement De Jong-Aartsen bij de begroting 2024. Voor de rest is de uitwerking en onderbouwing van de maatregelen nog onvoldoende en is de voortgang met betrekking tot de aanscherping van de Energiebesparingsplicht nog niet ver genoeg. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming in het voorjaar was afgesproken dat bij MJN 2025 een nieuwe afweging gemaakt kon worden op basis van het verder uitgewerkte voorstel en de stand van zaken van de normering op dat moment. Hier heeft in augustus politieke besluitvorming over plaatsgevonden maar dit heeft niet tot een andere uitkomst geleid. Er is besloten de reservering voor het MJP 2026 te handhaven en het voorstel in het voorjaar opnieuw te bezien.	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> Maatregel A: Ja, het gaat om ondersteuning bij maatregelen die onder de Energiebesparingsplicht vallen en dus tot substantiële energiebesparing en CO2-reductie leiden. Maatregel B: Deels. Het gaat om kredieten voor verduurzaming, dit begrip wordt echter niet helder afgebakend. Aangegeven wordt dat het kan gaan om energiebesparing, emissiereductie, energieopwekking en opslag en de toepassing van circulaire processen en materialen. Het is echter niet duidelijk hoe gezorgd wordt dat Qredits dit scherp afbakent en met name financiering verstrekt voor de voorstellen die de meeste energiebesparing en duurzaamheidswinst opleveren. Maatregel C: Niet goed te beoordelen. Het gaat om ondersteuning bij verduurzaming en energiebesparing, maar deze begrippen worden niet helder afgebakend. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. Het is twijfelachtig of de maatregelen doeltreffend zullen zijn vanwege het gebrek aan samenhang tussen het advies en de ondersteuning bij het nemen van maatregelen aan de ene kant en het verstrekken van financiering aan de andere kant. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? Dit is twijfelachtig. Bij maatregel A wordt niet duidelijk gemaakt of ondersteund wordt bij de huidige Energiebesparingsplicht of de aangescherpte. Hierdoor bestaat het risico dat bij maatregelen ondersteund wordt die over een paar jaar als de Energiebesparingsplicht wordt aangescherpt alweer achterhaald zijn. Bij maatregel B en C is niet helder afgebakend op welke investeringen de ondersteuning vooral gericht is, waardoor niet goed beoordeeld kan worden hoe doelmatig deze maatregelen zijn. Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? Ja. Bij maatregel A wordt ingezet op het aantrekken van private investeringen en publieke investeringen van bijvoorbeeld de EIB en EIF. Bij maatregel B wordt ingezet op het aantrekken 	

van middelen van Europese financiers. Maatregel C betreft alleen advies en ondersteuning door de provincie, waarbij de bedoeling is dat de provincie vraagt aan de mkb'er om een deel zelf te betalen.

- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.

Ja. Het gaat om een bijdrage aan de financiering en aan advies en begeleiding. Het gaat dus niet om directe investeringssteun, wat niet doelmatig zou zijn omdat het voor een groot deel maatregelen betreft die onder de (aangescherpte) Energiebesparingsplicht vallen en een relatief korte terugverdientijd hebben.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?

Nee. De meeste middelen worden gevraagd voor maatregel A, het kredietfonds. Het betreft investeringen in maatregelen die onder de (aangescherpte) Energiebesparingsplicht vallen en een relatief korte terugverdientijd hebben. Deze investeringen zouden daarom relatief eenvoudig privaat gefinancierd moeten kunnen worden. Het is niet helemaal duidelijk waar de gevraagde overheidsbijdrage precies voor nodig is en hoe gezorgd wordt dat met zo min mogelijk overheidsbijdrage zoveel mogelijke private financiering losgemaakt wordt.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Maatregel A: Nee. Het is niet duidelijk waarom er 100 mln. overheidsbijdrage nodig is om 300 mln. private financiering voor het kredietfonds te krijgen. Gezien het feit dat het investeringen in maatregelen met een relatief korte terugverdientijd betreft, zou dit grotendeels privaat gefinancierd moeten worden.

Maatregel B: Ja.

Maatregel C: Ja.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
Nader te bepalen.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Voor maatregel A wordt toegelicht dat veel mkb'ers nog niet voldoen aan de huidige Energiebesparingsplicht, die dus al wordt aangescherpt. Voor maatregel B wordt toegelicht dat die vooral op micro en kleine mkb'ers is gericht, die vaak niet onder de normering vallen. Voor maatregel C is toegelicht dat die gericht is op het vergroten van handelingsperspectief bij de mkb'er, die ondanks normering vaak nog onvoldoende is bij mkb'ers.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

De middelen zijn bedoeld om te ondersteunen bij de aangescherpte Energiebesparingsplicht. De aanscherping moet begin 2027 ingaan. Het is onvoldoende uitgewerkt hoe de aanscherping eruit komt te zien en hoe gezorgd wordt dat de maatregelen vooral gericht zijn op het stimuleren van investeringen die nodig zullen zijn onder de aangescherpte Energiebesparingsplicht.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Er is een planning opgenomen voor de aanscherping van de Energiebesparingsplicht gericht op inwerkingtreding in Q1 2027. De internetconsultatie staat gepland voor Q4 2024. Het lijkt een realistische planning, maar de voortgang is nog niet ver genoeg om de middelen vrij te kunnen geven.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Er wordt een jaarlijkse structurele CO₂-reductie geschat van 402,8 kt per jaar voor maatregel A, 45 kt per jaar voor maatregel B en 5,8 kt per jaar voor maatregel C. Voor maatregel A wordt een jaarlijkse structurele energiebesparing geschat van 4,83 PJ.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

De inschattingen zijn gebaseerd mede op basis van resultaten van vergelijkbare maatregelen, maar vooral voor maatregel A is niet duidelijk hoe dit tot stand is gekomen. PBL merkt op in de reflectie dat volgens het fiche het energiebesparingsloket leidt tot een emissiereductie in 2030 van 2,4 megaton CO₂. De verwachting is dat in 2030 in de dienstensector met de energiebesparingsplicht in totaal 1,5 tot 2,5 megaton CO₂-reductie bereikt kan worden. In dat licht noemt PBL de genoemde besparing van deze maatregel hoogst onwaarschijnlijk. De microfinanciering van het kleinbedrijf leidt volgens het fiche tot een emissiereductie in 2030 van 270 kiloton CO₂. Met de maatregel moeten tussen de 2750 en 3150 bedrijven bediend worden. PBL schetst dat zelfs als deze bedrijven volledig CO₂-neutraal zouden worden met behulp van deze maatregel, er geen 270 kiloton CO₂ bespaard zou worden. De laatste maatregel in dit fiche ziet toe op een advies voor verduurzaming voor bedrijven en heeft geen zelfstandig effect. Het overkoepelend oordeel van PBL over deze maatregel luidt "niet plausibel".

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Dit is niet toegelicht in het fiche.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

In het fiche wordt toegelicht dat er geen staatssteuntoets nodig is voor maatregel B en maatregel C omdat dit al bestaande instrumenten zijn en dat voor maatregel A nog wel een staatssteuntoets nodig is. Mogelijke risico's met betrekking tot staatssteun worden echter verder niet toegelicht.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Voor maatregel A is dit nog onvoldoende uitgewerkt. In het fiche wordt toegelicht dat Invest-NL waarschijnlijk de uitvoerende organisatie wordt en dat Invest-NL voorbereidend onderzoek heeft uitgevoerd om te bekijken hoe het beste uitvoering te geven aan deze taak. De keuze voor de uitvoerder is dus nog niet definitief en ook is nog niet voldoende uitgewerkt hoe het fonds wordt vormgegeven en hoe bijvoorbeeld gezorgd wordt dat er zorgvuldig met de overheidsbijdrage wordt omgegaan.

Maatregel B lijkt haalbaar, Qredits heeft een offerte uitgebracht en heeft daarbij een werkwijze opgezet die voor haar goed uitvoerbaar is op de geven termijn.

Maatregel C nog niet goed te beoordelen.

De provincies zijn op dit moment bezig met de opzet van het ontzorgingsprogramma, maar er is geen informatie over de planning opgenomen.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Zie hierboven.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Er zijn geen andere risico's gesignaleerd.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Maatregel A en B kennen overlap met de BMKB groen. Deze borgstelling moet via grootbanken financiering voor het mkb aantrekkelijk maken. Er wordt echter maar zeer beperkt gebruik gemaakt van de regeling mede door de relatief hoge rentestand. Maatregel A en B zijn mogelijk geschikter voor mkb'ers. Maatregel C is een aanvulling op het ontzorgingsprogramma waar al aan gewerkt wordt, maar het is niet helemaal duidelijk hoe het programma wordt aangepast om beter aan te sluiten bij maatregelen die onder de aangescherpte Energiebesparingsplicht komen te vallen.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Ja, alle drie de maatregelen zijn tijdelijk. Voor maatregel A gaat het alleen om een eerste inleg in een fonds dat wordt aangevuld met Europese en private middelen.

Voor maatregel B gaat het om een eenmalige bijdrage aan Qredits die aangevuld wordt met privaat kapitaal. Bij Maatregel C gaat het om een tijdelijke bijdrage aan een programma waarbij de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de provincie ligt.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche.

Overige aandachtspunten

-

Niet opgenomen maatregelen

Opschaling nieuwe industrie

FORMAT BEOORDELING	TITEL MAATREGEL: nieuwe industrie	
FICHE	PERCEEL: VI-MKB	<i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel		
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het voorstel is gericht op het aantrekken van nieuwe industriële bedrijvigheid. Wat ontbreekt is een duidelijk afwegingskader, waardoor het niet duidelijk is hoe gezorgd wordt dat alleen de projecten die het meeste bijdragen aan de ontwikkeling van CO2-reducerende technieken worden geselecteerd, hoe de financiering vormgegeven zou worden en hoe wordt bepaald wie wel en niet in aanmerking komt voor deze aanvullende financiële ondersteuning.</p>		
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Deels. Met de maatregel worden onder andere investeringen gestimuleerd in innovatieve productietechnologieën die van belang zijn voor een circulaire economie. Hiermee wordt bijgedragen aan de doelstelling om de netto-uitstoot van broeikasgassen uiterlijk in 2050 tot nul te reduceren. De scope is hier echter niet helder op afgebakend en ook is niet duidelijk hoe wordt gezorgd dat alleen de projecten die het meeste bijdragen aan CO2-reductie worden geselecteerd.</p>		
Criterium 2. Doeltreffendheid		
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Nee. Als het doel is om investeringen in de circulaire economie en CO2-reductie te stimuleren dan is de scope te breed. De nieuwe industriële activiteiten die gestimuleerd kunnen worden leiden daarnaast ook tot CO2-uitstoot. PBL merkt ook op dat het stimuleren van nieuwe bedrijvigheid slechts indirect gerelateerd lijkt aan de doelen van het Klimaatfonds.</p>		
Criterium 3. Doelmatigheid		
Efficiënt gebruik van middelen		
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Deels. Subsidie wordt als een last-resort gezien, eerst worden een lening of garantie overwogen. Daarnaast wordt er uitgegaan van blended finance. Dit betekent dat de maatregel alleen wordt toegepast als het gecombineerd kan worden met een breder pakket aan financieringsinstrumenten uit de private en publieke sector. Maar het is niet duidelijk wat voor afwegingskader gehanteerd wordt om te bepalen welke projecten in aanmerking komen voor de aanvullende financiële ondersteuning en hoe deze ondersteuning dan het beste vormgegeven kan worden. Het PBL merkt ook op dat het afwegingskader van deze maatregel onduidelijk is.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Ja. De ondersteuning is bedoeld om een pakket van financieringsinstrumenten uit private en publieke middelen (blended finance) mogelijk te maken. Hieronder vallen overheidssubsidies, EU-gelden en Invest-NL.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deels. Subsidie wordt als een last-resort gezien, eerst worden een lening of garantie overwogen. Maar het is niet duidelijk welk afwegingskader gehanteerd wordt om te bepalen voor wat voor steun een project in aanmerking komt.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Ja. Het gaat om een beperkte overheidsbijdrage om bedrijven in staat te stellen de financiering voor de late opschalingsfase rond te krijgen. Hierbij wordt een mix van private en publieke financiering (bijvoorbeeld van Invest-NL) beoogd.</p>		
Financiële consequenties		

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?

Ja. Er wordt budget gevraagd om een beperkt aantal projecten een beperkte investeringssteun te kunnen geven.

- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?

Ja.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?

Het gaat vaak om nieuwe bedrijven die nieuwe toepassingen brengen, er is derhalve vaak geen normerende of beprijzende maatregel toepasbaar of als dit wel zo is (bijvoorbeeld de bijmengverplichting voor circulaire plastics) is het voor het specifieke product van het bedrijf nog steeds moeilijk om de financiering rond te krijgen in de late opschalingsopfase omdat het innovatieve producten betreft die zich nog niet bewezen hebben.

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?

Normering kan een voorwaarde zijn voor succesvolle marktintroductie van een innovatief product. Er wordt vanuit dit fiche aangesloten bij normering zoals bijvoorbeeld voor circulaire plastics, maar geen nieuwe normering voorgesteld.

- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?

Dit is lastig te beoordelen gezien de diversiteit aan technieken die vanuit dit fiche gestimuleerd kunnen worden. Voortgang van normering zoals bijvoorbeeld voor circulaire plastics lijkt wel relevant, maar hier is in het fiche geen nadere informatie over opgenomen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie?

Er wordt in eerste instantie geen directe CO₂-reductie en energiebesparing verwacht. Op lange termijn kan succesvolle marktintroductie van nieuwe producten en productiemethoden wel tot CO₂-reductie en energiebesparing leiden.

- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.

Ja, er worden geen directe besparingen verwacht en voor de lange termijn effecten is geen inschatting opgenomen wat te begrijpen is gezien de onzekerheid. Het PBL geeft aan dat er geen effect is, omdat het hier gaat om nieuwe industrie. Hiermee wordt per definitie geen reductie behaald omdat deze industrie niets anders vervangt/verdringt binnen Nederland.

- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?

Hier is geen informatie over opgenomen in het fiche.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

Er zal voor iedere interventie een separate staatssteuntoets uitgevoerd worden door de staatsteuncoördinator en WJZ.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?

Ja, RVO en EZK (PVI) zullen de maatregel uitvoeren. Er is een bestaand team dat het beschreven afwegingskader kent en tevens de businesscase kan beoordelen.

- Is er al contact met de uitvoerder?

Ja. Gezien het beperkte budget wordt een beperkte extra last verwacht bij RVO als uitvoerende instantie.

- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.

Het kan potentieel om grote aantal casussen gaan, niet helemaal duidelijk hoe geborgd wordt dat RVO en de beleidsmedewerkers bij EZK hier ook voldoende tijd voor hebben.

Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.

Ja. De maatregel is een aanvulling op het instrumentarium voor de verduurzaming van de industrie. Het betreft een bijdrage om de financiering voor de late opschalingsfase rond te kunnen krijgen. Het gaat derhalve vooral om circulaire productie. Dit is in aanvulling op bestaande instrumenten als de WBSO, MOOI, DEI+ en instrumenten die nog in ontwikkeling zijn zoals de DEI-XL en NIKI.

Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.

Het gaat om incidentele middelen. Er wordt geen structurele doorwerking verwacht.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche.

Overige aandachtspunten

-

Formatie directie VI

FORMAT BEOORDELING	TITEL MAATREGEL: formatie directie VI
FICHE	PERCEEL: VI-MKB <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het is voor de fondsbeheerder niet mogelijk is om te beoordelen aan de hand van de criteria of er geen andere oplossingen zijn zoals herprioritering binnen het departement. Zo zijn bij de start van het Klimaatfonds reeds middelen toegekend voor ambtelijk personeel. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming in het voorjaar is besloten om de claim voor middelen uit het Klimaatfonds af te wijzen. De claim zal meegenomen worden in het reguliere begrotingsproces.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <p>Ja. De maatregel is gericht op CO2-reductie in de industrie.</p>	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <p>Ja, naar verwachting zal met de betreffende activiteiten bijgedragen worden aan de uitvoering van de maatwerkaanpak.</p>	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <p>Ja, het is aannemelijk dat de extra beleidsmatige inzet noodzakelijk is voor de uitvoering van de maatwerkaanpak inclusief enkele randvoorwaardelijke activiteiten zoals het regelen van de benodigde infrastructuur. PBL geeft aan dat het bestaan van een directie Verduurzaming Industrie nuttig kan zijn om de genoemde doelen te bereiken. Het is volgens het PBL echter de vraag of deze directie gefinancierd moet worden met middelen uit het Klimaatfonds, omdat de doeltreffendheid van deze maatregel om de doelen uit de Klimaatwet te bereiken erg indirect is. PBL geeft aan dat het voor hen niet duidelijk is waar de grens ligt wat uit een algemene begroting betaald wordt en wat uit het Klimaatfonds. Op basis van de aanvullende informatie is de beoordeling van fondsbeheerder dat de maatregel nodig is voor de uitvoering van de maatwerkaanpak. Dit is een hoofddoelstelling van het perceel VI-MKB en van de kabinetsaanpak om de CO2-reductiedoelstellingen te behalen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p>	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <p>In het fiche waren de activiteiten onvoldoende gespecificeerd. Uit de aanvullende uitwerking en onderbouwing blijkt dat de extra formatie nodig is voor de maatwerkaanpak inclusief enkele randvoorwaardelijke activiteiten zoals het regelen van de benodigde infrastructuur. De activiteiten die hiervoor zullen worden uitgevoerd zijn in de aanvullende uitwerking en onderbouwing voldoende gespecificeerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <p>Ja, de kasreeks is gelijk aan de verplichtingen. Het gaat om personele kosten dus dit is reëel.</p>	
Link met normeren en bepalen	

<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <p>Het betreft geen subsidie, dus deze vraag is niet van toepassing.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <p>Het betreft geen subsidie, dus deze vraag is niet van toepassing.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <p>Doelmatige inzet van de uitvoeringsmiddelen is mede afhankelijk van voldoende voortgang in het normerings- en beprijzingsinstrumentarium. De planning is om de ophoging en verlenging van de CO₂-heffing en de ophoging van de CO₂-minimumprijs in het Belastingplan 2025 te regelen.</p>
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per miljoen euro subsidie? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. De maatregel is nodig voor de uitvoering van de maatwerkeraanpak, maar leidt op zichzelf niet tot CO₂-reductie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel. PBL concludeert dat de maatregel geen zelfstandig CO₂-effect heeft.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <p>Deze vraag is niet van toepassing op deze maatregel.</p>
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <p>Het gaat om personeelsformatie bij het Rijk, hier is dus geen sprake van staatssteun.</p>
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <p>Ja. De werving voor de uitbreiding van de formatie is al opgestart.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is er al contact met de uitvoerder? <p>Ja, dit wordt uitgevoerd door de EZK organisatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <p>Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt (schaarste in voldoende aanbod gekwalificeerd personeel) kunnen van invloed zijn op de mogelijkheden om de directie tijdig voldoende bemenst te krijgen.</p>
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <p>In het fiche wordt toegelicht dat de uitbreiding van de formatie aanvullend is op de al beschikbare formatie. De benodigde formatie is ook toegerekend aan een aantal specifieke activiteiten. Het is echter niet duidelijk toegelicht hoe dit zich verhoudt tot de bestaande formatie van het departement voor deze activiteiten en of er mogelijkheden zijn om op andere wijze voor de benodigde middelen te zorgen, bijvoorbeeld door te herprioriteren binnen de eigen departementale begroting.</p>
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <p>Nee. De middelen worden gevraagd tot en met 2030 en in het fiche wordt toegelicht dat na 2030 een andere oplossing gezocht zal moeten worden. Gezien het feit dat de middelen voor personeel worden gevraagd voor een meerjarige periode, zal naar verwachting weinig met tijdelijke contracten gewerkt worden. Hierdoor is een groot risico op structurele doorwerking van de maatregel en het is niet voldoende uitgewerkt hoe dit risico gemitigeerd wordt, ook niet in de</p>

aanvullende uitwerking en onderbouwing. Daarom is het advies om een afbouwpad in te bouwen in de kasreeks om te borgen dat de extra personele capaciteit bij EZK op tijd wordt teruggebracht.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

De indiener heeft de gevraagde informatie aangeleverd in het fiche. Er is alleen niet toegelicht van welk verdelingsprincipe uit het rapport van de WRR is uitgegaan.

Overige aandachtspunten

-

Perceel 6 – Gebouwde omgeving

Nationaal Isolatie Programma

FORMAT BEOORDELING FICHE	Nationaal Isolatie Programma: verzoek om toekenning reservering, veranderde inzet middelen en ophoging budget
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</u></p> <p>1. Middelen voor de reservering (€ 1.282,44 mln.) worden toegekend onder voorbehoud van een tussentijdse evaluatie op doelmatigheid die conform de evaluatieplanning ISDE in 2025 wordt gehouden (<u>deels voldaan</u>).</p> <p><u>Voorwaarden MJP 2026:</u> de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd voor de reservering voor het MJP 2026.</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Doelmatigheid en doeltreffendheid zijn voldoende onderbouwd, onder meer door de TNO monitor over 2023. Daarom worden de middelen opgenomen voor 2025 t/m 2026. Middelen voor de jaren 2027 t/m 2030 blijven gereserveerd en zullen worden overgeheveld als een toekomstige evaluatie van de ISDE de doelmatigheid van besteding ook in die jaren voldoende onderbouwt. Akkoord om middelen naar voren te schuiven ten behoeve van natuurinclusief isoleren en met ophogen budget met middelen uit vrij besteedbare ruimte binnen het perceel gebouwde omgeving. Bij de gereserveerde middelen blijft de eerder gestelde voorwaarde staan. Naar aanleiding van de politieke besluitvorming is het toegekende bedrag van € 314,2 mln. met € 152,7 mln. naar € 466,9 mln. verhoogd. Er is namelijk besloten om de gereserveerde middelen voor de verduurzaming van VvE's en voor innovatie toe te kennen tot en met 2030 (in plaats van t/m 2026 zoals de overige middelen).</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van huishoudens en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja; <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het overkoepelende doel van de subsidieregelingen ISDE en de SVVE is het stimuleren van de verduurzaming in de gebouwde omgeving. Door extra middelen voor die subsidieregelingen beschikbaar te stellen, worden de door die regelingen nagestreefde doelen bereikt. ▪ Daarbij is het vrijmaken van middelen voor natuurinclusief isoleren een doeltreffende besteding van middelen. Door in te zetten op soortenmanagementplannen wordt namelijk op een efficiënte manier het probleem van natuurinclusief isoleren opgelost waardoor voortgang kan worden geboekt met de verduurzaming van gebouwen. ▪ Tot slot is ook het vrijmaken van middelen voor MMIP's doeltreffend. De maatregel 'MMIP's' betreft een investeringsimpuls in de meerjarig missiegedreven innovatieprogramma's voor de gebouwde omgeving die innovatiever (met hogere arbeidsproductiviteit) en duurzamer (ver)bouwen versnellen. Door inzet van middelen ten behoeve van MMIP's wordt verduurzaming mogelijk efficiënter en effectiever. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, er wordt doelmatig gebruikgemaakt van de beschikbare middelen. Om oversubsidiëring te voorkomen wordt de ISDE periodiek geëvalueerd. Op die momenten worden zo nodig de subsidiebedragen aangepast. Om ervoor te zorgen 	

dat er zoveel mogelijk verduurzamingsmaatregelen worden getroffen, is een onderdeel van de ISDE-subsidies dat huishoudens die meerdere verduurzamingsmaatregel treffen een hogere subsidie krijgen.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, InvestNL) of private cofinanciering benut?
  - Ja. Particulieren betalen het grootste gedeelte van verduurzamingsmaatregelen zelf. Via de eerder genoemde periode evaluatie van de ISDE wordt geborgd dat private investeringen zo hoog mogelijk zijn zonder aan doelbereik in te boeten. Voor dat gedeelte zal in gevallen private leningen aangevraagd worden, waarmee de mogelijkheden voor private cofinanciering benut worden.
- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.
  - Ja. De vormgeving van een subsidie is een belangrijk instrument in het motiveren van particulieren voor verduurzaming. Het is aanvullend op bijvoorbeeld de leningen van het Warmtefonds en de normeringsmaatregelen ten aanzien van ruimteverwarming.
- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
  - Ja. Particulieren betalen het grootste gedeelte van verduurzamingsmaatregelen zelf. Via de eerder genoemde periode evaluatie van de ISDE wordt geborgd dat private investeringen zo hoog mogelijk is.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
  - Ja. In het fiche wordt weergegeven hoeveel aanvullende maatregelen gefinancierd kunnen worden met de aangevraagde middelen voor de regelingen ISDE en SVVE. De middelen voor natuurinclusief isoleren zullen circa 1/4^e van de benodigde kosten hiervoor van gemeenten dekken. De middelen voor MMIP's worden niet onderbouwd via een p x q, wat voor de hand ligt bij innovatiesubsidies omdat deze doorgaans geen resultaat verzekeren.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
  - Ja.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
  - Politiek is de keuze gemaakt om slechts beperkt normering in te stellen voor verduurzaming van koopwoningen, namelijk uitsluitend ten aanzien van ruimteverwarming (Cv-ketels / warmtepompen). Deze politieke keuze is zo gemaakt ondanks het advies in het IBO-rapport 'Scherpe doelen, scherpe keuzes' voor aanvullende normering van energielabels voor koop- en huurwoningen.⁵
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Deze maatregel is zelfstandig doelmatig; het beweegt huishoudens ertoe verduurzamingsmaatregelen te nemen via prijsprikkels. Als normerende en/of beprijzende maatregelen genomen zouden worden ten aanzien van energielabels van koop- en huurwoningen dan zou waarschijnlijk minder subsidie nodig zijn. In dat geval zouden huishoudens namelijk niet gemotiveerd hoeven te worden om verduurzamingsmaatregelen te treffen. In dat geval zouden subsidies nog wel een

⁵ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-8a1597dba8caf5a78d9d3f61081602200722b66f/pdf>, p. 37.

<p>(beperkte) rol kunnen spelen bij het wegnemen van de hobbel van benodigde initiële investering. Het Warmtefonds vervult momenteel al die rol op een doelmatige manier.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <ul style="list-style-type: none"> ○ N.v.t.
<p>Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie? <ul style="list-style-type: none"> ○ In het fiche wordt geraamd dat in 2022 0,1 Mton en in de jaren daarna tot en met 2030 0,123 Mton CO₂-reductie plaatsvindt door deze maatregel. Cumulatief is dit 1,11 Mton. Dit komt neer op 0,33 Kton per mln. euro subsidie. ○ De te verwachten energiebesparing als gevolg van deze maatregel wordt niet met cijfers onderbouwd.   • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ PBL acht de geraamde CO₂-reductie plausibel. Wel merkt het PBL op dat een deel van deze maatregelen al is meegenomen in de KEV en dus niet geheel additioneel zal zijn.   • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <ul style="list-style-type: none"> ○ Deze worden niet genoemd in het fiche.
<p>Staatssteuntoets</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Geen risico's t.a.v. staatssteun, want gaat grotendeels via bestaande regelingen.
<p>Criterium 4. Uitvoerbaarheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. De middelen voor ISDE, SVVE en MMIP's worden via bestaand instrumentarium uitgekeerd. De middelen voor natuurinclusief isoleren worden via een nog op te richten regeling uitgekeerd. Er zijn al stappen gezet voor het opzetten van deze regeling en er worden geen uitvoeringsproblemen verwacht.   • Is er al contact met de uitvoerder? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, de regelingen lopen immers al.   • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ De maatregelen passen binnen bestaande kaders en sluiten goed aan bij de werkwijze waar de uitvoerders mee bekend is. Daarin worden dus geen risico's voorzien.
<p>Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ De ISDE, SVVE en MMIP's zijn voortzettingen van bestaand beleid. De middelen voor de maatregel gericht op natuurinclusief isoleren is een nieuwe aanvullende beleidsmaatregel.
<p>Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
  - In het fiche is informatie aangeleverd over de effecten van de maatregel op verschillende generaties. Ook wordt ingegaan op effecten op werkgelegenheid en op het energiesysteem. Verder worden positieve effecten van natuurinclusief isoleren genoemd.
  - Uit de TNO-expertsessie kwam naar voren dat het NIP beleid omvat voor zowel bestrijding van energiearmoede als voor het behalen van de klimaatdoelstelling. De experts suggereerden dat het mogelijk beter zou zijn om deze twee doelen niet in hetzelfde programma te vormen maar om hier verschillend beleid voor op te stellen.

Overige aandachtspunten

Financiële instrumenten voor de investering ten behoeve van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed (uit reservering Maatschappelijk vastgoed revolverend fonds)

FORMAT BEOORDELING FICHE	Financiële instrumenten voor de voorinvestering ten behoeve van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Voorwaarde reservering MJP 2026:</u></p> <p>1. Middelen voor de reservering worden toegekend onder voorbehoud dat een eventueel fonds het Rijk niet blootstelt aan een financieel risico groter dan de gereserveerde middelen.</p> <p><u>Toelichting beoordeling:</u> Het voorstel moet nog verder uitgewerkt worden. Het zit nog teveel in de verkenningfase om te kunnen toekennen. Reservering blijft gehandhaafd, maar wordt met € 50 mln. verlaagd ten behoeve van de programmatische aanpak maatschappelijk vastgoed en met € 74,9 mln. verlaagd t.b.v. dotaties bestaande fondsen maatschappelijk vastgoed.</p>	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. Omdat nog onduidelijk is op welke manieren de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed gestimuleerd gaat worden, is deze maatregel voorsnog opgenomen als reservering. ◦ 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, hoewel de precieze inrichting van de maatregel nog onduidelijk is. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, maatregel moet nog verder uitgewerkt worden, maar er wordt gezocht naar een manier om het beoogde doel tegen zo min mogelijk maatschappelijke kosten te realiseren via het gebruik van een garantieregeling. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, onder voorbehoud van verdere uitwerking lijken via een garantieregeling mogelijkheden voor private cofinanciering benut te blijven. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, er wordt gezocht naar een manier om obstakels rondom de financiering bij het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed weg te nemen. Daarbij wordt getracht de beschikbare middelen zo doelmatig mogelijk in te zetten. • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, via deze maatregel wordt juist getracht zoveel mogelijk private investeringen te laten plaatsvinden. 	
Financiële consequenties	

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
  - Ja.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
  - Niet opgenomen in het fiche.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
  - Ja. De bottleneck bij de verduurzaming van maatschappelijk is dat veel beheerders van maatschappelijk vastgoed onvoldoende middelen hebben om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te financieren. Deze maatregel lost dat probleem op tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Deze maatregel is daarbij een aanvulling op reeds toegewezen subsidies voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Vanuit de EU zijn ambitieuze doelen gesteld voor verduurzaming van MaVa. Deze EU-doelen vervullen afdoende de rol van normerende maatregel binnen de verduurzaming van het Nederlandse MaVa.
  - Deze ambitieuze doelen kunnen slechts behaald worden als beheerders van MaVa de middelen krijgen om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te financieren. Beheerders van MaVa hebben namelijk doorgaans onvoldoende middelen in kas om de maatregelen zelfstandig te financieren en kunnen niet in alle gevallen voldoende financiering aantrekken van private financiers. Deze maatregel beoogt het financieringsprobleem voor de verduurzaming van MaVa op te lossen.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - In het fiche wordt een cumulatieve CO₂-reductie genoemd van 370 kiloton. De aangevraagde circa 250 mln. euro zou resulteren in een CO₂-reductie van 1,48 kiloton per mln. euro subsidie.
  - In het fiche wordt een cumulatieve energiebesparing genoemd van 7,1 PJ.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - PBL kan de geraamde CO₂-reductie niet valideren. Er wordt in het voorstel een cumulatieve CO₂-reductie van 370 kiloton genoemd maar dit getal wordt verder niet onderbouwd waardoor het niet te valideren is.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
  - N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
  - Risico's zijn minimaal. Bestaande risico's zijn in beeld en worden gemonitord.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
  - Dit wordt onvoldoende toegelicht in het fiche.

- Is er al contact met de uitvoerder?
  - Ja, met meerdere potentiële uitvoerders.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
  - N.v.t.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
  - Ja.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
  - Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
  - In het fiche wordt genoemd dat deze maatregel invloed heeft op de volgende generatie op de manier dat maatschappelijk vastgoed verduurzamen een voorbeeldrol heeft en de markt in beweging zet om tot renovatieconcepten te komen die tot en met 2050 gebruikt kunnen worden.

Overige aandachtspunten

Bijlage: Dotaties bestaande fondsen t.b.v. Verduurzaming van maatschappelijk vastgoed

FORMAT BEOORDELING FICHE	Dotaties bestaande fondsen t.b.v. Verduurzaming van maatschappelijk vastgoed
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> In navolging van de afwijzing in de conceptbeoordeling van de fondsbeheerder van de maatregel 'financiële instrumenten voor de investering ten behoeve van de verduurzaming van MaVa' heeft het ministerie van BZK, in verband met de urgentie van de middelen voor 2024, het gedeelte waarin werd voorgesteld om middelen te storten in bestaande fondsen apart uitgewerkt en opnieuw ingediend. Middelen voor de maatregel 'dotaties fondsen maatschappelijk vastgoed' worden opgenomen. Die maatregel is een doelmatige toevoeging aan het instrumentarium van (reeds toegekende) subsidies voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed. PBL onderschrijft de behoefte aan grote investeringen in het maatschappelijk vastgoed en dat vastgoedbeheerders moeite hebben om daarvoor financiering rond te krijgen. Deze maatregel levert een bijdrage aan de oplossing van dat financieringsprobleem.</p>	
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. 	
 criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. Er worden dotaties gedaan aan fondsen die leningen verstrekken ten behoeve van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed. Daarmee draagt deze maatregel aan het doel van verduurzaming van maatschappelijk vastgoed. Door aan te sluiten bij bestaande fondsen waarvan de doeltreffendheid al bewezen is, zijn deze dotaties naar verwachting doeltreffend. 	
 criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. Voor veel beheerders van maatschappelijk vastgoed zijn de initiële investeringskosten een probleem. Via dotaties aan bestaande fondsen wordt dit tegen relatief lage maatschappelijke kosten tegengegaan. De genoemde dotaties zullen via leningen ingezet worden. Deze leningen zullen terugbetaald worden door maatschappelijk vastgoedbeheerders zodat de middelen vervolgens opnieuw ingezet kunnen worden. Daarbij zal de private sector de dotaties aanvullen, naar verwachting met circa 80%. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, via dotaties aan bestaande fondsen wordt private cofinanciering benut. Er wordt namelijk geschat dat de private sector de dotaties met circa 80% aanvullen. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, er wordt gezocht naar een manier om obstakels rondom de financiering bij het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed weg te nemen via leningen. Daarmee wordt dat obstakel opgelost tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Ten 	

eerste worden de dotaties aangevuld door de private sector. Daarbij worden de uitgegeven leningen door de fondsen terugbetaald zodat de middelen meerdere keren ingezet kunnen worden.

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
  - Ja, via deze maatregel wordt juist getracht zoveel mogelijk private investeringen te laten plaatsvinden. Deze maatregel verdringt dus geen private investeringen maar zorgt dat deze aanvullend loskomen.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
  - Ja.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
  - Niet opgenomen in het fiche.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
  - Ja. De bottleneck bij de verduurzaming van maatschappelijk is dat veel beheerders van maatschappelijk vastgoed onvoldoende middelen hebben om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te financieren. Deze maatregel lost dat probleem op tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Deze maatregel is daarbij een aanvulling op reeds toegewezen subsidies voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Vanuit de EU zijn ambitieuze doelen gesteld voor verduurzaming van MaVa. Deze EU-doelen vervullen afdoende de rol van normerende maatregel binnen de verduurzaming van het Nederlandse MaVa.
  - Deze ambitieuze doelen kunnen slechts behaald worden als beheerders van MaVa de middelen krijgen om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te financieren. Beheerders van MaVa hebben namelijk doorgaans onvoldoende middelen in kas om de maatregelen zelfstandig te financieren en kunnen niet in alle gevallen voldoende financiering aantrekken van private financiers. Deze maatregel beoogt het financieringsprobleem voor de verduurzaming van MaVa op te lossen.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - In het fiche wordt een cumulatieve CO₂-reductie genoemd van 10 kiloton. De aangevraagde circa 75 mln. euro zou resulteren in een CO₂-reductie van 0,14 kiloton per mln. euro subsidie.
  - In het fiche wordt een cumulatieve energiebesparing genoemd van 0,2 PJ.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - PBL kan de geraamde CO₂-reductie niet valideren omdat dit fiche is ingediend volgend op de PBL-reflectie. Op het fiche 'Financiële instrumenten voor de

<p>voorinvestering ten behoeve van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed' oordeelde PBL dat het de geraamde cumulatieve CO₂-reductie niet kon valideren omdat het onvoldoende onderbouwd was.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <ul style="list-style-type: none"> ○ N.v.t.
<p>Staatssteuntoets</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Bestaande risico's zijn in beeld en worden gemonitord. Risico's zien op maatschappelijk vastgoed in privaat eigendom, zoals kinderdagverblijven, fitnesscentra en grote poppodia.
<p>Criterion 4. Uitvoerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, omdat wordt aangesloten bij bestaande fondsen is het haalbaar en uitvoerbaar om het instrument op tijd uit te werken.   • Is er al contact met de uitvoerder? <ul style="list-style-type: none"> ○ Uit het fiche blijkt dat contact is met de beoogde fondsen.   • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Er worden geen andere risico's voorzien.
<p>Criterion 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. Deze maatregel is aanvullend op reeds verstrekte subsidies vanuit het Klimaatfonds ten behoeve van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.
<p>Criterion 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds</p> <ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.
<p>Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? <ul style="list-style-type: none"> ○ In het fiche wordt genoemd dat deze maatregel invloed heeft op de volgende generatie op de manier dat maatschappelijk vastgoed verduurzamen een voorbeeldrol heeft en de markt in beweging zet om tot renovatieconcepten te komen die tot en met 2050 gebruikt kunnen worden. ○ Ook wordt genoemd dat het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed bijdraagt aan de Renovation Wave zoals de EU deze heeft voorgesteld in de EU Green deal. Maatschappelijk vastgoed kan een voortrekkersrol spelen bij de renovatiegolf, waarbij uitvoerende partijen voor langere tijd verzekerd zijn van werk en daarmee de werkgelegenheid van de bouwsector bestendig en wellicht ook vergroot. ○ Renovaties dragen veel minder bij aan stikstofuitstoot dan nieuwbouw. Daarom is het stimuleren van renovaties belangrijk in plaats van te sloten en nieuw te bouwen met oog op de stikstofuitstoot.
<p>Overige aandachtspunten</p>

Maatschappelijk vastgoed: programmatische aanpak

FORMAT BEOORDELING FICHE	Programmatische aanpak maatschappelijk vastgoed
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
Toelichting beoordeling: Er zijn veel middelen nodig voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed. Onderzoek wijst uit dat een gebrek aan ondersteuning een belangrijk knelpunt is.	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. Uit een onderzoek van Rebel⁶ blijkt dat het bieden van ondersteuning zal helpen bij het realiseren van de verduurzamingsopdracht binnen het maatschappelijk vastgoed. Rebel adviseert een combinatie tussen een fonds en een programmatische aanpak. Door kennisuitwisseling, een expertpool en het gezamenlijk inkopen, waaronder ook aanbestedingen, beoogt de programmatische aanpak het organisatievermogen te versterken en meer verduurzaamd maatschappelijk vastgoed voor dezelfde investering (onder meer via bestaand subsidiërend instrumentarium) te realiseren. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, er wordt onderbouwd dat deze maatregel ondersteunend is aan reeds toegekende subsidies en de impact daarvan aanzienlijk zal vergroten. Deze maatregel zorgt ervoor dat kleine vastgoedbeheerders hun gebouwen kunnen verduurzamen. Zij blijken nu namelijk in veel gevallen te weinig organisatievermogen hebben om de benodigde verduurzamingsmaatregelen door te voeren. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Door middel van de programmatische aanpak zullen meer maatschappelijk vastgoedbeheerders overgaan tot verduurzaming en daarvoor de benodigde publieke en/of private cofinanciering organiseren. De vraag naar publieke en/of private cofinanciering wordt dus vergroot door deze maatregel. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Er is gekozen voor het organiseren van voldoende ondersteunden capaciteit voor de verduurzamingsopgave binnen het maatschappelijk vastgoed. Uit onderzoek (eerder aangehaald) blijkt dat dit een doelmatige toevoeging is aan het reeds bestaande subsidiërende instrumentarium binnen de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed. 	

⁶ Het rapport van Rebel: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzaam-bouwen-en-verbouwen/documenten/rapporten/2023/07/18/eindrapport-fonds-verduurzaming-maatschappelijk-vastgoed>

- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
  - Deze maatregel zal een positief effect hebben op het aantal maatschappelijk vastgoedbeheerders die overgaat tot verduurzaming. Daarmee zal deze maatregel ervoor zorgen dat meer private investeringen loskomen voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
  - Ja.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
  - Ja.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
  - Ja, na een verkenning wordt voorgesteld om deze middelen in te zetten voor het bieden van voldoende ondersteuning voor beheerders van maatschappelijk vastgoed. Daarmee vervult deze maatregel een doelmatige aanvulling op bestaand subsidiërend instrumentarium en op de ambitieuze EU-doelen ten aanzien van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Vanuit de EU zijn ambitieuze doelen gesteld voor verduurzaming van MaVa. Deze EU-doelen vervullen afdoende de rol van normerende maatregel binnen de verduurzaming van het Nederlandse MaVa.
  - Deze ambitieuze doelen kunnen slechts behaald worden als beheerders van MaVa voldoende ondersteunt worden om de benodigde verduurzamingsopgave te realiseren. Deze maatregel beoogt die benodigde ondersteuning te bieden.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - N.v.t

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - Geen zelfstandig effect.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - PBL raamt dat deze maatregel geen zelfstandig reductie-effect zal hebben.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
  - N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
  - Bij de implementatie van deze maatregel niet. Voor de uitvoering van deze maatregel door individuele personen spelen staatssteunregels mogelijk een rol bij de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed waarbij het eigendom verdeeld is over publieke en private eigenaren.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
  - Er moet nog gezocht worden naar een uitvoeringsinstantie voor het oprichten van een programmabureau.
- Is er al contact met de uitvoerder?
  - Nee.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
  - Deze maatregel voorziet in de inzet van ondersteunende capaciteit voor beheerders van maatschappelijk vastgoed. In de huidige krappe arbeidsmarkt zal het niet gemakkelijk zijn om deze ondersteunende capaciteit te vinden.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
  - Ja. Het betreft een nieuwe beleidsmaatregel die aanvullend is op bestaand instrumentarium gericht op verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
  - Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
  - Er is informatie aangeleverd.

Overige aandachtspunten

-

Indexatie middelen voor DUMAVA-regeling en verduurzaming Rijksvastgoed

FORMAT BEOORDELING FICHE	Indexatie duurzaam maatschappelijk vastgoed en rijksvastgoedmiddelen
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
Toelichting beoordeling: Middelen van belang voor indexatie van reeds toegekende maatregelen.	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. ◦ 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. Het indexeren van deze maatregelen licht voor de hand omdat de kosten voor verduurzaming van maatschappelijk vastgoed zijn gestegen door de inflatie. Indexering zorgt ervoor dat de ambitieuze nationale en Europese doelen van deze maatregelen in zicht blijven. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. Deze middelen worden gebruikt om de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed te ondersteunen. Er zit een financieringsprobleem bij de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed omdat veel vastgoedbeheerders geen of zeer weinig winst maken en dus doorgaans onvoldoende middelen hebben om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te bekostigen. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Nee. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. De meeste beheerders van maatschappelijk vastgoed zullen slechts langzaam een eventuele lening af kunnen betalen. Deze middelen worden ingezet om maatschappelijk vastgoed gelijk naar een hoog verduurzamingsniveau te brengen. De basale verduurzamingsmaatregelen betalen zich snel terug maar de laatste en meest ambitieuze stappen doen dat niet. Een lening zou in veel gevallen in de praktijk neerkomen op een subsidie. Daarom wordt gekozen voor een subsidie. • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <ul style="list-style-type: none"> ◦ N.v.t. binnen het maatschappelijk vastgoed. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. 	

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
  - Ja. De bottleneck bij de verduurzaming van maatschappelijk is dat veel beheerders van maatschappelijk vastgoed onvoldoende middelen hebben om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te financieren. Deze maatregel lost dat probleem op tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Er zit een financieringsprobleem bij de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed omdat veel vastgoedbeheerders geen of zeer weinig winst maken en dus doorgaans onvoldoende middelen hebben om de benodigde verduurzamingsmaatregelen te bekostigen. Daarom is normering en beprijzing niet of nauwelijks van toegevoegde waarde binnen de verduurzamingsopgave van het maatschappelijk vastgoed; het probleem is niet dat ze niet *willen* maar dat ze niet *kunnen*. Vanuit met name de EU zijn ambitieuze doelen voor verduurzaming van MaVa gesteld die alleen behaald kunnen worden als het Rijk subsidies verstrekt voor dit doel. Er moet jaarlijks 3% van het totale vloeroppervlak van het maatschappelijk vastgoed verduurzaamt worden naar de renovatiestandaard (A++ of A+++). Het zal lastig worden om dat doel te behalen.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - In het fiche wordt een CO₂-reductie geraamd van cumulatief 742 kiloton. Dit is echter de CO₂-reductie van de te indexeren maatregelen en niet van de aangevraagde indexering zelf. Daarom ligt het niet voor de hand een CO₂-reductie per aangevraagde miljoen euro subsidie uit te rekenen.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - Het PBL beoordeelt dat deze aangevraagde indexatie geen zelfstandig CO₂-reductie als gevolg heeft. De CO₂-reductie wordt namelijk bereikt door de te indexeren maatregelen.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
  - N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
  - Staatssteuntoets is uitgevoerd of wordt nog uitgevoerd.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
  - Ja.
- Is er al contact met de uitvoerder?
  - Ja.

<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ N.v.t.
 criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Het toevoegen van extra middelen aan bestaande maatregelen is niet additioneel.
 criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.
 Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? <ul style="list-style-type: none"> ◦ De indiener van de maatregel heeft informatie aangeleverd over de twee te indexeren maatregelen. ◦ Bij de gebouwensubsidie voor het maatschappelijk vastgoed wordt genoemd dat het bijdraagt aan een gezonde en leefbare omgeving, bijvoorbeeld op het gebied van onderwijshuisvesting (vanwege de integrale aanpak). Het verlaagt de energierekening, wat voor veel eigenaren van maatschappelijk vastgoed momenteel essentieel is (denk bijvoorbeeld aan de culturele sector). Ook inspireert het andere eigenaren, denk aan buurtbewoners die gebruik maken van het lokale, verduurzaamde, buurthuis. ◦ Bij de verduurzaming van vastgoed in Caribisch Nederland geldt als gevolg voor de brede welvaart dat lokale partijen een lagere energierekening zullen krijgen en dat de leefbaarheid van gebouwen toe zal nemen. ◦ Ten aanzien van de verduurzaming van Rijkvastgoed wordt genoemd dat de maatregel bijdraagt aan een gezonde en leefbare omgeving, dat de maatregel de energierekening verlaagt en dat het bijdraagt aan de voorbeeldrol van het Rijk.
 Overige aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> •

Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw & aanvulling ISDE t.b.v. volledig elektrische warmtepompen

FORMAT BEOORDELING FICHE	Stimulering van warmtepompen in de bestaande bouw & aanvulling ISDE t.b.v. volledig elektrische warmtepompen
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<u>Stimulering hybride warmtepompen bestaande bouw:</u>	
<u>Beoordeling voorwaarde MJP 2024:</u>	
1. Middelen voor de reservering (€ 401 mln.) worden toegekend op basis van de tussentijdse evaluatie op doelmatigheid, die conform de evaluatieplanning ISDE in 2025 wordt gehouden (<u>niet voldaan</u>).	
<u>Voorwaarde reservering MJP 2026:</u> de voorwaarde uit het MJP 2024 wordt gehandhaafd voor het MJP 2026.	
<u>Toelichting beoordeling:</u> Middelen voor de jaren 2027 t/m 2030 blijven gereserveerd en zullen worden opgenomen als een toekomstige evaluatie van de ISDE de doelmatigheid van besteding in die jaren voldoende onderbouwt. Er is geen reden om vooruitlopend op de ISDE evaluatie deze middelen alvast toe te kennen.	
<u>Aanvulling ISDE t.b.v. volledig elektrische warmtepompen:</u>	
<u>Beoordeling voorwaarden MJP 2024:</u>	
1. Middelen voor de reservering (€ 190 mln.) worden toegekend op basis van de tussentijdse evaluatie op doelmatigheid, die conform de evaluatieplanning ISDE in 2025 wordt gehouden (<u>niet voldaan</u>);	
2. Dat de normering inzake vervanging verwarmingsinstallaties vanaf 2026 voldoende is uitgewerkt (<u>niet voldaan</u>).	
<u>Voorwaarden reservering MJP 2026:</u> de voorwaarden uit het MJP 2024 worden gehandhaafd voor het MJP 2026.	
<u>Toelichting beoordeling:</u> Net als bij het NIP en hybride warmtepompen kan de voorwaarde t.a.v. doelmatigheid beoordeeld worden aan de hand van de TNO-monitor over 2023. Er is dan echter nog niet voldaan aan de tweede voorwaarde rondom normering vervanging verwarmingsinstallaties vanaf 2026. Daarom wordt de gehele reservering voor de jaren 2026 en 2027 met bijbehorende voorwaarde gehandhaafd.	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van huishoudens en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, de middelen voor deze maatregel(en) zullen bijdragen aan het verhogen van het aantal geïnstalleerde hybride en all electric warmtepompen. Deze warmtepompen zijn vooralsnog behoorlijk duur waardoor de initiële investering voor veel huishoudens hoog is. Door circa 30% te subsidiëren wordt deze hobbel verkleind of zelfs weggenomen. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Dit wordt niet expliciet onderbouwd. Een all electric of hybride warmtepomp vergt een hoge initiële investering. Het is doelmatig om die investering iets te verlagen zodat meer huishoudens de overstap wagen. Daarbij wordt deze subsidie ingezet 	

omwille van de betaalbaarheid van de energietransitie, wat ook een doelmatige inzet van middelen is.

- Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut?
  - Ja. Omdat slechts een gedeelte van het aankoopbedrag wordt gesubsidieerd, circa 30%, moeten huishoudens de overige 70% zelf financieren.
- Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of *contract for difference*.
  - Ja. De hoogte van de benodigde investering voor de overstap op een warmtepomp vormt een obstakel voor veel huishoudens. Deze maatregel zorgt ervoor dat de benodigde investering omlaag gaat omdat huishoudens circa 30% van de kosten voor de warmtepomp vergoed krijgen. Daarmee nemen deze maatregelen de genoemde investeringsobstakel voor huishoudens op een doelmatige manier weg.
  - Deze maatregel is daarbij een doelmatige toevoeging aan het reeds bestaande warmtefonds die huishoudens voorziet in goedkope of zelfs renteloze leningen voor de verduurzaming van hun huishouden.
- Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt?
  - Ja. Omdat slechts een gedeelte van het aankoopbedrag wordt gesubsidieerd, circa 30%, moeten huishoudens de overige 70% zelf financieren.

Financiële consequenties

- Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)?
  - Ja.
- Is de verhouding kas/verplichtingen reëel?
  - Ja.

Link met normeren en beprijzen

- Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken?
  - Ja, gedeeltelijk. De normering binnen de gebouwde omgeving zou versnellen als er stevige normering ingevoerd zou worden. Hier is tot op heden geen politiek draagvlak voor.
- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - De doelmatigheid van de subsidie neemt toe als via normering het gebruik van warmtepompen zou worden verplicht. Er is een normering aangekondigd die vanaf 2026 in werking zou moeten treden. Deze normering is echter niet van toepassing op alle woningen. Een stevigere en bredere normering zou vanuit beleidsmatig oogpunt wenselijk zijn, maar heeft geen politiek draagvlak.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - T.a.v. aanvulling ISDE indien nog i.c.m. normering CV-ketels: de normering inzake vervanging verwarmingsinstallaties vanaf 2026 is nog niet voldoende uitgewerkt. De Tweede Kamer is geïnformeerd in een Kamerbrief⁷ maar de maatregel is nog niet met een akkoord van het kabinet voorgelegd aan de Tweede Kamer.

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/05/01/kamerbrief-over-reikwijdte-normering-verwarmingsinstallaties>.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - Voor subsidiëring hybride warmtepompen wordt in het fiche een CO₂-emissiereductie van 1,3 Mton verwacht als circa 1 miljoen hybride warmtepompen worden geïnstalleerd. . Voor een totale subsidie van 886 miljoen komt dit neer op 1,47 Kton CO₂-emissiereductie per miljoen euro subsidie.
  - Voor subsidiëring all-electric warmtepompen wordt in het fiche een CO₂-emissiereductie van 1,4 Mton verwacht als circa 0,5 miljoen all-electric warmtepompen worden geïnstalleerd. Voor een totale subsidie van 290 miljoen komt dit neer op 4,83 Kton CO₂-emissiereductie per miljoen euro subsidie.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - Het PBL acht de geraamde CO₂-emissiereductie voor subsidiëring hybride warmtepompen plausibel, mits de normering goed werkt.
  - Het PBL acht de geraamde CO₂-emissiereductie voor subsidiëring all electric warmtepompen niet plausibel. Het PBL noemt dat het fiche uitgaat van CO₂-effect van subsidieaanvragen voor volledig elektrische warmtepompen in de periode 2028-2030, hoewel er voor deze jaren geen kasstromen zijn geraamd.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
  - N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
  - Nee.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
  - Ja. Er wordt aangesloten bij bestaande subsidiekanalen.
- Is er al contact met de uitvoerder?
  - Ja.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
  - Er worden geen andere risico's t.a.v. de uitvoering van deze subsidiemaatregelen voorzien. Dit neemt niet weg dat er wel zorgen bestaan of er voldoende installateurs zijn voor de installatie van het beoogde aantal warmtepompen.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
  - Deze maatregel is additioneel aan beprijzend beleid binnen de gebouwde omgeving om elektriciteitsverbruik te stimuleren en gasverbruik te verminderen. Daarbij is deze maatregel additioneel aan bovengenoemde normeringsmaatregel rondom ruimteverwarming.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
  - Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en

betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?

- Deze maatregel helpt huishoudens bij de verduurzaming van woningen. Daarbij wordt genoemd dat de maatregel zo is vormgegeven zodat een balans gevonden wordt tussen kosteneffectiviteit (zo veel mogelijk verduurzaming per euro) en klimaatrechtvaardigheid (niemand achterlaten in de verduurzamingsopgave).
- Deze maatregel zorgt voor een afname in gebruik van aardgas door huishoudens.
- Een van de genoemde knelpunten voor het behalen van de doelstelling van 1 miljoen hybride warmtepompen in de bestaande bouw in 2030 is een gebrek aan installateurs.

Overige aandachtspunten

•

Warmtefonds ophogen

FORMAT BEOORDELING FICHE	Warmtefonds ophogen
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
Beoordeling voorwaarde MJP 2024:	
<p>1. Middelen voor de reservering (€ 212 mln.) worden toegekend onder de voorwaarde dat op basis van het lopende, aan de Tweede Kamer toegezegde (Kamerstuk TZ202209082), onderzoek een positief beeld ontstaat over nut en noodzaak van het onlangs doorgevoerde 0 procent-rentetarief (<u>voldaan</u>).</p> <p><u>Toelichting beoordeling</u>: Aan de in het Meerjarenprogramma 2024 gestelde voorwaarde bij de reservering is voldaan en daarom wordt deze maatregel opgenomen.</p>	
 criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, de maatregel stimuleert de verduurzaming van huishoudens en is daarmee in lijn met de doelen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving in het klimaatplan. 	
 criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. De maatregel draagt bij aan het aanbieden van aantrekkelijke financiering voor huishoudens. Dit is een doeltreffende aanvulling op bestaande subsidies omdat op deze manier de financieringshobbel wordt weggenomen voor huishoudens zonder veel spaargeld en/of inkomsten. 	
 criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. Het warmtefonds is voor 20% gevuld met overheidsmiddelen en voor 80% door private financiers; er wordt dus met overheidsmiddelen veel private financiering losgemaakt. Daarbij revolveert het fonds zoals beoogd. Het terugbetaalde geld wordt opnieuw ingezet en het resterende budget gaat na afloop van het fonds weer naar het Rijk. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ○ Mogelijkheden voor private cofinanciering worden benut omdat er wordt gekozen voor het aanbieden van renteloze leningen. Daardoor zullen leningafnemers zelf het geleende bedrag terugbetalen en zal het Rijk slechts instaan voor de misgelopen rente. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. De keuze voor het aanbieden van een renteloze lening is een doelmatige vormgeving van de maatregel. De lening wordt namelijk terugbetaald waardoor het Rijk slechts voor 20% van de misgelopen rente betaalt – 80% wordt immers gedekt door private financiers. Het aanbieden van renteloze leningen zorgt er aantoonbaar voor dat meer huishoudens overgaan tot verduurzamen. • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <ul style="list-style-type: none"> ○ De maatregel voorkomt het verdringen van private investeringen. Leningnemers moeten de genomen lening volledig aflossen en daarmee privaat geld inzetten. 	

Financiële consequenties
<ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja.   • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja.
Link met normeren en beprijzen
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <ul style="list-style-type: none"> ○ Er wordt omschreven dat deze maatregel synergie vertoont met de normerende maatregel dat vanaf 2026 de hybride warmtepomp de standaard wordt bij het verwarmen van woningen. Dat is ook zo. Aanvullende normering zou echter vanuit een beleidsmatig oogpunt wenselijk zijn. Dat zou de transitie in de gebouwde omgeving substantieel versnellen.   • Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende? <ul style="list-style-type: none"> ○ Het verstrekken van renteloze leningen is met name doelmatig in afwezigheid van normering. Als er afdoende genormeerd zou worden in de gebouwde omgeving dan zou het aanbieden van renteloze leningen niet nodig zijn om woningeigenaren te activeren tot het verduurzamen van hun woning.   • Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende? <ul style="list-style-type: none"> ○ N.v.t.
Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV
<ul style="list-style-type: none"> • Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie? <ul style="list-style-type: none"> ○ In het fiche wordt geen cumulatieve CO₂-reductie genoemd. Wel wordt genoemd dat vanaf 2027 verwacht wordt dat jaarlijks 63 kiloton CO₂-reductie gerealiseerd wordt. Voor de totaal toegekende 300 miljoen euro subsidie resulteert dit in een jaarlijkse CO₂-reductie van 0,21 kiloton per miljoen euro subsidie. ○ In het fiche wordt geen cumulatieve energiebesparing genoemd. Wel wordt genoemd dat vanaf 2027 verwacht wordt dat jaarlijks 0,88 PJ energiebesparing verwacht wordt als gevolg van deze maatregel.   • Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Het PBL acht de geraamde CO₂-reductie niet plausibel. Het voert daartoe aan dat het niet goed bekend is hoe woningeigenaren en VvE's reageren op het aanbieden van leningen met een lager rentetarief. Het volledige effect van de extra gefinancierde projecten wordt aan dit voorstel toegerekend, terwijl een deel van de maatregelen anders mogelijk ook uitgevoerd zou zijn. Er kan naast het Warmtefonds van subsidieregelingen zoals de ISDE gebruik gemaakt worden. De berekende emissiereductie is inclusief indirecte emissiereductie. De werkelijke CO₂-reductie die aan dit voorstel toe te schrijven is zal waarschijnlijk lager liggen, aldus het PBL.   • Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit? <ul style="list-style-type: none"> ○ N.v.t.
Staatssteuntoets
<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.

<ul style="list-style-type: none"> ○ Geen risico's.
 criterium 4. Uitvoerbaarheid
<ul style="list-style-type: none"> • Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja, het warmtefonds wordt reeds uitgevoerd.   • Is er al contact met de uitvoerder? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja.   • Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Nee.
 criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ja. Hoewel het warmtefonds al bestaat, is het aanbieden van renteloze leningen aan een grotere doelgroep een additionele beleidsmaatregel.
 criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds
<ul style="list-style-type: none"> • Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ○ Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.
 Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)
<ul style="list-style-type: none"> • Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid? <ul style="list-style-type: none"> ○ In het fiche wordt genoemd dat deze maatregel ervoor zorgt dat met name mensen met lage inkomens meer gebruik zullen maken van de leningen van het Warmtefonds. Deze maatregel zal er daarmee voor zorgen dat Rijkssubsidies voor het Warmtefonds meer terecht komen dan bij lage inkomens dan momenteel het geval is. ○ Deze maatregel draagt verder bij aan de verlaging van inefficiënt energieverbruik en beheersbare energiekosten voor huishoudens. ○ Het Warmtefonds vergroot de investeringen in isolatie, zonnepanelen, warmtepompen en andere verduurzamingsmaatregelen. Dit resulteert in meer werkgelegenheid, denk aan de productie van isolatiematerialen, de bouw- en technieksector, bouwbegeleiding, etc. Een negatief aspect hiervan is dat door de arbeidskrapte deze banen mogelijk niet gevuld kunnen worden.
 Overige aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> •

Niet opgenomen maatregelen

Garantie hybride warmtepompen

FORMAT BEOORDELING FICHE	Garantie hybride warmtepompen
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
Toelichting beoordeling: Maatregel wordt niet doelmatig geacht. De adequate werking van warmtepompen zou vanuit de markt gegarandeerd moeten worden. Het Rijk hoeft daar niet ondersteunend aan te zijn.	
Criterium 1. Overeenstemming met klimaatplan	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. De maatregel heeft als doel om de consument te beschermen tegen tegenvallende warmtepompen en is ingericht om bij te dragen aan de verwezenlijking van dat doel. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Nee. Er is al wet- en regelgeving om consumenten te beschermen en het vermindert de stimulans bij aanbieders om een degelijk product aan te bieden. Dit kan ten koste gaan van eerlijke concurrentie en innovatie. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. De aangevraagde Rijksbijdrage wordt slechts ingezet als de sector ook meedoet. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. Er wordt alleen een vergoeding geboden bij tegenvallende producten. • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Nee, risico op verdringing van private investeringen is aanwezig. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd ($p \times q$)? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. 	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Deze maatregel stimuleert de vraag naar warmtepompen door het risico op een tegenvallende warmtepomp te mitigeren. Als er stevige normering ingevoerd zou worden waardoor huishoudens verplicht zouden moeten overstappen naar warmtepompen, dan zou de vraagkant minder/niet beschermd hoeven worden. Deze maatregel hangt sterk samen met de normering van verwarmingsinstallaties die vanaf 2026 ingevoerd wordt. 	

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Er wordt onvoldoende aangetoond dat subsidie benodigd is. De sector dient de gevraagde garantie te verzorgen.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - N.v.t.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - In het fiche wordt een CO₂-reductie geraamd van 308 kiloton. De gevraagde 13,7 miljoen euro subsidie zou daarom een CO₂-reductie opleveren van 22,48 kiloton per miljoen euro subsidie.
  - In het fiche wordt een energiebesparing geraamd van 7,24 PJ.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - PBL acht de geraamde CO₂-reductie niet plausibel. Het voert aan dat het effect is gebaseerd op diverse aannames, waaronder verwachtingen over de prestatieverbetering van warmtepompen, het aantal geplaatste warmtepompen en de benodigde compensatie voor slecht presterende warmtepompen. Deze factoren zijn volgens het PBL onzeker en de geraamde besparingen zijn niet in zijn geheel toe te rekenen aan deze maatregel.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
  - N.v.t.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
  - Er is contact met de juridische afdeling. Bij het vormgeven van de maatregel zullen de juridische kaders mee worden genomen.

criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
  - Volgens het fiche is het haalbaar en uitvoerbaar.
- Is er al contact met de uitvoerder?
  - Ja.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
  - N.v.t.

criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
  - Deze maatregel is additioneel aan het beprijzende beleid binnen de gebouwde omgeving om elektriciteitsverbruik te stimuleren en gasverbruik te verminderen. Deze maatregel is verder additioneel aan bestaande subsidies voor het installeren van hybride / all electric warmtepompen.

criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
  - Het betreft incidentele uitgaven en past dus bij de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
  - De maatregel heeft een positieve impact op de woonsituatie omdat de overstap naar een warmtepomp hierdoor makkelijker wordt. Dit zorgt ervoor dat burgers minder afhankelijk zijn van aardgas en een lagere energierekening krijgen
  - Het fiche benoemt dat de middelen terechtkomen bij sector voor kennisontwikkeling en -deling ten behoeve van het verschaffen van zekerheid aan burgers. De middelen gereserveerd voor een waarborgfonds komen direct bij bewoners terecht waarbij de prestaties van de warmtepomp onder verwachting zijn.

Overige aandachtspunten

-

Zon-PV in huursector

FORMAT BEOORDELING FICHE	Zon PV in huursector
	Perceel Gebouwde omgeving <i>N.B. Beoordeling wordt openbaar gemaakt</i>
Overkoepelend oordeel	
<p><u>Toelichting beoordeling:</u> In het Meerjarenprogramma 2024 is bij deze reservering als voorwaarde opgenomen dat de salderingsregeling moet zijn afgebouwd. In februari 2024 stemde de Eerste Kamer niet in met het wetsvoorstel voor de afbouw van de salderingsregeling. Omdat PBL en TNO vraagtekens zetten bij de wenselijkheid van deze maatregel is daarom besloten om deze maatregel af te wijzen.</p>	
C	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel in overeenstemming met het klimaatplan? Ja/nee. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. 	
Criterium 2. Doeltreffendheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Is de maatregel naar verwachting doeltreffend? Licht toe. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja, mits dit gebeurt in combinatie met het afbouwen van de salderingsregeling. 	
Criterium 3. Doelmatigheid	
Efficiënt gebruik van middelen	
<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderbouwd dat met deze maatregel het door de maatregel beoogde doel tegen zo min mogelijk (maatschappelijke) kosten wordt gerealiseerd. Wordt efficiënt gebruikgemaakt van beschikbare middelen? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ja. Deze subsidieregeling heeft tot doel om het aantal geïnstalleerde zonnepanelen op huurwoningen te verhogen en om dat te doen op zo'n manier dat de voordelen van die geïnstalleerde zonnepanelen bij huurders terecht komt. Er wordt efficiënt gebruik gemaakt van middelen om dit doel te realiseren. • Worden mogelijkheden voor publieke (bijv. EU-gelden, Invest NL) of private cofinanciering benut? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Wordt niet genoemd. • Is de gekozen vormgeving van de maatregel het meest doelmatig? Zet dit af tegen alternatieven, bijv. een lening of <i>contract for difference</i>. <ul style="list-style-type: none"> ◦ De gekozen vormgeving van een subsidie is doelmatig. Een lening die afgelost zou moeten worden door verhuurders zou, in combinatie met de gewenste lage verhoging van servicekosten door huurders, niet de gewenste prikkel geven aan verhuurders om zonnepanelen te installeren. • Wordt voldoende geborgd dat de maatregel additioneel is aan private investeringen? Hoe wordt voorkomen dat de maatregel private investeringen verdringt? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Omdat de subsidie slechts een gedeelte van de kosten dekt, blijft private investering benodigd. 	
Financiële consequenties	
<ul style="list-style-type: none"> • Is het gevraagd bedrag voldoende onderbouwd (p x q)? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Nee. • Is de verhouding kas/verplichtingen reëel? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Verplichtingreeks is niet ingevuld. 	
Link met normeren en beprijzen	
<ul style="list-style-type: none"> • Worden alternatieven voor subsidie om het beoogde doel te bereiken beschreven? Wordt toegelicht waarom deze niet of minder doelmatig zijn of deze alternatieven tegen hogere (maatschappelijke kosten) het door de maatregel beoogde doel bereiken? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Nee. 	

- Als subsidie echt nodig is, in hoeverre is de doelmatigheid afhankelijk van eventuele normering of beprijzing en hoe is daar rekening mee gehouden? Is dat voldoende?
  - Deze subsidieregeling heeft tot doel om het aantal geïnstalleerde zonnepanelen op huurwoningen te verhogen en om dat te doen op zo'n manier dat de voordelen van die geïnstalleerde zonnepanelen bij huurders terecht komt.
  - Het realiseren van aanvullend geïnstalleerde zonnepanelen op huurwoningen kan ook bereikt worden door normerende of beprijzende maatregelen. Als verhuurders echter gedwongen worden om zonder subsidie zonnepanelen te installeren zullen huurders waarschijnlijk geconfronteerd worden met aanzienlijke stijgingen van servicekosten. Om die stijging tegen te gaan is deze subsidiemaatregel bedacht. Met behulp van deze subsidieregeling kunnen verhuurders zonnepanelen installeren zonder dat huurder (veel) meer servicekosten hoeven te betalen. Huurders gaan er daarmee wat betreft koorkracht op vooruit.
- Indien de doelmatigheid van de maatregel afhangt van normeren of beprijzen, in welk stadium bevindt de voortgang zich? Is die voortgang voldoende?
  - In februari 2024 stemde de Eerste Kamer niet in met een wetsvoorstel om de salderingsregeling af te bouwen. Omdat afbouw van de salderingsregeling als voorwaarde was opgenomen bij de reservering voor deze maatregel in het MJP 2024 wordt deze maatregel in dit MJP afgewezen.

Inschatting kwantificeerbare gevolgen t.o.v. klimaatmaatregelen zoals die zijn meegenomen in de KEV

- Indien mogelijk, wat is de jaarlijkse structurele CO₂-reductie en energiebesparing per mln. euro subsidie?
  - Niet opgenomen in het fiche.
- Zijn de inschattingen plausibel, gelet op de PBL-reflectie en andere onafhankelijke bronnen? Licht toe.
  - Niet plausibel dat er geen CO₂-emissiereductie wordt geraamd, deze worden wel verwacht volgens het PBL.
- Zijn er andere kwantificeerbare gevolgen, zoals stikstofreductie of bijdrage aan biodiversiteit?
  - Deze worden niet genoemd in het fiche. Het PBL spreekt hier ook niet over.

Staatssteuntoets

- Zijn er risico's t.a.v. staatssteun? Is er contact met de juridische afdeling van het ministerie? Licht toe.
  - Er zijn geen risico's t.a.v. staatssteun.

Criterium 4. Uitvoerbaarheid

- Is het haalbaar en uitvoerbaar om het voorgestelde instrument op tijd uit te werken?
  - Er is contact met de RVO over uitvoerbaarheid. Concrete afspraken zijn echter afhankelijk van de beslissing van het parlement over het afbouwen van de salderingsregeling.
- Is er al contact met de uitvoerder?
  - Ja, zie hierboven.
- Zijn er andere risico's t.a.v. de uitvoering? Licht toe.
  - Nee.

Criterium 5. Additionaliteit t.o.v. bestaand beleid

- Is de maatregel additioneel t.o.v. bestaand beleid? Licht toe.
  - Ten aanzien van het verhogen van het aantal zonnepanelen op gebouwen wordt momenteel gebruikgemaakt van een nultarief voor BTW. Deze maatregel is additioneel aan die subsidiërende maatregel.

Criterium 6. Duur van de maatregelen in relatie tot de tijdelijkheid van het fonds

- Past de duur van de maatregelen bij de tijdelijkheid van het fonds (betreft het incidentele uitgaven of heeft de maatregel een structurele doorwerking via onomkeerbare afspraken en/of juridische verplichtingen)? Licht toe.
  - Ja, het betreft incidentele uitgaven en past daarom bij de tijdelijkheid van het fonds.

Gevolgen maatregel voor brede welvaart (wordt betrokken bij de beoordeling van criterium 2-4)

- Indien relevant, hoe is rekening gehouden met de gevolgen voor klimaatrechtvaardigheid, werkgelegenheid, ontwikkeling van de economie, gevolgen voor het energiesysteem en betrouwbaarheid van de energievoorziening bij de beoordeling van de uitvoerbaarheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
  - Er is informatie aangeleverd over de gevolgen voor de brede welvaart van deze maatregel.
  - Deze maatregel zal ervoor zorgen dat huurders van appartementen waarbij zonnepanelen geïnstalleerd worden als gevolg van deze maatregel een lagere energierekening krijgen. Uit de TNO-expertsessie kwam echter naar voren dat ditzelfde doel gerealiseerd kan worden via andere maatregelen zoals normering.
  - Er wordt genoemd dat deze maatregel effect heeft op werkgelegenheid voor zon-pv-installateurs en netbeheerders. Momenteel is echter reeds een tekort aan werkrachten binnen deze genoemde sectoren.

Overige aandachtspunten

-